...ni...

...AW I ROZP...

weterynaryjno-policyjny...

z komentarzami i objaśnieniami.

Wydali

Aleksander Littich
k. weterynarz kraj., refer. spraw weter. przy c. k. Namiestn.

Dr. Antoni Barański
Profesor przy c. k. szkole weterynaryi we Lwowie.

II. Wydanie poprawne i uzupełnione.

LWÓW.
Nakładem własnym.
1891.

ROZDZIAŁ I.

Ustawy dotyczące chorób zaraźliwych.

Podstawą weterynaryi państwowej są choroby zakaźne zwierząt domowych, gdyż te podkopują dobrobyt nietylko poszczególnych właścicieli i kraju, lecz nawet całego państwa. Ze względu więc na ogromne straty, wynikające z tych chorób dla ogółu, zwłaszcza, że pojedyńczy człowiek nie może się ustrzedz skutecznie przed niemi, przepisy przeciw chorobom stadnym ujęte są Ustawami. Ustawy te mają przedewszystkiem na celu przeszkodzić zawlekaniu i rozszerzaniu chorób zaraźliwych, niemniej, raz powstałe stłumić skutecznie i jak najspieszniej.

Dawniejsze przepisy, jak n. p. Normalia przeciw zarazom zwierzęcym z 9. Grudnia 1869 i ustawa księgosuszowa z 29. Czerwca 1868, już nie obowiązują, gdyż na ich miejsce wydano:

I. ustawę z 29. Lutego 1880 o chorobach zaraźliwych. (Dz. u. p. Nr. 35 i 36.)

II. ustawę z 29. Lutego 1880 o księgosuszu. (Dz. u. p. Nr. 37 i 38.)

III. ustawę z 19. Czerwca 1879 o desinfekcyi na kolejach i statkach. (Dz. u. p. Nr. 108 i 109.)

Ustawa z dnia 29. lutego 1880*)

(Dziennik ustaw państwa Nr. 35.)

o zapobieganiu chorobom zwierzęcym zaraźliwym i o tępieniu tychże.

(Rozporządzenie ministerstw spraw wewn. etc. z dnia 12. Kwietnia 1880 zawierające przepisy wykonawcze do tejże ustawy. (Dz. u. p. Nr. 36.)

Za zgodą obu Izb Rady Państwa postanowiłem i stanowię we względzie zapobiegania chorobom zwierzęcym zaraźliwym i tępienia tychże, co następuje:

ROZDZIAŁ I.

Przepisy ogólne.

Przedmiot ustawy.

§. 1. Przepisy ustawy niniejszej tyczą się ochrony zwierząt domowych krajowych od chorób zaraźliwych w ogólności, mianowicie zaś zapobiegania następującym chorobom zwierzęcym i tępienia tychże:

a) zarazy pyskowej i racicowej bydła rogatego, owiec, kóz i świń;

b) zarazy śledzionowej (czyli wąglikowej, *Anthrax*) zwierząt domowych w gospodarstwie wiejskiem używanych;

c) zarazy płucnej bydła rogatego;

d) nosacizny i tylczaka u koni, osłów i mułów;

e) ospy u owiec;

---

*) Obwieszczenie c. k. Namiestnictwa z dnia 22. sierpnia 1880 L. 43099. (Dz. u kr. Nr. 27 i 28.)

f) zarazy stadniczej i otrętu na częściach płciowych u koni i rogacizny;
g) parchów u koni, owiec i u kóz*);
h) wścieklizny u psów i innych zwierząt domowych;
i) wąglika alpejskiego u rogacizny**);
j) róży wąglikowej u świń.

Rozporządzenia szczególne, tyczące się zapobiegania księgosuszowi i tępienia tej zarazy, zawarte są w ustawie z dnia 29. Lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 37).

Gdyby wybuchła jakaś inna choroba zwierzęca zaraźliwa powyżej nie wymieniona, ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministerstwami handlu i rolnictwa zarządzi odpowiedne środki, uwzględniając przepisy ustawy niniejszej.

R. W.***) Gdy wybuchnie choroba zwierzęca zaraźliwa, której nazwa nie jest przytoczona w ustawie, Władze administracyjne powiatowe mając zarządzić na razie pierwsze środki tymczasowe, zastosować winny w podobny sposób przepisy tejże ustawy i niniejszego rozporządzenia wykonawczego i uwiadomić Władzę krajową o stanie i istocie zarazy, tudzież o wydanych zarządzeniach. Władza krajowa wysłać ma w razie potrzeby do miejsca zapowietrzonego weterynarza krajowego dla zbadania przypadku, wydać w miarę nagłości zaraz dalsze potrzebne zarządzenia i uwiadomić ministerstwo spraw wewnętrznych, iżby zaleciło szczególne środki, jeżeli byłyby potrzebne.

---

*) Patrz rozporz. c. k. Nam. z dnia 30. sierpnia 1881 L. 47607.

**) Patrz rozporz. minist. spraw wewn. z d. 10 kwietnia 1885.

***) Przy każdem §. ustawy podajemy odnośny ustęp rozporządzenia wykonawczego drobnemi czcionkami i oznaczamy je literami R. W. Rozporządzenie odnośne brzmi: Rozp. ministerstw spraw wewnętrznych etc. z dnia 12. kwietnia 1880 zawierające przepisy wykonawcze do ustawy z dnia 29. Lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 36.) o tępieniu chorób zwierzęcych zaraźliwych.

Wykonanie ustawy.

§. 2. Wykonywanie niniejszych przepisów ustawowych o chorobach zaraźliwych zwierzęcych, o ile w tychże przepisach co innego nie jest postanowiono, należy do Władz administracyjnych, a mianowicie w pierwszej instancyi do władz administracyjnych powiatowych, z któremi wspólnie, stosownie do ustaw, działać mają gminy, jakoteż do urzędów administracyi zdrowotnej morskiej, o ile to wchodzi w ich zakres działania oznaczony ustawami, kieruje zaś wykonaniem i dogląda go ministerstwo spraw wewnętrznych, a względnie ministerstwo handlu.

Do wykonania przepisów niniejszych używać należy pomocy weterynarzy urzędowych; gdyby u weterynarzy urzędowych zaszła przeszkoda lub gdyby ich nie było, Władza administracyjna używać może do takich czynności urzędowych, które sprawować mają weterynarze urzędowi, innych upoważnionych weterynarzy, a gdyby i takich nie było, lekarzy powiatowych dając im prawa i nakładając na nich obowiązki weterynarzy urzędowych.

Co się tyczy koni, zwierząt jucznych i prowiantowych, należących do zarządu wojskowego, postępowanie mające na celu wykrywanie i tępienie chorób zaraźliwych pomiędzy niemi, o ile te dotyczą tylko własności skarbu wojskowego, zostawia się Władzom wojskowym.

Podobnież postępowanie mające na celu wykrywanie i tępienie chorób zaraźliwych zwierzęcych w c. k. rządowych zakładach ogierów i w c. k. stadninach rządowych, zostawia się głównie komendom rządowych zakładów ogierów i dyrekcyom stadnin.

Władze wojskowe, jakoteż komendy zakładów i dyrekcye stadnin są jednak obowiązane uwiadomić niezwłocznie interesowaną Władzę administracyjną powiatową o każdym przypadku zarazy i o poczynionych środkach, udzielać jej wiadomości o przebiegu zarazy i przyczyniać się do wykonania tych środków, które Władza administracyjna w duchu ustawy niniejszej uzna za potrzebne ze względu na niebezpieczeństwo dalszego rozszerzania się zarazy. Z drugiej strony Władza administracyjna, jak tylko się dowie, że ogiery skarbowe, znajdujące się w stacyach do stanowienia lub wynajęte osobom prywatnym, albo pielęgnowane przez osoby prywatne, okażą się podejrzanemi o zarazę, obowiązana jest uwiadomić o tem komendę zakładu, aby wydała odpowiedne rozporządzenia.

R. W. (Ustęp ostatni). Gdy w miejscach, w których stoją korpusy wojska, zaopatrzone w konie służbowe skarbowe, albo w okolicy tychże miejsc wybuchnie choroba zwierzęca zaraźliwa, mogąca udzielić się koniom, Władza administracyjna powiatowa uwiadomić ma o tem komendy tych korpusów i donieść im zarazem, jakie środki weterynarsko-policyjne zostały zarządzone.

Takież uwiadomienia przesłać należy interesowanym komendom zakładów ogierów rządowych i dyrekcyom stadnin.

§. 3. Gdy w razie wybuchu choroby zaraźliwej pomiędzy zwierzętami zajdą okoliczności, wymagające bezpośredniego wdania się Władz administracyjnych krajowych lub ministerstw, albo rozszerzania zarządzeń przez niższe Władzy poczynionych, Władze krajowe lub ministerstwa zarządzić mają co potrzeba.

W szczególności ministerstwa starać się winny, aby zarządzenia, mające zapobiegać szerzeniu się chorób zaraźliwych zwierzęcych, tyczących się dobra powszechnego, dochodziły do powszechnej wiadomości.

Ministerstwom zostawia się także wydawanie roz-

porządzeń, które będą potrzebne ze względu na szczególne stosunki międzynarodowe.

ROZDZIAŁ II.

Środki zapobiegające przywleczaniu chorób zwierzęcych zaraźliwych do krajów, w których ustawa niniejsza obowiązuje.

a) Stałe.

§. 4. Zwierzęta domowe, podlegające chorobom w §. 1 wymienionym, wprowadzane być mogą tylko za paszportami, w których potwierdzone być powinno, że opuszczając miejsce stałego pobytu nie były podejrzane.

Zwierząt domowych tego rodzaju nie należy wpuszczać, jeżeli nie będą opatrzone takiemi legitymacyami lub jeżeli wbrew takim legitymacyom okaże się, że są dotknięte chorobą zaraźliwą, lub o nią podejrzane.

R. W. Paszporty bydlęce dla bydła, wprowadzić się mającego do krajów, w których ustawa ta obowiązuje, wydane być powinne urzędownie, wymieniać zaś mają ilość sztuk zwierząt, bliższe ich oznaczenie, tudzież znaki szczególne tych sztuk, któreby je miały, jakoteż potwierdzenie, że zwierzęta były zdrowe, gdy odchodziły i że pochodziły z miejsca w którem ani też w jego okolicy, w chwili gdy zwierzęta odchodziły, nie panowała choroba, mogąca się udzielić zwierzętom tego rodzaju.

Władza celna nie przepuści zwierząt, na które nie wydano paszportów podług przepisów, jakoteż, których ilość i jakość nie zgadza się z paszportem, jeżeli przyczyna tej różnicy nie będzie zasadnie wyjaśniona.

b) Czasowe.

§. 5. Gdy w kraju sąsiednim wybuchnie zaraźliwa choroba zwierząt w takich rozmiarach, iż zagraża bydłu krajowemu i obawiać się należy przywleczenia jej do tutejszego okręgu, Władza administracyjna kra-

jowa albo zabronić może wprowadzania z okręgu zapowietrzonego zwierząt żywych lub nieżywych, z któremi zarodki zarazy mogłyby dostać się tutaj:

1. wzdłuż granicy całego okręgu administracyjnego lub przez pewne części granicy; albo
2. pozwolić wprowadzać je tylko przez pewne miejsca i z ograniczeniami wykluczającemi niebezpieczeństwo przywleczenia zarazy.

Ograniczenia te rozciągnięte być mogą w miarę potrzeby także do przywozu mięsa surowego i wszelkich innych płodów zwierzęcych surowych, nawozu, paszy suchej, podściółki i wszelkich takich przedmiotów, z któremi zarodki zarazy mogłyby być przyniesione.

Stosownie do okoliczności zarządzić można zamknięcie granicy w razie potrzeby wojskiem.

R. W. Władze administracyjne obowiązane są zwracać ustawicznie szczególną uwagę na stan zdrowia zwierząt w kraju ościennnym za granicą.

Jak tylko w kraju ościennym wybuchnie zaraza, zaprowadzone być mają w miarę stopnia i rozciągłości, tudzież w miarę grożącego niebezpieczeństwa, ograniczenia obrotu, w §. 5. wskazane, co do tych zwierząt i przedmiotów, które uzasadnioną wzniecają obawę, iż zarazę mogłyby przywlec.

Zarządzając ograniczenia te, baczyć należy, aby obrotu nie tamowały bardziej, niż to w ogóle istota zarazy i stosunki zachodzące usprawiedliwiają.

Ze względu na to postanowić także należy, czy mają być wymagane świadectwa pochodzenia płodów surowych i innych przedmiotów, tudzież czy co do zwierząt i przedmiotów wymagać należy osobnego dowodu, jako nie były przesyłane przez okolice, w których panuje choroba zwierzęca zaraźliwa, o którą się rozchodzi.

Co się tyczy tego ostatniego dowodu, zwracać należy uwagę według okoliczności na sposób transportowania.

Zarządzone ograniczenia obrotu z oznaczeniem przestrzeni pogranicza, w której mają być zaprowadzone, ogłosić

powinna Władza administracyjna krajowa , a o ile chodzi o obrót na morzu, Władza morska w porozumieniu z Władzą administracyjną krajową i donieść o nich interesowanym Władzom skarbowym, jakoteż zarządom kolejowym, tudzież ministerstwu spraw wewnętrznych i ministerstwu handlu.

Wyznaczając miejsca wchodu, przez które zwierzęta i przedmioty mają być wprowadzone, mieć należy głównie na oku koleje żelazne i drogi wodne.

W wyznaczonem miejscu wchodu ustanowić należy na czas potrzeby weterynarza, którego zadaniem będzie sprawdzanie przepisanych dowodów pochodzenia (paszportów, świadectw pochodzenia) zwierząt i płodów surowych, stwierdzanie jako stan zwierząt i płodów surowych nie jest podejrzany i który celem jak najszybszego załatwiania tych czynności porozumieć się ma z odpowiednią Władzą cłową i zarządem ruchu kolei.

Gdy do miejsc wchodu nadejdą transporty zwierząt i płodów surowych bez przepisanych świadectw urzędowych, albo gdy świadectwa są niezupełne, lub gdy ilość sztuk zwierząt nie zgadza się z ilością podaną w paszporcie, a przybytek lub ubytek nie da się w sposób zadawalniający urzędowo wykazać, albo jeżeli stan zdrowia zwierząt lub ich tożsamość okaże się wskutek badania wątpliwym, transportu wcale przepuścić nie należy i w przypadku takim weterynarz uwiadomić ma odpowiednie Władze kolejowe i cłowe, że transport nie może być dalej posłany, a zarazem donieść o tem także Władzy administracyjnej powiatowej miejsca wchodu.

Jeżeli niema żadnej przeszkody do wpuszczenia transportu, weterynarz potwierdzić ma w świadectwie, że względy policyjno-weterynarskie pozwalają na wprowadzenie do kraju, położyć datę i podpisać.

Potwierdzenie to, zamieszczone na paszporcie bydlęcym zagranicznym, ma przez dni 10, licząc od daty potwierdzenia, takie samo znaczenie jak paszport bydlęcy krajowy.

Weterynarz utrzymywać ma protokół wzmiankowanej czynności urzędowej a to podług instrukcyi, która osobno będzie wydana.

Przegląd bydła.

§. 6. Gdy zaraza rozszerzy się groźnie w kraju sąsiednim na odległość 20 kilometrów od granicy,

Władza administracyjna krajowa zarządzić może w zagrożonych powiatach pogranicznych tutejszych, przegląd znajdującego się tam bydła i zapisywanie stanu zdrowia, jakoteż przybytku i ubytku rodzajów zwierząt, zagrożonych zarazą.

R. W. W obszarze pogranicznym, który Władza krajowa wyznaczy, przełożony gminy (obszaru dworskiego) spisać ma bydło zagrożone zarazą i utrzymywać jego regestr. Należyte utrzymywanie regestru kontrolować ma Władza administracyjna powiatowa przy pomocy weterynarzy urzędownie ustanowionych i żandarmeryi. Weterynarz czuwać powinien nad stanem zdrowia zwierząt zagrożonych zarazą. Na właścicieli zwierząt włożyć należy obowiązek, aby donosili o wszelkim przybytku i ubytku zapisanych zwierząt. Donosić o tem trzeba przełożonemu gminy (obszaru dworskiego) lub, jeżeli Władza krajowa tak postanowi Władzom wzmiankowanym w ustępie 2 §. 15. Pod względem donoszenia o zachorowaniu obowiązują przepisy §§. 15. i 16.

W Galicyi i na Bukowinie regestr znajdującego się tam bydła utrzymywać mają tylko rewizorowie, jak skoro w myśl §. 9. ustawy o księgosuszu będą ustanowieni.

We względzie targów na bydło w powiatach pogranicznych, dopóki trwa niebezpieczeństwo, stosować się należy do ustępu 3 §. 20.

Jak tylko ustaną okoliczności, które wymagały ograniczenia obrotu w myśl §§. 5 i 6, zarządzić nalczy i ogłosić uchylenie zarządzeń wydanych na czas niebezpieczeństwa.

ROZDZIAŁ III.

Środki ku powstrzymaniu dalszego szerzenia się chorób zwierzęcych i ku tępieniu tychże w krajach, w których ustawa niniejsza obowiązuje.

Środki ogólne. Zakaz przeprowadzenia.

§. 7. Nie wolno w obrót wprowadzać zwierząt domowych, dotkniętych chorobą udzielającą się łatwo lub które są o nią podejrzane, chociażby tylko dla te-

go, że stały razem z takiemi zwierzętami lub były wspólnie pielęgnowane.

R. W. Celem zapobierzenia niebezpieczeństwom wyniknąć mogącym wskutek stykania się bydła w tem samem stanowisku, zarządza się co następuje:

Pasterzom nie wolno przyjmować do trzody gromadzkiej bez pozwolenia przełożonego gminy bydła nowo wprowadzonego do tej miejscowości.

Rzeźnicy trzymać mają bydło rzeźne i własne bydło użytkowe oddzielnie i nie wolno im posyłać pierwszego na wspólne pastwisko.

Właściciele gospod obowiązani są trzymać zwierzęta cudze u nich stawiane zdala od własnego bydła i mieć o to pieczę, aby stajnie, jakoteż sprzęty do paszy, których cudze zwierzęta używały, zostały za każdym razem wyczyszczone.

Legitymowanie bydła paszportami.

§. 8. Nawet w obrocie wewnętrznym legitymować należy paszportami:*)

a) zwierzęta przeżuwające, konie i świnie przyprowadzone na wystawy bydła;

b) rogaciznę wszelkiego wieku przyprowadzoną na targí bydła lub licytacye, tudzież rogaciznę (wyjąwszy cielęta mniej niż 6 miesięcy liczące, na rzeź przeznaczone), którą z powodu zmiany siedziby pędzi się do miejsca oddalonego o więcej niż dziesięć kilometrów;

c) stada przeżuwaczów i świń pędzonych przez większe przestrzenie kraju;

d) zwierzęta przeżuwające, przewożone kolejami żelaznemi i statkami.*)

Gdyby choroby zaraźliwe pojawiły się także u innych zwierząt domowych, nie będących przeżuwaczami, lub gdyby się obawiać należało, aby zarodki

---

*) Patrz okólniki i polecenia w rozdziele: Paszporta.

zarazy nie rozniosły się za pośrednictwem tych zwierząt, Władza administracyjna krajowa upoważniona jest zarządzić, aby i takie zwierzęta pędzone były na targi i licytacye, tudzież przewożone kolejami żelaznemi i statkami za paszportami dla bydła przepisanemi.

R. W. Paszporty bydlęce wydawać powinna zwyczajnie zwierzchność gminna (obszaru dworskiego) tego miejsca z którego bydło pochodzi.

Władza administracyjna krajowa postanowić może, czy i z jakiemi ograniczeniami w gminach rozległych wydawanie paszportów bydlęcych zostawione być może urzędnikom wzmiankowanym w ustępie 2 §. 15.

W okręgu pogranicznym Galicyi i Bukowiny, wzmiankowanym w §. 9. ustawie o księgosuszu, paszporty bydlęce dla rogacizny wydawać mają rewizorowie.

Paszportu bydlęcego wydać nie należy, dopóki znawca nie obejrzy bydła.

Osoby wydające paszporty bydlęce, pobierać będą druki do tego potrzebne od Władzy administracyjnej krajowej. Ta ostatnia kazać ma zrobić te druki w formie zeszytów sznurowych podług załączonego wzoru I. i wydawać je będzie zwierzchnościom gminnym (obszarów dworskich) za zwrotem kosztów wyrobu, rewizorom zaś bezpłatnie.*)

Paszporta bydlęce, opatrywać należy liczbami bieżącemi, i wzory obok siebie w księdze sznurowej będące wypełniać jednobrzmiąco; wzór z lewej strony pozostaje w zeszycie, ten zaś, który jest z prawej strony, odcina się po linii wężykowatej ciągnącej się przez słowo zarysowane „Paszport bydlęcy" i wycisnąwszy na nim pieczęć gminy a względnie rewizora bydła, wydaje się stronie.

Osoby przeznaczone do wydawania paszportów bydlęcych obowiązane są zachowywać należycie zeszyty paszportowe i są odpowiedzialne za wszelkie nadużycie i za wszelkie niedbalstwo w zarządzaniu temi książkami.

---

*) Paszporta dla cieląt. Pojedyncze przeżuwacze na stacyach kolejowych są wolne od oględzin. Reskrypt Minist. spraw wewnętrz. z 24. Lipca 1880 L. 10722. Patrz Rozdział III.

Zużyte zeszyty sznurowe zachowywane być mają u przełożonego gminy (obszaru dworskiego) a względnie u rewizora bydła przez rok od ostatniego wpisania.

Paszporty bydlęce ważne są przez 10 dni, licząc od daty wydania. Gdyby potrzebne było przedłużenie, podawać o to należy do urzędów, upoważnionych do wydawania paszportów bydlęcych w okolicy, w której się bydło znajduje.

Przedłużenia paszportów bydlęcych uwidocznić należy w samymże paszporcie bydlęcym, a osoby do przedłużania upoważnione zapisywać je mają w osobnym protokole pod liczbami bieżącemi.

Paszport bydlęcy przedłużyć można tylko wtedy, gdy stan zdrowia zwierząt jest zadowalniający i tylko na dni 10.

Gdyby podczas transportowania nieco bydła sprzedano i w ogóle gdyby się zmieniła ilość zwierząt, przełożony gminy tego miejsca, w którym nastąpiła zmiana a względnie urzędnicy, przeznaczeni do zastępywania przełożonego gminy w rzeczach policyi miejscowej, zanotować to mają w paszporcie bydlęcym z wyłuszczeniem przyczyny.

Dla każdego ze zwierząt sprzedanych, które ma być dalej pędzone, wydać należy osobny paszport bydlęcy.

Gdy transport bydła, objęty jednym paszportem, ma być przedzielony na kilka części, odebrać należy dawny paszport i każdej części wydać osobny paszport.

W obudwu przypadkach odwołać się należy w nowym paszporcie bydlęcym do dawnego, przytaczając jego liczbę, miejsce wydania i datę.

Brak paszportu bydlęcego, jakoteż niedokładności w nim, mianowicie zaś niezgodność w ilości sztuk i oznakach zwierząt, pociąga za sobą natychmiastowe wykluczenie takich zwierząt od targów na bydło, wystaw bydła i od przewozu kolejami żelaznemi lub parowcami. Gdziekolwiek zwierzęta takie będą napotkane, poddać je należy na koszt właściciela oględzinom weterynarskim*) i tylko w tym razie, gdzie się okażą zdrowemi i ze względu na pochodzenie, niepodejrzanemi, przypuścić je można do dalszego wolnego obrotu, wydając dla nich nowy paszport bydlęcy, w którym zapisać należy to, co zaszło. W razie przeciwnym zastosować się należy do okoliczności.

---

*) Patrz druki paszportów bydlęcych. Rozp. minist. z dnia 7. czerwca 1881. (Dz. u. p. N. 73.) Rozdział Paszporta.

Dozór nad targami i wystawami bydła itd.

§. 9. Wszelkie targi na bydło, jakoteż licytacye bydła i publiczne wystawy tegoż, podlegać mają dozorowi znawców. Znaczniejsze targi na bydło wywozowe poddać może administracya państwa dozorowi weterynarzy przez rząd ustanowionych.

Dla zapobieżenia udzielaniu się zarazy zarządzić należy na wszystkich targach odpowiednie oddzielenie i osobne ustawienie bydła przypędzonego.

Znawca wyznaczony do sprawowania nadzoru obowiązany jest obejrzeć dokładnie każdą sztukę bydła na targ przyprowadzoną, a jeżeliby spostrzegł, że bydlę podlega chorobie zaraźliwej, lub je o to podejrzywał, zarządzić natychmiast, aby chore i podejrzane zwierzęta odprowadzono i strzeżono na odleglejszym stanowisku, żadnej styczności z innemi zarazić się mogącemi zwierzętami, niedopuszczającym i donieść o tem niezwłocznie Władzy.

Bydło wątpliwego pochodzenia zabić należy w miejscu targu.

Porządki targowe dla mniejszych targowic wyda Władza administracyjna krajowa, dla wielkich wydadzą je Ministrowie spraw wewnętrznych, handlu i rolnictwa po wysłuchaniu gmin, których się to tyczy.

R. W. Dozór znawców na wszystkich większych targach na bydło sprawować mają weterynarze, gdzie tylko jest to możebne.

---

*) Reskryptem Minist. spraw wewn. z dnia 2 Lutego 1881 L. 1285 a *okólnikiem* Namiestnictwa z dnia 11. Lutego 1881 L. 6773 oznajmiło Min., „że ze względu na szczególne stosunki Galicyi nic nie stoi temu na przeszkodzie, żeby w wypadkach, przewidzianych w ostatnim ustępie rozporządzenia wykonawczego do §. 8. ustawy o zaraźliwych chorobach zwierzęcych, w braku weterynarzy, oględziny bydła przedsiębrane były przez zaufania godnych rzeczoznawców.“

Władze administracyjne powinne mieć ciągłą wiadomość o zarządzeniach, tyczących się ustawiania bydła na targach i w miarę dostrzeżonych niedostatków wydawać odpowiedne rozporządzenia.

Przepisy tyczące sie przewozu kolejami i statkami.

§. 10. Przewóz zwierząt przeżuwających kolejami żelaznymi i statkami podlega następującym przepisom:

1. Weterynarze lub inni znawcy obejrzeć mają bydło, gdy się je wsadza do wagonów i wysadza w stacyach da tego wyznaczonych.
2. Z wyjątkiem przypadków koniecznych, zwierzęta wyprowadzone być powinne z wagonów tylko w miejscu przeznaczenia.
3. Bydła rzeźnego nie wolno przyprowadzać razem z bydłem do chowu lub roboczem, ani też umieszczać go w tym samym wagonie lub tym samym statku.
4. Bydła rzeźnego, z obcego kraju przyprowadzonego, nie wolno wsadzać ani na ten sam pociąg, ani na ten sam statek, co zwierzęta przeżuwające.

R. W.*) Stacye kolejowe do ładowania i wyładowania przeżuwaczów wyznaczać ma Władza administracyjna krajowa a to na kolejach na których ruch utrzymują zarządy prywatne w porozumieniu z c. k. Inspekcyą główną kolei austryackich, na kolejach podlegających c. k. Dyrekcyi głównej koleji rządowych austryackich, w porozumieniu z tąż Dyrekcyą główną. Podobnież postąpić należy przed zamierzonem zwinięciem istniejącej stacyi do ładowania i wyładowania. Władza administracyjna krajowa ma także ustanawiać osoby do oglądania zwierząt.

---

*) Rozp. wyk. do §. 10 ust. 1. podajemy z nowego tekstu rozp. min. z d. 16 Września 1885 (Dz. u. p. N. 138).

Zwierzęta pojedyńcze, przepisanemi paszportami bydlęcemi zabezpieczone, przyjmowane być mogą i wydawane w którejkolwiek stacyi.

Ze stacyj do ładowania i wyładowywania wolno przesyłać dalej bydło tylko wtedy, gdy nie zachodzi żadna przeszkoda pod względem paszportów bydlęcych ani pod względem stanu zdrowia.

W tym ostatnim przypadku znawca ustanowiony napisać ma w paszporcie bydlęcym „nie znalcziono przeszkody" z dołożeniem liczby protokołu oględzin, daty i podpisać.

Protokół oględzin utrzymywać należy podług instrukcyi w tej mierze wydanej.

Władza administracyjna krajowa oznaczy opłaty za oględziny przypadające skarbowi państwa; opłaty te składać ma posyłający albo prowadzący zwierzęta, przed oględzinami.

Zapobiedz należy za pomocą odpowiednich zarządzeń, ażeby w miejscach ładowania i wyładowywania bydła, podczas gdy znawca odbywa oględziny, jakoteż gdyby petrzebne było przeładowanie do innego wagonu i na przystankach, bydło przewożone nie stykało się i nie mięszało z innemi zwierzętami tego samego rodzaju.

Jeżeli które ze zwierząt przeżuwających, przewożonych koleją żelazną, zachoruje lub padnie z przyczyny nie dającej się niewątpliwie odnieść do wpływu zewnętrznego, uwiadomić o tem należy telegraficznie tę stacyą kolei, z której najkrótszą drogą postarać się można o pośrednictwo Władzy administracyjnej powiatowej, a to celem pozyskania tego pośrednictwa.

Władza administracyjna powiatowa zarządzić ma niezwłocznie co potrzeba, aby znawca wykonał oględziny, a od wyniku oględzin zależyć będzie, czy dalszy przewóz transportu do miejsca przeznaczenia ma być całkiem lub częściowo wstrzymany i w ogóle, co czynić należy pod względem policyjno-weterynarskim.

Jeżeli zostanie uznane, że cały transport lub jego część można puścić w dalszą drogę, uwiadomić należy telegraficznie Władzę miejsca przeznaczenia o tem, co zaszło i co z oględzin się okazało, celem zarządzenia odpowiednich środków policyjno-weterynarskich.

W podobny sposób postępować należy z przeżuwaczami, przewożonemi na okrętach. Opłaty wzmiankowane w ustępie 6, o ile tyczą się obrotu morskiego, wyznacza Władza morska.

Przegląd stad pędzonych.

§. 11. Stada pędzone oglądać ma w drodze najmniej co pięć dni weterynarz upoważniony.

Tylko zdrowe stado, którego stan zdrowia potwierdzić należy w paszporcie, wolno pędzić dalej; w razie przeciwnym, postąpi się na podstawie opinii weterynarza podług przepisów ustawowych.

R. W. Weterynarz badający, przekonawszy się, że w stadzie pędzonym niema choroby zaraźliwej, napisać ma w paszporcie bydlęcym uwagę: „uznano za niepodejrzane" z dołączeniem daty i podpisu.

W przeciwnym razie uczynić ma doniesienie stosowne do §. 16. ustawy, a na podstawie tego upoważnieni urzędnicy zarządzą dalsze środki; gdy zaś przeszkoda zostanie usuniętą, zapisać to należy w paszporcie bydlęcym.

Władze administracyjne, przełożeni gmin (obszarów dworskich) i żandarmerya czuwać mają nad tem, aby osoby, pędzące stada bydła, czyniły zadość włożonemu na nie w ustępie 1. §. 11. obowiązkowi, poddawania stad co pięć dni rewizyi weterynarskiej.

W miejscach, przez które przechodzą cudze stada bydła, przełożony gminy zapobiedz powinien za pomocą odpowiednich środków, aby bydło miejscowe nie mięszało się ze stadami przechodzącemi.

Oglądanie bydła rzeźnego i trzody chlewnej.

§. 12. Co się tyczy bydła rzeźnego, to oględziny tegoż, tudzież jego mięsa, mają powszechnie być przedsiębrane.

W rzeźniach utrzymywanych sposobem zarobkowym, oglądać należy także, trzodę chlewną; w gminnych, jakotеż we wszystkich większych, oglądanie bydła i mięsa poruczone być ma weterynarzom upoważnionym.

Oglądać należy zawsze, nawet gdy rzeź odbywa się z konieczności.

R. W. Przepisy paragrafu tego nie naruszają idących dalej rozporządzeń, tyczących się oględzin bydła i mięsa, wydanych ze względów policyjno-lekarskich.

Dozór nad oprawiskami.

§. 13. Oprawiska i miejsca do zagrzebywania (padliny) zostawać powinny pod dozorem weterynarskim i sanitarno-policyjnym.

Ostrożności względem pewnych osób.

§. 14. Celem zapobieżenia roznoszeniu zarodków zarazy, osoby mające do czynienia z cudzem bydłem padliną i odpadkami zwierzęcemi, zachowywać powinny odpowiednie ostrożności pod względem oczyszczania się i wchodzenia do zagród i stajni.

W zagrodach zapowietrzonych, tudzież w miejscach, których zamknięcie (§. 20) zostało zarządzone, nie wolno osobom obcym nocować w stajniach.

R. W. Zbieraczom odpadków zwierzęcych nie wolno wchodzić do stajen.

Oprawców wolno wpuszczać do stajen tylko wtedy, gdy mają wykonać tam swoje rzemiosło.

W czasach, gdy zagraża wybuch zarazy, Władza administracyjna powiatowa nakazać może odpowiednie ostrożności co do wchodzenia do zagród i stajen także innych osób, które z zawodu mają do czynienia z cudzem bydłem, jak: handlarze bydła, rzeźnicy itd.

Dalsze w tym względzie przepisy podają rozporządzenia wykonawcze do rozdziału IV. ustawy.

Obowiązek donoszenia.

§. 15. Kto u swego własnego zwierzęcia lub u takiego którego ma oglądać, odkryje jednę z chorób zaraźliwych w §. 1. wymienionych, lub spostrzeże objawy, wzniecające według instrukcyi, którą ministerstwo spraw wewnętrznych ma wydać, podejrzenie takiej choroby, obowiązany jest uwiadomić o tem nie-

zwłocznie przełożonego gminy, a zwierzę to trzymać zdala od miejsc, gdzieby niebezpieczeństwo zarażenia się innym zwierzętom zagrażało.

Drogą rozporządzenia przepisać można, aby w większych gminach uwiadamiano urzędników zwierzchności gminnej, przeznaczonych do sprawowania czynności policyi miejscowej, celem niezwłocznego donoszenia przełożonemu gminy (zwierzchności gminnej).

Jeżeli w obrębie obszaru dworskiego, wyłączonego ze związku gminnego, zachoruje zwierzę właściciela, dzierżawcy, rządcy lub pełnomocnika, bądź własne bądź powierzone, uwiadomić trzeba niezwłocznie Władzę administracyjną powiatową; jeżeli zaś pokaże się choroba u zwierzęcia znajdującego się z jakiejkolwiek innej przyczyny na obszarze dworskim, przełożonego obszaru dworskiego (pełnomocnika).

Prowadząc bydło lądem, uwiadomić należy przełożonego najbliższej gminy; przewożąc je morzem, urząd portowy miejsca wylądowania.

Obowiązkiem jest uwiadomić niezwłocznie i trzymać zwierzęta zdala od miejsc, gdzie niebezpieczeństwo zarażenia się innym zwierzętom zagraża, także wtedy, gdy w przeciągu dni ośmiu drugie zwierzę na stajni lub w stadzie zapadnie na chorobę wewnętrzną, której towarzyszą takie same objawy.

Przełożony gminy (obszaru dworskiego), jak tylko jakimkolwiek sposobem dowie się o wybuchu choroby zaraźliwej albo o podejrzanej chorobie lub padnięciu zwierzęcia, obowiązany jest uwiadomić niezwłocznie Władzę administracyjną powiatową, wyjąwszy, gdyby w tym ostatnim przypadku weterynarz upoważniony przekonał się, że podejrzenie było bezzasadne.

R. W. Wzmiankowana w tym paragrafie nauka o objawach, wzniecających podejrzenie, zawarta jest w załączce III.

§. 16. Także weterynarze*), oglądacze bydła i mięsa, jakoteż oprawcy, gdy wykonywując czynności zawodu swego, dowiedzą się o chorobach zaraźliwych pomiędzy zwierzętami lub o objawach, wzniecających podejrzenie wybuchu zarazy, obowiązani są donieść o tem niezwłocznie. Weterynarze uwiadomić mają Władzę administracyjną powiatową i przełożonego gminy, oglądacze zaś bydła i mięsa, jakoteż oprawcy, przełożonego gminy.

Zresztą żandarmerya obowiązana jest uwiadamiać i czynić to może każdy, kto się dowie, o wybuchu chorób.

Środki w razie wybuchu zarazy. Tymczasowe zarządzenia przełożonego gminy.

§. 17. Przełożony gminy (obszaru dworskiego), przesyłając uwiadomienie do Władzy administracyjnej powiatowej, zarządzić ma jednocześnie tymczasowo, jeżeli można przy pomocy upoważnionego weterynarza, co uzna za potrzebne pod względem odosobnienia zwierząt i nakazać zamknięcie stajni (§. 20b).

Komisya pomorowa.

§. 18. Po otrzymaniu uwiadomienia, że między zwierzętami wybuchła choroba zaraźliwa, lub że są zwierzęta o nią podejrzane, Władza administracyjna powiatowa wysłać ma niezwłocznie na miejsce weterynarza urzędowego. Tworzy on z przełożonym gminy (obszaru dworskiego) komisyą pomorową i ma zbadać rodzaj, rozszerzenie się i przyczynę choroby, zarządzić środki w ustawie niniejszej i przepisie wykonawczym wskazane i takowe wprowadzić w wykonanie.

---

*) Patrz zawiadomienie komendy Okólnik c. k. Nam. z 18. Lutego 1887. L. 8721.

W razie potrzeby Władza administracyjna powiatowa może wydelegować oprócz weterynarza urzędowego jeszcze kogoś innego do przewodniczenia komisyi pomorowej i zarządzenia odpowiednich środków*).

Właścicielowi zwierzęcia podejrzanego o zarazę, nie wzbrania się przysłać także ze swojej strony weterynarza upoważnionego do udziału w komisyi pomorowej. Gdyby na słusznych podstawach zarzucano, że weterynarz urzędowy komisyi pomorowej zbadał rzecz mylnie, uwiadomić o tem trzeba najkrótszą drogą Władzę administracyjną krajową, która wydać ma natychmiast odpowiednie dalsze rozporządzenia.

Okoliczność ta jednak nie powinna tamować zastosowania środków zaradczych, jakich wymagają stosunki.

R.W.**) Weterynarz urzędowy, zajmujący się badaniem zarazy, winien uwiadomić piśmiennie przełożonego gminy (obszaru dworskiego) o wydanych zarządzeniach, z odwołaniem się do postanowień ustawowych, które się tego tyczą.

Sposób przedstawiania Władzy administracyjnej o wyniku czynności urzędowych komisyi pomorowej a względnie weterynarza urzędowego, przepisany jest osobną instrukcyą.

Władze administracyjne orzekać winny w sprawach, tyczących się zarazy, z jak największym pospiechem, a jeśliby właściciele bydła tego żądali, telegraficznie na ich koszt i w tym względzie oszczędzać ile możności bieg gospodarstwa, o ile to da się pogodzić z celem wytępienia zarazy na zasadzie postanowień ustawowych, mianowicie zaś nie opóźniać pozwoleń do rzezi koniecznych, jakoteż decyzyj do spieniężenia mięsa z zwierząt podejrzanych o zarazę i zabitych.

---

*) O zarządzeniach przeciw chorobom zaraźliwym zawiadomić Prokuratoryę Państwa. Okólnik c. k. Nam. z dnia 21. List. 1883 L. 70372 Rozdział II.

**) Rozp. wyk. do §. 18 podajemy z nowego tekstu Rozp. min. z dnia 8. grudnia 1886 (Dz. u. p. 172).

Srodki w razie podejrzenia o zarazę.

§. 19. Jeżeli dochodzenia okażą, iż słusznie podejrzywano zwierzęta o chorobę zaraźliwą, zarządzić należy środki ochronne miejscowe, uznane za potrzebne. Najpóźniej w przeciągu dni ośmiu ponowić należy rewizyę weterynarską.

Jeżeli wtedy podejrzenie zniknie, ustać mają zarządzone środki ochronne.

Jeżeli weterynarz urzędowy uzna, że o istnieniu choroby zaraźliwej możnaby przekonać się tylko za pomocą sekcyi podejrzanego zwierzęcia a padliny nie ma, zarządzić można zabicie zwierzęcia podejrzanego, uzyskawszy upoważnienie od Władzy administracyjnej powiatowej.

R. W. Gdy zachodzą okoliczności wymagające szybkiego działania i nie pozwalające porozumieć się z Władzą administracyjną powiatową w dość krótkim czasie, Władza ta wyjątkowo dać może z góry upoważnienie do zabicia zwierzęcia podejrzanego.

Środki ochronne i tępiące zarazę.

§. 20. Oprócz tego, co względem każdej z osobna zarazy na bydło w ustawie niniejszej jest przepisane, zarządzić można w razie niebezpieczeństwa zarazy i na czas tegoż, stosownie do jakości przypadku i wielkości niebezpieczeństwa ze względem na interesa obrotu, których się to tyczyć może, następujące środki:

1. Odosobnienie, strzeżenie lub obserwacya policyjna zwierząt, które zachorowały na zarazę, lub są o nią podejrzane.

Za podejrzane uważane będą wszystkie te zwierzęta, które mogły się zarazić przez styczność z choremi zwierzętami lub z zarodkami zarazy, chociażby nie pokazywały się u nich objawy choroby.

2. Ograniczenia styczności ze zwierzętami choremi i podejrzanemi, tudzież zagrożonemi chorobą lub z takiemi, które mogą roznosić zarodki zarazy i ograniczenie w sposobie używania i pozbywania zwierząt chorych i podejrzanych płodów surowych z nich otrzymywanych i przedmiotów używanych do obsługi tych zwierząt, mianowicie zaś:

a) Wstrzymanie dalszego transportu, jakoteż zamknięcie zwierząt, które w drodze zachorowały i okazały się podejrzanemi.

b) Zamknięcie stajni. Z tegoż wynika, że zwierząt nie wolno wypuszczać z wyznaczonego im miejsca (stajni, stanowiska, dziedzińca, zagrody, oddzielnego pastwiska itd.) i w ogóle, aby nie mogły stykać się z innemi zwierzętami zagrożonemi chorobą.

Zamknięcie stajni pociąga za sobą w miarę potrzeby także oddzielenie wszystkich przedmiotów, sprzętów stajennych, paszy, gnoju itp. z któremi stykały się chore zwierzęta.

c) Zamknięcie pastwiska. Uskuteczniając je, zabrania się albo w ogólności wypędzania na pastwisko, albo, jeżeli wypędzanie na pastwisko byłoby konieczne, wspólnego pędzenia zwierząt z rozmaitych stajni, jakoteż wspólnego używania dróg i ulic tamże prowadzących.

d) Zakaz wspólnego używania studzien, tudzież miejsc do pojenia, pławienia itp.

e) Zakaz swobodnego wałęsania się psów i pomniejszych zwierząt domowych.

f) Zamknięcie miejscowości i łanów.

Skutkiem zamknięcia miejscowości bez szczególnego pozwolenia Władzy administracyjnej powiatowej,

żadne zwierzę tego rodzaju, które jest chorobą zagrożone, z osady wyprowadzone być nie może i w ogóle zwierzęta miejscowe żadnej styczności mieć nie mogą z zamiejscowemi, chorobą zagrożonemi.

Nadto zakazany być może wywóz takich przedmiotów, które zdolne są zawlec chorobę, jakoto: włosów, skór, kopyt, paszy, nawozu itd.

Zamknięcie miejscowości dozwolone jest tylko wtedy, gdy z zarazą, stosownie do jej jakości, połączone jest większe, powszechne niebezpieczeństwo i gdy zwierzęta nią dotknięte znajdują się w znaczniejszej ilości stajen.

W większych miejscowościach poprzestać można na zamknięciu zapowietrzonych ulic lub dzielnic tejże.

Jeżeli stosunki nie pozwalają trzymać w stajniach zwierząt chorych i podejrzanych, zarządzić można zamiast zamknięcia miejscowości, zamknięcie całego obszaru pól lub szczególnych części tychże (zamknięcie łanów), zaprowadzając takie same ograniczenia styczności jak w razie zamknięcia miejscowości.

Zamknięcie miejscowości i łanów, jakoteż uwolnienie od niego nastąpić może tylko za zezwoleniem Władzy administracyjnej.

3. Zakaz odbywania targów na bydło i konie, licytacyj i wystaw bydła w miejscu zapowietrzonem i w jego najbliższej okolicy lub wykluczenia pewnych rodzajów zwierząt od przystępu na targi, licytacye i wystawy bydła.

4. Szczepienie zwierząt na zarażenie się wystawionych.

Zarządzić je wolno tylko w przypadkach w ustawie niniejszej wskazanych, odbywać się zaś powinno pod dozorem weterynarza urzędowego.

5. Wybijanie zwierząt chorujących na zarazę i podejrzanych.

Nakaz wydany być może tylko w przypadkach, które w ustawie niniejszej wyraźnie są wzmiankowane a nie może być stosowany do tych zwierząt, które znajdują się w stajni chorych zwierząt jednej z c. k. szkół weterynarskich lub jednego z wyższych zakładów naukowych pod dozorem rządowym zostających i służą do celów naukowych.

Nieszkodliwe usuwanie padliny zwierząt, które uległy zarazie lub w skutek niej zostały zabite, jako też części zwierzęcych, zdolnych do przenoszenia zarodków zarazy, tudzież nawozu, podściółki, wytworów i odpadków ze zwierząt zarażonych i podejrzanych.

Padlinę zniszczyć można sposobem termicznym lub chemicznym, albo też zakopywać je w dostatecznej głębokości, trzymając się właściwych przepisów ustawowych.

7. Uczynienie nieszkodliwemi (odwietrzenie) stajen i stanowisk, w których przebywały zwierzęta dotknięte zarazą i podejrzane, sprzętów, z któremi się zwierzęta stykały, lub do których zarodki zarazy przylgnąć mogły i wszelkich innych przedmiotów, mianowicie zaś odzieży osób, które stykały się z choremi zwierzętami.

Odwietrzanie stajen i stanowisk, tudzież sprzętów i przedmiotów, z któremi się zwierzęta stykały, odbywać się powinno pod dozorem i kierunkiem wydelegowanego weterynarza.

W razie potrzeby zarządzić można także odwietrzanie osób, które zostawały w bliskiej styczności ze zwierzętami dotkniętemi zarazą.

Bliższe przepisy tyczące się stosowania i wyko-

nania środków ochronnych i tępiących, pod 1 aż do 7 przytoczonych, podane będą w rozporządzeniu wykonawczem.

R. W. Do ustępu 1. Jeżeli zwierzęta chore tudzież zdrowe, zdolne do zarażenia się, stoją w tem samem miejscu (stajni, stanowisku, pastwisku), odosobnić je należy, o ile stosunki pozwalają w ten sposób, że albo chore albo zdrowe zwierzęta trzeba z tego miejsca oddalić i jak jedne tak drugie trzymać zdala od zwierząt zdolnych do zarażenia się a obsługiwać je oddzielnie.

Do ustępu 2, *b*). Z nakazem zamknięcia stajni łączy się także, dopóki trwa choroba zaraźliwa, zakaz wprowadzania do zamkniętego lokalu nowego bydła wrażliwego na zarazę.

Zagrody, których stajnie zostały zamknięte, oznaczyć należy tablicami z wypisaną nazwą choroby lub w inny odpowiedni sposób.

Do ustępu 2 *c*). Jeżeli trzoda, w której wybuchła choroba zaraźliwa, musi z konieczności chodzić na pastwisko, komisya pomorowa wyznaczyć ma dla takich zwierząt oddzielne odpowiednie pastwiska, zarządzić ich ograniczenie, tudzież wybrać i oznaczyć drogi, któremi zwierzęta te pędzić wolno na pastwisko. Pastwiska takie opatrzyć należy znakami ostrzegającemi i oddać je pod dozór.

Do ustępu 2. *f*). Miejscowości, których zamknięcie nakazano, oznaczyć należy w miejscach wchodu i wychodu tablicami ostrzegawczemi, na których wypisane być ma nazwisko choroby zwierzęcej. Jeżeli tylko część miejscowości lub pojedyńcze jej drogi mają być zamknięte, oznaczenie zamknięcia ograniczyć należy do tych pojedyńczych części.

Gdy zarządzone zostanie zamknięcie łanów, wystawić należy w odpowiednich miejscach granicy łanów, tablice ostrzegawcze z odpowiednim napisem.

Zwierząt obcych, do zarażenia się zdolnych, nie należy wpuszczać w granicę łanu. Drogi zamknąć należy ile możności dla obrotu zewnętrznego w razie potrzeby rozstawić strażników do ich pilnowania.

Do ustępu 4. Jakikolwiek byłby rodzaj szczepienia, zastosować należy te same środki ochronne, co podczas choroby naturalnej a Władza administracyjna powiatowa ma nad tem czuwać.

Do ustępu 5. Zabijanie zwierząt chorych na zarazę i podejrzanych odbywać się powinno pod dozorem.

Do ustępu 6. Usuwanie w sposób nieszkodliwy padliny zwierząt, które chorowały na chorobę zaraźliwą, uskuteczniać można ogniem albo drogą chemiczną lub też przez zakopanie w dostatecznej głębokości.

Padlinę, którą celem usunięcia jej w sposób nieszkodliwy trzeba wywieść dalej, polać należy wprzód wapnem rozrobionem w wodzie lub rozczynem kwasu karbolowego i wieść nakrytą. Wozy użyte trzeba odwietrzyć.

Niszczenie padliny ogniem odbywać się powinno albo w zakładach do tego urządzonych, urzędownie potwierdzonych lub na stosie drzewa przez zwęglenie padliny pociętej na kawałki i obficie naftą lub smołą polanej. Niszczenie ogniem zaleca się szczególnie względem padliny zwierząt, dotkniętych zarażą wąglikową a nakazane być powinno wtedy, gdy niema odpowiednich miejsc na grzebowiska. Unikać przytem należy niebezpieczeństwa pożaru.

Chemicznej zaprawie poddawać padlinę zwierząt które były dotknięte chorobami zaraźliwemi, wolno tylko w zakładach do tego urządzonych, przez Władzę potwierdzonych, a poddanych pod stały dozór i pieczę znawców.

W razie zaprawiania chemicznego padliny takiej i jej części zastosować należy takie postępowanie, któreby z pewnością zniszczyło zarodki zarazy, jakoteż pasożyty zwierzęce i roślinne i któreby zapobiegało, aby części zwierzęcych i płodów z nich wyrobionych nie użyto na pokarm.

G r z e b o w i s k a (§. 42) wyznaczyć należy ze ścisłem zachowaniem względów policyjno-lekarskich.

Doły do zakopywania padliny powinny być tak głębokie, aby warstwa ziemi, leżąca na wrzuconej padlinie, miała jeszcze dwa metry grubości.

Z dołów na ścierwo wydobywać wolno tylko za zezwoleniem Władzy administracyjnej powiatowej. Pozwolenia tego nie należy dawać przed upływem 8 lat od czasu zakopania i w ogóle udzielać je wolno tylko wtedy, gdy części miękkie całkiem zgniją i gdy będzie zapewnione bezpośrednie przerobienie kości.

Podobnież na ponowne użycie dołów na ten sam cel pozwolić może Władza administracyjna powiatowa dopiero po upływie takiego czasu, w ciągu którego padlina całkiem zgniła.

Zresztą co się tyczy stosowania środków, wzmiankowanych w §fie 20, do szczególnych chorób zwierzęcych, odsyła się do rozdziału IV. ustawy i przepisów wykonawczych, tyczących się tejże.

Do ustępu 7. W przypadkach, w których stosownie do przepisów ustawy niniejszej zalecone będzie odwietrzenie, używać należy środków następujących:

1. Ługi alkaliczne. Przyrządzać je należy z potażu lub sody, rozpuszczając przetwory rzeczone w 12 do 15 razy większej ilości wody wrzącej i dodając równą im co do wagi ilość wapna świeżo wypalonego, które rozsypało się wskutek polania wodą.

Mięszaniny tej używa się stosownie do jakości przedmiotów, ktore mają być odwietrzone albo tak jak jest, albo aż się podstoi i wyklaruje, poczem odlewa się od osadu czysty roczyn i tenże stosuje, albo nierozcieńczony albo po dodaniu odpowiedniej ilości wody.

Przez dodanie wody, skuteczna ilość potażu lub sody nie powinna być sprowadzoną niżej 2 części na sto.

Do przedmiotów, które psują się od takiego ługu, stosowniej będzie używać roczynu z popiołu drzewnego.

Silniejszemi ługami alkalicznemi odwietrzają się najlepiej przedmioty drewniane, posadzka kamienna.

Ługi słabsze używane być mogą do odwietrzania materyj lnianych i bawełnianych.

Skóry i wełna znoszą tylko ług słaby.

2. Wapno gryzące zamieniać się daje przez częstsze polewanie wodą w proszek suchy pylasty, którego używać można szczególnie do posypywania padliny. Zarobiony z większą ilością wody w masę papkowatą, służy do polewania ścian, do zwilżania i zamiatania podłóg, do polewania gnoju, ścieków, gnojówki itd.

Skóry i odpadki zwierzęce odwietrzają się przez namoczenie w rzadkim roczynie wapna przyrządzonym z 1 części wapna gryzącego na 60—100 części wody.

3. Saletra i sól kuchenna służą same lub razem zmięszane do zachowywania wytworów zwierzęcych surowych świeżych, a rozpuszczone w wodzie do odwietrzania skór, jelit, racic, rogów itd.

Chlorek wapna służy do wywiązywania pary chlorowej albo sam przez się, albo jeżeli potrzebne jest szybsze

i silniejsze wywiązywanie się chloru, za dodaniem kwasów, najlepiej kwasu solnego.

Zarobiony z dziesięciokrotną ilością wody, służy chlorek wapna do odwietrzania podłóg, ścian drewnianych i murowanych, które się nim powleka. Rozcięczony 20 częściami wody używany być może także do smarowania skór, do odwietrzania wytworów zwierzęcych surowych. Chlorek wapna niszczy skórę i wszelkie wytwory zwierzęce, gdy na nie działa przez czas dłuższy. Przedmioty te trzeba więc zaraz opłukać dobrze wodą a skórę, gdy wyschnie, posmarować mięszaniną z oleju karbolowego (kwasu karbolowego surowego) i tłuszczu.

Chlorek wapna w ciągu przechowania zmienia swój skład i przez utratę chloru staje się zwolna bezskutecznym; zarazem przyciąga wilgoć, która jeszcze bardziej przyspiesza jego rozkład. Do odwietrzania więc używać należy tylko suchego chlorku wapna, który mocno czuć chlorem.

5. Nadmanganian potażowy albo sodowy, (kameleon mineralny) w roztworze 5 procentowym, służy do odwietrzania narzędzi, rąk i gołych części ciała.

6. Witryol żelazny, ługi maciczne z rozczynem ałunowych pozostałości po otrzymaniu chloru, używane być mogą do polewania i odwietrzania.

Z witryolu żelaznego sporządza się rozczyny 2 do 5 procentowe.

6. Kwas karbolowy (olej kreozotowy surowy, olej karbolowy) w rozczynie 5 do 10 procentowym nadaje się do odwietrzania największej części przedmiotów i tylko dla tego że pozostawia przedmiotom woń długo nie wietrzejącą, unikać należy używania go tam, gdzie znajdują się zwierzęta rzeźne, ponieważ i mięso z nich przyjmuje woń kwasu karbolowego. Do smarowania używa się go albo samego, albo z dotatkiem wapna lub zmięszanego z olejem.

Ponieważ rozczyny kwasu karbolowego nie działają szkodliwie na przedmioty, owszem kwas karbolowy służy do uchronienia wielu z nich od gnicia, pleśnienia i owadów, przeto nadaje się jako środek odwietrzająey do najpowszechniejszego użycia.

W wielu przypadkach zastąpić go można smołą z węgla kamiennego lub drzewną.

8. Gazy i pary kwasów mineralnych nadają się szczególnie do odwietrzania przestrzeni mieszczących po-

wietrze, jakoteż przedmiotów, których się zarodki zarazy chwytają i odzieży, włosów, wełny itp.

Używane bywają:

a) Gaz chlorowy. Otrzymuje się go albo z chlorku wapna, mięszając tenże z jakimkolwiek kwasem, albo mięszaniny soli kuchennej (3 części), braunsztynu sproszkowanego (1 część) i witryolu (2 części), którą wprzód rozcieńczyć należy równą ilością wody. Zamiast tej mięszaniny używać także można do tego samego celu mieszaniny i braunsztynu grubo potłuczonego i kwasu solnego.

Jak w jednym tak i drugim przypadku naczynie w którem się mięszanina znajduje, ogrzać należy przez wstawienie do ciepłej wody lub lepiej za pomocą łagodnego ognia węgli, bo przy zwykłej ciepłocie i gdy się używa braunsztynu, chlor wywiązuje się tylko w bardzo małej ilości.

b) Kwas siarkowy wywięzuje się przez palenie siarki albo kawałków płótna lnianego, zamaczanego w roztopionej siarce, albo nici nasiarkowanych. Kwas ten skuteczniejszy jest do odwietrzania istot wilgotnych, aniżeli całkiem suchych.

c) Pary saletrzane (nakadzania Smitha) otrzymuje się przez ogrzewanie mięszaniny równych części saletry i witryolu.

Lokale, w których nakadzania tego rodzaju używa się jako środka odwietrzającego, powinny być podczas nakadzania całkiem zamknięte.

Działanie wywiązujących się gazów trwać powinno najmniej 12 godzin. Podczas nakadzania zwierzęta i ludzie nie powinni znajdować się w lokalu; gdy się zaś działanie skończy, pootwierać należy w lokalu drzwi i okna i wietrzyć go najmniej przez 12 godzin, zanim ludziom lub zwierzętom dozwoli się wejść.

Nakadzanie chlorem wymaga szczególnej ostrożności.

Wszystkie te nakadzenia wolno przyrządzać i wykonywać tylko pod dozorem znawców.

Wyższa ciepłota. Nie wiele jest takich zarodków zarazy, które przez gorąco wynoszące mniej niż 100° możnaby niewątpliwie wytępić, jeżeli zarazem nie używa się wody lub innych środków odwietrzających. Natomiast para wodna, mająca 100° ciepłoty, sama przez się odejmuje skuteczność wszelkim zarodkom zarazy, a w czasie tem krótszym, jeżeli jednocześnie używa się kwasu karbolowego.

Ciepłocie żaru nie oprze się żaden zarodek zarazy; przeto przedmioty, które znoszą działanie płomienia lub żaru, tym sposobem odwietrzone być mogą najprędzej.

10. Powietrze atmosferyczne działa jako środek odwietrzający tylko o tyle, że rozdziela nieskończenie zarodki zarazy, wskutek czego znajdując się w lokalu w małej ilości nie mogą już szkodzić organizmowi.

Osiąga się to przez silny przeciąg powietrza i szybkie odnawianie tegoż w lokalach zapowietrzonych, co wspiera wielce działanie skuteczne innych środków odwietrzających.

11. Do trwałego odwietrzenia tylko wtedy dojść można, jeżeli się z tem łączy jak najtroskliwsze przestrzeganie czystości. Zwyczajnie oczyszczać należy przed właściwem odwietrzaniem, jeżeli się nie oczyszcza za pomocą środków, które oraz są także odwietrzającymi, jak ługi, mydło używane z rozczynem karbolowym zamiast wody, mleko wapienne itd.

Gdy ma się wybierać środek odwietrzający do zniszczenia zarodków zarazy, zważać należy na istotę i odporność zarodka zarazy, jakoteż na jakość przedmiotów, które mają być odwietrzone i trzymać się tej zasady, aby zarodkowi zarazy trwale odjąć skuteczność, a przedmiotu nim zakażonego nie uszkodzić bardziej, niż tego cel wymaga.

Do wytępienia zarodków zarazy bardzo odpornych, używać należy stosownie do jakości przedmiotów i stopnia ich zakażenia, systematycznie kilku środków odwietrzających, a to w postaci bardzo stężonej.

Co się tyczy odwietrzania stajen zapowietrzonych i przedmiotów w nich się znajdujących, przestrzegać należy tego co następuje.

W stajniach zapowietrzonych, w których zwierzęta chore jeszcze stoją, zaprowadzić należy dostateczne wietrzenie, częste wyrzucanie gnoju i czyszczenie podłogi, tudzież rynien do gnojówki przez spłukiwanie wodą i polewanie rozcieńczonym surowym kwasem karbolowym lub rozczynem witryolu żelaznego (ustęp 6) i t. d. W przypadkach, w których cuchnące wyziewy z chorych zwierząt rozszerzają się w powietrzu stajni, słabe wywiązywanie się gazu chlorowego jest korzystne.

Stajnie zapowietrzone, po ich opróżnieniu, odwietrzać należy w sposób następujący:

Najprzód wyrzucić należy gnój i podściółkę, wywieść na rolę i rozorać lub spalić. Do wywiezienia i rozorania gno-

ju nie wolno używać zwierząt, któreby zarazić się mogły; jeżeli gnój spadnie z wozu, trzeba zebrać go na powrót razem z wierzchnią warstwą ziemi, nim zanieczyszczoną.

Po wyrzuceniu gnoju zamieść należy czysto podłogę stajni. Mury stajni trzeba obmieść.

Właściwe odwietrzanie zaczyna się od podłogi. W tym celu posadzkę nieprzepuszczającą, twardą (cementową, ceglaną na cemencie i t. p.), wymyć należy ługiem gorącym, a następnie posmarować mlekiem wapiennem. W podobny sposób postąpić należy ze zwykłą dobrą, gęstą posadzką kamienną. Złą posadzkę, jakoteż podłogi drewniane już uszkodzone i wskutek tego przepuszczające, należy wyjąć i po wyrzuceniu ziemi wilgotnej, na nowo ułożyć. Kamieni dających się użyć, jakoteż zdrowego drzewa podłóg, użyć wolno napowrót, oczyściwszy je poprzednio i obmywszy mlekiem wapiennem, lub posmarowawszy surowym kwasem karbolowym. W stajniach bez podłogi i nie brukowanych skopać należy ziemię, najmniej na 20 centymetrów w głąb i zastąpić ją nową ziemią.

Ściany murowane stajni trzeba oskrobać i posmarować mlekiem wapiennem.

Gdy ściany są gliniane, zeskrobać należy w miarę potrzeby warstwę, zastąpić ją nową a następnie tę ostatnią otynkować.

Ściany drewniane i przepierzenia z tarcic wymyć należy ługiem gorącym a następnie posmarować chlorkiem wapna w wodzie rozrobionym, lub mięszaniną oleju karbolowego z mlekiem wapiennem.

Powłoki olejne, wymyć należy starannie ciepłą wodą, uszkodzone zaś, jeżeli nie mają być odnowione, posmarować rozczynem karbolowym po poprzedniem ich wymyciu.

Stropy, belki, słupy, przegrody, drzwi, ramy okien, kobylice i t. d. w stajni odwietrzać należy według tego, z jakiego są materyału, tak jak ściany. Sprzęty drewniane, jak żłoby drewniane, drabiny, wiadra itd., jeżeli nie mają wartości lub są już uszkodzone, należy spalić; w przeciwnym razie, wyszorować gorącym ługiem, potem obmyć i nakonieć posmarować jeszcze jednym z płynów odwietrzających.

Sprzęty żelazne wypalić należy, lub jeżeli są przymocowane (jak żłoby, drabiny), oczyścić gorącą wodą z mydłem potem opłukać wodą i posmarować mięszaniną, zrobioną z 1 części kwasu karbolowego surowego z 4 do 6 częściami oleju lnianego.

Skóry (uździenice, trenzle, szory i t. d.) natrzeć należy słabym zimnym ługiem lub gorącą wodą z mydłem, potem opłukać wodą i zanim całkiem wyschną, dobrze natłuścić.

Poduszki włosiowe szorów i siodeł, jeżeli są uszkodzone, powyjmować należy i spalić.

Wozy, któremi gnój, ziemię z podłogi stajennej i padlinę wywożono, odwietrzyć należy tak jak sprzęty stajenne.

Paszę suchą i słomę, która złożona była po nad stropem nie zamkniętym szczelnie, jeżeli nie może być dostatecznie wywietrzona, dawać wolno tylko zwierzętom, nie mogącym się zarazić.

Odwietrzenie stajni kończy się według potrzeby wykadzeniem, poczem stajnię należy jeszcze mocno wywietrzyć.

Stajnie wyplecione z pręcia, nie wylepione gliną lub nie otynkowane, należy zburzyć i spalić.

Przepisy powyższe, tyczące się odwietrzania stajen i przedmiotów, które się w nich znajdują, stosują się także do wszelkich podobnych lokali, w których stały zwierzęta chore na zarazę.

Pastwisk, na których pasły się zwierzęta chore na zarazę, używać wolno znowu dla innych zwierząt dopiero po sprzątnięciu odchodów, z któremi postąpić należy jak z gnojem ze stajen zapowietrzonych, i gdy najmniej przez 4 tygodnie po oddaleniu chorych zwierząt, wystawione były na wpływ powietrza atmosferycznego.

O ile w razie poszczególnych chorób zwierzęcych zaraźliwych zachowywane być mają przy odwietrzaniu osobne rozporządzenia, postanowione będzie w przepisie wykonawczym do rozdziału IV.

Odpowiedzialność Władzy gminnej.

§. 21. Władza gminna miejscowości zapowietrzonej (zwierzchność obszaru dworskiego) odpowiedzialna jest za ścisłe wykonanie zarządzonych środków miejscowych a Władza administracyjna powiatowa doglądać jej w tem powinna.

Ogłoszenie wybuchu zarazy.*)

§. 22. Gdy wybuch choroby zaraźliwej zostanie stwierdzony, Władza administracyjna powiatowa uwiadomić ma o tem niezwłocznie gminy graniczące z miejscowością zapowietrzoną i najbliższe Władze administracyjne powiatowe, w krajach nadbrzeżnych także Władze zdrowotne morskie, a nadto przesłać raport Władzy administracyjnej krajowej.

Ta ostatnia, w miarę wielkości niebezpieczeństwa, uwiadomić ma ościenne okręgi administracyjne, w krajach nadbrzeżnych także Władzę nadmorską w Tryeście o wybuchu zarazy i o zarządzonych środkach tyczących się zamknięcia i doniesień o tem Ministerstwu spraw wewnętrznych.

Peryodyczne zwiedzanie.

§. 23. Dopóki trwa choroba zaraźliwa między zwierzętami, Władza administracyjna powiatowa wysłać ma weterynarza urzędowego w stosownych odstępach czasu do miejsca zapowietrzonego.

Leczenie.

§. 24. O ile leczenie weterynarskie w ogólności jest dozwolone, zastosowanie tegoż do chorych zwierząt zostawia się uznaniu ich właściciela.

W tych wypadkach, w których stosownie do przepisów ustawy niniejszej, leczenie weterynarskie chorych zwierząt nastąpić powinno, a właściciel to zaniedbuje lub wcale nie spełnia, zkądby wyniknąćby mogło niebezpieczeństwo dla bydła innych właścicieli, Władza administracyjna powiatowa zarządzić ma le-

---

*) Patrz Rozdział II. zawiadomienie stacyi kolejowych. Rozp. Min. z 30. grudnia 1881 L. 17.862.

czenie chorych zwierząt na koszt właściciela. Weterynarz urzędowy doglądać ma leczenia.

Koniec zarazy.

§. 25. Użycie środków weterynarsko-policyjnych zarządzonych w celu wytępienia choroby zaraźliwej między zwierzętami ustaje wtedy, gdy będzie urzędownie uznane, że zaraza minęła.

Nastąpić to może dopiero wtedy, gdy w zapowietrzonej zagrodzie lub miejscowości nie będzie już ani jednego zwierzęcia chorego na zarazę, gdy odwietrzenie będzie wykonane i gdy od ostatniego przypadku wyzdrowienia, zabicia lub padnięcia zwierzęcia upłynie przepisany okres.

R. W. Władza admistracyjna powiatowa uwiadomić ma o ustaniu zarazy wszystkie te gminy i Władze, którym doniosła o jej wybuchu (§. 22. ustawy).

ROZDZIAŁ IV.

Przepisy szczególne, tyczące się każdej z osobna choroby zaraźliwej zwierząt.

a) Zaraza pyskowa i racicowa u rogacizny, owiec, kóz i świń.

§. 26. Gdy zaraza pyskowa i racicowa rozszerzy się na znaczniejszej przestrzeni kraju, Władza administracyjna krajowa zabronić może wyprowadzenia z obszaru zapowietrzonego, jakoteż wprowadzania do tegoż rogacizny, owiec. kóz i świń, dozwalając obrotu w obrębie tego obszaru.

Użytkowanie, jakoteż sprzedaż mleka nieprzegotowanego chorych zwierząt, jest zabroniona.

Czy chore zwierzęta mogą być zabijane dla spożycia mięsa, zależy od opinii weterynarza.

R. W.*) 1. Gdy w pewnem miejscu stwierdzona będzie urzędownie zaraza pyskowa i racicowa, Władza gminna otrzymawszy doniesienie o nowych wybuchach zarazy w stajniach, w których jej dotąd nie było, zarządzić ma przepisane we względzie zamknięcia środki, nie czekając aż weterynarz urzędowy zbada osobno i tutaj stan rzeczy.

2. Zwierzęta dotknięte zarazą i podejrzane, należy odosobnić a stajnię zamknąć, przyczem dozwala się następujących ułatwień:

a) Władza administracyjna powiatowa pozwolić ma na oddalenie odżuwaczy i świń podejrzanych o zarazę, tj. takich pozornie jeszcze zdrowych, które stały w tej samej stajni ze zwierzętami dotkniętemi chorobą pyskową i racicową lub w inny sposób stykały się z niemi, a to celem niezwłocznego ich zabicia, jeżeli zwierzęta sprowadzone być mają do miejsca rzezi na wozach lub w taki sposób, że omijają drogi, których używają zdrowe odżuwacze i świnie innych zagród i osad.

Jeżeli dane będzie pozwolenie przeprowadzenia do innego powiatu administracyjnego, uwiadomić należy o tem niezwłocznie jego Władzę administracyjną powiatową.

b) Używanie zwierząt rogatych o zarazę podejrzanych, ale jeszcze zdrowych, do robót rolniczych, jest dozwolone.

c) Władza administracyjna powiatowa może pozwolić na używanie zwierząt chorych do robót rolniczych, jeżeli zwierzęta w takim razie nie wchodzą na drogi i miejsca, których używają zdrowie odżuwacze i świnie innych zagród, i jeżeli przez niemożność ich użycia gospodarstwo poniosłoby straty niezmiernie wielkie.

d) Na przeprowadzenie zwierząt będących pod zamknięciem do innej zagrody w tej samej osadzie, może Władza administracyjna powiatowa wyjątkowo pozwolić z zastrzeżeniem dopełnienia warunków pod *c*) podanych, jeżeli z tem nie łączy się niebezpieczeństwo rozszerzania zarazy.

---

*) Rozp. wyk. do §. 26. pierwotnego tekstu ogłoszone Rozp. min. z dnia 12 kwietnia 1880 (Dz. u. p. Nr. 36) nie obowiązuje więcej. Wskutek tego opuszczamy tutaj dawny tekst natomiast podajemy nowy, Rozp. min. z dnia 8. grudnia 1886 przepisany. (Dz. u. p. Nr. 172).

3. Pędzenia na pastwisko zwierząt, pozostających pod zamknięciem, należy zakazać, jeżeli położenie pastwiska obawiać się każe, aby zarodki zarazy nie zostały rozniesione.

4. Gdy choroba wybuchnie pomiędzy bydłem, które stale trzymane jest na pastwisku, zamknąć należy przestrzeń pastwiska, aby ztamtąd bydła nie spędzano, i aby tam nie wchodziły osoby niepowołane. Zamkniętą przestrzeń pastwiska oznaczyć należy tablicami z napisem: „Zaraza pyskowa i racicowa".

Na przepędzenie zwierząt podejrzanych o zarazę celem niezwłocznego ich zabicia, pozwolić należy pod warunkiem zachowania odpowiednich ostrożności. Oprócz tego pozwalać można na przepędzanie zwierząt z zamkniętego pastwiska tylko wtedy, jeżeli niemożność wyżywienia ich lub niepomyślny stan powietrza wymaga niezbędnie zmiany pastwiska lub umieszczenia zwierząt w stajni. W takim razie albo przewozić należy chore zwierzęta na wozach, albo pędzić je trzeba drogami, po których nie chodzą wolne od zarazy odżuwacze i świnie z innych zagród.

5. O ile niebezpieczeństwu rozniesienia zarazy nie można zapobiedz za pomocą innych środkow, zabronić należy dopóki trwa zaraza, wywożenia gnoju z zagrody zapowietrzonej drogami, któremi chodzą przeżuwacze i świnie innych zagród.

6. Paszy suchej złożonej w stajni zapowietrzonej, nie wolno wynosić z zagrody zapowietrzonej.

7. Osobom obcym, mianowicie zaś handlarzom bydła i rzeźnikom, wstęp do stajen zapowietrzonych nie powinien być dozwolony. Osobom, które wykonywały jakąś czynność w stajni zapowietrzonej lub koło chorych zwierząt, nie wolno opuścić zagrody zapowietrzonej, aż dopiero po oczyszczeniu nagich części ciała, obuwia i odzieży.

8. Komisya pomorowa zwrócić powinna uwagę osób interesowanych, że surowe, nieprzegotowane mleko z zwierząt chorych na zarazę jest niezdrowe i przestrzedz je, aby go nie używały za pokarm. Używanie i sprzedaż takiego mleka nieprzegotowanego, jest zakazane (§. 26 ustawy).

9. Zabijania chorych zwierząt dla spożycia mięsa (§. 26 ustawy) należy zabronić, jeżeli chodzi o ciężkie przypadki choroby, w których spożycie mięsa z owych zwierząt uznane zostało za szkodliwe, gdy jeszcze zwierzęta były żywe.

Gdy będzie dozwolone zabicie zwierząt chorych dla spożycia mięsa, w każdym razie części chorobowo zmienione odłączyć należy i usunąć nieszkodliwie.

10. Gdy zaraza powszechniej się rozszerzy w jakiejś miejscowości, zabronić należy odbywania targów na bydło, z wyjątkiem targów na konie, w miejscu zapowietrzonem a w razie potrzeby także w miejscowościach sąsiednich. W przypadku takim wystawić należy na granicach i w głównych ulicach miejscowości zapowietrzonych tablice ostrzegawcze z napisem: „Zaraza pyskowa i racicowa" i miejscowość taką, jakoteż jej granicę zamknąć można dla przeżuwaczów i świń przechodnich, a nawet zabronić wyprowadzania zdrowych zwierząt ze stajni niezapowietrzonych do innych miejsc. Tego ostatniego nie należy jednak wzbraniać, jeżeli będzie udowodnione, że zwierzęta przeznaczone są na zabicie natychmiastowe.

W większych miejscowościach zamknięcie ograniczyć można do pojedyńczych części lub dróg miejscowości (§. 20 *f*) ustawy).

11. W celu zastosowania §. 26 ustęp 1, przestrzeń kraju, o którą chodzi, należy dokładnie oznaczyć i podać do powszechnej wiadomości.

Władza administracyjna krajowa poczynić ma odpowiednie zarządzenia, aby wskutek dozwolonego obrotu w obrębie zapowietrzonej przestrzeni kraju zaraza nie została zaniesiona do miejscowości i zagród, które aż dotąd były od niej wolne.

12. Gdy będzie stwierdzona zaraza między zwierzętami będącemi w drodze, Władza gminna wzbronić ma pędzenia ich dalej i zarządzić zamknięcie zwierząt. Władza administracyjna powiatowa może pozwolić na popędzenie zwierząt dalej, jeżeli w ciągu 24 godzin zdołają dostać się do miejsca, w którem mogą przebyć chorobę lub być zabite. W przypadku takim chore zwierzęta przewieść trzeba na wozach, podejrzane zaś o zarazę, lecz jeszcze zdrowe, nie powinny w drodze być wprowadzane do cudzych zagród.

13. Skóry pochodzące ze zwierząt chorych należy odwietrzyć. Stajnie i wszelkie inne miejsca, w których zwierzęta takie stały, jakoteż sprzęty, których używały, oczyścić należy gruntownie.

14. Że zaraza przestała grasować w pewnem miejscu zapowietrzonem, orzeka się o tem wtedy, gdy chorych zwie-

rząt wcale już niema i gdy w ciągu 14 dni od czasu, jak ostatnie zwierzę wyzdrowiało lub padło, żadne już zwierzę potem nie zachorowały, a stajnie i stanowiska zapowietrzone tudzież sprzęty oczyszczone zostały według przepisu.

15. W przypadku wzmiankowanym w ustępie 1 §afu 26go przestrzeń kraju uznaną za zapowietrzoną ścieśniać należy, o ile ustawanie zarazy na to pozwoli. Miejsca w obrębie tej przestrzeni leżące, uznane za wolne od zarazy, poddać może Władza administracyjna krajowa na czas potrzeby odpowiednim ostrożnościom.

Środek wzmiankowany w ustępie 1 §afu 26go należy uchylić, gdy nie będzie już tych okoliczności, które go wywołały.

b) Zaraza śledzionowa (czyli wąglikowa *Anthrax*) zwierząt domowych, używanych w gospodarstwie wiejskiem.*)

§. 27. Zwierzęta, które według zdania wydelegowanego weterynarza uważać należy za chore lub podejrzane o zarazę, nie wolno zabijać dla spożycia mięsa i pozbycia innych części składowych.

Użytkowanie i sprzedaż części osobnych, mleka lub jakichkolwiek innych wytworów ze zwierząt chorych na zarazę śledzionową (czyli wąglikową), lub podejrzanych, jest zabroniona.

Operacye krwawe na takich zwierzętach uskuteczniać, jakoteż zwłoki otwierać, wolno tylko weterynarzom uprawnionym.

Nie wolno ściągać skóry z zwierząt, które padły na zarazę śledzionową (czyli wąglikową), lub zostały dobite, lecz usunąć je należy jak najprędzej w sposób nieszkodliwy (§. 20, N. 6).

Zwierzęta z zagrody zapowietrzonej, zdrowo jeszcze wyglądające i niepodejrzane, wolno zabijać dla

*) Patrz Rozdział II. okólnik c. k. Nam. z 18. lipca 1885 L. 41.724.

tylko spożycia mięsa za zezwoleniem i pod dozorem weterynarza upoważnionego i tylko w miejscu zapowietrzonem.

1. Po stwierdzeniu urzędowem zarazy, gdy w miejscu pojawiają się nowe wypadki zarazy, Władza gminna obowiązana jest zarządzić przepisane środki policyjno-weterynarskie nie czekając, aż weterynarz urzędowy zbada osobno i tutaj stan rzeczy.

2. Zwierzęta chore na zarazę wąglikową odłączyć należy od zdrowych a stajnie i stanowiska zapowietrzone pozamykać. Zapobiedz trzeba, aby zwierzęta wszelkiego rodzaju, jakoteż osoby niepowołane nie wchodziły do takich stajen i stanowisk.

3. Gdy zaraza wąglikowa pojawi się pomiędzy zwierzętami, trzymanemi stale na pastwisku, pastwisko to po odłączeniu zwierząt chorych należy zamknąć.

4. Gdy zaraza wąglikowa rozszerza się w pewnem miejscu sposobem pomoru (epizootycznie), zarządzone być może zamknięcie miejscowości lub pojedyńczych części tychże.

5. Do chorych zwierząt wyznaczyć należy osobnych dozorców, którym nie wolno stykać się z bydłem zdrowem, jakoteż używać należy dla nich osobnych naczyń na paszę, wodę i osobnych sprzętów. Naczyń tych i sprzętów nie wolno używać gdzie indziej, dopóki wprzód nie ulegną odwietrzeniu, uskutecznionemu bądź w stajni zapowietrzanej, bądź też po za jej obrębem.

6. Właścicieli zwierząt chorych na zarazę wąglikową jakoteż osoby, mające do czynienia z choremi zwierzętami lub ich padliną, oświecić należy odpowiednio, że choroba ta łatwo przenosi się na ludzi, jak wielkie wynika ztąd niebezpieczeństwo, tudzież jakie ostrożności zachowywać potrzeba.

7. Osób, mających ręce lub inne części ciała, których odzież nie pokrywa, zranione, nie wolno używać do pielęgnowania zwierząt chorych, ani do sekcyj.

W stajniach na chore bydło mieć należy w zapasie środki do czyszczenia i odwietrzania (roczyn z 3 części kwasu karbolowego czystego w 100 częściach wody lub mięszaniną 6 części oleju karbolowego w 100 cz. wody).

8. W stajniach na chore bydło powinno być ile możno-

ści ciemno, aby tam muchy nie przelatywały i codziennie wykadzać je należy słabo gazem chlorowym;

9. Zabijanie zwierząt chorych na zarazę wąglikową i o nią podejrzanych, użytkowanie i sprzedaż ich części osobnych lub wytworów z tychże, jest zakazane (§. 27 ust.).

Za podejrzane uważać należy te zwierzęta, które padły w ciągu ostatnich czterech dni stykały się bezpośrednio ze zwierzętami choremi na zarazę wąglikową.

10. Nie wolno ściągać skóry z zwierząt, które na zarazę wąglikową zostały dobite, lecz usuwać je należy w sposób nieszkodliwy jak najprędzej (§. 27 ustawy).

Dopóki nie zostaną usunięte w sposób nieszkodliwy, zachowywać je należy tak (nakryć ziemią, słomą, kocami i t. p.), aby inne zwierzęta — także muchy — ile możności nie stykały się z niemi.

11. Jeżeli padlina nie ma być usuniętą w sposób nieszkodliwy ogniem lub drogą chemiczną, lecz przez zakopanie, skórę wprzód ponacinać należy krzyżowo na małe kawałki. Wybierać należy doły głęboko, a wrzuconą padlinę posypać wapnem gryzącym, w braku tegoż popiołem i polać smołą lub gnojówką.

Dołów na ścierwo strzedz należy w sposób odpowiedni; miejsc na których się znajdują, używać nie wolno najmniej przez trzy lata pod trawę lub zasiew.

W podobny sposób postąpić należy ze znalezioną padliną dzikich zwierząt, które padły z tej choroby.

12. Odpadki wszelkiego rodzaju, pochodzące z zwierząt które padły na zarazę wąglikową, jakoteż gnój i podściółkę, należy spalić lub zakopać głęboko, posypawszy wprzód wapnem gryzącym lub popiołem.

13. Stajnie i stanowiska zapowietrzone, tudzież sprzęty, odwietrzać należy jak najgruntowniej, ponieważ jad zarazy wąglikowej trudny jest do wytępienia.

14. Gdy choroba wąglikowa pojawi się jako zaraza, polecić należy weterynarzowi urzędowemu, aby co cztery dni zaglądał do miejsca zarazy, jeżeli nie został tam wydelegowany.

W przypadkach rozprószonych, dość jest wysłać go, aby się przekonał o chorobie i aby kierował ostatecznem odwietrzeniem.

15. W rozprószonych przypadkach zarazy zarządzone środki policyjno-weterynarskie uchylić należy, gdy niema już

zwierząt chorych; jeżeli zaraza wąglikowa pojawia się epizootycznie, uczynić to można wtedy, gdy w ciągu ostatnich czternastu dni, odkąd ostatnie zwierzę wyzdrowiało lub padło, żadne już zwierzę nie zachorowało na zarazę wąglikową i gdy w obudwu przypadkach przepisane odwietrzanie stajen, stanowisk i sprzętów zostanie dokonane.

c) Zaraza płucna u rogacizny.*)

§. 28.**) Na podstawie uznania weterynarza urzędowego i z zachowaniem ostrożności, które przepisane będą osobnem rozporządzeniem, Władza administracyjna powiatowa ma pozwolić, aby ze stajni i miejscowości zamkniętych brano na rzeź rogaciznę całkiem zdrową.

Mięso z rogacizny chorej lub zabitej, jakoteż takiej, która była wzięta na rzeź z powodu podejrzenia o zarazę płucną a przed zabiciem została uznana za zdrową, może być po zupełnem ostudzeniu na podstawie opinii weterynarza dowolnie sprzedawane i wywożone, płuca jednak ze zwierząt chorych zabitych, które spożyć pozwolono, jakoteż zwłoki tych, które padły na zarazę płucną, tudzież dobitych chorych, które uznano za niezdatne do spożycia, usunąć należy w sposób nieszkodliwy.

Skóry ze zwierząt rogatych chorych, które padły lub zostały dobite, należy odwietrzyć.

Gdyby zwierzęta, podejrzane o zarazę płucną, używane były pomimo zakazu lub napotkane zostały po za obrębem zabudowań dla nich wyznaczonych lub

---

*) Piętnowanie. Rozdział II. Okólnik c. k. Nam. z dnia 4. Stycznia 1887 L. 721.

**) §. 28 tejże ustawy (z 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35) został za zgodą obu Izb Rady państwa ustawą z dnia 14. sierpnia 1886 (Dz. u. p. Nr. 171) zmieniony i nie obowiązuje więcej. Podajemy tutaj nowy tekst.

w miejscach, do których przystęp jest im zabroniony, natenczas, jeżeliby obawiać się należało, aby zwierzę napotkane nie zaniosło dalej zarazy, Władza administracyjna powiatowa, w razie zaś większego niebezpieczeństwa, Władza miejscowa zarządzić może zabicie go natychmiast.

R. W.*) 1. Jeżeli drogą dochodzeń wykonanych na zwierzętach żywych, które zdają się choremi, nie można stwierdzić niewątpliwie, że zaraza płucna istnieje, objawy jednak u tych zwierząt dostrzeżone wzniecają podejrzenie tej choroby, w takim razie, gdyby padliny nie było, można z upoważnienia Władzy administracyjnej powiatowej kazać zabić jedno lub w razie nieodzownej potrzeby, więcej zwierząt podejrzanych o zarazę płucną, po poprzedniem ocenieniu ich wartości (§. 19 ustawy).

Jeżeli i przez to rzecz się nie wyjaśnia a poszlaki istnienia choroby nie ustają, Władza administracyjna powiatowa zarządzić ma strzeżenie i policyjne obserwowanie bydła podejrzanego.

Bez pozwolenia Władzy nie wolno żadnej sztuki takiego bydła przeprowadzić do innych stajen lub zagród ani też zabić.

Zwierzęta oddane pod dozór policyjny, dopóki się u nich nie pokażą podejrzane objawy chorobowe, mogą być używane do prac gospodarskich; wypędzania ich na pastwisko można dozwolić pod warunkiem, że stosownemi środkami zapobiegnie się stykaniu bydła podejrzanego z rogacizną innych zagród.

Gdy u jednej sztuki takiego bydła dostrzeżone będą podejrzane objawy chorobowe, uwiadomić należy natychmiast Władzę administracyjną powiatową, która wysłać ma niezwłocznie weterynarza urzędowego do zbadania rzeczy.

Jeżeli dalsze dochodzenia weterynarza urzędowego usuną całkiem podejrzenie zarazy płucnej, należy znieść natychmiast strzeżenie zwierząt i policyjne ich obserwowanie.

---

*) Rozp wyk. do §. 28 pierwotnego tekstu, ogłoszone Rozp. z dnia 12. kwietnia 1880 (Dz. u. p. Nr. 36) nie obowiązuje więcej, wskutek tego opuszczony tutaj dawny tekst, natomiast podajemy nowy, Rozp. min. z dnia 8. grudnia 1886 (Dz. u. p. Nr. 172) przepisany.

2. Gdy zaraza płucna stwierdzona zostanie w pewnej zagrodzie, zbadać należy, czy — a w razie potakującym zkąd zakupiono chore bydlę, i czy stykało się z bydłem z innych stajen, tudzież, czy bydło z zagrody zapowietrzonej i dokąd sprzedano lub dano na rzeź. Władza administracyjna powiatowa zarządzić ma natychmiast na podstawie tych dochodzeń dalsze odpowiedne środki.

3. Weterynarz urzędowy obowiązany jest spisać wszystko bydło zagrody zapowietrzonej i zbadać, które zwierzęta są dotknięte zarazą płucną lub o nią podejrzane. Wszystkę inną rogaciznę, znajdującą się w zagrodzie zapowietrzonej, uważać należy za podejrzaną o zarazę.

4. Stajnia zapowietrzona podlega zamknięciu. Zagrodę zapowietrzoną oznaczyć należy u głównego wchodu lub w innem stosownem miejscu napisem: „Zaraza płucna".

Wywóz paszy suchej i podściółki z takiej stajni zapowietrzonej i z budynków, które się z nią łączą bezpośrednio, jest zakazany.

Dla bydła przebywającego stale na pastwisku, zarządzić należy w razie wybuchu pomiędzy niem zarazy płucnej zamknięcie pastwiska.

Miejsce takie oznaczyć należy tablicą z napisem: „Zaraza płucna."

Zarządzając zamknięcie pastwiska, postarać się należy, ażeby zamknięte bydło nie mogło stykać się z rogacizną innych pastwisk.

5. Chore zwierzęta odłączyć należy od zdrowych i wyznaczyć osobnych dozorców do ich pielęgnowania.

Dozorcom tym wolno stykać się znowu ze zdrową rogacizną dopiero po należytem oczyszczeniu ciała i zmianie odzieży.

6. W razie większego rozszerzania się zarazy w pewnej miejscowości, zamknąć należy miejscowość zapowietrzoną i jej granicy lub niektóre części miejscowości zapowietrzonej dla zapobieżenia wyprowadzaniu i przeprowadzaniu rogacizny.

W miejscowościach w ten sposób zamkniętych, nie wolno odprawiać targów na bydło.

7. Wyjątki od przepisów, tyczących się zamknięcia, są dozwolone w następujących okolicznościach:

a) Władza administracyjna powiatowa upoważniona jest dozwalać używania do robót gospodarskich rogacizny

z zapowietrzonej stajni, podejrzanej o zarazę lecz jeszcze zdrowej, jeżeli stosownie do okoliczności nie łączy się z tem niebezpieczeństwo rozniesienia zarazy. Pozwolenia należy odmówić, jeżeliby nie można było uniknąć stykania się zwierząt o zarazę podejrzanych z rogacizną zagród niezapowietrzonych.

Zwierzęta podejrzane trzymać należy zdala od cudzych stajni i zagród, od wspólnych pastwisk i miejsc gdzie się bydło poi. Używania bydła do robót należy zaniechać natychmiast, jak tylko pokażą się u zwierząt choćby tylko najmniejsze podejrzane objawy chorobowe (załączka III. l. 3).

Zwierzęta podejrzane, spędzone do stajni odosobnionych, winny być tamże zamknięte.

b) Używanie bydła roboczego ze stajni wolnych od zarazy w miejscowości zamkniętej jest dozwolone w granicach tejże miejscowości. Używania po za obrębem granic, może dozwolić Władza administracyjna powiatowa, jeżeli stosownie do okoliczności nie łączy się z tem niebezpieczeństwo rozniesienia zarazy.

c) Pędzenia na paszę rogacizny podejrzanej o zarazę, ale nie chorej, należy dozwolić, jeżeli na to pastwisko nie chodzi rogacizna z zagród wolnych od zarazy i jeżeli będą obmyślane środki, ażeby podczas pędzenia na pastwisko, powrotu z tamtąd, jakoteż na pastwisku bydło takie nie mogło się stykać ze zdrową rogacizną z innych zagród.

d) Na zasadzie opinii weterynarza urzędowego Władza administracyjna powiatowa ma pozwolić, aby rogaciznę ze stajni zapowietrzonych, podlegającą zamknięciu, o zarazę podejrzaną lecz jeszcze nie chorą, jakoteż rogaciznę zdrową z miejscowości zamkniętych wyprowadzono celem natychmiastowego zabicia (ustawa z dnia 14. sierpnia 1886 Dz. u. p. Nr. 171) do miejscowości sąsiednich, jakoteż do pobliskich stacyj kolei żelaznych celem przewiezienia do rzeźni publicznych, będących pod urządzonym nadzorem policyi weterynarskiej

Przydać należy rzetelnych dozorców do czuwania nad tem, aby w drodze bydło nie stykało się z inną rogacizną lub aby niektórych sztuk nie oddalono. Władzę miejscową w miejscu rzezi uwiadomić należy wcześnie o transporcie bydła z miejsca zapowietrzonego.

W miejscu przeznaczenia weterynarz winien mieć dozór nad rzezią.

e) Bez szczególnego pozwolenia Władzy administracyjnej powiatowej nie wolno wprowadzać zdrowej rogacizny do zagrody zapowietrzonej. Pozwolenie takie dane być może tylko w takim razie, jeżeli zwierzęta, które mają być wprowodzone, umieszczone będą w stajni odosobnionej, w miarę potrzeby odwietrzonej, i jeżeli z pewnością można będzie zapobiedz pośredniemu lub bezpośredniemu zetknięciu się tego bydła z podejrzanem.

8. Aby się zaraza prędzej skończyła, jakoteż dla zapobieżenia ciężkim stratom właścicieli bydla, komisya pomorowa winna wpływać, aby zwierzęta chore i podejrzane jak najprędzej pozabijano. Rzeź odbywać się powinna pod dozorem weterynarza urzędowego w rzeźni miejsca zapowietrzonego, albo, gdyby z przyczyny grożącego niebezpieczeństwa zarażenia nie można było pozwalać na wykonanie jej tamże, w zagrodzie właściciela bydła. Co się tyczy użycia na pokarm mięsa ze zwierząt zabitych, orzeka w tej mierze weterynarz urzędowy na podstawie naocznego przekonania się (ustawa z d. 14. sierpnia 1886. D. u. p. N. 171).

Płuca zabitych chorych zwierząt, uznanych za zdatne do spożycia, należy usunąć nieszkodliwie.

Mięso zabitych chorych na zarazę płucną zwierząt rogatych, uznane za zdatne na pokarm dla ludzi, do którego weterynarz urzędowy wydawać ma przepisane świadectwa oględzin, wywozić wolno z zagród lub rzeźni dopiero po zupełnem ostudzeniu.

Na przewóz znaczniejszych ilości mięsa z zabitych zwierząt rogatych, które chorowały na zarazę płucną lub były o nią podejrzane, do miejsc większej konsumcyi, wydawać ma komisya pomorowa świadectwa podług wzoru dołączonego.

O nadejściu takiej posyłki uwiadomić należy wcześnie Władzę miejscową miejsca konsumcyi.

Załączka do ustępu 8go §fu 28go.

Kraj

Powiat

Gmina

Świadectwo

dla mięsa z bydła rogatego, wziętego na rzeź z powodu podejrzenia o zarazę płucną (z powodu zarazy płucnej), a które po zabiciu okazało się zdrowem (zdatnem na pokarm dla ludzi) z miejsca zapowietrzonego zarazą płucną: . . . .

Ilość rogacizny wziętej na rzeź	Posyła się			Miejsce przeznaczenia	Uwaga
	wozami	koleją żelazną	drogą wodną		

Data:

Imieniem komisyi pomorowej

N. N.
weterynarz urzędowy.

9. Paszy i słomy, która wystawiona była na wyziewy chorych zwierząt, używać wolno za zezwoleniem komisyi pomorowej tylko dla zwierząt dotkniętych zarazą, jakoteż dla nienależących do rogacizny.

Na wyjątki od tego postanowienia pozwalać może Władza administracyjna powiatowa stosownie do okoliczności.

10. Gdy stwierdzona zostanie zaraza w stadach, pędzonych w drogę, przełożony gminy wstrzymać ma transport i zarządzi zamknięcie zwierząt chorych i podejrzanych. Władza administracyjna powiatowa wpłynąć ma na to, aby jak najprędzej dano zwierzęta na rzeź (ustęp 8).

Gdy bydło wiezione jest kolejami żelaznemi i okrętami, Władza administracyjna powiatowa może pozwolić na przewiezienie zwierząt aż do miejsca, w którem zwierzęta mogłyby przebyć chorobę lub być zabite. Jednakże postarać

się należy, aby wszelkie zetknięcie z inną rogacizną było niemożebne.

11. Padlinę zwierząt, które padły na zarazę płucną, tudzież takich, które na tę zarazę chorowały i zostały dobite, a które uznano za niezdatne do spożycia, i części zwierzęce do spożycia niezdatne, jakoteż gnój ze stajen wywieść należy, nie używając do tego zaprzęgów z rogacizny. Pierwsze usunąć należy w sposób nieszkodliwy; gnój wywieść na grunta odległe i przed rozoraniem pokryć dostatecznie ziemią.

Skóry z zwierząt, które padły lub po zachorowaniu zostały dobite, należy odwietrzyć (Przepis wykonawczy do ustępu 7. §. 20).

12. Stajnie i lokale, w których stały zwierzęta chore na zarazę płucną, sprzęty i naczynia stajenne należy odwietrzyć gruntownie.

13. Szczepić wolno zarazę płucną tylko w stajniach już zapowietrzonych tą zarazą (szczepienie z konieczności) i w zagrożonych zarazą zagrodach miejscowości zapowietrzonych (szczepienie z ostrożności) na żądanie właściciela bydła i na jego niebezpieczeństwo pod dozorem weterynarza urzędowego. Zarządzenia tyczące się zamknięcia, nie powinny przez to doznać uszczerbku.

14. Dopóki trwa zaraza płucna, wysyłać należy weterynarza na rewizyą do miejsca zapowietrzonego, stosownie do stopnia rozszerzenia się choroby co 8 aż do 14 dni.

15. Od dnia, w którym ostatnie zwierzę rogate chore na zarazę płucną wydalono ze stajni zapowietrzonej, wszystka rogacizna w tej stajni mieszczona podlega jeszcze sześciomiesięcznemu zamknięciu. Po upływie pierwszych trzech miesięcy, weterynarz urzędowy zbadać ma to bydło dokładnie. Te zwierzęta rogate, które uzna za zdrowe, mogą być używane do robót gospodarskich i popędzone na rzeź po uczynieniu o tem doniesienia do Władzy administracyjnej powiatowej.

Zwierzęta które przetrwały zarazę płucną, opatrzyć należy cechą wypaloną, przebycie choroby poświadczającą, powszechnie znaną, i umieścić w stajni oddzielnej; przed upływem dalszych sześciu miesięcy po upływie pierwszego sześciomiesięcznego zamknięcia nie wolno zwierząt tych wprowadzać w obrót, wyjąwszy na rzeź.

16. Jeżeli w większej zagrodzie jest więcej stajni całkiem od siebie oddzielnych a zaraza płucna tylko w jednej z nich wybuchnie, rogacizna znajdująca się w stajniach wolnych od zarazy, podlega tylko trzymiesięcznemu zamknięciu licząc od dnia, w którym ostatnie chore zwierzę wydalono ze stajni zapowietrzonej, pod warunkiem, że przez ten czas do pielęgnowania go używani będą osobni słudzy.

W ciągu tego zamknięcia wolno używać do robót gospodarskich zwierząt, znajdujących się w stajniach wolnych od zarazy, jakoteż pędzić je żywe na rzeź natychmiastową po uwiadomieniu o tem Władzy administracyjnej powiatowej.

Ale jeżeli zaraza pojawi się w więcej niż jednej stajni takiej zagrody, tedy wszystka rogacizna, znajdująca się w tej zagrodzie, podlega sześciomiesięcznemu zamknięciu i stosują się do niej postanowienia ustępu 15.

Stajnie pod tym samym dachem będące, uważają się za jednę stajnię.

17. W dwa tygodnie po upływie peryodu obserwacyjnego, ustanowionego w ustępie 15 i 16 lub po zupełnem wypróżnieniu i dokonanem odwietrzaniu stajni, która była zapowietrzona, Władza administracyjna powiatowa orzeknie, że zaraza ustała i przywróci właścicielowi bydła prawo rozporządzenia swobodnie i bez przeszkody bydłem, które mu jeszcze zostanie.

O dokonaniu odwietrzenia weterynarz urzędowy zdać ma sprawę Władzy administracyjnej powiatowej.

d) Nosacizna (i tylczak) u koni, osłów i mułów.*)

§. 29. Zwierzęta dotknięte nosacizną (tylczakiem), zabić należy niezwłocznie.

Zwierzęta tylko podejrzane o nosaciznę (tylczak) należy odosobnić, trzymać w stajni zamkniętej i pod dozorem urzędowym a leczyć je wolno tylko upoważnionemu weterynarzowi; jeżeli stan podejrzany trwa

---

*) Patrz zawiadomienie komendy. Rozdział II. Okólniki c. k. Namiestnictwa; z 18. Lutego 1887 l. 8721, 19. marca 1884 l. 16791, 13 Lutego 1885 l. 8814.

dłużej niż sześć tygodni, dalsze koszta dozoru urzędowego ponosić ma właściciel zwierzęcia; jeżeli zaś nie może lub niechce wziąć ich na siebie, zarządzone będzie zabicie zwierzęcia.

Zwierzęta, które stały w tej samej stajni co dotknięte nosacizną (tylczakiem) lub o nią podejrzane, lub które w ogóle stykały się z niemi tak, że przez to mogły się zarazić, trzymać należy przez dwa miesiące w osobnych zabudowaniach pod dozorem weterynarza i dopiero po upływie tego czasu, jeżeli okażą się całkiem niepodejrzanemi, przypuszczone być mogą do wolnego obrotu.

Władza administracyjna powiatowa dozwolić może używaia takich zwierząt. dopóki są zdrowe, w obrębie granic miejscowości, z zachowaniem odpowiednich ostrożności.

Władza administracyjna powiatowa zarządzić może także zabicie zwierząt, u których pewne objawy uzasadniają podejrzenie nosacizny:

a) gdy weterynarz urzędowy na zasadzie zbadanych okoliczności i obecnych oznak orzecze, iż zwierzę jest prawdopodobnie chore; lub

b) gdy wobec zachodzących okoliczności za pomocą innych środków ustawie niniejszej odpowiednich, nie można skutecznie zapobiedz rozszerzaniu się zarazy.

Gdyby dostrzeżono, że zwierzęta dotknięte nosacizną (tylczakiem), które powinny być zamknięte, są w sposób zakazany używane, lub gdyby je napotkano po za obrębem zabudowań dla nich wyznaczonych, albo w miejscach, do których przystęp jest im wzbroniony, Władza miejscowa zarządzić może zabicie ich natychmiast.

Zwłoki zwierząt, które chorowały na nosaciznę (tylczak) i padły lub zostały dobite, usunąć należy ze skórą i włosami w sposśb nieszkodliwy (§. 20, N. 6).

R. W. 1. Weterynarz uważać ma nietylko te zwierzęta za dotknięte nosacizną (lub tylczakiem), u których znajdują się guzki nosaciznowe lub nawet już wrzody nosaciznowe (tylczakowe) na błonie śluzowej nosa lub na skórze, lecz także te, u których dają się widzieć objawy ostrzegające znawcę o rozwijaniu się nosacizny (tylczaka), chociażby tylko dopiero w zawiązku. Konie także należy niezwłocznie powybijać (§. 29 ustawy).

2. Jeżeli na podstawie objawów choroby weterynarz urzędowy nie może stwierdzić z pewnością istnienia nosacizny (tylczaka), ale zwierzę wydaje mu się podejrzanem o nosaciznę (tylczak), należy je odosobnić, stajnię zamknąć i wziąć pod dozór urzędowy, dopóki przypadek się nie wyjaśni, a do pielęgnowania zwierzęcia wyznaczyć osobnego dozorcę.

Dla zwierząt takich używać należy osobnych przyborów stajennych. Gdyby dostrzeżono, że takie chore zwierzęta są wbrew zakazowi używane, zastosować do nich należy przepis ustępu 6go, §fu 29go.

3. Jak tylko objawy nosacizny (tylczaka) rozwiną się wyraźniej, zarządzić należy natychmiast, aby zwierzę zabito.

4. Zwierzę należy kazać zabić także wtedy, gdy stan podejrzany trwa dłużej niż 6 tygodni, właściciel zaś nie chce dłużej ponosić kosztów dozoru urzędowego (ustępu 2 §fu 29go ustawy).

5. Weterynarz urzędowy zaglądać powinien do zwierząt podejrzanych o nosaciznę (tylczak), pod obserwacyą wziętych, peryodycznie, najmniej co 14 dni. Podczas okresu obserwacyjnego nie wolno koni tych wyprowadzać bez pozwolenia Władzy administracyjnej powiatowej ze stajen i zagród lub stanowisk im wyznaczonych, do innych.

6. Władza administracyjna powiatowa pozwolić może, aby zwierząt pod obserwacyą wziętych, pozornie zdrowych, używano w granicach miejsca tylko pod warunkiem, że zwierzęta te nie będą stawiane w cudzych stajniach ani nawet chwilowo i że trzymane będą zdala od innych koni.

Jeżeliby właściciel nie czynił ściśle zadosyć wydanym rozporządzeniom, nakazać należy zamknięcie stajni z podejrzanemi zwierzętami.

7. Osoby pielęgnujące zwierzęta podejrzane o nosaciznę (tylczak) oświecić należy, że choroba ta przenieść się może na ludzi i jakie ztąd wynika niebezpieczeństwo.

Osób, mających zdartą lub popękaną skórę, rany lub wrzody (zwłaszcza na rękach i na twarzy) nie wolno używać do pielęgnowania takich zwierząt.

Dozorcy strzedz się powinni zanieczyszczania obnażonych części ciała swego wydzielinami chorych zwierząt, unikać wdychania w siebie bezpośrednio powietrza, które zwierzęta te wyziewają, nie powinni przebywać za długo w stajni chorych zwierząt, tem mniej spać w niej lub przykrywać się derkami takichże zwierząt.

Po każdej czynności, koło zwierzęcia podejrzanego spełnionej, oczyścić się powinni starannie, jakoteż odzież swoję a następnie umyć ręce rozczynem kwasu karbolowego.

W stajniach przeto tego rodzaju, rozczyn taki mieć należy w zapasie.

Dozorcy zwierząt uznanych za chore na nosaciznę (tylczak), odwietrzyć powinni swoją odzież.

8. Gdyby zwierzęta chore na nosaciznę (tylczak), lub zwierzęta, u których pokazują się objawy, uzasadniające podejrzenie nosacizny, spotkano po za obrębem ich zwykłego stanowiska, zarządzić należy względem nich w miejscu, gdzie je spotkano, przepisaną czynność urzędową.

Jeżeli zwykłe stanowisko znajduje się w innym powiecie administracyjnym, uwiadomić należy Władzę administracyjną owego powiatu, iżby zarządziła dalsze kroki.

Jeżeli w pewnej miejscowości zdarzyło się kilka przypadków nosacizny (tylczaka), lub jeżeli okoliczności wzniecają obawę, że zarodek zarazy został dalej zawleczony, Władza administracyjna powiatowa zarządzić ma, aby weterynarz urzędowy zrewidował wszystkie koni w okolicznych miejscowościach lub w częściach tychże.

10. Padlinę zwierząt, które chorowały na nosaciznę (tylczak), uczynić należy nieszkodliwą sposobem termicznym lub chemicznym, żadnej części nie odejmując i skórę na krzyż ponacinawszy, lub zakopać ją jak padlinę zwierząt, które zachorowały na zarazę wąglikową.

11. Ponieważ jad nosacizny jest długotrwały i trudny do wytępienia, stajnie zapowietrzone, sprzęty, przybory robocze itd., odwietrzyć należy z jak największą starannością; sprzęty drewniane uszkodzone lub bez wartości, uździenice, powrozy, popręgi, derki, naczynia najlepiej spalić

Gdy w stajni przeznaczonej na większą ilość zwierząt, znajdowało się tylko jedno zwierzę, dotknięte nosacizną (tylczakiem) i nie zmieniło swego stanowiska, poprzestać można na odwietrzaniu tego stanowiska i przylegających do niego z obu stron. W przeciwnym razie odwietrzyć należy w ogóle wszystkie części tak wielkich stajen jak i pomniejszych.

Odwietrzyć należy także dyszle, po których konie chore na nosaciznę (tylczak) były zaprzężone, powrozy, łańcuchy, tudzież wozy, któremi padlinę wywieziono; osoby, które się tam zajmowały, także odwietrzyć się powinny.

12. Orzeka się że zaraza ustała, wtedy, gdy wszystkie zwierzęta podejrzane o nosaciznę albo zostaną powybijane albo wyzdrowieją, gdy pomiędzy zwierzętami wziętemi pod obserwacyę, nie pokażą się przez czas obserwacyi żadne podejrzane objawy choroby i gdy odwietrzenie będzie przeprowadzone.

e) Ospa owcza.

§. 30. Jeżeli po stwierdzeniu ospy owczej chorych zwierząt nie można oddzielić od zdrowych i osobno zamknąć, albo jeżeli choroba rozszerzy się znacznie w trzodzie, szczepienie owiec jeszcze nie dotkniętych zarazą, powinno z konieczności być przeprowadzone.

Gdy zagraża niebezpieczeństwo dostania się zarodków zarazy do stad sąsiednich, Władza administracyjna powiatowa zarządzić może szczepienie trzód zagrożonych zarazą.

Właściciel stada owiec może zarządzić szczepienie ochronne tychże tylko po uzyskaniu pozwolenia od Władzy administracyjnej powiatowej.

Do owiec szczepionych zastósowane być mają te same środki weterynarsko-policyjne, co i do chorych na ospę.

Oddawanie owiec ospą dotkniętych na rzeź, celem użycia ich mięsa, jest zakazane.

R. W. Gdy w stadzie owiec ospa zostanie stwierdzona, zarządzić należy odosobnienie zwierząt chorych od zdrowych jeżeli można, porozdzielanie tych ostatnich, tudzież zamknięcie stajen tak chorych jak i zdrowych zwierząt.

2. Można dozwolić pędzenia na pastwisko owiec, okazujących się jeszcze zdrowemi, a to pod warunkami wykluczającemi rozwleczenie zarodków zarazy.

3. Gnój owczy ze stajni zamkniętej wolno wywozić pod warunkiem zachowania wszelkich wskazanych ostrożności, tylko temi drogami i na te grunta, po których nie chodzą owce z zagród niezapowietrzonych.

Dopóki trwa zaraza nie wolno wynosić z zagrody paszy suchej ani podściółki, złożonej bądź w stajni, bądź tamże na strychu.

5. Wełnę owczą, znajdującą się w zagrodzie zapowietrzonej, wynieść wolno z zagrody tylko odwietrzoną i w wory zapakowaną, za zezwoleniem komisyi pomorowej lub Władzy administracyjnej powiatowej. Osobom pielęgnującym owce chore na ospę lub stykającym się z niemi, nie wolno wchodzić do innych owczarni. Zanim opuszczą zagrodę zapowietrzoną, oczyścić mają odzież swoję, a obuwie obmyć.

Osobom obcym, niepowołanym, wzbraniać należy wstępu do stajen zapowietrzonych.

7. Owiec, wziętych pod zamknięcie, nie wolno prowadzić do miejsc, w których odbywa się wspólne pojenie, pławienie, mycie.

8. Szczepienie z konieczności owiec, nie dotkniętych jeszcze zarazą, w razie niemożności odłączenia chorych od zdrowych lub w razie większego rozszerzenia się zarazy (ustęp 1 §fu 30go ustawy), odbywać się powinno zawsze pod dozorem weterynarza urzędowego.

9. W podobny sposób odbywać się ma szczepienie ochronne trzód dotychczas wolnych od zarazy, ale na niebezpieczeństwo zarażenia się wystawionych, gdy Władza admi-

nistracyjna powiatowa zarządzi takie szczepienie (ustęp 2gi §fu 30go ustawy).

10. Materyę do szczepienia czy to koniecznego czy ochronnego, najlepiej brać z owiec, łagodną ospę mających (mierną wysypkę i mierną gorączkę), których krosty właśnie dojrzewają. Szczepić można na uchu lub na spodniej powierzchni ogona.

11. Gdy ospa rozszerzy się bardzo w pewnej miejscowości, lub jeżeli zaszczepiono wszystkie tamtejsze owce, zarządzić należy zamknięcie miejsca a względnie łanów. Miejscowość tę oznaczyć należy jako zamkniętą.

W przypadku tym zabrania się:

a) Wyprowadzania z miejsca zapowietrzonego owiec, wywozu paszy suchej i podściółki, która złożona była w stajniach zapowietrzonych, jakoteż gnoju owczego i

b) przyprowadzania owiec do miejsca zapowietrzonego i przeprowadzenia ich przez to miejsce.

Władza administracyjna powiatowa dozwolić może wyjątków od przepisu pod b) tylko wtedy, gdy za pomocą dostatecznych środków ostrożności można będzie zapobiedz niebezpieczeństwu zarażenia.

c) Pędzenie owiec na pastwisko w obrębie granic łanów, dozwolone być może pod warunkiem poczynienia kroków, celem zapobieżenia rozwleczeniu zarodka zarazy pomiędzy owce miejsc sąsiednich, jeszcze od niej wolne.

12. Gdy ta zaraza będzie stwierdzona pomiędzy owcami pędzonemi lub więzionemi, wstrzymać je należy w drodze i kazać je zamknąć.

13. Owce, które pośrednio lub bezpośrednio stykały się z choremi na ospę, wziąć należy na 14 dni pod obserwacyą policyjną.

14. Z powodu niebezpieczeństwa rozwleczenia zarodków zarazy, pozwolenie do szczepienia ochronnego (ustęp 3. §fu 30go ustawy), dawać może Władza administracyjna powiatowa jedynie wyjątkowo, dla dworów odosobnionych. W dworach, w których zaszczepiono ospę ochronną, co odbywać się może tylko pod dozorem weterynarza urzędowego, przestrzegać należy jak najściślej wykonania środków mających na celu zamknięcie.

15. Owce ze stada będącego pod zamknięciem, niedotknięte ospą, mogą być wzięte na rzeź pod dozorem weterynarza dla spożycia mięsa.

16. Padlinę owiec, które chorowały na ospę i padły lub zostały dobite, usunąć należy sposobem termicznym lub chemicznym, albo też zakopać głęboko.

Skóry ściągnięte należy odwietrzyć i wywieść je wolno dopiero wtedy, gdy całkiem wyschną i gdy zaraza ustanie.

17. Owczarnie i stanowiska zapowietrzone, jakoteż sprzęty, których używano dla owiec chorych na ospę, należy odwietrzyć.

Dopóki trwa ospa, wysyłać należy weterynarza urzędowego do miejsca zapowietrzonego co ośm dni na rewizyę.

19. Orzeka się, że ospa ustała, wtedy, gdy owce chorobą tą dotknięte lub szczepione, ospę przebędą lub padną, gdy krosty całkiem się zgoją a owczarnie, stanowiska i trzody zostaną odwietrzone. Owce z trzód, które były zarażone, przypuszczone być mogą do wolnego obrotu dopiero w 6 tygodni po ustaniu zarazy.

f) Zaraza stadnicza;*) otręt na częściach płciowych u koni stadniczych i rogacizny.

§. 31. Koni dotkniętych zarazą stadniczą nie wolno przypuszczać do stanowienia.

Klacze, tą zarazą dotknięte, nawet choćby się zdawało, że są wyleczone, mają być wykluczone na zawsze od stanowienia, na znak czego wypalić im należy na lewej stronie szyi głoski B. K.

Stadniki, od których niewątpliwie klacze zaraziły się, albo które z pewnością są dotknięte zarazą stadniczą, lub które parzyły się z klaczami, chorobą tą dotkniętemi już w czasie stanowienia, należy wytrzebić.

Gdy zaraza stadnicza rozszerzy się znaczniej, Władza administracyjna krajowa stosownie do oko-

---

*) Patrz Rozdział II. okólnik c. k. Nam. z 19. Marca 1884, l. 16791.

liczności ma albo zabronić stanowienia ogierów krajowych lub prywatnych, albo położyć za warunek, aby przed stanowieniem weterynarz urzędowy rewidował konie, które mają być stanowione.

W powiatach, w których panowała zaraza stadnicza, zarządzić należy przed nadejściem czasu stanowienia przyszłorocznego rewizyę weterynarską stanu zdrowia wszystkich koni stadnych, i do stanowienia przypuszczone być mogą tylko te konie, które okażą się całkiem zdrowemi.

R. W. Do ustępu 4. W powiatach weterynarz urzędowy zbadać ma stan zdrowia wszystkich koni stadniczych.

Klacze, chorobą tą dotknięte, należy odosobnić i nie wolno zmieniać ich stanowiska bez pozwolenia Władzy administracyjnej powiatowej.

Stajnie, w których stały konie dotknięte zarazą stadniczą, jakoteż przedmioty na ich potrzebę używane, poddać należy oczyszczeniu; skór z zwierząt, które na tę zarazę chorowały i padły lub zostały dobite, używać wolno po dokonanem odwietrzeniu i wysuszeniu.

Weterynarz urzędowy odwiedzać ma chore zwierzęta zwyczajnie co 14 dni.

Jeżeli zaraza nie bardzo była rozszerzona, orzec należy, iż ustała, wtedy, gdy chorych klaczy wcale już nie będzie, gdy stadniki chore lub podejrzane zostaną wytrzebione a stanowiska i sprzęty oczyszczone; jeżeli zaś rozszerzyły się znaczniej, dopiero wtedy, gdy rewizya weterynarska, odbywająca się przed czasem stanowienia roku następnego okaże, iż stan zdrowia wszystkich koni stadnych jest pomyślny.

§. 32. Konie i zwierzęta rogate dotknięte otrętem na częściach płciowych wykluczyć należy, dopóki są chore, od stanowienia.

R. W. Gdy otręt na częściach płciowych koni stadniczych rozszerzy się znaczniej, Władza administracyjna zarządzić może rewizyę weterynarską wszystkich koni stadniczych okręgu zapowietrzonego.

g) Parchy u koni i owiec.*)

§. 33. Konie dotknięte parchami, poddać należy kuracyi weterynarskiej.

Konie w wysokim stopniu parszywe, które weterynarz uzna za nieuleczalne, należy zabić.

Konie, które stykały się z parszywemi w taki sposób, że przez to choroba mogła się im udzielić, trzymać należy przez cztery tygodnie pod obserwacyą weterynarską, zachowując ograniczenia przepisane w §. 29, ustęp 3.

R. W. 1. Konie dotknięte parchami, należy odosobnić i używać dla nich trzeba osobnych sprzętów stajennych i narzędzi do oczyszczenia.

W większych miastach zarządzić należy zamknięcie stajni z takiemi końmi.

W pomniejszych miejscowościach, gdzie obrót koni jest mniejszy, wolno w obrębie gminy łanów używać do roboty koni dotkniętych parchami, lecz strzedz należy, aby się ze zdrowemi końmi nie stykały bezpośrednio i nie wolno wprowadzać ich do cudzych stajen, ani też puszczać na pastwiska, na których się pasą zdrowe koni lub owce.

2. Konie dotknięte parchami, poddać należy zaraz po stwierdzeniu choroby, leczeniu weterynarskiemu, nad którem czuwać ma weterynarz urzędowy.

3. Jednocześnie z leczeniem weterynarskiem zarządzić należy odwietrzenie stajni zapowietrzonej lub stanowiska, sprzętów stajennych i narzędzi do czyszczenia, derek i uprzęży, których używano u koni chorych.

4. Za nieuleczalne uważać i powybijać należy (ust. 2. §fu 33 ustawy) te konie parchami dotknięte, u których nastąpi zgrubienie skóry w wysokim stopniu i ogólne wyniszczenie.

5. Pozwolenie do wzięcia na rzeź koni parszywych w celu spożycia ich mięsa, należy od opinii weterynarza.

---

*) Patrz: Rozdział II. Konie, okólniki c. k. Namiestn. z 24 października 1887, l. 65270, z 25 maja 1884 l. 31848, z 19 marca 1884 l. 16791; kozy, okólnik z 30 sierpnia 1881 . 42107.

Jeżeli konie takie leczono środkami, mogącemi mięso uczynić niezdrowem, zabronić należy oddania na rzeź.

9, Gdy konie parszywe zostaną powybijane lub wzięte na rzeź, odwietrzyć należy stajnie zapowietrzone, tudzież sprzęty i przedmioty, z któremi stykały się te konie.

7. Skóry z koni, które zachorowały na parchy i padły, zostały powybijane lub wzięte na rzeź, jeżeli nie mogą być oddane wprost do garbarni, należy odwietrzyć; wywieść zaś wolno je dopiero wtedy, gdy całkiem wyschną.

Padlinę ze skóry obłupioną ze zwierząt, które padły, zostały powybijane lub wzięte na rzeź, a których mięsa nie pozwolono spożyć, usunąć należy w sposób nieszkodliwy.

8. Koni wziętych pod obserwacyą, dopóki są zdrowe, wolno używać w obrębie granic miejsca, stosownie do ust. 3. §fu 33go.

9. Do nadzoru nad leczeniem zwierząt i czyszczeniem stajen, Władza administracyjna powiatowa wysyłać ma weterynarza urzędowego do gospodarstw zapowietronych w stosownych odstępach czasu.

10. Orzec należy, iż zaraza ustała, wtedy, gdy w 6 tygodni po wyleczeniu koni chorych nie pokażą się nowe podejrzane objawy choroby, i odwietrzenie zostanie dokonane.

11. Przepisy, tyczące się koni, stosują się w taki sam sposób do osłów, mułów i mułoosłów.

§. 34. Owce dotknięte parchami poddać należy kuracyi weterynarskiej, jeżeli właściciel nie woli raczej ich pozabijać.

R. W. 1. Gdy stwierdzone zostaną parchy między owcami, zarządzić zależy zamknięcie stajen a względnie pastwiska.

2. Gdy stwierdzona zostanie zaraza między trzodą w drodze będącą, zarządzić należy trzymanie jej pod zamknięciem aż do wyzdrowienia, jeżeli właściciel nie woli dać zwierząt na rzeź.

3. Zaraz po stwierdzeniu choroby zarządzić należy leczenie weterynarskie (kąpanie) owiec parszywych (§. 34 ustawy), nad którem czuwać ma weterynarz urzędowy.

4. Do trzód owczych, leczonych na parchy przez nacierania, zastosować należy takie środki odosobniające, jak gdyby wcale nie były leczone.

Z obrębu miejsca zapowietrzonego, wyprowadzać wolno owce parszywe tylko za upoważnieniem od Władzy administracyjnej powiatowej, z zachowaniem odpowiednich ostrożności i jedynie dla wzięcia ich na rzeź.

6. Wolno strzydz owce dotknięte parchami: wełnę wywozić wolno tylko w mocnych worach.

Osoby, użyte do strzyżenia owiec parszywych, odwietrzyć mają ciało swoje i odzież, zanim zabiorą się do strzyżenia owiec zdrowych.

7. Ustępy 3, 4, 5, 6, 7 i 9 niniejszego rozporządzenia do §fu 33go ustawy, stosowane być mają odpowiednio do parchów owczych.

8. Środki mające na celu zamknięcie, uchylić należy wtedy, gdy weterynarz urzędowy, zrewidowawszy owce leczone kąpielami w 4 tygodnie po ostatniej kąpieli, uzna je za czyste i gdy owczarnie i sprzęty zostaną podług przepisów odwietrzone.

9. Gdy parchy pojawiają się między kozami, stosować należy odpowiednie przepisy powyższe.

h) Wścieklizna zwierząt domowych.

§. 35. Każdy, kto u swojego własnego lub u powierzonego sobie zwierzęcia spostrzeże oznaki wścieklizny lub nawet tylko takie, które wścieklizny obawiać się każą, obowiązany jest zabić je natychmiast lub przez odosobnienie uczynić nieszkodliwem a zarazem uwiadomić o tem upoważnionego weterynarza lub Władzę miejscową, w miejscach zaś, gdzie jest policya rządowa, jej o tem donieść.

Zwierzęta u których dostrzegać się dają objawy zapowiadające wściekliznę, jeżeli mogą być całkiem bezpiecznie zamknięte, a właściciel nie woli raczej ich zabić, obserwowane być mają przez weterynarza.

Zwierzęta tego rodzaju wałęsające się, lub które nie mogą być całkiem bezpiecznie zamknięte, należy zabić.

Bez wyjątku zabijać także należy zwierzęta, u których wścieklizna wybuchła, jak niemniej wszystkie psy i koty, które stykały się z wściekłemi zwierzętami.

Inne zwierzęta domowe, pokąsane przez zwierzę wściekłe, jeżeli właściciel nie woli raczej zabić ich od razu, należy odosobnić, doglądać i jak tylko okażą się u nich ślady wścieklizny, natychmiast zabić.

Odosobnienie i dozór pokąsanych zwierząt rogatych i koni trwać ma cztery miesiące; owiec, kóz i świń trzy miesiący po pokąsaniu.

Jak tylko Władza miejscowa dowie się, że się wałęsa zwierzę wściekłe lub podejrzane o wściekliznę, zarządzić ma natychmiast, aby je zabito lub złapano i uwiadomić o tem sąsiednie Władze miejscowe, jako też Władzę administracyjną powiatową a względnie policyjną.

W okolicach, w których pojawiają się psy wściekłe lub podejrzane o wściekliznę, albo w których wścieklizna się rozszerza, zarządzić można aby psy trzymano na łańcuchach, aby zakładano im niezawodnie kagańce, prowadzono je na sznurze i aby w razie niezachowywania tych przepisów, zabijano psy wałęsające się samopas.

Celem wytępienia pewnych rodzajów (psów, lisów, wilków i t. p.), pomiędzy któremi panuje wścieklizna, Władza administracyjna powiatowa zarządzić może polowania i obławy.

Zakazuje się zabijania na konsumcye zwierząt wściekłych, tudzież wszelkiego używania lub sprzedaży osobnych ich części lub wytworów.

Nie wolno ściągać skóry ze zwłok tych zwierząt, które chorowały na wściekliznę lub były o nią podej-

rzane i padły lub zostały dobite, przeto usuwać je należy w sposób nieszkodliwy razem ze skórą i siercią.

Tylko weterynarzom upoważnionym, a gdy ich nie ma, lekarzom wolno otwierać zwłoki.

R. W. Do ustępu 2. Gdyby zwierzę podejrzane o wściekliznę pokąsało ludzi lub zwierzęta, albo gdyby zetknęło się z niemi w taki sposób, iż mogło je zarazić, natenczas, jeżeli to stać się może bez niebezpieczeństwa, schwytać należy zwierzę podejrzane, zamknąć je dobrze lecz nie należy zabijać go zaraz, aby przez obserwacyą znawcy dało się sprawdzić, czy istotnie jest dotknięte wścieklizną, czy nie.

Władza bezpieczeństwa zarządzić powinna niezwłocznie przeprowadzenie zwierzęcia takiego do bezpiecznego miejsca, weterynarskie badanie go i dalsze obserwowanie.

Gdy zwierzęta takie zostaną zabite, lub podczas pobytu w zamknięciu i obserwacyi weterynarskiej padną, w każdym razie zrobić należy ich sekcyą (§. 35 ustęp ostatni).

Do ustępu 6. Dopóki weterynarz badający zwierzęta, uznawać je będzie za zdrowe, a w zachowaniu się ich nie zajdzie żadne zboczenie, na którem możnaby oprzeć podejrzenie wścieklizny, dopóty wolno używać ich w obrębie granic miejsca.

Gdy zboczenia takie zajdą, uczynić należy natychmiast doniesienie i jeżeli właściciel nie chce ich zaraz powybijać, trzymać je w odosobnieniu i zamknięciu. Po stwierdzeniu wścieklizny należy je powybijać.

Dopóki zwierzęta takie są w obserwacyi, nie wolno zmieniać ich stanowiska.

Do ustępu 8. Jeżeli podejrzenie wścieklizny u psa wałęsającego się nie okaże się stanowczo płonnem, zarządzone środki ochronne rozciągnąc należy na wszystkie miejscowości. w których wałęsał się pies wściekły lub podejrzany o wściekliznę jakoteż na miejscowości aż do 4 kilometrów od pierwszych oddalone. Zachowywane być mają najmniej przez 3 miesiące. Wyjątków dozwolić może tylko Władza administracyjna powiatowa jedynie co do psów pasterskich i myśliwskich tylko na czas i dla domu, w którym odpowiednio swemu przeznaczeniu są używane.

Lokale, w których pomieszczone były zwierzęta wściekłe, odwietrzyć należy jak najdokładniej. Przedmioty drewniane, które służyły wściekłym psom i kotom podczas choroby, jakoteż słomę, na której leżały, należy spalić, przedmioty zaś żelazne wypalić.

Z padliną zwierząt wściekłych postąpić należy tak, jak z padliną tych, które chorowały na zarazę wąglikową.

i) Wąglik alpejski u rogacizny.

j) Róża wąglikowa u świń.

ROZDZIAŁ V.

Przepisy szczególne, tyczące się targów na bydło rzeźne i rzeźni publicznych.

§. 36. Powyższe przepisy ustawy niniejszej odnoszą się także do targów na bydło rzeźne i do rzeźni publicznych, jakoteż do bydła rzeźnego, znajdującego się tamże.

Czynności urzędowe poruczone Władzy miejscowej a względnie komisyi pomorowej, sprawować mają na targach zostających pod uregulowanym dozorem policyjno-weterynarskim, jakoteż w rzeźniach publicznych, głównie te osoby, które przeznaczone są do wykonania bezpośredniego nadzoru weterynarsko-policyjnego nad targiem na bydło rzeźne lub rzeźnią.

Właściciela bydła rzeźnego, które jest chore lub podejrzane, lub jego zastępcę zniewolić można, aby je natychmiast oddał na rzeź pod dozorem weterynarza urzędowego, o ile rodzaj choroby na to pozwala (§§. 27, 29, 30, 35).

Stosownie do okoliczności nakazać można oddanie na rzeź także wszelkiego bydła rzeźnego, zarazić się mogącego a należącego do oddziału zarazą dotkniętego.

Po stwierdzeniu wybuchu zarazy i dopóki to niebezpieczeństwo zagraża, rzeźnie i ich zagrody mogą być zamknięte, aby z nich nie wyprowadzono zwierząt, którym zaraza udzielić się może.

Do surowszych środków odgraniczenia, potrzebne jest pozwolenie Władzy administracyjnej krajowej.

R. W. Gdy pomiędzy przyprowadzonem bydłem rzeźnem stwierdzone zostanie podejrzenie lub wybuch choroby zaraźliwej, przedewszystkiem odłączyć należy zwierzęta chore i podejrzane od innych, zarazić się mogących.

Lokale, w których stały zwierzęta dotknięte chorobami zaraźliwemi, oczyścić i odwietrzyć należy podług przepisu.

ROZDZIAŁ VI.

Wynagrodzenie za zwierzęta zabite w porządku policyjnym.

Przypadki, w których należy się wynagrodzenie.

§. 37. Za te zwierzęta, które zabite zostaną z polecenia Władzy dla stwierdzenia choroby zaraźliwej, z wyjątkiem wścieklizny (§. 10). tudzież za zabite z powodu podejrzenia o nosaciznę (§. 29, ustęp 5) i okazujące się wolnemi od nosacizny, płaci skarb państwa wynagrodzenie, zwracając pospolitą ich wartość.

Komisya szacunkowa.

§. 38. Wartość tę ocenić należy przed zabiciem.

Komisya szacunkowa składać się ma z trzech taksatorów, to jest z dwóch doradców poufnych, któ-

rzy do tego wykonali przysięgę i z osoby, którą wyznaczy Władza administracyjna lub jej delegat.

Jeżeli członkowie komisyi szacunkowej oznaczą wartość zgodnie, wymierzyć należy wynagrodzenie podług ich decyzyi.

Gdy się różnią w zdaniach, średnia kwot, które taksatorowie podadzą, stanowić ma wartość szacunkową.

Z wartości szacunkowej potrąca się wartość tych części, któremi właścicielowi, stosownie do orzeczenia Władzy, wolno będzie rozrządzić.

R. W. Spisać należy protokół wyniku oszacowania, w którym zanotować należy nazwiska taksatorów, wartości, które oni podadzą, tudzież okoliczności, jako wykonali przysięgę.

Protokół i wykaz wartości szacunkowych, sporządzony podług załączki V., podpisać mają członkowie komisyi pomorowej i szacunkowej, poczem odesłać go należy do Władzy administracyjnej powiatowej.

Podejrzenie o nosaciznę.

§. 39. Jeżeli zabicie zarządzono w skutek podejrzenia o nosaciznę na zasadzie §. 29go, ustępu 5, wynagrodzenie przyznane będzie na podstawie wywodu oględzin, spisanego przez weterynarza.

Właściciel zabitego zwierzęcia ma jednak prawo żądać, aby do otwarcia zwłok i spisania wywodu przypuszczono weterynarza upoważnionego, którego on wybierze i aby zarzuty, gdyby je tenże czynił, wciągnięto do protokołu.

R. W. Sekcyą wykonywać należy z całą oględnością i ścisłością. Badać należy nie tylko nos i jamy poboczne, gruczoły skórne i limfatyczne, lecz także wszystkie jamy w ciele będące i narzędzia w nich zawarte.

Co do znalezionego stanu rzeczy spisać należy protokół sekcyjny, w którym pod osobnemi liczbami przytoczyć

trzeba stan każdej pojedyńczej części krótko i stanowczo, unikając ogólnego oznaczania spraw patologicznych.

Gdy się sekcya skończy, weterynarz urzędowy podać ma do protokołu opinią co do badanego przypadku.

Jeżeli weterynarz urzędowy i weterynarz upoważniony przybrany na żądanie właściciela zabitego zwierzęcia, różnią się z sobą w zdaniach co do ocenienia danego przypadku, w takim razie rozstrzyga zdanie zasiągnięte od weterynarza krajowego.

Przyznanie wynagrodzenia.

§. 40. O wynagrodzeniu, które ma być zapłacone na zasadzie powyższych przepisów, orzeka Władza administracyjna krajowa, zostawiając wolność odwołania się do ministerstwa spraw wewnętrznych.

Wynagrodzenie z funduszów krajowych lub przez Spółki ubezpieczeń.

§. 41. Ustawodawstwu krajowemu pozostawia się przyznawanie wynagrodzeń za te zwierzęta, za które skarb państwa nie płaci wynagrodzenia, z funduszów krajowych, powiatowych lub od spółek asekuracyjnych, któreby się zawiązały.

ROZDZIAŁ VII.

Pokrywanie wydatków na środki przeciw zarazom zwierzęcym.

Ze skarbu państwa.

§. 42. Skarb państwa ponosi następujące wydatki, o ile nie tyczą się czynności urzędowych, do załatwienia których gminy (obszary dworskie) są obowiązane:

a) na pilnowanie lub zamknięcie granicy od strony państw sąsiednich i krajów korony węgierskiej, z wyjątkiem podwyższenia należytości za kwa-

terunek i podwody dla transportów wojskowych, płaconego stosownie do istniejących urządzeń z funduszów krajowych;

b) na badanie celem stwierdzenia chorób zaraźliwych zwierzęcych;

c) na koszta wdania się urzędowego podczas trwania tychże;

d) na rewizye bydła w okręgach pogranicznych, gdy zaraza zagraża;

e) na wynagrodzenie za zwierzęta powybijane.

Z funduszów gminnych.

Wydatki na skuteczne wykonanie środków miejscowych, mających na celu ochronę i zamknięcie, jakoteż na wywożenie padliny i odpadków, na zagrzebywanie i na utrzymywanie grzebowisk, ponosić mają gminy (obszary dworskie).

Jeżeli gmina (obszar dworski) nie wystara się o odpowiednie grzebowisko, natenczas należy, w razie potrzeby zarządzając przymusowe wywłaszczenie, wyszukać na koszt gminy (obszaru dworskiego) odpowiedne miejsce i nakazać, aby tam natychmiast zagrzebywano.

Jeżeli w obrębie gminy nie można znaleść miejsca stosownego na ścierwisko, dozwolić należy, aby wywożono ścierwo z zachowaniem ostrożności, które przepisze Władza administracyjna powiatowa, do najbliższego oprawiska lub, gdyby to było niemożebne, do ścierwiska, które indziej wyszukać należy.

Ustawodawstwu krajowemu pozostawia się obmyślanie ulgi z funduszów krajowych lub powiatowych dla gmin ze względu na obowiązki, które na nie wkładają przepisy powyższe.

Przez właścicieli.

Koszta dozoru, odosobnienia, pielęgnowania i leczenia zwierząt chorych, zabijania ich, jakoteż koszta odwietrzenia, ponosi właściciel.

Na dozór nad targami bydła itd.

§. 43. Wydatki, które pociąga za sobą dozór nad targami na bydło i konie, nad licytacyami i wystawami zwierząt, ponosić mają uprawnieni do odbywania targu a względnie przedsiębiorcy.

ROZDZIAŁ VIII.

Przepisy tyczące się kar i rekursów.

Kary.

§. 44.*) Kto zaniedba uczynić doniesienie, będąc do tego według ustawy niniejszej lub według rozporządzeń na jej zasadzie wydanych, obowiązanym, staje się winnym przekroczenia i karany być ma aresztem aż do dwóch miesięcy lub grzywnami aż do 300 złotych.

Przełożonych gminy (obszaru dworskiego) lub ktokolwiek jego zastępujący, jeżeli zaniedba dopełniać ciążącego na nim obowiązku doniesienia o chorobie podejrzanej, albo jeżeli w paszportach bydła lub w świadectwach pochodzenia poświadczy nieprawdę, chociażby tylko przez niedbałość, staje się winnym przekroczenia i karany być ma grzywnami aż do 300 złr.; w okolicznościach obciążających, skazany być może na areszt aż do dwóch miesięcy.

*) §§. 44 i 45 pierwotnego tekstu nie obowiązują więcej, gdyż zostały ustawą z dnia 24 maja 1882 (Dz. u. p. Nr. 51) za zgodą obu Izb Rady Pań. uchylone. Podajemy nowy tekst.

§. 45. Kto działa przeciw jakimkolwiek innym zarządzeniom w ustawie tej zawartym lub na jej zasadzie wydanym, staje się winnym przekroczenia i karanym być ma aresztem aż do 6 miesięcy lub grzywnami aż do 500 złr.

Wykroczenie jednak karane być ma jako występek:

1. W przypadkach w których według ustawy (§. 46) zawyrokowany być ma przypadek zwierząt lub płodów zwierzęcych surowych.
2. Gdy zaraza bydło dotknęła.
3. Gdy człowiek wystawiony został na uszkodzenie cielesne lub śmierć.

Skazuje się na areszt aź do 2 lat lub grzywny aż do 2000 złr.; jeżeli człowiek poniósł śmierć, na areszt ścisły od jednego miesiąca aż do 3 lat.

R. W. Do rozdziału VIII. Postępowanie karne rozpoczynać się ma i toczyć z należytym pospopiechem.

Co się tyczy tych czynów karygodnych, które należą do Sądów, Władze administracyjne i zdrowotne morskie baczyć powinny na przepisy ustawy o postępowaniu karnem z dnia 23. maja 1873 (Dz. u. p. Nr. 119) i przepisu wykonawczego z dnia 19. listopada 1873 (Dz. u. p. Nr. 252).

Przepadek zwierząt i płodów surowych.

§. 46. Zwierzęta i płody zwierzęce surowe, których właściciel ominął zakaz wprowadzania, wzmiankowany w §. 5., uznać ma Władza karna za przepadłe.

Na wniosek prokuratoryi rządowej zawyrokować można przepadek nawet wtedy, gdy skazanie nie następuje, lub gdy się nie wytacza dochodzenia przeciw jakiejś osobie.

Jeżeli orzeczenie, tyczące się przepadku, nie może być połączone z wyrokiem na winnego, Izba radna trybunału pierwszej instancyi wydać ma w tej mierze osobną uchwałę, a przeciwko jej decyzyi interesowani podać mogą do Sądu krajowego wyższego zażalenie, do którego odnoszą się przepisy §. 114. ustawy o postępowaniu karnem. Uchwalenie przepadku należy do Trybunału, w którego okręgu przedmioty zostały przytrzymane, o ile już inny Sąd nie uprzedził.

Władza administracyjna postarać się ma o odpowiednie pomieszczenie i zachowanie przedmiotów przepadkowi podlegających, o ile na zasadzie przepisów istniejących nie mają być zniszczone i ma prawo, chociażby orzeczenie, tyczące się przepadku nie było jeszcze wydane, sprzedać je za przychyleniem się prokuratoryi rządowej przez publiczną licytacyą, jeżeli utrzymanie połączone jest z kosztami stosunkowo zbyt wielkiemi.

R. W. Do ustępu 4. Zwierzęta, co do których ominięto zakaz wprowadzania w §. 5. wzmiankowany, trzymać należy najprzód w miejscu odosobnionem i poddać rewizyi weterynarskiej.

Gdyby się pokazało, że zwierzęta te podejrzane są o chorobę zaraźliwą, lub chorobą taką dotknięte. postąpić z niemi należy we względzie policyjno-weterynarskim podług przepisów, tyczących się tej choroby a obowiązujących w krajach, dla których ustawa została wydana.

Mięso, którego pochodzenie obawy najmniejszej nie wznieca, będzie wiarogodnie udowodnione i które uznane będzie za jadalne, ma być sprzedane natychmiast za zezwoleniem strony.

W każdym innym razie należy je zniszczyć.

Wszystkie inne wytwory zwierzęce surowe dopóki o przepadku nie będzie orzeczenia, trzymać należy pod zamknięciem i odwietrzyć.

Jeżeliby jednak sprawdzono, że wytwory surowe pochodzą ze zwierząt, dotkniętych taką chorobą zaraźliwą, co do której w krajach, gdzie ustawa obowiązuje, istnieją szczególne rozporządzenia, 'tyczące się postępowania z wytworami surowemi ze zwierząt chorych pochodzącemi i dozwolonego ich używania, postąpić należy z wytworami surowemi, które uległy zarzutom, w sposób odpowiedni tymże rozporządzeniom.

§. 47. Grzywny, jakoteż czysty dochód z sprzedaży zwierząt i przedmiotów uznanych za przepadłe, wpływają do skarbu państwa.

§. 48. Postępowanie i wydawanie wyroków z powodu czynów karygodnych wzmiankowanych w §. 44. należy do Władzy administracyjnej powiatowej, co się zaś tyczy transportów morskich, do Władzy zdrowia morskiej pierwszej instancyi, a z powodu czynów karygodnych, wzmiankowanych w §. 45., należy do Sądów.

§. 49. W orzeczeniu naznaczyć należy prócz kary także wynagrodzenie szkody, jeżeli potrzeba dalszego wywodu nie wymaga niezbędnie odesłania z roszczeniem do wynagrodzenia przed Sądy cywilne.

Gdy w wyroku Władzy administracyjnej lub Władzy morskiej zdrowia, skazującym na karę, przyznane lub odmówione będzie wynagrodzenie szkody, natenczas temu, który się orzeczeniem tem nie zadawalnia, wolno udać się na zwykłą drogę prawa dla popierania swoich roszczeń.

R. W. We względzie wynagrodzenia szkody, Władze administracyjne i zdrowotne morskie baczyć mają mianowicie także na szkodę, wyrządzoną skarbowi państwa przez czyn karygodny, i to nietylko w orzeczeniach karnych, których wydanie do nich należy, lecz także w przypadkach karnych, należących do Sądów i w tych ostatnich przypadkach poczynić kroki potrzebne do dochodzenia roszczeń do wynagrodzenia szkody przed Sądem karnym lub na drodze cywilnej.

O odwoływaniu się.

§. 50. Odwołanie się przeciwko zarządzeniom Władz administracyjnych, wydanym na zasadzie ustawy niniejszej, albo przepisów, tyczących się jej wykonania, nie mają skutku odwłocznego. Wyjmuje się tylko ten przypadek, gdy chodzi o wykonanie orzeczeń, skazujących na karę, albo gdy wykonanie rozporządzenia będącego przedmiotem odwołania się, może być według zdania Władzy wykonawczej bez jakiegokolwiek niebezpieczeństwa odwleczone.

ROZDZIAŁ IX.

Przepisy końcowe.

§. 51. Od dnia zaprowadzenia ustawy niniejszej tracą moc obowiązującą §§. 387, 400 aż do 402 powszechnej ustawy karnej z dnia 27. maja 1852 (Dz. u. p. Nr. 117), tudzież przepisy z dnia 6. grudnia 1859, L. 32,592 o postępowaniu w razie chorób zaraźliwych u zwierząt.

§. 52. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrom spraw wewnętrznych, handlu i rolnictwa.

Franciszek Józef, r. w.

Wąglik alpejski rogacizny i róża wąglikowa świń.

Rozp. Min. spraw wewn. z dnia 10. kwietnia 1885.
(Dz. ust. państw. Nr. 54)

tyczące się zapobiegania wąglikowi alpejskiemu rogacizny i róży wąglikowej świń, jakoteż tępienia tych chorób.

Z przyczyny częstego zjawiania się wąglika alpejskiego (odmy zaraźliwej, Emphysema infectiosum, Rauschbrand, Flugkrankheit itd.) między rogacizną, mianowicie w krajach alpejskich i róży wąglikowej między trzodą chlewną we wszystkich krajach, jakoteż ze względu na okoliczność, że albo żadne środki nie

są używane, aby chorobom tym, wielki pomór na bydło sprowadzającym, zapobiedz i one wytępić, albo takie, które przeciw zarazie wąglikowej są przepisane, w zastósowaniu zaś do nich przesadnemi się okazują; ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministerstwami sprawiedliwości, handlu i rolnictwa, korzystając z upoważnienia, nadanego mu w §. 1. ustępie 3 ustawy z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 35) zalicza wąglik alpejski rogacizny, jakoteż różę wąglikową świń do chorób, w ustępie 1. §fu 1go rzeczonej ustawy wymienionych.

Wskutek tego przepisy ogólne I, II. III, V, VI, VII, VIII rozdziału tej ustawy i rozporządzenia wykonawczego, do niej wydanego (Dz. ust. p. Nr. 36), jakoteż przepisy karne ustawy z dnia 24. maja 1882 (Dz. u. p. Nr. 51), mają być do tychże chorób stósowane.

Nadto we względzie zapobiegania tym chorobom, których objawy podaje się jednocześnie do wiadomości i we względzie ich tępienia, rozporządza się w szczególności jeszcze co następuje:

A. Wąglik alpejski rogacizny.

1. O zjawieniu się wąglika alpejskiego winien przełożony gminy (obszaru dworskiego) uwiadomić niezwłocznie Władzę administracyjną powiatową.

Rogaciznę, u której pokażą się objawy wąglika alpejskiego, odłączyć należy od zdrowej aż do stwierdzenia istoty choroby przez weterynarza urzędowego, zapowietrzone zaś stajnie, stanowiska i pastwiska aż do tego czasu pozamykać.

2. Jeżeli weterynarz uzna chorobę za wąglik alpejski, komisya pomorowa może zaniechać dalszego

odosobniania zwierząt, które jeszcze zachorują jakoteż zatrzymania zamknięcia.

3. Aż do stwierdzenia istoty choroby przez weterynarza, wyznaczyć należy do chorych zwierząt osobnych dozorców, którym nie wolno stykać się z bydłem zdrowem i trzeba używać osobnych naczyń na paszę i na wodę, jakoteż i osobnych sprzętów dla zdrowych i dla chorych zwierząt.

4. Po stwierdzeniu urzędowem istoty zarazy, gdy się pojawią nowe przypadki zarazy, przełożony gminy (obszaru dworskiego) zarządzić ma przepisane środki weterynarsko-policyjne, do czego osobne badanie przez weterynarza nie jest już potrzebne.

5. Zwierząt chorych na wąglik alpejski nie wolno zabijać dla spożycia mięsa.

6. Ze zwierząt, u których wąglik alpejski stwierdzono, gdy padną, lub zostaną zabite, wolno ściągać skórę.

Pozbywanie skór takich jest dozwolone pod warunkiem, że albo odwiezione zostaną bezpośrednio do garbarni i będą tam niezwłocznie poddane nawapnieniu, albo gdyby tego nie można uczynić, moczone przynajmniej przez 24 godzin w rzadkim rozczynie wapna przyrządzonym z 1 części wapna gryzącego na 60 do 100 części wody.

7. Użytkowanie i sprzedaż innych części zwierząt, które chorowały na wąglik alpejski, jakoteż produktów z nich otrzymanych, jest zabronione.

8. Padlinę zwierząt, które chorowały na wąglik alpejski i padły lub zostały dobite, trzeba usunąć w sposób nieszkodliwy jak można najrychlej.

9. Jeżeli padlina nie ma być usunięta w sposób nieszkodliwy ogniem lub drogą chemiczną, wybierać

należy doły głęboko a wrzuconą padlinę posypać najprzód wapnem gryzącem lub popiołem, polać smołą lub gnojówką i dopiero potem pokryć ziemią.

Dołów tych strzedz należy w sposób odpowiedni.

10. Odpadki wszelkiego rodzaju, pochodzące z zwierząt, które chorowały na wąglik alpejski, jakoteż gnój i podściółkę należy spalić lub zakopać głęboko posypawszy wprzód wapnem lub popiołem.

11. Stajnie i stanowiska zapowietrzone, tudzież sprzęty, odwietrzać należy jak najgruntowniej.

12. Gdy wąglik alpejski pojawi się jako zaraza, polecić należy weterynarzowi urzędowemu, aby co ośm dni zaglądał do miejsca zarazy. W przypadkach rozprószonych dość jest wysłać go, aby stwierdził istotę choroby i kierował odwietrzeniem.

Jeżeli w tym samym lokalu pojawiają się jednocześnie przypadki wąglika alpejskiego i zarazy wąglikowej, rewizya weterynarska winna odbywać się w odstępach wyznaczonych dla zarazy wąglikowej i co do obu chorób jednocześnie.

13. W rozprószonych przypadkach zarazy zarządzone środki policyjno-weterynarskie uchylić należy, gdy nie ma już zwierząt chorych; jeżeli wąglik alpejski pojawia się jako zaraza, uczynić to można wtedy, gdy w ciągu ostatnich czternastu dni, odkąd ostatnie zwierzę wyzdrowiało lub padło, żadne już zwierzę nie zachorowało na wąglik alpejski i gdy w obydwu przypadkach przepisane odwietrzenie stajen, stanowisk i sprzętów zostanie dokonane.

Raport tabelarny o zarazie przygotowywać należy podług dołączonego wzoru I.

B. Róża wąglikowa świń.

1. W uwiadomieniu, które przełożony gminy (obszaru dworskiego) przesłać ma niezwłocznie Władzy administracyjnej powiatowej jak tylko jakimkolwiek sposobem dowie się o pojawieniu się róży wąglikowej między świniami, podać ma tenże ilość zwierząt chorych i zagród zapowietrzonych.

Przełożony gminy (obszaru dworskiego) winien zarządzić niezwłocznie odosobnienie świń zdrowych od chorych i zamknięcie stajni.

2. Jeżeli z tego uwiadomienia okaże się, że choroba przybrała znaczniejsze rozmiary w jednej zagrodzie lub wybuchła w kilku zagrodach jednej osady, lub że w ogóle pojawiła się w sposobie zastraszającym, Władza administracyjna powiatowa wysłać ma niezwłocznie weterynarza urzędowego, aby stan rzeczy zbadał i zarządził środki policyjno-weterynarskie.

Gdy się zdarzają tylko rozprószone przypadki tej choroby, wykonanie i nadzorowanie środków policyjno-weterynarskich zostawić można przełożonemu gminy (obszaru dworskiego) pod odpowiedzialnością.

3. Świnie chore na różę wąglikową odłączyć należy od zdrowych a stajnie i stanowiska pozamykać.

Z zagród zapowietrzonych nie wolno pędzić świń *na wspólne pastwisko, choćby się zdawały zdrowemi.*

4. Do świń chorych wyznaczyć należy osobnych dozorców, którym nie wolno stykać się ze zdrowemi świniami i trzeba używać osobnych naczyń na paszę i na wodę, jakoteż osobnych sprzętów dla zdrowych i dla chorych zwierząt.

5. Rzeź świń z zagród zapowietrzonych, gdy jeszcze znajdą się zdrowemi, odbywać się ma tylko w tychże zagrodach i w obecnośei oglądacza bydła i mięsa.

6. Mięso świń, które zostały zabite w pierwszym okresie choroby, jeżeli po dokładnem obejrzeniu przez oglądacza mięsa, rzezi obecnego, uznane będzie za zdatne na pokarm dla ludzi i w narządach wewnętrznych nie dadzą się dostrzedz żadne zmiany, spożyte być może wyłącznie tylko w miejscu zarazy, pod warunkiem, że mięso takie zaraz po rzezi wystawione będzie w zagrodzie zapowietrzonej pod dozorem przełożonego gminy (obszaru dworskiego) na temperaturę wrzenia lub zostanie nasolone.

Używanie surowego mięsa ze świń, które chorowały na różę wąglikową lub odstępowanie innym takiego mięsa darmo lub za zapłatą, jest wzbronione.

7. Padlinę świń, które chorowały na różę wąglikową i padły lub zostały zabite, gdy mięso ich uznane będzie za niezdatne na pokarm dla ludzi, trzeba usunąć w sposób nieszkodliwy. Również gdy mięso świń, które na różę wąglikową chorowały i były dobite, uznane zostało za zdatne na pokarm dla ludzi, usunąć należy w sposób nieszkodliwy wszystkie inne części (wnętrzności w jamie piersiowej i brzusznej, mózg i t. d., tudzież odpadki).

8. Jeżeli padlina nie ma być usuniętą w sposób nieszkodliwy ogniem lub chemicznie, lecz przez zakopanie, doły wybierać należy głęboko, po wrzuceniu padliny dobrze ziemią wypełnić i strzedz ich w sposób odpowiedni.

9. Stajnie i stanowiska zapowietrzone, tudzież sprzęty, których około chorych zwierząt używano, należy oczyścić i odwietrzyć.

10. Gdy stwierdzona zostanie choroba między świniami będącemi w drodze, wzbronić należy pędzenia ich dalej i zarządzić zamknięcie.

W przypadku takim Władza administracyjna powiatowa wpłynąć ma na to, aby chore zwierzęta zostały jak najrychlej usunięte. Jeżeli w przeciągu ośmiu dni od czasu, jak ostatnia świnia wyzdrowiała lub padła, żadna już nie zachorowała na różę wąglikową, pozwolić należy na popędzenie w dalszą drogę.

11. Gdy róża wąglikowa rozszerzy się znaczniej, wysłać należy weterynarza urzędowego, aby stwierdził istotę choroby i kierował ostatecznem odwietrzaniem.

Gdyby zaraza rozszerzyła się jeszcze bardziej, Władza administracyjna powiatowa poleci według własnego uznania weterynarzowi urzędowemu, aby nadto w odpowiednich odstępach czasu zaglądał do miejsc zarazy.

W przypadkach rozprószonych, dość jest wysłać weterynarza urzędowego do kierowania ostatecznem odwietrzeniem.

12. Przełożony gminy (obszaru dworskiego) w miejscu zapowietrzonem winien przesyłać co tydzień do Władzy administracyjnej powiatowej tabelarny wykaz zarazy, należycie wypełniony, w którym zapisywać należy ilość zagród i stanowisk zapowietrzonych, jakoteż przyrost świń, które od wygotowania tabelarnego raportu o zarazie zachorowały, tudzież wyzdrowiały, padły i zostały dobite.

13. W rozprószonych przypadkach zarazy zarządzone środki policyjno-weterynarskie uchylić należy,

gdy nie ma już świń chorych; jeżeli choroba pojawia się jako zaraza, uczynić to można wtedy, gdy w ciągu dni ośmiu od czasu jak ostatnie zwierzę wyzdrowiało lub padło, żadne już zwierzę nie zachorowało na różę wąglikową, i gdy w obydwu przypadkach przepisane odwietrzanie stajen, stanowisk i sprzętów zostanie dokonane.

Raport tabelarny o zarazie wygotowywać należy podług dołączonego wzoru V.

Wzòr I.

Raport tabelarny o zarazie

wągliku alpejskim panującej między rogacizną w powiecie . . . .

Gmina	Miejsce	Dzień			Ilość rogacizny w zagrodach zapowietrzonych (na pastwisku) w chwili stwierdzenia zarazy	Aż do dnia zdania raportu						Zarazę uznano za wygasłą dnia	Uwaga
		wybuchu zarazy	doniesienia	stwierdzenia		zachorowało	wyzdrowiało	padło	zabito		zostało chorych		
									chorych	podejrzanych			

Wzór II.

Raport tabelarny o zarazie

róży wąglikowej, panującej między świniami w powiecie . . . .

Gmina	Miejsce	Dzień			Ilość świń w zagrodach zapowietrzonych (na pastwiskach) w chwili stwierdzenia zarazy	Aż do dnia zdania raportu						Zarazę uznano za wygasłą dnia	Uwaga
		wybuchu zarazy	doniesienia	stwierdzenia		zachorowało	wyzdrowiało	padło	zabito		zostało chorych		
									chorych	podejrzanych			
													W rubryce tej zapisywać należy ilość świń w pierwszym okresie choroby na rzeź danych, których mięso uznane zostało za zdatne na pokarm dla ludzi.

Instrukcye
o sporządzeniu sprawozdań w chorobach stadnych.

§. 1. Gdy doszło doniesienie, że w pewnej miejscowości panuje choroba stadna pomiędzy zwierzętami i gdy takowa przy urzędowem dochodzeniu stwierdzona została jako jedna z pomiędzy chorób zaraźliwych — wymieniona w §. 1. ustawy — włącznie z księgosuszem, natenczas muszą być od tego czasu aż do oświadczonego ukończenia zarazy zdawane sprawozdania przez komisyę pomorową do Starostwa, które takowe, zaopatrzone własnemi uwagami, ma przedłożyć bezzwłocznie Władzy krajowej.

Sprawozdania te należy przedkładać jako:

a) protokół dochodzeń;
b) raporta peryodyczne i
c) sprawozdania końcowe.

Przyczem należy się trzymać następujących przepisów:

1. Protokół dochodzeń.

§. 2. Protokół dochodzeń jest pierwszym sporządzić się mającym aktem o wybuchu zarazy, który wszystko to zawierać powinien, co ze względu na zawleczenie i na sposób rozszerzenia się zarazy, objawy chorobowe, wynik sekcyi i przebieg choroby, może posłużyć do stwierdzenia dyagnozy. Następnie należy

w tymże uwzględnić wszelkie środki policyjno-weterynarskie, które na podstawie ustawy i rozporządzenia wykonawczego celem powstrzymania rozwlekania i stłumienia choroby zarządzone zostały.

Gdyby stwierdzenie choroby zaraźliwej zwierzęcej w kilku sąsiednich miejscowościach poruczonem zostało temu samemu weterynarzowi urzędowemu, natenczas ma tenże dla każdej z tych miejscowości sporządzić odrębny protokół dochodzenia i przedłożyć takowy.

Protokół dochodzeń winien być przedłożony bezpośrednio po dokonanem stwierdzeniu zarazy i ukończonem urzędowaniu odnośnej Władzy politycznej.

Części protokołu dochodzeń.

a) Nagłówek.

§. 3. Nagłówek zawierać ma podanie okręgu politycznego (Starostwa), gminy i miejscowości, w której panuje zaraza, oznaczenie dla doniesienia, datum i liczbę polecenia Władzy politycznej, a w końcu nazwę zarazy.

b) Sposób powstania i rozszerzania.

§. 4. W tym względzie ma się protokół rozpoczynać relacyą anamnestyczną. Przytem należy podnieść wszystkie owe stosunki i okoliczności, które poprzedzały wybuch zarazy i istniały podczas dalszego się jej szerzenia, jeżeli to już miało miejsce, a mianowicie o ile okoliczności te wywarły stanowczy wpływ na powstanie, rozszerzanie się z pewnych ognisk zakaźnych i rozpoznanie tychże.

Do wiadomości tych okoliczności dojdzie weterynarz urzędowy sam bądź to przez ocenienie istnie-

jących stosunków, bądź też przez relacye, udzielone mu na jego zapytania przez naczelnika gminy, właścicieli bydła i ich służby, pastuchów itd.

Następnie należy podać wynik dochodzeń co do liczby przed stwierdzeniem podanych obejść jako zapowietrzonych, dotąd zapadłych na chorobę zwierząt i aż do tego czasu wdrożonych środków ochronnych.

Gdyby się przy wyżej wzmiankowanem dochodzeniu wykazało, że nastąpiło zatajenie pierwszych wypadków choroby ze strony właścicieli bydła, spóźnione doniesienie wybuchu zarazy ze strony naczelnika gminy, sprzedaż chorego mięsa z bydła i t. d., lub w ogóle jakiegokolwiek przekroczenia przeciw przepisom o chorobach zaraźliwych miało miejsce, o tem należy sporządzić osobny protokół dochodzenia i takowy przedłożyć wraz z protokołem o chorobie zaraźliwej Władzy politycznej.

c) Opisanie choroby na zwierzęciu żywem.

§. 5. Przy opisaniu objawów chorobowych należy przedewszystkiem nadmienić:

Ile jest obecnie chorych zwierząt, jakiego wieku, jakiej płci i na ile zagród są rozdzielone?

Jaki jest wynik objawów przy dokładnem zbadaniu chorych, tak tych, które znajdują się jeszcze w pierwszem stadyum choroby, jakoteż owych, u których choroba osiągnęła już zupełny rozwój lub zbliża się swemu zejściu?

Jeżeli ilość chorych zwierząt jest znaczna i przebieg choroby rozmaity, natenczas wystarczy zbiorowe podanie jednakowo przebiegających wypadków chorobowych, zaś istotne przypadki rozmaitych form (pod jakiemi choroba występuje) należy podać odrębnie.

Przytem należy podać wyniki stanu bydła zagród zapowietrzonych lub przedsięwziętych rewizyi stanu bydła całej miejscowości, toż samo przegląd wysokości tegoż, nie mniej należy uwidocznić w odnośnym tej chorobie odpowiednim wykazie ilość chorych padłych, jako chore lub podejrzane zabitych zwierząt począwszy od dnia wybuchu choroby, aż do czasu zamknięcia dochodzenia, dalej pozostały stan bydła i wykaz ten dołączyć do protokołu.

d) Opis przedsięwziętej sekcyi.

§. 6. Przy przedsięwzięciu sekcyi należy postępować z największą oględnością i ścisłością, osobliwie wówczas, jeżeli rozchodzi się o wypłatę wynagrodzenia za zwierzę zabite, lub gdy celem stwierdzenia obecności zaraźliwej choroby zwierzęcej za pomocą sekcyi w braku padliny nastąpiło zabicie zwierzęcia podejrzanego.

Obdukcyę należy wykonać według zasad nauki. Wynik należy spisać w protokole.

Ażeby każdy rzeczoznawca przy przeglądaniu spisanego protokołu sekcyi mógł się przekonać. czy podane daty rzeczywiście uprawniają do stwierdzenia przyjętej choroby, mają się posługiwać organa sanitarne przy pisemnem opisywaniu badania sekcyjnego nie tylko ogólnemi wyrażeniami procesów patologicznych i produktów, lecz mają zawsze dokładnie podać objawy, które skłaniają do przyjęcia takich procesów.

Gdyby się okazała konieczność sekcyonowania więcej padlin, natenczas należy przy jednakowym wy-

niku zdać sprawozdanie zbiorowe; przy wyniku nie jednakowym, należy podać owe osobliwe objawy, znalezione u poszczególnych zwierząt.

e) Ocena i oznaczenie zarazy.

§. 7. Po zebraniu i wyliczeniu wszystkich tych dat, przechodzi się w protokole dochodzeń do właściwego znaczenia zarazy. Na podstawie należytego uwzględnienia momentów anamnestycznych, jako też objawów chorobowych i wyników sekcyi, można będzie w przeważnej ilości wypadków stwierdzić, czy i z jaką zaraźliwą chorobą zwierzęcą ma się do czynienia. Przytem należy także podać gwałtowność, mniej lub więcej złośliwy charakter, w którym choroba występuje, nadto jej szybki lub powolny przebieg.

f) Środki policyjno-weterynarskie.

§. 8. Co się tyczy zarządzeń przedsięwziętych celem wykonania policyjno-weterynarskich środków ochronnych i tępiących, nakłada się obowiązek na komisyą pomorową, aby zarządzenia, jakie w myśl ustawy i rozporządzenia wykonawczego na miejscu przeprowadzone zostały, podały specyalnie i dokładnie w sprawozdaniu.

Gdy się odbyło szacowanie zwierząt chorych lub podejrzanych przed ich zabiciem, natenczas należy przedłożyć protokół szacunkowy i dotyczące wykazy szacunkowe.

2. Sprawozdania peryodyczne.

§. 9. O dalszym przebiegu zarazy należy przedkładać wykazy raportowe według wzorów 1—8 i załączonego wzoru 10 po każdym dojeździe.

Gdyby się zaraza rozprzestrzeniła na więcej miejscowości Starostwa, i nadzorowanie tejże poruczone zostało jednej i tej samej komisyi pomorowej, natenczas nie należy o każdej miejscowości przedkładać Władzy politycznej odrębny peryodyczny raport, lecz należy dotknięte miejscowości w tym porządku, w jakim nastąpił wybuch zarazy, umieścić w jeden i ten sam wykaz raportowy, jednakże takowy we wszystkich swych rubrykach dokładnie wypełnić.

Skoro zgasła zaraza w pewnej miejscowości, nie należy więcej takową po złożeniu końcowego sprawozdania, umieszczać w peryodycznych weterynarskich wykazach raportowych.

W sprawozdaniach, wraz z któremi przedkładane bywają wykazy raportowe, należy z reguły tylko to nadmienić, co się od czasu ostatniego sprawozdania uwagi godnego wydarzyło.

Te mają zawierać:

a) szczególne poczynione spostrzeżenia dotyczące postępów i sposobu dalszego rozszerzania się choroby;

b) uwagi dotyczące przeprowadzenia i wykonywania zarządzonych środków policyjno-weterynarskich.

Przekroczenia przepisów przeciw chorobom zaraźliwym należy podać do wiadomości Władzy politycznej celem wdrożenia dalszego postępowania urzędowego.

3. Sprawozdanie końcowe.

§. 10. Z ustaniem zarazy w pewnej miejscowości, ma komisya pomorowa przedłożyć sprawozdanie końcowe z dołączeniem odpowiednich wykazów ra-

portowych (1—8 i 10) Władzy politycznej, która takowe dalej przedkłada.

W sprawozdaniu końcowem należy nadmienić:

a) dowody powstania;

b) szczególne poczynione spostrzeżenia, dotyczące dalszego rozprzestrzenienia się i

c) wdrożone środki policyjne, ich przeprowadzenie i skutek.

Załączka I.

Liczba protokołu	Paszport pierwotny wydano				Przedłużono		Uwaga
	w gminie	dnia	dla	do	dnia	dla	
1	Wzdów	20/3 1880	8 wołów 16 krów	Krakowa	30/3 1880	2 woły 8 krów	6 wołów 8 krów sprzedano

Załączka II.

Liczba protokołu	Dzień wygotowania	Nazwisko i miejsce zamieszkania		
			Właściciela bydła	Adam Władyka ze Wzdowa
			Pędzącego bydło	Wojciech Kalina ze Wzdowa
Rok 1880		Ogólna ilość bydła		24 sztuk
98	20/3	Opis bydła		8 wołów siwych podolskich, szesnaście krów gniadych tatrzańskich
		Znaki szczególne (Cechy wypalone)		między niemi 6 wołów z cechą A. W.
		Miejsce przeznaczenia		Kraków

Wygotował przełożony gminy
(jego zastępca)
N. N.

Powiat ______________

Gmina

Załączka III.

Wykaz wartości szacunkowej

zwierząt powybijanych z rozp. c. k. Starostwa w celu stwierdzenia zarazy (lub w celu wytępienia nosacizny) dla wynagrodzenia szkody właścicielom bydła z kasy rządowej.

Liczba bieżąca	Nazwisko właściciela bydła	Miejsce	Nr. domu	Opis zwierzęcia	Zabito w celu		Kwota szacunkowa		Z tego odpada dochód z części które mogą być sprzedane §. 38. ust. 5.		Uwaga
					stwierdzenia podług §. 18.	przytłumienia nosacizny jako podejrzane §. 29. ustęp 5.					
					ustawy og. o zar. zwierz.		złr.	ct.	złr.	ct.	

PASZPORT BYDLĘCY.

L. protokołu 98.

Gmina: Wzdów.

Powiat admin.: Brzozowski.

Kraj: Galicya.

Przepustka (paszport) dla bydła.

Nazwisko i miejsce zamieszkania	Właściciela bydła	Adam Władyka ze Wzdowa
	Pędzącego bydło	Wojciech Kalina, ze Wzdowa
Ogólna ilość bydła		dwadzieścia cztery (24) szt.
Opis bydła		Ośm wołów siwych podolskich, szesnaście krów gniadych tatrzańskich
Znaki szczególne (Cechy wypalone)		między niemi sześć wołów z cechą A. W.
Miejsce przeznaczenia		Kraków.

Potwierdza się niniejszem, że bydło powyższe gdy ztąd odchodziło było zdrowe i że ani tu ani w okolicy nie panuje choroba zaraźliwa na bydło tego rodzaju, dla którego wydaje się paszport niniejszy.

Niniejszy paszport bydlęcy jest ważny na dni 10.

Zwierzchność gminy Wzdowskiej
dnia 20. marca 1880.

Przełożony gminy (zastępca)
N. N.

Pieczęć gminna.

UWAGA. Ubytek w bydle, jakoteż przedłużenie paszportu i potwierdzenie stanu zdrowia stad w drodze będących, zapisywać należy na odwrotnej stronie paszportu.

Ustawa z dnia 29. Lutego 1880.

(Dz. ust. p. Nr. 37.)

o środkach zapobiegających księgosuszowi i tępiących tę zarazę.

Rozp. minist. spraw wewn. itd. z dnia 12. kwietnia 1880. (Dz. ust. p. Nr. 38).

Za zgodą obu Izb Rady Państwa postanowiłem i stanowię we względzie zapobiegania chorobom zwierzęcym zaraźliwym i tępienia tychże, co następuje:

ROZDZIAŁ I.

Środki zapobiegające przywleczeniu księgosuszu do krajów, w których ustawa niniejsza obowiązuje.

Przywóz z okolic zapowietrzonych.

§. 1. Gdy księgosusz wybuchnie w kraju, graniczącym z krajami, w których ustawa niniejsza obowiązuje, lub zostających z niemi w stosunkach bezpośrednich, wtedy z okolic zapowietrzonych kraju tego sprowadzać nie wolno:

a) rogacizny i innych przeżuwaczów ani żywych ani nieżywych;

b) wszelkich części zwierzęcych z przeżuwaczów pochodzących, odpadków, materyałów surowych, świeżych lub wysuszonych;
Wyjątek stanowią: nabiał, łój wytopiony, tudzież wełna owcza, wyprana lub nawapniona i zapakowana w worach lub wańtuchach;

c) paszy suchej, słomy i innych rodzajów podściółki, tudzież gnoju;

d) sprzętów stajennych używanych i uprzęży używanej, odzieży noszonej, przeznaczonej na sprzedaż, takiegoż obuwia i szmat.

Siano i słomę, tudzież inne rodzaje podściółki, użyte do pakowania, zniszczyć należy w miejscu przeznaczenia towaru zaraz po nadejściu.

Za okolicę zapowietrzoną uważać należy tę, która mieści się w okręgu koła zatoczonego z miejsca zapowietrzonego promieniem 20 kilometrów długości mającym.

Rozp. Wykon. Gdy Władze administracyjne krajowe dowiedzą się o wybuchu księgosuszu w krajach nie należących w obszarze, w którym ustawa niniejsza obowiązuje, lecz z nim graniczących, lub z któremi utrzymywane są stosunki obrotowe tego rodzaju, iż obawiać się można przywleczenia zarodków zarazy do kraju, zarządzić powinny samodzielnie i niezwłocznie na zasadzie ustawy i niniejszego przepisu wykonawczego środki, mające na celu zapobieżenie przywleczeniu tej zarazy, celem zaś wykonania zarządzonych ograniczeń obrotu, przesłać odpowiednie uwiadomienia interesowanym Władzom skarbowym i zarządom kolejowym.

O ile chodziłoby o obrót morski, potrzebne ograniczenia obrotu zarządzić ma Władza morska w porozumieniu z Władzą administracyjną krajową.

O zaprowadzonych ograniczeniach obrotu donieść należy niezwłocznie ministerstwu spraw wewnętrznych i ministerstwu handlu.

Władze administracyjne powiatowe, najbliższe granic obszaru, dla którego ustawa ta została wydana, obowiązane są baczyć na to, aby jak najrychlej otrzymywały niezawodną wiadomość o pojawieniu się księgosuszu w kraju ościennym; otrzymane zaś doniesienia udzielać powinny niezwłocznie Władzy krajowej.

Gdy zajdzie przypadek wzmiankowany w paragrafie 6. ustawy, wydać mają natychmiast we własnym zakresie działania odpowiednie rozporządzenia.

Do ustępu 1. Do nabiału zaliczać należy mleko.

Do ustępn 2. Siano, słomę i inne rodzaje podściółki, użyte na opakowanie, zniszczyć należy w miejscu ostatecznego przeznaczenia towaru, t. j. w warsztacie, fabryce, magazynie itd. pod dozorem policyjnym.

Komora, która towar do wchodu ekspedyuje, zanotować powinna taki rodzaj opakowania w dokumencie cłowym (deklaracyi, kwicie na cło, legitymacyi) i uwiadomić o tem Władzę owego miejsca, do którego posyłka idzie, ażeby dopilnowała zniszczenia opakowania.

Przywóz z okolic niezapowietrzonych.

§. 2. Zwierzęta i przedmioty, których przywóz zakazanym został w §. 1, jeżeli pochodzą z okolic niezapowietrzonych kraju, dotkniętego zarazą, można przywozić i przewozić za zezwoleniem Władzy administracyjnej krajowej tutecznego okręgu administracyjnego ościennego pod następującymi warunkami:

a) transport wchodzić ma tylko w tych miejscach, które osobliwie wyznaczone są do tego; nadto:

b) w miejscu wejścia udowodnić należy świadectwem urzędowem, że zwierzęta wprowadzone pochodzą z okolic niezapowietrzonych i że przechodziły przez okolice nie dotknięte zarazą;

c) weterynarz urzędowy obejrzeć ma te zwierzęta i potwierdzić, że są zdrowe i

d) wprowadzając przedmioty, których przywóz zakazany jest §§. 1. *b*, *c*, *d*, udowodnić należy urzędownie, że nie pochodzą z okolic zapowietrzonych.

R. W. Do lit. a) Wyznaczenie miejsc wchodu należy do Władzy administracyjnej krajowej, dla granicy morskiej zaś wyznaczyć je ma Władza morska w porozumieniu z administracyą krajową. Przytem dopuszczać należy głównie używania kolei żelaznych i dróg wodnych, wyłączać zaś ile możności lądowe.

Do lit. b). Ażeby stosownie do §fu 2. lit. b) udowodnić, że zwierzęta pochodzą z okolic niezapowietrzonych, złożyć należy paszport bydlęcy lub szczególne świadectwo urzędowe, potwierdzające, jako księgosusz nie panuje ani w jego okręgu zatoczonym promieniem na 20 kilometrach.

Stosownie do wielkości niebezpieczeństwa zarządzić nadto można, aby składano dowód urzędowy, że zwierzęta wprowadzić się mające, stały przez pewną ilość dni, którą stosownie do okoliczności wyznaczyć należy, w miejscu wolnem od zarazy.

Do lit. d). Przedmioty, w ustępie tym wzmiankowane, opatrzone być powinny urzędowemi świadectwami pochodzenia, które co się tyczy stwierdzenia, iż nie pochodzą z okolic zapowietrzonych, udowadniać mają okoliczność wzmiankowaną w §. 2. lit. b).

Pod względem wysyłania weterynarzy urzędowych do wyznaczonych miejsc wchodu, jakoteż ich obowiązków, stosować należy przepisy rozporządzenia wykonawczego do §. 5go powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych*).

Zakaz przywozu: zamknięcie granicy.

§. 3. Jeżeli jednak księgosusz wybuchnie w miejscach, oddalonych od granicy najwięcej o 40 kilometrów lub w ogóle w sposób groźny, Władza administracyjna krajowa tutecznego okręgu administracyjnego ościennego zakazać ma wszelkiego przywozu i przewozu zwierząt i przedmiotów w §. 1. wzmiankowanych przez granicę zagrożoną i zarządzić jej zamknięcie w miarę potrzeby nawet kordonem wojskowym.

R. W. Pas graniczny, na który rozciąga się zakaz wprowadzenia i przeprowadzania, tudzież zamknięcie granicy, podać należy do wiadomości.

Zarządzając zamknięcie granicy, wyznaczyć należy w miarę potrzeby miejsca wchodu dla dozwolonego obrotu.

---

*) Ustawa o zapobieganiu chorobom zwierzęcym zaraźliwym i tępieniu tychże, z dnia 29. lutego 1880 (Dz. ust. p. Nr. 35.)

Zamknięcie granicy zarządzić należy tem rychlej, gdy stosunki z krajem zapowietrzonym są ożywione, lub gdy środki tamże użyte nie zapobiegają dostatecznie przywleczeniu księgosuszu.

Dozorców, użytych do pilnowania granicy i stacyj wchodowych oświecić należy, jakie są ich obowiązki służbowe.

Ułatwienie obrotu.

§. 4. Władza krajowa okręgu administracyjnego ościennego może jednak nawet w przypadkach §. 3. pozwolić na przepuszczanie pod warunkami §. 2go z okolic zapowietrzonych do obszaru, w którym ustawa niniejsza obowiązuje, przesyłek następujących:

a) przesyłek dla bydła rzeźnego do takich miejsc, w których są rzeźnie publiczne;

b) przesyłek całkiem suchych skór, kości, rogów, końców rogów i kopyt; solonych i wysuszonych, jelit bydlęcych grubych i cienkich, łoju nietopionego w beczkach i żołądkach, sierści krowiej, szczeciny świniej, wełny owczej i włosów kozich byle te ostatnie przedmioty zapakowane były w worach lub wańtuchach.

Przesyłki wzmiankowane pod *a* i *b* przewozić, wolno tylko kolejami żelaznemi lub drogami wodnemi i z zachowaniem szczególnych ograniczeń i ostrożności. Rzeźnia, do której zmierzają przesyłki wzmiankowane pod *a)*, łączyć się powinna bezpośrednio z koleją żelazną lub przystanią okrętową.

Ostrożności szczegółowe przepisane będą drogą rozporządzenia.

Przesyłkom przewozowym dozwalać się będzie wstępu pod warunkiem udowodnienia, że rząd kraju, do którego przesyłka jest przeznaczona, nie wzbroni jej przejścia przez granicę.

R. W. Do lit. *a*) Oprócz ostrożności, przepisanych w paragrafie 10 powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych

tudzież w rozporządzeniu wykonawczem do tejże ustawy, zachowywać należy względem transportów, wzmiankowanych w paragrafie czwartym niniejszej ustawy, następujące ostrożności.

§. 1. Weterynarz ustawniczy w stacyi wchodowej uwiadomić ma telegraficznie Władze miejsca przeznaczenia o odejściu transportu bydła rzeźnego.

2. Władza miejsca przeznaczenia czuwać ma nad tem, aby od chwili przybycia zwierząt aż do ich zabicia, jakoteż podczas zabijania, wystrzegano się wszystkiego, przez co choroba, gdyby była, mogłaby się udzielić. Zwierzęta takie zabijane być powinne pod dozorem weterynarza.

3. Osoby, które transportom takim towarzyszą i które zajmowały się ich wsadzaniem lub wysadzaniem na kolejach żelaznych i na okrętach, poddać się mają odwietrzeniu.

4. W razie stwierdzenia księgosuszu w transporcie bydła rzeźnego, postąpić należy podług §. 33. ustępu 1.

Do lit. *b*). 1. W miejscach wchodu weterynarz urzędowy sprawdzić ma, czy stan płodów surowych odpowiada przepisom ustawy, jeżeli zaś im nie odpowiada, lub jeżeli stan, choćby tylko niektórych sztuk, jest nie całkiem odpowiedni, całej posyłki przyjmować nienależy.

Przepis ten zachowywać trzeba nawet wtedy, gdy nadchodzą do przewozu płody surowe zwierzęce wzmiankowanych rodzajów, na przywiezienie których zezwolił rząd tego kraju, do którego transport jest przeznaczony.

2. Gdy potrzeba przeładować i odwieść z miejsc wyładowania, nie wolno używać zaprzęgów bydlęcych i zachować należy wszelkie ostrożności, które Władza jeszcze przepisze.

Odwietrzanie osób.

§. 5. Gdy granica zostanie zamkniętą, osoby, o których wiadomo lub domyślać się należy, że były w miejscach zapowietrzonych lub stykały się ze zwierzętami lub przedmiotami w §fie 1. pod *a*, *b*, *c*, *d*, wzmiankowanemi, nie będą wpuszczane do obszaru, w którym ustawa niniejsza obowiązuje, dopóki się nie poddadzą odwietrzeniu.

Odwietrzać należy także rzeczy tych osób i wozy, na których przyjechały.

R. W. W każdym z ogłoszonych miejsc wchodu urządzić należy odpowiedni budynek do odwietrzania osób w §. 5. wzmiankowanych, które przybyły z za granicy drogą lądową, jakoteż ich rzeczy i wozów.

Budynek ten zaopatrzyć należy we wszystkie środki i przybory do odwietrzania potrzebne i ustanowić tamże osobnego dozorcę, którego zaznajomić należy z użyciem tych środków.

Co się tyczy postępowania przy odwietrzaniu, w tej mierze stosowane być mają przepisy §. 21. lit. *h) i)* i *k)*.

Pograniczny okrąg zarazy.

§. 6. Gdy zaraza przybliży się na mniej niż 20 kilometrów od granicy, w miejscach okręgów pogranicznych zagrożonych, stosować należy przepisy, wydane dla okręgu zapowietrzonego. (§. 27).

W przypadku takim Władze administracyjne powiatowe zarządzić mają oględziny przeżuwaczów, znajdujących się w odpowiednich powiatach pogranicznych tudzież założenie regestrów bydła, w których zapisywany być ma jego stan zdrowia, jakoteż przybytek i ubytek i regestry te często przeglądać.

R. W. Do ustępu 2. We względzie zakładania regestru bydła, postępować należy podług przepisu wykonawczego do §. 6. powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych.

We względzie donoszenia o przypadkach zachorowania i padnięcia, obowiązują przepisy §§. 12. 14 i 26 b) ustawy o księgosuszu.

Środki przeciwko krajom stale i często zapowietrzonym).*

§. 7. Zakazane jest wprowadzanie i przeprowadzanie rogacizny z krajów, w których księgosusz często się pojawia i z których też przywleczenia tej zarazy osobliwie można się obawiać. Kraje te wskazane będą drogą rozporządzenia.

---

*) Patrz Rozdział IV. Okólnik c. k. Nam. 21. czerwca 1887, L. 36.445.

Co do owiec i kóz Władza administracyjna krajowa pozwolić może wprowadzać je i przeprowadzać pod warunkami §. 2go, dopóty, dopóki niema zarazy w obrębie 80 kilometrów od granicy, lub dopóki się tak nie rozszerzy za granicą, że w ogóle na wprowadzenie ich nie można zezwolić.

Pod tymi samymi warunkami pozwolić także można na przywóz i przewóz części zwierzęcych wzmiankowanych w §. 4. lit. *b*) i zarządzić nadto odpowiednie ich odwietrzanie, gdy przechodzą przez granicę.

Przerzeczone zwierzęta, jakoteż części zwierzęce przewozić należy do miejsca przeznaczenia o ile tylko to być może koleją żelazną lub drogami wodnemi. Przepisy wydane drogą rozporządzenia wskażą szczegółowe ostrożności w tej mierze zachowywać się mające. Części zwierzęce świeże wyklucza się od przywozu i przewozu.

Przywóz i przewóz wełny wypranej lub nawapnionej, nabiału i łoju wytopionego, nie podlega żadnym ograniczeniom.

Do przewozu przedmiotów wzmiankowanych w §. 1, lit. *c*) i *d*) potrzebne jest szczególne pozwolenie Władzy administracyjnej krajowej.

R. W. Zakaz wyrzeczony w §. 7. odnosi się na teraz do Rosyi i Rumunii pod warunkami przepisów przechodnich, podanych w §. 40.

Środki przeciw przemytnictwu.

§. 8. Dla zapobieżenia przemycaniu rogacizny, granica od strony krajów w §. 7. wzmiankowanych ma być stale najściślej strzeżona.

Urządzenie tego strzeżenia granicy przepisane będzie drogą rozporządzenia.

W razie potrzeby użyć należy w tym celu wojska do pomocy.

Rejestr bydła (kadaster).

§. 9. W obszarze, z temi krajami graniczącym, na przestrzeni 30 kilometrów, weterynarze rządowi założyć mają przy pomocy płatnych i przysiężnych rewizorów regestr (kadaster) bydła znajdującego się w gminach i w obszarach dworskich.

Regestr ten utrzymywać będą rewizorowie pod kontrolą żandarmeryi i nadzorem Władz powiatowych.

W tym okręgu pogranicznym każda sztuka bydła opatrzona być powinna znakiem wypalonym i wyprowadzona być może ze swojej siedziby tylko za paszportem bydlęcym.

Gminy i obszary dworskie obowiązane są dopomagać do wykonania tych środków.

R. W. Obszar pograniczny, wzmiankowany w §. 9. oznaczyć powinna Władza administracyjna krajowa. Czyniąc to, mieć należy ile możności na względzie granice naturalne jak góry, rzeki itp.

Gminy (obszary dworskie), któreby po części wchodziły w obszar pograniczny 30-kilometrowy, wciągnąć do niego należy całe.

W obrębie obszaru granicznego tworzyć należy okręgi rewizyjne w taki sposób, aby zwyczajnie więcej gmin należało do jednego okręgu rewizyjnego i aby każdy okrąg rewizyjny leżał tylko w jednym powiecie administracyjnym.

Rewizorami mianować należy osoby godne zaufania, w okręgu rewizyjnym stale zamieszkałe i zdatne do sprawowania służby.

Rewizorów bydła mianuje odwołalnie Władza administracyjna krajowa; przysięgę na sumienne wypełnianie obowiązków składać oni mają przed Władzą administracyjną powiatową.

Do ustanowienia ilości rewizorów i ich płac, potrzebne jest pozwolenie Ministra spraw wewnętrznych.

Rewizorów nie czyniących zadość wymaganiom służbowym, usuwać ma ze służby Władza administracyjna krajowa.

W obrębie obszaru pogranicznego paszporty bydlęce dla rogacizny wydawać mają rewizorowie.

Te paszporty bydlęce (zeszyty sznurowe) różnić się powinny od paszportów bydlęcych, wydawanych po za obrębem obszaru pogranicznego, odmienną barwą papieru.

Urządzenie i utrzymanie regestru, tudzież w ogólności sprawozdanie czynności rewizorów, przepisane będzie osobnemi obwieszczeniami, aby rewizora bydła uwiadamiali o każdym przybytku i ubytku w ilości rogacizny jakoteż o wszelkiej zamierzonej trwałej zmianie stanowiska bydła.

Władza administracyjna krajowa postanowi, czy uwiadomienie to przysłane ma być wprost, czyli też za pośrednictwem przełożonego gminy (obszaru dworskiego).

Znak wypalony powinien mieć kształt ułamka z liczbą rzymską u góry a arabską u dołu.

Liczba rzymska wyraża powiat administracyjny i w tym celu powiaty administracyjne, leżące wzdłuż granicy, oznaczyć należy liczbami bieżącemi.

Liczba arabska zaś wyraża okrąg rewizora, przeto oznaczyć należy liczbami bieżącemi okręgi rewizyjne każdego powiatu administracyjnego.

Znaki*) wypalać należy na lewem zadzie i na tej części zwierzęcia nie wolno umieszczać żadnych innych cech i znaków, służących do celów prywatnych.

Przewóz bydła kolejami żelaznemi.

§. 10. W obszarze pogranicznym, w §. 9. wzmiankowanym, zarządom kolejowym wolno przyjmować zwierzęta przeżuwające do przewozu tylko na wyznaczonych do tego stacyach i na podstawie paszportów bydlęcych, sporządzonych podług przepisu.

R. W. Stacye kolei żelaznych, na których ładowanie zwierząt przeżuwających może się odbywać, oznaczy Władza krajowa w porozumieniu z inspekcyą naczelną kolei austryackich.

---

*) Cechowanie bydła na rogach, patrz str. 123.

Przesyłki morskie.

§. 11. Przepisy, tyczące się obrotu na lądzie, odnoszą się także do przeżuwaczów i części zwierzęcych z nich pochodzących, przywożonych morzem.

Ostrożności szczególne, względem tych przesyłek potrzebne, przepisane będą drogą rozporządzenia.

R. W. Ustawa niniejsza nie zmienia sposobu postępowania, któremu stosownie do przepisów sanitarnych morskich, podlegają w kwarantannach morskich płody surowe zwierzęce, jakoteż zwierzęta, dla zapobieżenia przywleczeniu pomoru wschodniego (dżumy) i żółtej gorączki.

ROZDZIAŁ II.

Środki zapobiegające szerzeniu się księgosuszu i tępiące tę zarazę w krajach, w których ustawa niniejsza obowiązuje.

Środki ogólne.

§. 12. Ustawa z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 35) zawiera §§. 4, 8, do 14 postanowienia, mające na celu zapobieganie szerzeniu się księgosuszu, mianowicie tyczące się:

a) paszportów bydlęcych dla przeżuwaczy wprowadzonych w handel;
b) dozoru znawców nad targami bydlęcymi, licytacyami i publicznemi wystawami bydła;
c) przepisów zachowywać się mających, gdy zwierzęta przeżuwające przewożone są kolejami żelaznemi lub okrętami;
d) opatrywania stad pędzonych;
e) wykonania oględzin bydła i mięsa;
f) dozoru nad oprawiskami;
g) dopełniania szczególnych obowiązków ze strony tych osób, które mają do czynienia z cudzem

bydłem, ścierwem lub świeżemi odpadkami zwierzęcemi.

Co się tyczy obowiązku donoszenia o zachorowaniu lub padaniu bydła, w tej mierze stosowane być mają przepisy §§. 15 i 16. rzeczonej ustawy.

Nadto zachować należy przepisy następujące:

Ostrożności względem rogacizny nowo przybyłej i do stajni wejść mającej.

§. 13. Gdy zagraża wybuch księgosuszu, Władza administracyjna krajowa zarządzić może:

a) aby rogacizny w innem miejscu kupionej a według okoliczności także innych zwierząt domowych nie wprowadzano pomiędzy tutejsze czy to do stajni czy na pastwisko, aż dopiero, gdy w skutek obserwowania ich w miejscu odosobnionem przez czas odpowiedni drogą rozporządzenia wyznaczyć się mający, okaże się niewątpliwie, że stan ich zdrowia nie jest podejrzany.

W przypadku takim, jeżeli jest większa ilość bydła, postarać się należy o osobną obsługę dla bydła nowo przybyłego;

b) aby rzeźnicy i handlarze bydła nie byli wpuszczani do cudzych stajen.

R. W. Czas, w ciągu którego zwierzęta nowo kupione mają być trzymane na osobności i obserwowane celem przekonania się o stanie zdrowia, wynosić ma w ogólności 10 dni; atoli Władza administracyjna krajowa przedłużyć może ten okres, gdyby okoliczności tego wymagały.

Obowiązek donoszenia.

§. 14. Gdy w kraju ogłoszony zostanie urzędownie wybuch księgosuszu (§. 22), natenczas w powiatach administracyjnych zapowietrzonych i w tych, które z niemi graniczą, w każdym przypadku, jak tylko

w ogóle dostrzeżone będą na bydlęciu objawy choroby wewnętrznej, uwiadomić należy o tem niezwłocznie przełożonego gminy (obszaru dworskiego) a względnie Władzę administracyjną powiatową.

Przełożony gminy (obszaru dworskiego) obowiązany jest w każdym razie, skoro tylko jakimkolwiek sposobem dowie się o przypadku zachorowania lub padnięcia bydlęcia, wzbudzającym podejrzenie księgosuszu, uwiadomić o tem niezwłocznie Władzę administracyjną powiatową.

We wszystkich interesowanych gminach (obszarach dworskich) ogłosić należy rozciągłość obszaru, obowiązkowi temu podlegającego, z odwołaniem się do przepisów, tyczących się obowiązku uwiadomienia i z wskazaniem skutków zaniedbania.

Obowiązkowi uwiadamiania, przepisami powyższemi rozszerzonemu, podlegają stale okręgi pograniczne, w §. 9. wzmiankowane, a każda inna Władza krajowa, chociażby zachodziła tylko obawa przywleczenia księgosuszu, włożyć go może w sposób podobny albo na cały obszar administracyjny, albo na części tegoż.

Nagrody za doniesienia.

§. 15. Władza administracyjna krajowa ustanowić może nagrody dla osób do donoszenia uprawnionych, ale nie obowiązanych, za pierwsze doniesienie o wybuchu księgosuszu w miejscach, w których go dotąd nie było, w kwocie aż do dwustu złotych; za doniesienia o przekroczeniach przepisów, tyczących się księgosuszu, t. j. za zakazane, zaborowi podlegające wprowadzenie rogacizny w kwocie aż do całkowitego czystego dochodu ze sprzedaży bydła zebranego; nako-

niec za doniesienia o innych przekroczeniach przepisów niniejszych w kwocie aż do stu złotych.

Środki w razie wybuchu księgosuszu. Środki tymczasowe.

§. 16. Przełożony gminy (obszaru dworskiego), skoro tylko dowie się o przypadku zachorowania lub padnięcia, wzbudzającym podejrzenie księgosuszu, albo o niewątpliwym przypadku księgosuszu, obowiązany jest tymczasem i zanim komisya pomorowa przybędzie:

a) ogłosić w gminie, co zaszło;

b) uwiadomić o tem gminy sąsiednie i obszary dworskie;

c) kazać zamknąć stajnię lub pastwisko, gdzie przypadek się zdarzył;

d) zabronić wydalenie z miejsca rogacizny, owiec i kóz;

e) zakazać wypędzania na paszę.

R. W. Objaśnienie, jakie objawy wzniecają podejrzenie księgosuszu, podaje przepis wykonawczy do powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych w dodatku III.

Czuwać trzeba pilnie, aby zachowywano przepisy podane pod c), d), e)

Wzbronienie pędzenia na pastwisko, pociąga zawsze za sobą także zakaz pojenia bydła w miejscach wspólnie używanych.

Komisya pomorowa.

§. 17. Gdy Władza administracyjna powiatowa dowie się o przypadku zachorowania lub padnięcia, wzbudzającym podejrzenie księgosuszu, lub o niewątpliwym wybuchu tej choroby, wysłać ma na miejsce urzędnika administracyjnego i urzędowego weterynarza.

Wydelegowany urzędnik administracyjny, weterynarz i przełożony gminy (obszaru dworskiego), stanowią komisyę pomorową.

Komisya ma zbadać, czy się istotnie zdarzył przypadek księgosuszu a jeżeli tak, jakim sposobem się dostał i o ile się rozszerzył.

Wydelegowany urzędnik administracyjny przewodnicząc komisyi pomorowej, zarządzić ma środki, które ustawa i przepis wykonawczy nakazuje i postarać się, aby je wykonano.

R. W. We względzie wydelegowania weterynarza postępować należy podług §. 2. ust. 2. powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych.

Komisya pomorowa na okrętach morskich składać się ma z urzędnika służby zdrowia morskiej, z weterynarza i z przełożonego gminy.

Przedstawienie wyniku czynności urzędowej, dokonanej przez komisyę pomorową, przepisane jest osobną instrukcyą (Przepis wykonawczy do §fu 18go powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych).

§. 18. Jeżeli niema padliny, na której możnaby stwierdzić księgosusz, komisya pomorowa może kazać zabić bydlę chore, o księgosusz podejrzane, dla zrobienia sekcyi.

Nim to nastąpi, ocenić należy podług przepisu wartość bydlęcia, które ma być zabite.

§. 19. Zalecanie, sprzedaż, używanie środków zapobiegających i leczniczych jest podczas księgosuszu zakazane. Środki odwietrzające nie zaliczają się do zapobiegających i leczniczych.

Postępowania a) w razie podejrzenia zarazy.

§. 20. Jeżeli dochodzenia nie potwierdzą stanowczo, że księgosusz wybuchł, lecz też nie usuwają całkiem podejrzenia, że istnieje, komisya pomorowa utrzymać ma aż do wydania dalszych zarządzeń, środki przepisane w §. 16. i oprócz tego wprowadzić ma w wykonanie następujące środki :

a) z zachowaniem odpowiednich ostrożności spisać należy wszystko bydło miejscowe, t. j. rogaciznę, owce i kozy, i przekonać się naocznie o stanie jego zdrowia;

b) zabudowania gospodarskie i stanowiska, w których znajdują się zwierzęta podejrzane, lub takie, które stykały się z podejrzanemi, trzymać należy zamknięte z zachowaniem przepisu §. 21 l. *g*) i postarać się o osobnych dozorców dla tych zwierząt;

c) jak tylko zwierzę jednego z rzeczonych rodzajów zachoruje lub padnie, donieść o tem należy niezwłocznie (§§. 12, 14).

Dopóki komisya pomorowa jest w miejscu obecna, tejże czynić należy doniesienia.

d) zwierząt padłych nie wolno ani zagrzebywać ani w inny sposób usuwać, dopóki rodzaj choroby nie będzie stwierdzony. Dopóki to nie nastąpi, wzbraniać należy przystępu ludziom i zwierzętom.

Według uznania komisyi pomorowej sekcya każdego padłego bydlęcia może być przedsięwzięta.

Zwierzęta padłe lub zabite usunąć należy tak, aby nie były szkodliwe.

e) rogaciznę ze stajen lub stanowisk niepodejrzanych, zabijać wolno tylko za zezwoleniem komisyi pomorowej i pod dozorem weterynarza.

Co się tyczy zużytkowania mięsa, jakoteż skóry ze zwierzęcia, które weterynarz uznał po zabiciu za zdrowe, w tej mierze stosować należy przepisy §. 21 *c* i *d*.

Jeżeli w zwierzęciu zabitem wykryte będą choćby najmniejsze ślady księgosuszu, postąpić z niem należy w myśl §. 21. *b*.

Jeżeliby na targowicach bydła rzeźnego lub w rzeźniach spostrzeżono zwierzęta podejrzane o księgosusz, zarządzić należy odosobnienie tychże stosownie do przepisów ustawy z dnia 29 lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 35, §. 9).

R. W. Do lit. *a*) Spisywanie bydła i badanie jego zdrowia odbywać się powinno z jak największą ostrożnością i ścisłością. Jeżeli w miejscu, w którym urzęduje komisya pomorowa, mieszka weterynarz lub lekarz, jemu poruczyć można spisanie bydła w tych zagrodach, które uważane były dotąd za wolne od zarazy, podczas gdy weterynarz, będący członkiem komisyi pomorowej, wziąć powinien na siebie badanie zwierząt w stajniach wskazanych jako zapowietrzone.

Ale jeżeli tylko tym ostatnim weterynarzem można rozporządzać i tenże, zanim przystąpił do spisania bydła miejscowego, stykał się z choremi zwierzętami, powinien odwietrzyć się wprzód starannie i jeżeli może, zmienić odzież. Następnie udać się ma do tych zagród, które dotąd uznawano za niezapowietrzone i spisać dokładnie ilość rogacizny, owiec i kóz, tamże będących. W tym celu weterynarz może albo udać się do stajen i tam obserwować zwierzęta, jednakże nie dotykając ich, albo kazać je w tym celu wyprowadzać na dziedziniec.

Jeżeli wtedy ta lub owa sztuka rogacizny okaże się podejrzaną o księgosusz, nie trzeba tym czasem wdawać się w ścisłe jej badanie, -lecz najpierw zanotować tylko dom i dopiero po spisaniu reszty bydła zająć się należy ścisłem zbadaniem zwierząt, znajdujących się w domach zanotowanych.

Następnie spisuje się bydło w stajniach wskazanych jako zapowietrzone.

Spisywaniu bydła towarzyszyć powinien zawsze członek reprezentacyi gminnej, który również zachowywać ma powyższe ostrożności.

Też same ostrożności zachowywać mają także osoby urzędowe, uczestniczące w czynnościach komisyi, gdy wchodzą do zagród niezapowietrzonych.

Do lit. *c*). Komisya pomorowa stwierdzić ma naturę choroby i stosownie do stanu rzeczy zarządzić dalsze kroki na zasadzie przepisów ustawy.

Do lit. *d*). Zwierzęta padłe należy zostawić tam, gdzie zdechły i starannie je osłonić, dopóki komisya pomorowa o nich nie postanowi.

Środków przytoczonych pod *b*), *c*), *d*), *e*) przestrzegać należy dopóty, dopóki albo podejrzenie księgosuszu całkiem nie zniknie albo natura panującej zarazy nie zostanie stwierdzona, w którym to ostatnim przypadku zarządzić należy środki przeciw tej chorobie przepisane.

Atoli uchylenie środków przytoczonych pod *c*) nie zmienia w niczem obowiązku donoszenia, przepisanego powszechną ustawą o zarazach zwierzęcych, tudzież §§ 12 i 14 ustawy o księgosuszu.

Władza powiatowa donosić powinna Władzy administracyjnej krajowej nawet o przypadkach samego podejrzenia.

b) Gdy księgosusz zostanie stwierdzony.

§. 21. Jeśli dochodzenia stwierdzą istnienie księgosuszu, wykonać należy w zapowietrzonej zagrodzie (posiadłości, stajni, stanowisku) następujące rozporządzenia:

a) Niezwłocznie powybijać należy, pod dozorem komisyi pomorowej, wszystko bydło dotknięte zarazą, jakoteż i takie, które z zarażonemi zwierzętami przebywało w jednej stajni lub stanowisku, albo w inny sposób stykało się z niemi bezpośrednio lub pośrednio, mając wspólnych dozorców, wspólne sprzęty do paszy, lub poidła itp.

Komisyi pomorowej wolno nadto kazać powybijać rogaciznę znajdującą się w innem stanowisku tej samej zagrody, lub w najbliższem tejże otoczeniu, także w innych zagrodach, jeżeli na

słusznej podstawie przypuszcza, że zarażenie było możebne.

b) Zwierzęta rogate dotknięte księgosuszem i wskutek tego padłe lub pozabijane, uczynić należy natychmiast nieszkodliwemi bądź ogniem, bądź środkami chemicznemi, nie odejmując którejkolwiek części, albo też zakopać je dostatecznie głęboko, ponacinawszy skórę na krzyż.

Miejsca, w których się zagrzebuje, a względem których zachować się należy stosownie do przepisów §. 42 ustawy z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 35.), należy odpowiednio zabezpieczyć od przystępu i tychże dozorować.

c) Mięso ze zwierząt rogatych, pozabijanych wskutek podejrzenia o księgosusz, a które po zabiciu weterynarz uzna za zdrowe, może być albo w miejscu zapowietrzonem spożyte, albo do miejsc, gdzie jest większa konsumcya, wysłane, z zachowaniem odpowiedniej ostrożności, która przepisana będzie drogą rozporządzenia.

d) Skóry rogacizny, pod *c* wzmiankowanej, jeżeli niezwłocznie odwietrzone zostały przez namoczenie w ługu wapiennym, mogą być pod dozorem wywiezione do garbarni w celu wyprawienia ich natychmiast.

e) Jeżeli w stajniach bydlęcych zapowietrzonych, w których wszystkie zwierzęta rogate powybijano dla wytępienia zarazy, znajduje się mała ilość owiec i kóz, należy je pozabijać; dalsze postępowanie z zwierzętami wybitemi, zależy podobnie jak co do rogacizny, od stanu stwierdzonego przez weterynarza przed zabiciem i po temże.

Wielkie stada owiec, umieszczone w stajniach oddzielnych, jednakże z zapowietrzonemi stajniami bydlęcemi w styczności będących, wolno podzielić, poczem trzeba je na 21 dni zamknąć i obserwować.

Psy, koty, drób i inne drobne zwierzęta domowe, trzymać należy w zamknięciu po za obrębem stajni bydła rogatego.

Zwierzęta takie znalezione w stajniach bydlęcych zapowietrzonych lub wolno chodzące, należy pozabijać lub zniszczyć.

f) Zagrodę, w której znajdują się lub znajdowały zwierzęta rogate, owce lub kozy dotknięte zarazą lub które się z zarażonemi stykały, należy obstawić strażą, w razie potrzeby wojskową i opatrzyć napisem: „księgosusz“.

g) Bez szczególnego pozwolenia komisyi pomorowej, do zagrody zapowietrzonej wpuszczać wolno tylko służbę bezpieczeństwa i osoby sądowe, księży, lekarzy i akuszerki dla wypełniania obowiązków ich zawodu.

Natomiast bez tego pozwolenia:

aa) nie wolno wynosić z zagrody zapowietrzonej żadnego przedmiotu;

bb) żadnemu mieszkańcowi zagrody nie wolno obcować z innymi mieszkańcami tego samego miejsca, ani zagrody opuścić.

h) Wszystkie osoby, opuszczające zagrodę zapowietrzoną, obowiązane są oczyścić się starannie, przedewszystkiem zaś oczyścić obuwie.

i) Miejsca, w których przebywały zwierzęta chore na księgosusz, jakoteż przedmioty, które z niemi

się stykały, tudzież ich odchody, oczyścić należy i odwietrzyć niezwłocznie podług przepisu.

Jeżeli przedmioty takie nie dadzą się odwietrzyć lub nie mają wartości, należy je zniszczyć.

k) Również odzież tych osób, które zajmowały się chorem lub padłem zwierzęciem, jakoteż odwietrzaniem, należy także odwietrzyć, lub, jeśli nie ma wartości spalić.

Osoby te oczyścić powinny ciało swoje dokładnie.

l) Odwietrzanie odbywać się powinno pod dozorem znawców.

R. W. Do lit. a). Przed wybiciem bydła chorego na księgosusz i tego, które się stykało ze zwierzętami zarazą tą dotkniętemi (tak zwanego podejrzanego), zarządzić należy ocenienie jego wartości podług §. 35 ustawy niniejszej a względnie podług §. 38. powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych.

Do lit. b). Padlinę z bydła na księgosusz zdechłego lub z powodu tejże zarazy wybitego, przerabiać wolno, celem uchylenia jej szkodliwości, sposobem termicznym lub chemicznym tylko wtedy, gdy w samemże miejscu zapowietrzonem lub jego najbliższej okolicy znajduje się zakład fabryczny do celu takiego urządzony i pod umiejętnym dozorem zostający, gdy padlina może tam być wozami całkiem zamkniętemi przewożona i natychmiast przerabiana.

Jeżeli tych warunków nie dostaje, należy ścierwo spalić lub zakopać.

Osoby użyte do ładowania, przewożenia i przerabiania padliny, oczyszczać się powinny starannie a odzież swoję poddawać odwietrzeniu (lit. *h* i *k*).

Do zakopywania padliny wybierać należy miejsca z rzadka lub wcale niezabudowane, położone jak najdalej od dróg i zagród i do których bydło w zwykłych okolicznościach nie dostaje się. Doły do zagrzebywania kopać należy tak głęboko, aby warstwa ziemi, przykrywająca padlinę, miała najmniej dwa metry grubości.

Jeżeli niebezpieczeństwo rozszerzania zarazy do innych zagród nie pozwala prowadzić żywych zwierząt, za chore na zarazę uznanych do grzebowiska, zabić je należy w ich własnej zagrodzie i przewieść do grzebowiska, równie jak zwłoki bydląt, które padły na księgosusz a to wozami, sanicami (włocami), saniami itp. w taki sposób, aby ich części nie dotykały ziemi.

Podczas transportu bydła dotkniętego księgosuszem albo padliny, przestrzegać należy, ażeby bydło i osoby nie powołane, nie znajdowały się na drodze.

Wszelkie części, które podczas transportu odejdą z tych zwierząt lub z padliny, zebrać należy razem z górną warstwą ziemi zanieczyszczonej i wrzucić do dołu na ścierwo.

Do ładowania i przewożenia padliny na ścierwisku do zakopywania itd. posługiwać się należy, o ile to być może, osobami z zagrody zapowietrzonej, w każdym zaś razie ludźmi z miejsca zapowietrzonego, nie posiadającymi bydła.

Do wywożenia ścierwa nie należy nigdy używać rogacizny, lecz koni lub innych zwierząt pociągowych albo ludzi, o ile to jest możebne, z zagrody zapowietrzonej.

Padlinę wrzucić należy do dołu, nie odejmując jakiejkolwiek części składowej, ze skórą popsutą przez kilkakrotne nacięcia na krzyż i przykryć warstwą wapna niegaszonego, lub, jeśli go niema, posypać popiołem albo polać mazią lub gnojówką. Następnie, wrzuciwszy do dołu, wszelkie odpadki, krew, zanieczyszczoną ziemię itp. zasypać go należy ziemią przy wykopaniu wydobytą, ubić mocno powierzchnię, założyć ją tarniną lub większemi kamieniami, albo zasadzić roślinami rosnącemi szybko i puszczającemi głęboko korzenie, otoczyć rowami lub płotami z tarcic lub żerdzi, oznaczyć jako ścierwisko tablicą i wyznaczyć osobnego dozorcę do pilnowania, póki zaraza nie będzie uznana za wytępioną.

Do lit. *c*). Bydło uznane za podejrzane o zarażenie się, ale pozornie jeszcze zdrowe, jeżeli można liczyć na to, że mięso z niego zostanie rozsprzedane w samemże miejscu zapowietrzonem, lub w miejscach, gdzie jest większa konsumcya, może być zabijane sposobem zarobkowym, a to w pierwszym razie za zezwoleniem komisyi pomorowej, w drugim zaś, o ile komisya pomorowa niema do tego upoważnienia od Władzy administracyjnej powiatowej, za zezwoleniem tej ostatniej.

Pozwolenie na rzeź takiego bydła podejrzanego nie powinno jednak przeszkadzać szybkiemu usunięciu tegoż.

Komisya pomorowa a względnie Władza administracyjna powiatowa obowiązana jest rozważyć, czy danie na rzeź bydła podejrzanego, ze względu na konsumcyę mięsa w miejscu zapowietrzonem i na możność pozbycia mięsa tamże, może być dozwolone, lub czy posyłając mięso na sprzedaż do miejsc większej konsumcyi, oczekiwać można, iż ostatecznie prawdopodobny dochód ze sprzedaży przyniesie w gotówce znacznie więcej, niż wynoszą koszta zabicia i sprawienia zwierząt, naładowania i przewozu mięsa aż do miejsca przeznaczenia, tudzież odwietrzenia zabudowań rzeźnickich, jakoteż środków przewozu i opakowania

Nadto wziąć należy na uwagę także i to, że pomiędzy rogacizną, która ma być dana na rzeź, znajdą się prawdopodobnie jeszcze zwierzęta, które po zabiciu okażą się choremi i które przeto wypadnie usunąć.

Jeżeli się okaże, iż sprzedaż mięsa z takiej rogacizny podejrzanej nie może być z jakiejkolwiek przyczyny dozwolona lub byłaby niekorzystna, zwierzęta takie powybijać należy i uczynić nieszkodliwemi podług lit. *b*) tego paragrafu, nie ściągając skóry i nie odejmując żadnej innej części.

Natomiast, jeżeliby sprzedaż mięsa i skór rogacizny, która po zabiciu okaże się zdrową, miała być dozwolona, zachować należy przepisy następujące:

1. W miejscach zapowietrzonych, w których znajdują się rzeźnie publicznej, rogacizna podejrzana o zarażenie się, ale okazująca się jeszcze całkiem zdrową, popędzona być może do takiej rzeźni z zachowaniem odpowiednich ostrożności i tamże zabita pod dozorem weterynarza.

2. W miejscach zapowietrzonych, w których niema tego warunku, przedewszystkiem wyszukać należy lokalu, którego możnaby z łatwością oglądać, a w którymby zabijano rogaciznę taką sposobem zarobkowym

Budynek ten stać powinien w miejscu ustronnem, niedaleko od grzebowiska.

Do zabijania i sprawiania zwierząt, przyjmować należy w miarę potrzeby czeladników rzeźnickich.

Rzeź zarobkowa odbywać się powinna pod dozorem weterynarza, należącego do komisyi pomorowej, który po za-

biciu zbadać ma jak najdokładniej wszystkie części wewnętrzne zwierząt zabitych.

3. Wolno sprzedawać w rzeźni i wywozić na sprzedaż do miejsc większej konsumcyi mięso tylko z tych zwierząt, w których po zabiciu nie znajdą się ani najmniejsze oznaki księgosuszu; w przeciwnym razie postąpić należy z zabitemi zwierzętami podług lit. *b*).

Oprócz mięsa i skór odwietrzonych (lit *d*), nie wolno sprzedawać żadnych części bydła, które po zabiciu okaże się zdrowem, przeto usunąć je należy sposobem nieszkodliwym.

4. Nie wolno ani sprzedawać mięsa w miejscu zapowietrzonem ani go wysłać, dopóki nie będzie całkiem wystudzone.

5. We względzie wysyłania na sprzedaż do miejsc większej konsumcyi mięsa z bydła, które po zabiciu okaże się zdrowem, obowiązują w szczególności następujące przepisy:

a) Pozwolenie na wysyłanie mięsa dać należy tylko wtedy, gdy nie można sprzedać mięsa w miejscu zapowietrzonem i gdy zachodzą okoliczności przewidziane poniżej w ustępach *b*), *c*), *d*);

b) przed wysłaniem mięsa postarać się należy najkrótszą drogą o pozwolenie Władzy miejscowej miejsca konsumcyi, do którego się ma wysłać;

c) jeżeli mięso wywiezione być ma drogami lądowemi, odległość miejsca rzezi od miejsca konsumcyi wynosić powinna nie więcej nad 30 kilometrów;

d) do miejsc odleglejszych przewozić wolno mięso tylko kolejami żelaznemi lub drogą wodną.

Jeżeli niema stacyi kolei żelaznej w pobliżu miejsca zapowietrzonego, wolno wieść mięso na wozach do stacyi oddalonej najwięcej o 15 kilometrów;

e) posyłki mięsa, wiezione na wozach, powinny być owinięte i wieść je wolno tylko zaprzęgami końskiemi, wprost i bez zatrzymywania się, przyczem unikać należy ile możności osad i pastwisk bydlęcych;

f) wagony kolei żelaznych, służące do przewożenia mięsa, jeżeli nie są wyłącznie do tego celu urządzone, powinny być oplombowane; drogą wodną wieść należy wprost i bez przestanków;

g) posyłki mięsa wieść należy pod eskortą policyjną aż do miejsca przeznaczenia;

h) komisya pomorowa uwiadomić ma niezwłocznie, jeżeli można, drogą telegraficzną, Władzę miejscową miejsca przeznaczenia, o odejściu transportu mięsa z miejsca zapowietrzonego, o ilości zwierząt, z których mięso wysłano, i o prawdopodobnym czasie nadejścia posyłki, a zarazem prosić ją o postaranie się, aby mięso sprzedane zostało jak najkorzystniej i o odesłanie pieniędzy za toż mięso do właściwej Władzy powiatowej.

Władza miejscowa miejsca przeznaczenia dołożyć ma starania, aby użyty wóz i opakowanie odwietrzono;

i) komisya pomorowa wydać ma osobie wiozącej posyłkę świadectwo podług wzoru podanego w załączce I., w dwóch egzemplarzach; jeden egzemplarz odda przewódzca przedsiębiorstwu przewozowemu, z drugiem zaś zgłosić się ma po przybyciu do miejsca konsumcyi do Władzy miejscowej;

k) Władza miejscowa miejsca konsumcyi zarządzić ma co do sposobu sprzedaży nadesłanego mięsa środki, jakie uzna za potrzebne pod względem policyi lekarskiej i weterynarskiej.

Jeżeli danie na rzeź nakazuje się z urzędu, Władza administracyjna powiatowa obowiązana jest postarać się, aby mięso z bydła, które po zabiciu okaże się zdrowem, sprzedane zostało, o ile ustawa i istniejące rozporządzenia na to pozwalają, jak można najkorzystniej. Dążyć należy ile możności do tego, aby mięso przeznaczone na sprzedaż w miejscach większej konsumcyi nabywali w samemże miejscu rzezi przedsiębiorcy, którym po udzieleniu im pozwolenia urzędowego i pod warunkiem ścisłego zachowania przepisów powyższych co do wysyłania takiego mięsa, zostawia się dalsze niem rozporządzenie.

Jeżeli skarb państwa wynagradza za zwierzęta tak zwane podejrzane i zabite, pieniądze za mięso sprzedane dostają się skarbowi, w przeciwnym razie właścicielowi zwierząt danych na rzeź.

Jeżeli właściciel chce wysłać do miejsc większej konsumcyi mięso z przeżuwaczów, danych na rzeź stosownie do §. 20, lit. *e)* i §. 27. lit. *i)*, to potrzebne jest do tego pozwolenie Władzy administracyjnej powiatowej, i do posyłek takich wydać należy świadectwo podług wzoru powyższego. Wpływanie na sprzedaż takiego mięsa nie jest rzeczą Władzy administracyjnej.

Do lit. *d*). Skórę z bydła podejrzanego o zarażenie się wolno ściągać i poddawać odwietrzeniu tylko wtedy, gdy dozwolone zostało danie zwierząt na rzeź dla sprzedania mięsa; w innym razie usunąć je należy w sposób nieszkodliwy razem z padliną zwierząt podejrzanych. Skóry z bydła, które zabito i które po zabiciu okazało się zdrowem, odwietrzają się przez namoczenie ich w ługu wapiennem gryzącym (1 część wapna gryzącego na 60 do 80 części wody), w którym leżeć mają przez 24 godzin. Następnie trzeba je wysuszyć i schować; zaś wywieść z miejsca wolno je dopiero wtedy, gdy będzie uznane, że zaraza się skończyła.

Jeżeli w miejscu zapowietrzonem mieszka garbarz, wolno oddawać mu skóry celem namoczenia ich natychmiast w dębiance. Weterynarz czuwać ma nad wykonaniem tego przepisu.

Skóry pochodzące z miejsca zapowietrzonego, odwietrzone przez namoczenie ich w ługu wapiennym, wywożone być mogą do garbarni w celu natychmiastowego przerobienia tylko wozami i końmi pod eskortą policyjną. Wozy do ich przewożenia powinny być całkiem zamknięte, albo też skóry owinięte być powinne całkiem osłoną nasyconą ługiem wapiennym lub rozczynem kwasu karbolowego.

Przewódzca policyjny oddać ma transport w garbarni wskazanej. Właściciel lub kierownik garbarni potwierdzić ma w liście przewodnym, że skóry jak należy odebrał i zarządzić niezwłocznie ich obrobienie.

O nadejściu takiego transportu uwiadomić należy wcześnie Władzę miejscową miejsca przeznaczenia, iżby dopilnowała rychłego przerobienia.

We względzie odstępowania takich transportów przedsiębiorcom w samemże miejscu zapowietrzonem i komu pieniądze za skóry dostać się mają, obowiązują te same przepisy, które tyczą się mięsa.

Do lit. *e*) (ustęp 2). Wielkie stada owiec podejrzane o zarażenie się, podzielić należy na kilka mniejszych stadek (oddziałów), każde z nich umieścić oddzielnie i dać każdemu osobnego dozorcę. Jeżeli zaraza pojawi się w jednym z oddziałów, choćby tylko u jednej sztuki, powybijać należy wszystkie zwierzęta tego oddziału.

Dalsze postępowanie ze zwierzętami powybijanemi zależy, tak jak u bydła rogatego, od tego, co weterynarz znajdzie przed zabiciem tychże i po zabiciu.

Szczególną baczność mieć należy na tępienie szczurów w zagrodzie zapowietrzonej i w jej okolicy.

Do lit. *f*). Napis: „Księgosusz“ wywiesić należy na tablicy do domu przytwierdzonej.

Stróżów, wyznaczonych do odosobnienia zagrody zapowietrzonej, oświecić należy dokładnie, jakie na nich ciężą obowiązki.

Do lit. *h*). W każdem miejscu zapowietrzonem wyszukać należy przynajmniej jeden budynek, którybv dał się użyć na lokal do odwietrzania i wyłącznie do tego celu służył, tudzież wyznaczyć osobnego dozorcę, którego wyuczyć trzeba sposobów odwietrzania. Tamże zachowywać należy środki do odwietrzania.

Odwietrzanie ludzi polega na myciu twarzy i rąk wodą mydlaną, oczyszczeniu obuwia, a w razie potrzeby na nakadzeniu zwierzchniej odzieży parą chlorową albo parą kwasu siarkowego.

Do lit. *i*). Oczyszczanie i odwietrzanie odbywać się ma w ogólności podług przepisów rozporządzenia wykonawczego do §. 20. ust. 7 powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych. Nadto zachowywać należy przepisy następujące:

Odwietrzeniu podlegają:

1. Stajnie zapowietrzone i całe ich urządzenie wewnętrzne. Odwietrzenie stajni zarządzić należy o ile można niezwłocznie po wyprowadzeniu bydła. Gdyby to było niemożebne, polać należy tymczasem gnój znajdujący się w stajni płynem odwietrzającym (mlekiem wapiennem, rozczynem chlorku wapna, witryolu żelaznego albo kwasu karbolowego). W stajni zostawić należy wszelkie sprzęty i wszystko, czego do obsługi zwierząt używano, lub rzeczy te napowrót do niej odnieść pozamykać wszelkie otwory i stajnię mocno chlorem wykadzić a następnie zamknąć i urzędownie opieczętować drzwi, których otwierać nie wolno, póki się nie odbędzie właściwe odwietrzanie.

Czyszczenie i odwietrzanie stajni zacząć się ma od wyrzucenia z niej gnoju, pozostałej paszy i podściółki. Wszystko to palić należy lnb zakopać głęboko w odpowiedniem miejscu, do którego przez następne trzy miesiące bydłu zbliżyć się nie wolno.

Podobnie jak stajnie odwietrzyć należy także przechody do nich prowadzące.

W podobny sposób oczyścić i odwietrzyć należy także lokale, w których zabijano rogaciznę podejrzaną i to tem dokładniej, jeżeli pomiędzy zwierzętami danemi na rzeź stwierdzony został księgosusz.

2. Gnój na gnojowiskach. Jeżeli tego nie jest wiele, odwietrzyć go należy tak jak gnój stajenny.

Jeżeli jest w większej ilości, w takim razie tę część, którą wyrzucono na gnojowisku w przeciągu trzech tygodni przed stwierdzeniem zarazy, zakopać należy lub spalić.

Toż samo uczynić należy z gnojem, który po wybuchu księgosuszu pomięszany został z gnojówką.

Resztę gnoju można odwietrzyć, a następnie należy ile możności najrychlej wywieść końmi i zaorać. Jeżeli tego uczynić nie można, trzymać należy wywieziony gnój w kupach na polu dopóty, dopóki nie da się to wykonać.

Zanim się to stanie i jeszcze przez cztery tygodni potem nie wolno puszczać bydła na takie pole.

Jeżeli gnoju wyrzuconego na gnojowisku w przeciągu ostatnich trzech tygodni przed wybuchem zarazy, nie można odróżnić od reszty gnoju, który się tam znajduje, zakopać należy wszystek.

Gnój wywozić należy w taki sam sposób, jak padlinę, (lit. b. tego paragrafu). Miejsca, w których go zakopano, zabezpieczyć należy tak, jak ścierwiska i tak samo ich pilnować.

Gnojówkę, zbierającą się w gnojnicach odwietrzyć należy za pomocą wapna lub chlorku wapna albo kwasu siarkowego i spuścić do dołów dostatecznie głębokich.

Dno i ściany dołów na gnój i gnojówkę odwietrzyć należy w podobny sposób, jak podłogę w stajni zapowietrzonych.

Pasza sucha i podściółka, która leżała w takiem miejscu, iż mogła zachwycić zarodki zarazy. Jeżeli materyałów takich jest nie wiele, spalić je należy albo zakopać jak gnój. Z większych zapasów oddzielić należy od innych części te warstwy, które podejrzywać można, iż przyjęły w siebie zarodki zarazy, i spalić albo zakopać. Resztę dawać można bydłu dopiero po dłuższem przewietrzeniu.

4. Sprzęty i przedmioty używane do obsługi, do zabijania i rzezi rogacizny chorej o zarażenie podejrzanej, ja-

kotež sprzęty przewozowe, któremi wywożono zwierzęta padłe lub dobite, ich mięso i skóry, tudzież nawóz, podściółkę, paszę suchą i t. d.

Przedmioty te wymyć należy starannie ukropem lub ługiem, a następnie posmarować płynem odwietrzającym i trzymać przez dłuższy czas na powietrzu. Sprzęty drewniane nader użyte lub w ogóle bez wartości należy spalić, żelazne zaś wypalić.

5. Zwierzęta użyte do wywożenia padliny, nawozu i innych istot zaraźliwych.

Po użyciu należy je starannie wymyć i wyczesać, najstaranniej zaś oczyścić im trzeba kopyta.

Pastwiska, na które chodziły zwierzęta dotknięte księgosuszem. Oczyścić je należy starannie z odchodów, z któremi postąpić trzeba tak, jak z gnojem ze stajen zapowietrzonych, bydło zaś wolno na nie wpuszczać dopiero wtedy, gdy będzie ogłoszone, że zaraza ustała i po otrzymaniu pozwolenia od Władzy administracyjnej powiatowej.

Roboty, mające na celu odwietrzanie, rozpocząć należy jak tylko można i wykonywać je trzeba jak najprędzej, używać zaś do nich wolno tylko osób z zagrody, którą się odwietrza, albo z innych zagród zapowietrzonych, lub też ludzi, nie posiadających wcale bydła. Dopóki te roboty trwają, nie wolno im stykać się z innymi mieszkańcami osady.

Do lit. k. Odzienie osób wzmiankowanych, do których w każdym razie zaliczają się rzeźnicy, którzy zabijali rogaciznę podejrzaną, jeżeli można je prać, moczyć należy w ługu gorącym przez 12 do 24 godzin, potem wyprać, mydląc obficie i wysuszyć na powietrzu; jeżeli zaś nie można go prać wystawić je należy na działanie suchego gorąca, albo pary chloru lub kwasu siarkowego przez 24 godzin a potem odpowiednio wywietrzyć.

Obuwie i rzeczy skórzane trzeba starannie oczyścić, wymyć, potem tłuszczem napuścić i dobrze wywietrzyć.

Obwieszczenie o wybuchu zarazy.)*

§. 22. Wybuch księgosuszu ogłosić należy w językach krajowych.

---

*) O zarządzeniach zawiadomić Prokuratoryę państw. Okólnik c. k. Namiest. z dnia 21 listopada 1883 L. 79.372, Rozdział II.

Władza administracyjna powiatowa ogłosić go ma w swoim powiecie i uwiadomić o tem sąsiednie powiaty administracyjne a w krajach nadbrzeżnych także morskie Władze zdrowia.

Uwiadomić należy także te gminy, do których zaraza mogła była być zaniesiona; a jeżeli miejsce zapowietrzone oddalone jest od granicy państwa najwięcej 75 kilometrów, uwiadomić należy o wybuchu zarazy także Władzę właściwą sąsiedniego państwa.

Władza administracyjna krajowa zarządzić ma ogłoszenie o wybuchu zarazy w swoim okręgu administracyjnym i uwiadomić o nim także sąsiednie Władze administracyjne krajowe, a jeżeli kraj jest nadbrzeżny, także Władzę morską w Tryeście, jakoteż te okręgi administracyjne, które utrzymują znaczne i bezpośrednie stosunki z okolicami zapowietrzonemi.

Gdy się zdarzą przypadki księgosuszu wzmiankowane w §. 33, uwiadomienie rozesłać należy we wszystkich kierunkach, w których możnaby przypuszczać niebezpieczeństwo zawleczenia zarazy.

Wszelkie uwiadomienia i ogłoszenia o wybuchu księgosuszu uskuteczniać należy natychmiast i Władza administracyjna krajowa donosić ma o nich niezwłocznie Ministerstwu spraw wewnętrznych.

R. W. Gdy księgosusz pojawi się na okrętach morskich, Władza morska sanitarna I. instancyi uwiadomić ma natychmiast Władzę administracyjną powiatową i sąsiednie Władze morskie sanitarne, tudzież donieść o tem Władzy morskiej.

Władza morska uwiadomić ma o tem inne podlegające jej urzędy morskie sanitarne, tudzież Władze administracyjne krajowe w Tryeście i Zadarze.

Zawiadomienie stacyi kolejowych o wybuchu i zarządzeniach, rozp. min. z dnia 30. grudnia 1881 l. 17.862.

Władza administracyjna krajowa ogłaszać ma co tydzień w gazecie krajowej, jaki jest stan księgosuszu w jej okręgu administracyjnym i nadto donosić o tem wszystkiem Władzom administracyjnym powiatowym jej podlegającym.

Postępowanie w miejscu zapowietrzonem.

§. 23. Każde miejsce zapowietrzone odznaczyć należy w sposób dla każdego zrozumiały. Oprócz tego, co wyżej jest przepisane, wykonać tu należy następujące zarządzenia:

a) owce i kozy oddalić należy na czas zarazy ze stajen rogacizny;

b) wszystkie zwierzęta domowe, z wyjątkiem koni, trzymać należy zamknięte po za obrębem stajen rogacizny a wałęsające się psy i koty pozabijać;

c) osoby, opuszczające miejsce zapowietrzone, poddać się mają przepisom §. 21 *g*) i *h*);

d) ze stajen wolnych od zarazy gnój wyrzucać należy codziennie;

e) zabronić targów na bydło i innych, tudzież wszelkiego liczniejszego zbierania się ludzi i zwierząt; również zabronić można mieszkańcom miejsca zapowietrzonego uczestnictwa w takich zgromadzeniach po za obrębem miejsca zapowietrzonego;

f) rogaciznę, owce i kozy o tyle tylko wolno do miejsca zapowietrzonego wpuszczać, o ile bydła takiego potrzeba na żywność;

g) koleją żelazną lub okrętami wolno przywozić rogaciznę, owce, kozy i płody zwierzęce surowe tylko z zachowaniem ostrożności, wykluczających niebezpieczeństwo rozwleczenia;

h) wywóz i przewóz siana, słomy i innych przedmiotów, ułatwiających rozwleczenie zarazy jest zabroniony.

Do pakowania wyrobów przemysłowych wolno używać siana i słomy tylko wtedy, gdy są odwietrzone. Po rozpakowaniu spalić je należy niezwłocznie;

i) w razie większego rozszerzania się zarazy w pewnem miejscu, miejsce to lub niektóre części jego otoczone być mogą w razie potrzeby kordonem wojskowym i poddane jeszcze ostrzejszym ograniczeniom obrotu;

k) jeżeli zaraza wybuchnie w czasie, gdy roboty polowe są właśnie w toku, zarządzone zamknięcie obwodu przeniesione być może do granicy polowej (zamknięcie pól) a mieszkańcom, których zagrody są jeszcze wolne od zarazy, można pozwolić, aby swemi zaprzęgami wykonywali roboty polowe z zachowaniem potrzebnych ostrożności.

R. W. Gdy księgosusz stwierdzony będzie choćby tylko w jednej zagrodzie pewnej osady, osadę tę, z zastrzeżeniem przepisów podanych w paragrafach 25 i 26, uznać należy za zapowietrzoną i stosować do niej oprócz środków przytoczonych w paragrafach 16, 20 i 21, także środki podane w paragrafie 23.

W miejscach, gdzie się do osady zapowietrzonej wchodzi i z niej wychodzi, umieścić należy tablice z napisem „Księgosusz".

Do oglądania i wykonania zarządzonych środków, mających na celu zamknięcie osady, użyć należy dozorców pewnych, wybierając ich z pomiędzy mieszkańców osady, nie posiadających bydła, lub w razie potrzeby z wojska.

Strażników oświecić należy dokładnie, jakie są ich obowiązki i kontrolować w sprawowaniu służby.

Do lit. f. Bydło przeprowadzone do miejsca zapowietrzonego na zasób żywności, zabić należy jak najrychlej, czego Władza miejscowa dopilnować powinna.

Do lit. g. Gdyby w miejscu zapowietrzonem była stacya kolei żelaznej, mieszkańcom miejsca tego wzbronić należy wstępu na stacyą, wyjąwszy przypadki nioodzownej konieczności; a dopóki trwa zaraza, ładowanie i wyładowywanie przeżuwaczów, z wyjątkiem przypadku przewidzianego pod lit. f. jest bezwzględnie zakazane.

Podobnie należy postępować z bydłem przewożonem na okrętach.

Do lit. h. Przepisane odwietrzanie siana i słomy, użytej do opakowania wyrobów przemysłowych, polega na przewietrzeniu a następnie skropieniu tych materyałów rozczynem karbolowym. Władza zaś miejscowa ma tego dojrzeć.

Władzę miejscową miejsca przeznaczenia uwiadomić należy o nadejściu posyłki, aby dopilnowała spalenie materyałów służących do opakowania.

Do lit. k. Gdy się ma zaprowadzić zamknięcie granicy pól (łanów) zastosować należy przepisy, podane w rozporządzeniu wykonawczem do §. 20. ust. f. powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych.

Gdy księgosusz wybuchnie na okręcie morskim, wywiesić na nim należy chorągiew kwarantannową.

Wykonanie tych środków.

§. 24. Zarządzenie środków w §. 23. wzmiankowanych, jakoteż postaranie się o ich wykonanie należy do Władzy administracyjnej powiatowej, a względnie do urzędników, których do tego wydeleguje.

Władza gminna (zwierzchność obszaru dworskiego) miejsca zapowietrzonego jest odpowiedzialna za ścisłe wykonanie zarządzonych środków a Władza administracyjna powiatowa ma nad tem czuwać.

R. W. Dopóki w pewnym miejscu trwa księgosusz, weterynarz urzędowy udawać się tam powinien co ośm dni, jeżeli stosunki nie wymagają, aby pozostał w miejscu zapowietrzonem, lub aby częściej je zwiedzał.

Nadto w ciągu tego okresu zająć się niekiedy powinien obejrzeniem bydła.

Środki osobne dla większych miejsc.

§. 25. Jeżeli księgosusz wybuchnie w większych miastach lub rozległych miejscowościach tylko w niektórych punktach, komisya pomorowa ograniczyć może w miarę miejscowych stosunków spisanie bydła, jako też środki, mające na celu zamknięcie i zabezpieczenie, do pojedyńczych części miasta lub wsi, albo do zagrody lub nawet tylko do stajni zapowietrzonej.

R. W. W większych miastach lub miasteczkach wtedy tylko ograniczyć wolno środki, mające na celu zamknięcie i zabezpieczenie, do zagród, a względnie stajen zapowietrzonych, gdy mieszkańce nie trudnią się właściwą hodowlą bydła i rogaciznę trzymają głównie jako bydło użytkowe. W przypadkach jednak takich postarać się należy, aby dla jak najrychlejszego wytępienia zarazy powybijano spiesznie wszystko bydło w stajniach zapowietrzonych, aby lokale zapowietrzone jak najściślej zamknięto i natychmiast odwietrzono.

Dla zagród zapowietrzonych.

§. 26. Zagrody odosobnione tj. najmniej na 500 metrów oddalone od wszelkich innych mieszkań i siedzib, gdy w nich wybuchnie zaraza, uważane być mogą, o ile stosunki miejscowe na to pozwalają, za osobne miejsca zapowietrzone. W przypadku takim zarządzone zamknięcia ich nie trzeba rozciągać na gminy, do których należą, jeżeli te są wolne od zarazy.

Okręg pomorowy.

§. 27. Gdy księgosusz panuje w miejscu nie należącem do większych miast, do których odnoszą się przepisy wyjątkowe §. 25, natenczas Władza administracyjna powiatowa, w razie potrzeby, w porozumieniu z sąsiedniemi Władzami powiatowemi, oznaczy okręg (okręg pomorowy), rozciągający się stosownie do sto-

sunków miejscowych, zwyczajnie nie bliżej niż na 20 kilometrów od miejsca zapowietrzonego, w którymto okręgu obowiązywać mają następujące rozporządzenia:

a) Przełożeni gmin (obszarów dworskich) spisać mają wszystką rogaciznę, owce i kozy, obejrzeć je i utrzymywać ich wykaz; w razie potrzeby poznaczyć należy te zwierzęta cechami wypalonemi.

O wszelkiej zmianie w ilości bydła uwiadamiać należy przełożonego gminy (obszaru dworskiego).

b) Skoro tylko zwierzę jednego tylko z tych rodzajów zachoruje lub padnie, uwiadomić należy o tem niezwłocznie przełożonego gminy (obszaru dworskiego) (§. 14.), który doniesie o tem Władzy administracyjnej powiatowej a względnie komisyi pomorowej jeżeli ta się znajduje w okręgu zapowietrzonym

c) Padłe zwierzęta okryć należy starannie tam gdzie padły i zostawić je aż do dalszego rozporządzenia, zapobiegając wszelkiemu z niemi zetknięciu.

Komisya pomorowa zarządzić może sekcyą każdego padłego przeżuwacza celem stwierdzenia choroby.

d) Rogaciznę, owce i kozy wprowadzać wolno do okręgu pomorowego i przez tenże przeprowadzać, jakoteż przewozić paszę suchą i słomę tylko za osobnem pozwoleniem Władzy administracyjnej powiatowej.

e) Kolejami żelaznemi i okrętami przewozić wolno takie zwierzęta tylko z zachowaniem ostrożności wskazanych w paragrafie 23, litera g.

f) Targi na bydło odbywać wolno w większych miastach okręgu pomorowego tylko za osobnem pozwoleniem Władzy administracyjnej krajowej i tylko pod tym warunkiem, że wszystkie zwierzęta przeżuwające na targ przyprowadzone, odprowadzać można ztamtąd tylko wprost do rzeźni, znajdującej się w tem samem miejscu.

g) Wywóz rogacizny owiec i kóz, jakoteż wywóz wełny owczej surowej, łoju nietopionego, rogów, racic, paszy suchej, słomy, podściółki i nawozu z okręgu pomorowego jest zabroniony.

h) Tylko wyjątkowo i jeżeli zachodzą okoliczności zasługujące na szczególne względy, Władza administracyjna powiatowa pozwolić może na wyprowadzenie bydła rzeźnego, jakoteż na wywóz paszy suchej i słomy pod odpowiednią kontrolą i za zezwoleniem Władzy administracyjnej powiatowej miejsca, do którego się ma wywieść; jeżeli zaś wywozić się ma do innego kraju, należącego do obszaru, w którym ustawa niniejsza obowiązuje, za zezwoleniem Władzy krajowej tego ostatniego kraju.

i) Do mięsa jakoteż do skór z rogacizny, owiec lub kóz, które w obrębie okręgu pomorowego zabito bądź zdrowe bądź podejrzane o zarazę, a które po zabiciu weterynarz uznał za zdrowe, stosowane będą przepisy §. 21. lit. *c* i *d*.

k) W miejscowościach graniczących z miejscem zapowietrzonem, Władza administracyjna zabronić ma wypędzenia bydła na paszę, w razie obawy zarażenia się tegoż.

R. W. Miejscowości znajdujące się w okręgu zapowietrzonym, wcielić należy do niego z całym ich obszarem.

Ustanowienie okręgu zapowietrzonego i jego rozciągłość należy ogłosić i o tem zawiadomić Władzę krajową.

Do lit. *a*). Gdy się przepisuje szczególny znak do wypalania na przeżuwaczach, trzymanych w okręgu zapowietrzonym, podać należy do wiadomości tak znak w tym celu obrany, jakoteż i drugi, który wypalony być ma na zwierzętach po zniesieniu okręgu zapowietrzonego.

Do lit. *f*). W innych miejscach okręgu zapowietrzonego, nie tych, które w ustępie *f*) są wzmiankowane, targi na bydło są bezwarunkowo zakazane.

Władza miejscowa targu dopilnować ma, aby zwierzęta przeżuwające na targ przyprowadzone, pędzono wprost do rzeźni i aby je tam rzeczywiście zabito.

Do lit. *h*). Jeżeli bydło rzeźne, pasza sucha i słoma, na wyprowadzenie których z okręgu zapowietrzonego do innego okręgu administracyjnego Władza pozwoliła, przechodzić mają przez kraj pomiędzy niemi leżący, a w którym ustawa niniejsza obowiązuje, postarać sią należy o pozwolenie także i Władzy administracyjnej tego ostatniego kraju.

Okręgi pomorowe wspólne.

§. 28. Jeżeli jest więcej miejsc zapowietrzonych a leżą blisko siebie, utworzyć należy wspólny okręg pomorowy i podać o tem do publicznej wiadomości.

Podział obszaru pomorowego na okręgi pomorowe.

§. 29. Jeżeli księgosusz rozszerzy się na większej przestrzeni kraju, podzielić należy obszar pomorowy na pomniejsze okręgi pomorowe i ustanowić w każdym komisyą pomorową.

W przypadku takim Władza administracyjna krajowa ustanowi komisarza do kierowania tępieniem zarazy na obszarze pomorowym.

Kordon.

§. 30. Dla przestrzegania ograniczeń obrotu, nastających po utworzeniu okręgów pomorowych, postawić należy w razie potrzeby kordon wojskowy.

Obrót w niezapowietrzonych częściach kraju.

§. 31. Jeżeli księgosusz istnieje w niewielu pojedyńczych miejscach jednej tylko okolicy pewnego kraju, natenczas obrót w częściach kraju leżących po za obrębem okręgów pomorowych, między sobą i z innemi krajami nie podlega dalszemu ograniczeniu.

Jeżeli księgosusz rozszerzy się w kraju bardziej lub panuje tu i owdzie w rozmaitych miejscach, do kraju tego stosowane być mają odpowiednio w miarę niebezpieczeństwa zawleczenia zarazy, przepisy paragrafów 1 do 5 z uwzględnieniem przepisów §. 21. *c*, i *d*, tyczących sią sprzedaży mięsa i skór.

Ogólny zaś zakaz przywozu i zamknięcie granicy (§. 3) od strony kraju zapowietrzonego, zarządzone być może tylko za zezwoleniem ministra spraw wewnętrznych. Jeżeli przywóz z kraju zapowietrzonego ograniczony został do wzmiankowanych w §. 4. transportów bydła rzeźnego i pewnych surowych płodów zwierzęcych, natenczas bydło gospodarskie (do chowu, robocze, dojne lub jałownik) wprowadzać można z okolic niezapowietrzonych kraju dotkniętego zarazą do innego kraju tylko w razie udowodnionej nagłej potrzeby, za zezwoleniem odpowiednich Władz krajowych, pod warunkami, które one ustanowią, a gdy przybędzie na miejsce przeznaczenia, w każdym razie zamknięte być ma dziesięć dni i obserwowane przez weterynarza na koszt właściciela.

R. W. Do ustępu 3. Dla uzyskania pozwolenia na wprowadzenie bydła użytkowego z okolic niezapowietrzonych kraju zapowietrzonego do innego kraju, postarać się należy także o pozwolenie tych Władz krajowych, przez których okręg bydło stosownie do okoliczności ma być prowadzone. Bydło takie posyłać wolno tylko koleją żelazną lub drogą wodną. O przybyciu takiego bydła do miejsca, w którem ma

stanąć, uwiadomić należy wcześnie Władzę administracyjną powiatową tego miejsca, iżby zarządziła przepisane ostrożności.

Ustanie księgosuszu w miejscowościach i zagrodach.

§. 32. Księgosusz uznać należy za nieistniejący już w zagrodzie lub w pewnej miejscowości, jeżeli w ciągu 20 dni od czasu, gdy ostatnie bydlę padło w skutek księgosuszu, lub było zabite jako chore na księgosusz, lub jako podejrzane o tę chorobę, nie zdarzył się żaden nowy przypadek tego rodzaju i odwietrzenie dokonane zostało we wszystkich przypadkach podług przepisów rozporządzenia wykonawczego.

Nawet po zupełnem odwietrzeniu zagrody lub miejscowości i po zniesieniu zamknięcia, Władza administracyjna powiatowa zabronić może jeszcze na jakiś czas wprowadzenia bydła do stajen, które były zapowietrzone.

Na pastwiskach, na których pasło się bydło chore na księgosusz lub podejrzane o tę zarazę, wolno pasać dopiero po pewnem przeciągu czasu, który Władza wyznaczy.

R. W. Gdy w zagrodzie zapowietrzonej pewnego miejsca zapowietrzonego wszystkie zwierzęta przeżuwające padną lub zostaną powybijane i środki odwietrzające będą w zupełności wykonane, można uchylić zamknięcie takiej zagrody (§. 21).

Orzeczenie, iż księgosusz ustał w zagrodzie odosobnionej (§. 26), lub w pewnej miejscowości, poprzedzić mają za każdym razem ostateczne oględziny rogacizny, owiec i kóz. Jeżeli wtedy wszystkie te zwierzęta okażą się niepodejrzanemi i jeżeli będą zachodziły okoliczności przewidziane w §. 32, Władza administracyjna powiatowa orzec ma, iż zaraza ustała, uchylić według okoliczności całkiem albo częściowo środki, które miały na celu zamknięcie okręgu pomorowego, ogłosić, iż zaraza ustała i donieść o tem Władzy pomorowej.

Środki w razie przypadków księgosuszu podczas przewozu.

§. 33. Gdy urzędownie stwierdzony będzie księgosusz w stadzie przewożonem na okręcie lub koleją żalazną, zabić należy jak można najprędzej wszystkie zwierzęta z tego stada tak chore jak i zdrowe. Do zwierząt zabitych, jakoteż do osób, które zajmowały się zwierzętami choremi i podejrzanemi, zastósować należy przepisy §. 31.

Na targach i w rzeźniach:

Gdy stwierdzony zostanie księgosusz na targu bydła rzeźnego lub w rzeźni publicznej, natenczas, jeżeli tamże nie poczyniono dostatecznych stałych zarządzeń, zapobiegających rozwleczeniu zarazy i przenoszeniu się tejże na inne przegony, zabronić należy wyprowadzenia napowrót przeżuwaczów, które się tam znajdują i kazać je zabić.

Zresztą postąpić należy podług przepisów §. 31.

R. W. Gdy nakazane będzie powybijanie przeżuwaczy, znajdujących się na targu bydła rzeźnego lub w rzeźni publicznej, nakaz ten spełnić należy w odpowiednim lokalu pod okiem weterynarza i w czasie jak najkrótszym.

Jeżeli między bydłem przewożonem na okręcie morskim znajdzie się sztuka podejrzana o księgosusz, Władza morska sanitarna powinna okręt odosobnić, zarządzić urzędowe sprawdzenie i, jeżeli istnieje szpital morski, odesłać tam okręt aby z nim postąpiono według przepisu.

Jeżeli zajdzie konieczność wysadzenia zwierząt w innem miejscu na ląd, uwiadomić o tem należy Władzę administracyjną powiatową ze względu na potrzebną czynność urzędową.

ROZDZIAŁ III.

Zaraza u owiec i kóz.

§. 34. W razie zarazy u owiec i kóz stosować należy odpowiednio te środki, które przepisane są przeciw księgosuszowi.

ROZDZIAŁ IV.

Wynagrodzenie za zwierzęta zabite i za przedmioty zniszczone policyjnie.

Ocenienie.

§. 35. Gdy w wykonaniu niniejszych przepisów, rogacizna, owce i kozy, zabite będą z polecenia urzędowego komisyi pomorowej, właściciele za zwierzęta powybijane otrzymają wynagrodzenie równające się pospolitej wartości szacunkowej.

Wartość oznaczona być ma w obecności komisarza administracyjnego bez względu na wybuchłą zarazę podług przepisów §. 39. ustawy z dnia 29. Lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 37).

Za przedmioty zniszczone z polecenia komisyi pomorowej, celem odwietrzenia, właścicielowi ich należy się wynagrodzenie, równające się wartości szacunkowej; wartość tychże oznaczać należy w podobny sposób, jak wartość zwierząt.

Wyłącza się jednak gnój, za który nie daje się wynagrodzenia.

Prawo wynagrodzenia upada:

a) gdy wina przywleczenia księgosuszu cięży na właścicielu zwierząt;

b) gdy zaniedbał ciężącego na nim obowiązku, doniesienia niezwłocznie o zachorowaniu bydła;

c) gdy pomiędzy bydłem, przyprowadzonem z krajów, w których nie obowiązuje ustawa niniejsza albo z okręgu zapowietrzonego, lub też pomiędzy bydłem pewnej zagrody, w której takie bydło umieszczono, wybuchł księgosusz w ciągu dziesięciu dni po wprowadzeniu.

Nadto nie będzie dawane wynagrodzenie za rogaciznę wprowadzoną, chociażby za urzędowem pozwo-

leniem (§. 27 *d*), do okręgu pomorowego, jeżeli z polecenia komisyi pomorowej musiano ją powybijać, zanim okręg pomorowy został zniesiony.

Dochód ze sprzedaży płodów surowych.

Dochód ze sprzedaży płodów zwierzęcych, o ile przepis §. 21 *e*) i *d*), sprzedawać je pozwala, przepada na rzecz skarbu publicznego, jeżeli właścicielowi należy się wynagrodzenie za zwierzęta powybijane; we wszystkich innych przypadkach sprzedaje się, o ile to jest dozwolone, na niebezpieczeństwo i na rachunek właściciela i do Rządu nie można rościć sobie z tego powodu żadnych pretensyj.

R. W. Co się tyczy oszacowania i stwierdzenia wyników oszacowania, trzymać się należy §. 38. powszechnej ustawy o zarazach bydlęcych i odnośnego przepisu wykonawczego.

Wykazy szacunkowe sporządzać należy podług załączek II. i III.

§. 36. O wynagrodzeniu orzeka się podług §. 40 ustawy z dnia 29. Lutego 1880 (Dz. u. p. N. 37).

ROZDZIAŁ V.

Pokrycie kosztów powstałych wskutek zarządzeń przeciw księgosuszowi.

Ze skarbu państwa.

§. 37. Skarb państwa pokrywa wydatki:

a) na pilnowanie lub zamknięcie granicy od strony państw sąsiednich i od strony krajów korony węgierskiej, z wyjątkiem dodatków do należytości za kwaterunek i podwody do transportów wojskowych, płaconych stosownie do istniejących urządzeń z funduszów krajowych;

b) na zaprowadzenie komisyj do oglądania bydła

na tejże granicy, jakoteż na granicach pomiędzy krajami reprezentowanemi w Radzie Państwa;

c) na nagrody za doniesienie o wybuchu zarazy lub o przekroczeniach przepisów, tyczących się księgosuszu;

d) na wynagrodzenie właścicieli, należące się tymże w myśl §. 35. i w ogóle za wybijanie zwierząt;

e) na czynności komisyj wydelogowanych przez Władze administracyjne, mianowicie też celem spisywania i kontroli nad regestrami bydła w okręgach pogranicznych (§§. 6, 9);

f) na rewizorów (§. 9).

Z funduszów krajowych.

Koszta postawienia kordonu na granicach pomiędzy krajami reprezentowanemi w Radzie państwa jakoteż koszta zamknięcia w głębi kraju ponosi kraj, a mianowicie w pierwszym przypadku ten kraj, dla ochrony którego kordon postawiono.

Przez gminy.

Obowiązek pokrywania wydatków na miejscowe środki ostrożności, jakoteż na wywożenie i usuwanie padliny w sposób nieszkodliwy, tudzież na miejsca do zakopywania (§. 21 b) ciąży na gminach a względnie na obszarach dworskich ze związku gminnego wyłączonych.

Przez właściciela.

Koszta odwietrzania dziedzińców i stajen ciążą na właścicielu.

Za oględziny weterynarskie w stacyach kolei żelaznych i statków, w których bydło wsadza się i wysadza, pobierać można od obowiązanych do opłacenia przewozu, taksy odpowiednie za zezwoleniem Władzy krajowej.

ROZDZIAŁ VI.

Przepisy tyczące się kar.

Przepisy.

§. 38*). Przepisy §. 44. ustawy o zapobieganiu chorobom zwierzęcym zaraźliwym i o tępieniu tychże, stosowane być mają także do tej ustawy.

Kto jednak zaniedba uczynić doniesienie, którego nieuczynienie pociągnąć może za sobą przypadek zwierząt; tudzież kto działa przeciw zarządzeniom co do przedstawiania paszportów bydlęcych w obszarze granicznym w §. 9. wzmiankowanym, albo przeciw jakimkolwiek innym przepisom szczególnym, tyczącym się zapobiegania i tępienia księgosuszu, w tej ustawie zawartym lub przeciw zarządzeniom na jej zasadzie wydanym, staje się winnym występku, który karany być ma karami przepisanemi w §. 45 ustawy o zapobieganiu chorobom zwierzęcym zaraźliwym i ich tępieniu ze względem na większe niebezpieczeństwo, wynikające z przekroczenia przepisów o księgosuszu.

Zwierzęta i płody zwierzęce surowe, które wbrew zakazowi wprowadzono lub przeprowadzono przez granicę państwa lub kraju, z któremi ominięto wyznaczone stacye wchodu lub przerwano postawiony kordon, uznać ma Władza karna za przepadłe.

Bydło rogate napotkane w okręgu pogranicznym, w §. 9. wzmiankowanym, może być uznane za przepadłe, jeżeli przepisanym paszportem bydlęcym nie jest uprawnione, albo jeżeli zaniedbano uczynić przepisanego doniesienia celem zaciągnięcia go do regestru bydła i opatrzenia go znakiem wypalonym, który drogą roz-

---

*) §. 38 i 39. pierwotnego tekstu nie obowiązują więcej, gdyż zostały ustawą z dnia 24. Maja 1882 (Dz. u. p. Nr. 51) za zgodą obu Izb Rady Państwa uchylone.

porządzenia będzie przepisany. Bydło jednak musi być uznane za przepadłe, jeżeli można mniemać, że zostało przemycone.

Przepisy powyższego ustępu stósowane być mają i wtedy, gdy bydło z obszaru pogranicznego, napotkane będzie za obszarem pogranicznym.

Postępowanie.

§. 39. Postępowanie i wyrokowanie co do czynów karygodnych, w pierwszym ustępie §. 38 wzmiankowanych, należy do Władzy administracyjnej powiatowej, a jeżeli bydło nadeszło morzem do Władzy zdrowotnej morskiej pierwszej instancyi, co do innych czynów karygodnych, jest rzeczą sądów.

Zresztą stósowane będą przepisy §§. 46, 47, 49 i 50 ustawy o zapobieganiu chorobom zwierzęcym zaraźliwym i ich tępieniu.

R. W. Gdyby zachodził przypadek przekroczenia zakazu wprowadzania przez granicę państwa lub kraju albo ominięcia wyznaczonych stacyj wchodowych, albo którykolwiek inny, w paragrafie 39 przewidziany, w którym nie można orzec stanowczo, iż stan zwierząt nie wznieca najmniejszej obawy, Władza administracyjna zastosować ma przepis wykonawczy do §fu 46 powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych.

Podług tego przepisu wykonawczego postąpić także należy z surowemi wytworami zwierzęcemi suchemi. Świeże wytwory zwierzęce surowe, pochodzące z miejsc lub okręgów zapowietrzonych, należy zniszczyć.

Zresztą zarządzić należy co potrzeba, stosownie do jakości przypadku w myśl przepisów zasadniczych, podanych w ostatnim ustępie §. 46 przerzeczonej ustawy.

ROZDZIAŁ VII.

Przepisy przechodnie.

§. 40. Bezwarunkowy zakaz wprowadzenia rogacizny, wyrzeczony w §. 7. ustawy niniejszej zaczyna

obowiązywać w całej osnowie w krajach w pierwszym ustępie tego paragrafu wzmiankowanych, dopiero od dnia 1. Stycznia 1882 i od tego terminu zwinięte być mają kwarantanny na granicy rosyjskiej i rumuńskiej istniejące.

Aż do tego terminu wolno wprowadzać rogaciznę do Galicyi i Bukowiny na potrzebę tych krajów.

Również aż do tego terminu wolno wprowadzać bydło rzeźne do miejsc wielkiej konsumcyi w krajach austryackich.

Pod tym względem wydają się przepisy następujące:

1. Zwierzęta przeżuwające wprowadzać wolno tylko przez zakłady kwarantannowe.

2. Zwierzęta przeżuwające wpuszczane będą do zakładów kwarantannowych tylko pod warunkiem, że będzie udowodnione, jako pochodzą z okolic niezapowietrzonych i że były prowadzone przez okolice wolne od zarazy.

3. Gdy w odpowiednim kraju zagranicznym panuje silniejsza zaraza, albo gdy panuje bliżej niż 80 kilometrów od granicy, natenczas dla wprowadzanych z zagranicy przeżuwaczów zamknąć należy na czas niebezpieczeństwa zakłady kwarantannowe bezpośrednio zagrożone, a jeżeli zaraza bardzo się rozszerzy, wszystkie zakłady kontumacyjne bez względu na odległość.

4. Należy również zawsze zamknąć zakład kwarantannowy i nie przyjmować do niego przeżuwaczów, gdy pomiędzy wprowadzonemi do niego zwierzętami wybuchnie księgosusz.

5. Rogaciznę wprowadzoną w celach gospodarskich poddać należy kwarantannie 15-dniowej, rzeźne 10-dniowej.

6. W razie wybuchu księgosuszu powybijać należy wszystkie zwierzęta stada zarażonego, wprowadzone do zakładu kwarantanny.

Skarb państwa nie będzie płacił wynagrodzenia za zwierzęta powybijane.

Do mięsa i skór zwierząt, które po zabiciu okażą się zdrowemi, stosowane będą przepisy §. 25. lit. *c* i *d*.

7. Bydło wpuszczone z zakładu kwarantannowego po upływie czasu obserwacyi, opatrzyć należy osobną cechą wypaloną i paszportem bydlęcym (kwarantannowym).

8. Bydło rzeźne wpuszczać wolno tylko do takich zakładów kwarantannowych, które znajdują się w pobliżu kolei żelaznej zkąd przewiezione być mogą bez przeładowania do miejsc konsumcyi posiadających rzeźnie publiczne, w których odwiezione zwierzęta kwarantannowe mają być pomieszczone i zabite. Wypędzanie tychże zwierząt ze stanowiska, które łączyć się powinno bezpośrednio z rzeźnią, nie jest dozwolone.

Zakłady kwarantannowe, przez które i miejsca konsumcyi, do których bydło rzeźne wprowadzać można, wyznaczy ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministerstwem rolnictwa.

9. Drogą rozporządzenia przepisane będą szczególne ostrożności, które zachowywać potrzeba, gdy rogacizna, wypuszczona z zakładów kwarantannowych wprowadzona być ma do zagród gospodarskich i wołowni w Galicyi i Bukowinie.

10. Bydło takie wolno wprowadzać za granicę kraju lub na targi bydlęce krajowe dopiero po upływie 60 dni od wypuszczenia z zakładu kwarantannowego.

Bydło rogate z Galicyi i Bukowiny przewozić wolno do innych krajów tylko koleją żelazną w wagonach oplombowanych i celem wykonania środka tego granica między Galicyą a Szlązkiem ma być jak najściślej strzeżona.

11. Owce i kozy nie objęte zakazem wprowadzania wyrzeczonym w §. 7, wypuszczać należy z zakładu kwarantannowego po 12-godzinnej obserwacyi, jeżeli przez ten czas okażą się wolnemi od zarazy, w przeciwnym razie postąpić z niemi należy jak z rogacizną zarażoną (ustęp 6).

12. Do części zwierzęcych, pochodzących z przeżuwaczów, jakoteż do przedmiotów wzmiankowanych w §. 1. lit. *c* i *d*, stosowane być mają przepisy §. 7. nawet podczas okresu przechodniego.

Części zwierzęce, które mają być poddane odwietrzeniu, wprowadzać wolno tylko przez zakłady kwarantannowe.

13. Siedziby tych zakładów kwarantannowych, przez które wolno będzie wprowadzać zwierzęta przeżuwające, oznaczy ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministerstwem rolnictwa.

Koszta z tem połączone ciężą na skarbie państwa.

14, Zwierzęta, które prowadzono wbrew rozporządzeniu ustępu 10, jakoteż zwierzęta i przedmioty, z któremi ominięto zakłady kontumacyjne lub zakaz wprowadzania, uznać należy stosownie do przepisu §. 39. za przepadłe.

R. W. Ustęp 1. We względzie wpuszczania zwierząt i wytworów zwierzęcych surowych, tudzież postępowania z niemi, zakłady kwarantannowe trzymać się mają przepisów które dla nich istnieją, o ile przepisów tych nie zmienia teraźniejsza ustawa o księgosuszu i niniejszy przepis wykonawczy.

Rogaciznę wpucić wolno z zakładów kwarantannowych tylko w celu postąpienia z nią według ustawy, a przeto bydło rzeźne wysyłać wolno tylko do wyznaczonych miejsc większej konsumcyi, inną zaś rogacizną tylko do miejsc leżących w Galicyi lub na Bukowinie.

Do ustępu 3. i 4. Wyjąwszy przypadki wzmiankowane w ustępie 4, zamknięcie zakładów kwarantannowych zarządzać ma Władza administracyjna krajowa. O każdem zamknięciu zakładu kwarantannowego ogłosić należy w gazecie urzędowej, tudzież plakatami, przybitemi na odpowiedniej komorze i odpowiednim zakładzie kwarantannowym, i donieść o tem ministerstwu spraw wewnętrznych.

Gdyby księgosusz wybuchł w zakładzie kwarantannowym, dyrekcya zakładu zarządzić ma niezwłocznie jego zamknięcie i za pośrednictwem Władzy powiatowej donieść o tem Władzy administracyjnej krajowej.

Do ustępu 6. Zwierzęta chore trzeba powybijać, z padliną ich postąpić należy podług §. 21, lit. *b*).

Zwierzęta wydające się zdrowemi, zabić należy sposobem rzemieślniczym w odpowiednim lokalu zakładu kwarantannowego, z mięsem zaś i ze skórami postąpić według 3 części ustępu 6.

Do ustępu 7. Paszporty kwarantannowe dla przeżuwaczów, wydawać należy w sposób dotychczasowy.

Pod względem wypalania cechy, postępować należy jak dotychczas.

Do ustępu 8. Bydło rzeźne, wypuszczone z zakładów kwarantannowych, nie leżących też przy kolei żelaznej, pędzić należy aż do najbliższej stacyi kolei żelaznej, gdzie ma być wsadzone do wagonu, drogami szczegółowo wskazanemi, pod dozorem, nie dopuszczając, aby się mięszało z krajowem.

W miejscach, którym wolno nabywać bydło kwarantannowe na zabicie, zapobiedz należy za pomocą odpowiednich środków, aby pędzenie dalej, zabronione przy końcu części pierwszej ustępu 8 było niemożebne.

Miejsca konsumcyi, do których bydło rzeźne wprowadzane być może, oznajmione będą zakładom kwarantannowym.

Do ustępu 9. Bydło przeznaczone do Galicyi lub na Bukowinę do celów gospodarczych, przewozić należy na miejsce przeznaczenia ile możności kolejami żelaznemi lub drogą wodną.

O ile to jest niemożebne, transporty takie prowadzić należy w sposób wzmiankowany w ustępie 8.

Bydła takiego nie wolno wprowadzać pomiędzy krajowe przed upływem dni 10 od jego przybycia na miejsce przeznaczenia (§. 13. ustawy o księgosuszu).

Do ustępu 10, część 1. Właściciele bydła obowiązani są złożyć paszporty kwarantannowe, gdy chcą uzyskać inny paszport bydlęcy krajowy dla swego bydła.

W nowym paszporcie zapisać należy z odwołaniem się do paszportu kwarantannowego dzień wyjścia bydła z zakładu kwarantannowego.

Jeżeli wydać przyjdzie nowy paszport bydlęcy tylko dla części bydła wymienionego w paszporcie kwarantannowym, ubytek zanotować należy w paszporcie kontumacyjnym, który ma być zwrócony właścicielowi bydła.

Jeżeli wydane zostały nowe paszporty bydlęce już dla wszystkich sztuk bydła, wymienionych w paszporcie kontumacyjnym, odebrać należy ten paszport kontumacyjny i dołączyć do zeszytu sznurowego paszportów bydlęcych.

Nowych paszportów bydlęcych do wprowadzania takiego bydła z kraju lub poprowadzenia go na targi krajowe, nie wolno wydawać przed upływem 60 dni po wypuszczeniu z zakładu kwarantannowego.

Do ustępu 11. Owce i kozy należy karmić w ciągu 12-godzinnej obserwacyi.

Do ustępu 12. Skóry, kości, rogi, końce rogów i racice, jeżeli przedmioty te są całkiem suche, tudzież jelita bydlęce grube i cienkie nasolone i suche, łój nietopiony w beczkach, nakoniec sierć krowia, szczecina świńska, wełna owcza i włosy kozie zapakowane w worach lub wańtuchach, wprowadzone być mogą bez pośrednictwa zakładów kwarantannowych, dopóki ministerstwo spraw wewnętrznych nie wyda rozporządzenia przepisującego, aby do krajów, w których ustawa ta obowiązuje, wpuszczane były pod warunkiem odwietrzania.

Łój nietopiony w żołądkach wpuszczać wolno tylko za pośrednictwem zakładów kwarantannowych, gdzie opakowanie (żołądek) odwietrzyć należy za pomocą obmycia 10 procentowym rozczynem chlorku wapna lub 6-proc. rozczynem karbolowym.

Przedmioty przerzeczone, gdyby pod względem jakości swojej lub pod względem opakowania nie odpowiadały przepisom ustawy niniejszej, zwrócić należy od granicy.

Nastąpić to ma zwłaszcza wtedy, gdyby z suchemi częściami zwierzęcemi pomięszane były świeże.

Przywóz i przewóz części zwierzęcych świeżych, jest bezwzględnie zakazany.

ROZDZIAŁ VIII.

Przepisy końcowe.

§. 41. Gdy ustawa niniejsza zacznie obowiązywać, ustawy z dnia 29. czerwca 1868 Nr. 118 i z d. 2. maja 1873. Dz. ust. p. Nr. 90. jakoteż należące do nich rozporządzenia wykonawcze, utracą moc obowiązującą.

§. 42. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrom spraw wewnętrznych, sprawiedliwości, handlu i rolnictwa.

Franciszek Józef w. r.

Załącznik I.

Kraj

Powiat

Gmina

Potwierdzenie

tyczące się mięsa przeznaczonego do
a pochodzącego z przeżuwaczów zabitych w miejscowości księgosuszem dotkniętej
w okręgu zapowietrzonym.

Ilość zabitych zwierząt			Posyła się			Ze strony policyi towarzyszy posyłce do miejsca przeznaczenia	Potwierdzenie jako zwierzęta zabite okazały się zdrowemi
rogacizny	owiec	kóz	końmi	koleją żelazną	drogą wodną		

Komisya pomorowa w . . . .

dnia *189*

Komisarz administracyjny. Weterynarz.

Powiat ____________

Gmina ____________

Załącznik II.

Wykaz wartości

zwierząt powybijanych z polecenia komisyi pomorowej w celu stwierdzenia i wytępienia księgosuszu, mający posłużyć do wynagrodzenia właścicieli bydła z kasy rządowej.

Liczba porządkowa	Nazwisko właściciela bydła	Miejsce	Numer domu	Wymienienie zwierząt	Powybijano w celu			Kwota szacunkowa		Z tego strąca się dochód ze sprzedaży mięsa i skór §. 35 n. o k.		Uwaga
					stwierdzenia podług §. 18.	usunięcia						
						jako chore na zarazę podług § 21, l. a)	jako podejrzane o zarazę podług §. 21, l. a)					
					ustawy o księgosuszu			złr.	ct.	złr.	ct.	

Załącznik III.

Powiat

Gmina

Wykaz wartości

przedmiotów z polecenia komisyi pomorowej w celu wykonania odwietrzania zniszczonych, za które skarb państwa płaci wynagrodzenie (§. 35. u. o. k.).

Liczba bież.	Nazwisko właściciela	Miejsce	Nr. domu	Opis przedmiotu zniszczonego	Wartość szacunkowa		Uwagi
					zł.	ct.	

Nauka

o objawach towarzyszących chorobom zaraźliwym zwierząt, wymienionym w §. 1. ustawy z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 35), jakoteż księgosuszowi.

1. Zaraza pyskowa i racicowa u rogacizny, owiec, kóz i świń.

Choroba ta rozwijająca się tylko wskutek zarażenia się, poznać się daje przez tworzenie się pęcherzy i wrzodów na błonie śluzowej pyska i na skórze korony racic, jakoteż szpary racic.

U owiec, kóz, świń, choroba ta pojawia się głównie jako choroba racic, u rogacizny jako choroba pyska i racic.

Błona śluzowa pyska okazuje się nabrzmiała, okryta śluzem lepkim, ciągnącym się w nitki; chęć do jadła i przeżuwanie po większej części ustaje, krowy dają mniej mleka. Na bezzębnym brzegu górnej szczęki, na końcu języka, na błonie śluzowej warg i na innych częściach pyska u przeżuwaczów na ryju u świń tworzą się pęcherzyki i pęcherze, napełnione płynem z początku przeźroczystym, później coraz mętniejszym, które następnie pękają i zostawiają zaczerwienione ranki; bydło z coraz większą trudnością przyjmuje paszę suchą i ją żuje.

U krów wysypka podobna jak w pysku pojawia się niekiedy także na wymieniu.

Ciepłota racic podwyższa się, czułość na koronie i w szparze racicowej wzrasta, na skórze części tych mocniej zaczerwienionej występują podobnie jak w pysku pęcherze, które pękają szybko i pozostawiają ranki. Zwierzęta chodzą sztywnie, często się pokładają, i jedynie z trudnością mogą się poruszyć z miejsca. U świń zapalenie rozszerza się od racicy niekiedy aż po nad pęcinę; nierzadko, zwłaszcza u świń pędzonych racice odstają i spadają.

2. Zaraza wąglikowa czyli śledzionowa (Anthrax) u zwierząt domowych gospodarczych.

Zaraza wąglikowa czyli śledzionowa (Anthrax) jest chorobą zaraźliwą, pojawiająca się najczęściej u rogacizny i owiec, rzadziej u koni, kóz i świń, która rozwija się bardzo szybko i kończy najczęściej padnięciem zwierzęcia, panuje zaś szczególnie w ciągu miesięcy letnich, a w niektórych okolicach jest swojską.

Objawia się rozmaicie, stosownie do rodzaju zwierząt i części ciała, głównie dotkniętych. Wszystkim formom zarazy wąglikowej wspólną jest szybkość przebiegu choroby. Częstsze przypadki nagłego padnięcia pomiędzy zwierzętami domowemi tej samej trzody wzniecać powinny same przez się w okolicach, w których karbunkuł pojawia się częściej, podejrzenie tej zarazy.

W przypadkach tej choroby rozwijającej się najszybciej (rażenie wąglikowe czyli apopleksya karbunkułowa), którym ulegają najczęściej zwierzęta ropate i owce, zwierzęta, które aż dotąd były zdrowe, przewracają się nagle, jakby rażone apopleksyą i najczęściej w kilka minut zdechają.

W formach których przebieg jest mniej szybki, a które pojawiają się szczególnie u rogacizny i koni (gorączka wąglikowa) zwierzęta przedtem zdrowe, tracą nagle chęć do jadła, u krów dojnych następuje ubytek lub całkowite wstrzymanie mleka, drżenie a nawet zimno trzęsące, niejednostajny rozdział i zmiany ciepłoty ciała, drgawki członków, podwyższenie tętna, wielkie odurzenie lub przeciwnie rozdrażnienie, błony śluzowe widzialne stają się ciemno-czerwonemi, niekiedy pokazuje się krwawa biegunka u koni, przytem bywają zazwyczaj morzyska, u owiec moczenie krwawe.

Choroba ta, najczęściej zabójcza, trwa kilka godzin aż do kilku dni.

Nie rzadko pokazują się u chorych zwierząt, obok objawów gorączki wąglikowej, rozszerzone na rozmaitych częściach ciała obrzmienia skóry (róża wąglikowa), albo określone obrzmienia guzowate (wąglik) w skórze i na błonach śluzowych, które niekiedy posoczeją lub przechodzą w zgorzelinę (gangrenę), niekiedy zaś nikną nagle, podczas gdy cierpienie ogólne wzrasta. Zależnie od siedliska tych obrzmień, następują zboczenia rozmaitego rodzaju, utrudniony oddech, niemożność oddawania moczu lub kału.

Ta forma zarazy wąglikowej pociąga za sobą pomór, aczkolwiek jeszcze bardzo częsty, to przecież rzadszy niż rażenie (apopleksya) i gorączka wągliwa.

3. *Zaraza płucna u rogacizny.*

Zaraza płucna jest to zapalenie płuc, właściwe bydłu rogatemu, rozwijające się zwolna, zaraźliwe, które pojawia się zazwyczaj epizootycznie (stadnie) i w stajniach, do których się dostało, przyprawia o wielkie straty w bydle.

Choroba ta zaczyna się nieznacznie, dopiero po niejakim czasie powstaje krótki, suchy kaszel, który następnie staje się coraz częstszym, stłumionym, chrapliwym i bolesnym. Towarzyszy mu przyspieszony i ciężki oddech, zmniejszenie się chęci do jadła i zmniejszenie wydzieliny mleka.

Objawy te łącznie są same przez się dostateczne do wzniecenia podejrzenia zarazy płucnej, zwłaszcza gdy się je dostrzeże u rogacizny nowo wprowadzonej do stajni, lub w niejaki czas po jej wprowadzeniu, u rogacizny, która tam zdawna stała.

Po krótszym lub dłuższym czasie przyłącza się gorączka; tętno staje się przyspieszone, natężone, serce bije

nieznacznie lub nader silnie, warga górna wysycha, chęć do jadła odpada, przeżuwanie ustaje, oddech staje się coraz cięższym; ściana piersiowa coraz czulszą na ciśnienie; zwierzęta stoją z wyciągniętą głową, otwartemi nozdrzami, szeroko rozkraczonemi przedniemi nogami, i albo nie kładą się wcale, albo tylko na krótki czas, z nogami pod siebie lub naprzód wyciągniętemi; oddechają jęczą lub stękają, a gdy kaszlą, wyrzucają niekiedy masy śluzu lepkiego. Krowy cielne, na zlężeniu zazwyczaj ronią. W przypadkach ciężkich, jakoteż padnięciem kończącej się choroby następuje znaczne schudnięcie i osłabienie; pod koniec życia zjawia sią często silna biegunka.

Choroba ta, póki zwierzę całkiem lub po części nie wyzdrowieje, albo nie padnie, trwa od 5 do 12 tygodni.

4. Nosacizna (tylczak) u koni, osłów i mułów.

Choroba ta właściwa jest rodzajowi końskiemu i powstaje tylko wskutek zarażenia się. Jeżeli zmiany właściwe tej chorobie występują na błonie śluzowej narzędzi oddechania, zwłaszcza jam nosowych, nazywa się nosacizną, jeżeli zaś na skórze, tylczakiem. Nie rzadko obie formy choroby pojawiają się u tego samego zwierzęcia. Przebieg choroby bywa zwyczajnie powolny, rzadko szybki.

a) N o s a c i z n a. Choroba ta powstaje najczęściej na błonie śluzowej nosa i nazywa się wtedy nosacizną.

Objawy jej są następujące:

1. Wyciek z nosa, z początku rzadki, śluzowaty, zielonawo-żółty lub szary, później kleisty, gęsty, gruzłowaty i przybierający brudną barwę, zwyczajnie z jednego nozdrza płynący.

2. Guzy karłowate w sankach (między odnogami szczęki dolnej), wielkości orzecha laskowego aż do jaja kurzego i większe, twarde, niebolesne, małe, ruchome i usadowione po tej stronie, po której ciecz z nosa odpływa.

3. Pojawienie się małych twardych gruczołków na błonie śluzowej jam nosowych, zwłaszcza przegrody, z których rozwijają się wrzodziki okrągłe, z początku płaskie, które wkrótce zagłębiają się, okazują tedy brzeg wywrócony, jakby nadgryziony i dno brudne szaro-żółtawe, a stykając się gęściej brzegami, zlewają się z sobą i tworzą wtedy większe, nieregularne wrzody zatokowe. Zmiany te, gdy się tworzą niedaleko brzegu jamy nosowej, dostrzec można okiem, gdy zaś mają wyżej siedlisko, dają się namacać palcem.

Już jeden lub drugi objaw wznieca podejrzenie, że zwierzę dotknięte jest nosacizną; jeżeli jednocześnie pokaże się ich więcej, nosacizna jest niewątpliwa.

Nosacizna rozwija się niekiedy najprzód w płucach, w tchawicy i w krtani, a wtedy nazywa się nosacizną płucową. U zwierząt takich powstaje zwolna wzrastająca trudność oddechania z suchym dychawicznym kaszlem i chudnięciem. Często dopiero po kilku miesiącach przyłączają się do tych objawów objawy nosacizny lub tylczaka. Zwierzęta takie, na pozór dychawiczne, jeżeli się wprzód z zwierzętami dotkniętemi nosacizną (tylczakiem) stykały, uważać należy za podejrzane o nasaciznę.

b) Tylczak. W chorobie tej tworzą się na rozmaitych częściach ciała małe, okrągłe, niebolesne guzy, dochodzące wielkości orzecha laskowego lub włoskiego, które wkrótce przebijają skórę, poczem wylewa się z nich płyn ciągnący się, żółtawy lub ropiasty i wrzody z brzegami zgrubiałemi, wywróconemi i dnem nieczystem (słoninowatym), które powiększają się i wydzielają płyn ciągnący się brudny, zlepiający włosy. Pomiędzy guzami i wrzodami tworzą się niekiedy pręgowate obrzmienia, często też guzowate obrzmienia gruczołów na piersiach i w okolicy pachwiny.

W niektórych przypadkach powstaje na jednej lub na drugiej nodze, zwłaszcza na tylnych członkach, rozległe tęgie obrzmienie, na którem tworzą się później guziki lub guziczki, z których później tworzą się wrzody tylczakowe.

W późniejszym okresie nosacizny następuje schudnienie, krótki oddech, urywany, suchy kaszel; zwierzęta wyglądają źle; włos traci tęgość, połysk, na członkach, podpiersiu i brzuchu tworzą się obrzmienia ciastowate i zwierzęta giną w końcu z wycieńczenia.

W niektórych przypadkach objawom nosacizny towarzyszy gwałtowna gorączka, a w takim razie zwierzęta giną już po 8 lub 14-dniowej chorobie.

5. Ospa u owiec.

Ospa u owiec jest chorobą wysypkową, gorączkową, bardzo niebezpieczną, która powstaje tylko przez zarażenie się i występuje jako choroba stadna.

W kilka dni po zarażeniu się, owce stają się ociężałe i smutne, tracą ochotę do jadła przeżuwania, płyną im łzy,

z nosa wyciek śluzowaty, oddech i bicie serca stają się przyspieszone, ciepłota ciała wzrasta. Za dzień lub dwa pokazują się w miejscach rzadziej wełną okrytych, zwłaszcza na głowie koło oczów i pyska, na wewnętrznej powierzchni nóg przednich i tylnych, na piersiach i brzuchu małe czerwone plamy, podobne do ukąszenia pchły, które w następnych dwóch lub trzech dniach zmniejszają się w guziki wielkości grochu lub bobu, napełniając się w ciągu kilku dni płynem lepkim, tworząc pęcherzyki. Po kilku dniach napełniają się one ropą i w końcu przysychają, tworząc żółtawe strupy, które następnie stają się czarno-brunatne, a po upływie 8 aż do 14 dni odpadają, zostawiając nieco zagłębioną bliznę.

Choroba aż do odpadnięcia strupa trwa trzy aż do cztery tygodni.

U niektórych zwierząt ospa wysypuje się bardzo obficie wśród gwałtownej gorączki i przy silnem zapaleniu skóry; krosty leżą wtedy gęsto jedna przy drugiej, w końcu tworzą powierzchnie owrzodziałe, a niekiedy występują nawet na błonie śluzowej gardła i tchawicy.

6. a) Zaraza stadnicza u koni stadnych.

Zaraza stadnicza pojawia się tylko u koni stadnych i udziela się tylko przez stanowienie.

Pierwsze zboczenia okazują się na częściach płciowych. U klaczy dostrzegać się daje ciągłe bicie się do ogierów, śluzowe lub śluzowo-ropiaste wydzieliny odchodzą z zaczerwienionej pochwy; wnet potem następuje miękkie, ciastowate obrzmienie sromu; na brzegi pochwy występują pęcherzyki, z których potem tworzą sią wrzodki, albo małe plamy; klacze stają często do moczenia i przytem poruszają żywo sromem.

Ogiery okazują silny popęd płciowy, chęć do oddawania moczu, który jednak odchodzi tylko w małej ilości; ujście cewki moczowej jest mocniej zaczerwienione i nabrzmiałe; niekiedy odpływa z niej śluz ciągnący się. Na żołędzi, prąciu i puzdrze tworzą się niekiedy pęcherzyki lub wrzodki.

Po pewnym, nie zawsze tym samym czasie, pojawiają się tak u klaczy jak u ogierów na skórze w rozmaitych miejscach płaskie, twarde, niebolesne obrzmienia, wielkości, prawie

talara, które powoli lub szybko znikają. W dalszym przebiegu dostrzegać się daje osłabienie zadu zwierząt: spoczywając, przebierają często tylnemi nogami; gdy idą, chwieją się w krzyżu; leżąc podnoszą się z trudnością, lub w chodzeniu chromieją to na jednę to na drugą nogę.

Często następuje porażenie innych części ciała, jednego lub drugiego ucha, przedniej lub tylnej wargi, powieki lub ogona.

Zwierzęta chudną znacznie, pomimo iż nie tracą chęci do jadła; włos staje się szorstki, traci połysk; w końcu pojawiają się obrzmienia wodniste na dolnej części brzucha i na członkach, u ogierów na mosznach i na puzdrze (napletku); wreszcie po długiej chorobie konie giną.

b) Otręt na częściach płciowych u koni stadnych i rogacizny.

Chorobę tę stanowi wysypka zaraźliwa na częściach płciowych koni i bydła rogatego, która rozszerza się przez stanowienie.

U samic pojawiają się małe bąbelki na sromie, pękające i zmieniające się w wrzodki powierzchowne, które w końcu okrywają się cienkim strupem, pod którym odbywa się gojenie. Z pochwy odchodzą wydzieliny mniej lub więcej obfite śluzowate lub ropiaste, rodnica i międzykrocze bywają niekiedy ciastowato opuchnięte.

U samców wysypka pojawia się na rozmaitych miejscach prącia; rozwija się jak u samic; zwyczajnie następuje także ciastowate obrzmienie napletka.

Stan zdrowia ogólny, tak samców jak i samic nie bywa zaburzony; choroba przebiega szybko i kończy się wyzdrowieniem w ciągu 3 do 4 tygodni.

7. *Parchy u koni i owiec.*

Parchy są zaraźliwą chorobą skórną, która pojawia się u koni i owiec (także u kóz) jako choroba stadna.

a) Parchy u koni. W rozmaitych miejscach, zwłaszcza na głowie, szyi, łopatkach, ale także i na innych częściach ciała tworzą się na skórze guzki z początku małe, na których i w okolicy których włosy wypadają, przez co powstają miejsca łyse, łuskami okryte. Wskutek

nadzwyczajnego świerzbienia konie trą się ustawicznie, kąsają, szczypią się, przez co skóra fałduje się, rozrania i okrywa zwolna grubemi warstwami strupów. Z miejsc pierwotnie zajętych choroba rozszerza się dalej, tak, że w końcu skóra na całem ciele okryta być może wysypką.

Wszelka wysypka u koni, która sprawia zwierzętom silne świerzbienie, wzniecać powinna podejrzenie parchów.

b) Parchy u owiec. Owce chorujące na parchy okazują przez drapanie się, że doznają silnego świerzbienia, które wzmaga się szczególnie wtedy, gdy się zwierzęta rozgorzały. Dostrzeżenie objawów silnego świerzbienia u kilku sztuk trzody utwierdza już samo przez się podejrzenie parchów i obowiązuje do doniesienia. W tych miejscach skóry, gdzie jest wysypka, znajdują się małe guziki, pęcherzyki i krostki, okrywające się łuskami i strupami, z któremi ochwiana wełna daje się łatwo odejmować. Runo kudłacieje, wełna tu i owdzie zlepia się, miejscami wypada i zostawia łyse miejsca, na których skóra okazuje się zgrubiała i podobna do pergaminu.

Gdy choroba się przeciąga, tworzą się na skórze grube warstwy strupów, które przez tarcie i drapanie zakrwawiają się, podczas gdy łysina rozszerza się coraz bardziej. Jeżeli zwierzęta pozostają bez pomocy, natenczas chudną i giną nakoniec z wycieńczenia.

8. *Wścieklizna zwierząt domowych.*

Wścieklizna jest chorobą zaraźliwą, rozwijającą się szybko, która pojawia się najczęściej u psów i rozszerza się dalej przez ukąszenie zwierząt wściekłych, mianowicie zaś wściekłych psów.

Objawy wścieklizny są w głównych względach jednakowe u wszystkich zwierząt. W największej liczbie przypadków najistotniejszemi są: niespokojne zachowanie się, szalenie, wielka drażliwość, popęd do kąsania lub kaleczenia przez uderzanie, popychanie i t. d. (wściekłość szalona); w innych przypadkach objawia się przytępienie, osłabienie, porażenie rozmaitych części ciała zwłaszcza zadu; popęd do kąsania bywa wtedy mniej uderzający (wścieklizna spokojna).

a) Wścieklizna u psów. Pierwszym objawem, który spostrzedz się daje, jest zmiana w zwykłem zachowaniu się; psy stają się ponure i złe, niespokojne i płochliwe lub ociężałe i zgryźliwe; kryją się często po kątach, z niechęcią tylko okazują panu posłuszeństwo i zdradzają popęd do ucieczki; chęć do jadła zmniejsza się lub całkiem niknie, natomiast objawia się popęd do połykania przedmiotów niejadalnych i niestrawnych, jak drzewa, słomy, piór, skór i t. d. i do lizania przedmiotów zimnych, kamieni, kawałków metalowych itd. wody, własnego moczu.

Gdy objawy te, których pokazanie się wznieca już podejrzenie, że u psa rozwijać się zaczyna wścieklizna, potrwały dzień lub dwa, wzmaga się popęd do ucieczki i wałęsania się; objawia się gwałtowna chęć do kąsania, zwłaszcza innych psów, kotów i większych zwierząt domowych; głos staje się chrapliwy; szczekając pies przeciąga głos krótko rozpoczęty w ton wyższy wyjący. Objawy te występują napadami; podczas napadu pies traci całkiem przytomność; pomiędzy jednym a drugim napadem psy leżą spokojnie, ale hałas, dotknięcie kijem, jaskrawe światło itp. sprowadzić mogą napad wścieklizny. Właściwego wodowstrętu psy wściekłe nie doznają; jadła nie tykają wcale, natomiast wzmaga się w nich chęć do połykania przedmiotów niestrawnych, nawet obrzydliwych.

Psy chudną szybko; postawa ich staje się niemiłą, oczy są mdłe, zapadłe, włos traci połysk i najeża się.

W końcu następuje porażenie i osłabienie zadu i dolnej szczęki, napady stają się coraz krótsze i słabsze i następuje śmierć, najczęściej pomiędzy 5 a 7 dniem choroby.

Objawy te dostrzegać się dają najwyraźniej przy tak zwanej wściekliźnie szalonej,

Gdy tak jest zwana wścieklizna spokojna, popęd do kąsania, wałęsania się, rozdrażnienie i niecierpliwość występują mniej wyraźnie; zwierzęta chore zachowują się raczej cicho, są smutne, a objawy osłabienia i porażenia następują wcześniej.

Objawy, wzniecające podejrzenie zarazy, krótko zebrane, są z początku; zmiany w zachowaniu się psów, zmiana chęci do jadła, później: popęd do ucieczki i wałęsania się, uderzający popęd do kąsania, zmiana głosu i wzmagania się tych objawów za każdym napadem.

b) W ś c i e k l i z n a u k o t ó w zachowuje się podobnie jak u psów; uderza szczególnie nadzwyczajna niespokojność zwierząt i gwałtowny popęd do kąsania.

c) W ś c i e k l i z n a u k o n i. Konie, gdy się u nich choroba zaczyna, ogryzają zwyczajnie te części ciała, w które je pokąsało wściekłe zwierzę, zwierzęta stają się niespokojnemi, rozdrażnionemi i płochliwemi; niekiedy objawia się rozdrażnienie popędu płciowego; chęć do jadła niknie, połykanie staje się coraz trudniejszem, głos chrypliwy; powstają drgania, nawet kurcze. Podczas właściwych napadów wścieklizny, konie biją i kopią, kąsają sprzęty, nawet własne ciało, tak że skórę oddzierają kawałami lub przynajmniej szczypią się do krwi i w taki sposób porywają się na inne zwierzęta. Oddech ich jest przyspieszony, z pyska cieknie piana i ślina, głos staje się chrypliwym. W dalszym okresie choroby napady stają się coraz krótszemi i słabszemi, zwierzęta szybko opadają z sił, następuje osłabienie a w końcu porażenie zadu. Odtąd konie po większej części leżą i po upływie 4 do 6 dni od zachorowania giną.

d) W ś c i e k l i z n a u r o g a c i z n y objawia się w głównych względach tak samo jak u koni; zamiast popędu do kąsania, który u nich nie występuje, objawiają natomiast pociąg do rzucania się na przedmioty i zwierzęta i kaleczenia ich rogami.

e) W ś c i e k l i z n a u o w i e c i k ó z. Zwierzęta te, gdy zaczynają się wściekać, objawiają niespokojność, rozdraźnienie popędu płciowego, świerzbienie skóry, tracą chęć do jadła i do przeżuwania. Podczas napadów wścieklizny czynią niezwykłe skoki, biją nogami, zgrzytają zębami, toczą pianę, bodą: kozy kąsają niekiedy sprzęty. W końcu następuje śmierć wśrod objawów porażenia.

f) W ś c i e k l i z n a u ś w i ń. Świnie wściekłe są bardzo dzikie i płochliwe, trą i drapią rany z ukąszenia.

Podczas napadów wścieklizny świnia toczy wiele piany z pyska, ma oddech przyspieszony, wzrok groźny, popęd do kąsania gwałtowny. Przed śmiercią następuje porażenie zadu.

9. *Księgosusz.*

Księgosusz jest chorobą gorączkową w wysokim stopniu zaraźliwą, właściwą rogaciźnie i rozszerzającą się jako pomór, która przechodzi także na owce i kozy, a która wyróżnia się właściwem zboczeniem zapalnem wszystkich błon śluzowych, zwłaszcza też w narzędziach trawienia. Ojczyzną jej są stepy rosyjskie, zkąd wyłącznie rozszerza się przez handel w innych krajach.

Gdy zwierzę zarazi się od innego zwierzęcia chorego na księgosusz, pierwsze objawy choroby dostrzegać się dają dopiere w 5 do 7 dni potem, rzadko później.

Pierwszemi dostrzegalnemi oznakami choroby są objawy gorączki; mianowicie zwierzę traci ochotę do jadła, przestaje przeżuwać, skóra jego na rozmaitych częściach ciała drży, ciepłota skóry, zwłaszcza na nogach, uszach i na osadzie rogów rozdziela się nierówno i często zmienia się; warga górna staje się gorącą, mleka ubywa. Zwierzęta smutnieją, obojętnieją, słabieją; niektóre okazują pewną niespokojność, przestępują z miejsca na miejsce, ryczą i depcą nogami.

Błona śluzowa rodnicy i pochwy u krów okazuje się nabrzmiałą, plamistą i pręgowato zaczerwienioną, niekiedy pokryta kropkami krwawemi. Na błonie śluzowej rozmaitych części pyska mocniej zaczerwienione zwłaszcza na wargach i na bezzębnym brzegu części górnej pokazują się ciemnoczerwone plamy, które później stają się szaremi lub szarożółtemi i zamieniają się we wrzodki powierzchowne, płytkie (tak zwane wygryzy); z pyska cieknie śluz ciągnący się.

Spojówka oczów jest mocno zaczerwieniona, z nosa odchodzi wyciek z początku rzadki, później śluzowo-ropiasty. Oddech jest z początku miernie przyspieszony a czasami pojawia się krótki kaszel.

Zmiany wzmagają się w dniach następnych, zwierzęta opadają z sił i okazują się niekiedy bardzo czułemi na ciśnienie wzdłuż grzbietu i lędźwi; oddech staje się silnie przyspieszony, widoczny, połączony z stękaniem; powstaje kaszel krótki, urywany, stłumiony, bolesny. W drugim lub

trzecim dniu choroby dostrzegać się dają wyraźne objawy cierpienia jelit; zwierzę przestaje całkiem jeść i przeżuwać, odchody bywają papkowate rzadkie, następnie płynne, niekiedy zmięszane z krwią, zwierzę oddaje je z trudnością (parciem), niekiedy poniewolnie.

Zwierzęta nędznieją szybko, chudną gwałtownie, skóra staje się suchą, włos kołtunieje, traci połysk, oko zapada, jego spojówka blednie, wzrok bywa mdły, smutny. Osłabienie wzmaga się, zwierzęta po większej części leżą z głową podpartą i giną zwyczajnie pomiędzy 4 a 7 dniem od zachorowania

Krowy cielne ronią zwykle, gdy choroba ich dojdzie wysokiego stopnia. Nadto u niektórych zwierząt rogatych chorych na księgosusz dostrzegać się daje w rozmaitych miejscach skóry wysypka łuskowata. guzkowata lub strupiasta, bardzo często nie ma jej wcale.

Główne i charakterystyczne znamiona księgosuszu są więc z początku następujące: objawy gorączkowe, zmniejszone lub całkiem wstrzymane dawanie mleka, mniejsza i całkiem znikająca chęć do jadła, nieprzeżuwania i właściwe zmiany na błonie śluzowej pochwy, pyska i nosa, krótki urywany kaszel.

Kto wszystkie te objawy jednocześnie postrzeże u zwierzęcia, domyślać się powinien, że zachorowało na księgosusz i obowiązany jest bądź co bądź czynić niezwłocznie doniesienie.

W dalszym przebiegu choroby zasługuje na uwagę głównie wzmaganie się wzmiankowanych zmian, obfita, wycieńczająca biegunka i coraz cięższy oddech obok szybkiego opadania z sił.

U owiec i kóz księgosusz przebiega podobnie jak u rogacizny; u owiec jednak z powodu tworzących się w płucach ognisk zapalnych, oddech jest niezmiernie utrudniony.

Co do wymienionego w §. 1 ustawy o księgosuszu obowiązku doniesienia o każdym przypadku, w którym dostrzeżone będą u rogacizny objawy choroby wewnętrznej w ogólności, to obowiązek ten już wtedy nastaje, skoro tylko dostrzeżone będą choćby pojedyńczo wzmiankowane wyżej objawy gorączkowe, wstrzymanie mleka, chociaż wymię nie podlega chorobie miejscowej, zniknięcie chęci do jadła i nieprzeżuwanie, jakoteż właściwe zmiany na widzialnej błonie śluzowej lub biegunka

Nauka

o objawach towarzyszących wąglikowi alpejskiemu rogacizny i róży wąglikowej świń.

A. Wąglik alpejski rogacizny.

Wąglik alpejski (odma zaraźliwa, Emphysema infectiosum, Rauschbrand, Rausch, Flug, Flugkrankheit, Gerausch Plage) jest chorobą pojawiającą się u młodszego bydła rogatego, liczącego od sześciu miesięcy aż do lat czterech, rzadziej u starszego zwłaszcza w miesiącach letnich i w pewnych miejscowościach, rozwijającą się bardzo szybko i kończącą się zazwyczaj śmiercią, a dającą się poznać przez tworzenie się obrzmienia szybko rosnącego, przy dotykaniu chrzęszczącego.

W niektórych przypadkach wystąpienia obrzmienia jest pierwszym dostrzegalnym objawem choroby, w innych zaś wystąpienie jej poprzedza osłabienie, osowiałość, strata chęci do jedzenia i odżuwania, suchość pyzy (górnej wargi), ziębnięcie odnóg ciała, drżenie skóry, napadanie na jednę lub drugą nogę, niekiedy także wzdęcie i morzysko.

Siedliskiem obrzmienia mogą być rozmaite części ciała; najczęściej pojawia się na łopatce, na krzyżu, w okolicy lędźwi, na udach, na częściach płciowych, także na piersi i bokami na szyi. Początkowo małe niewyraźnie ograniczone i nader bolesne, powiększa się szybko i w ciągu ośmiu aż do dziesięciu godzin może dojść do znacznych rozmiarów. Zwolna poczynając od środka, staje się mniej dotkliwem, przy dotykaniu chrzęszczy a przy opukiwaniu wydaje jawny odgłos. Z nacięcia w obrzmieniu zrobionego wypływa krew, na początku choroby czerwonawa, później ciemno zabarwiona, pod koniec życia płyn pienisty.

Podczas gdy obrzmienie się powiększa, wzmagają się objawy gorączkowe, skóra staje się gorącą, tętno i oddech są przyspieszone, oddech nadto utrudniony i chore zwierzęta okazują wielki upadek sił, z trudnością tylko i chwiejąco mogą ruszyć się z miejsca. Nakoniec kładą się i już się nie

podnoszą, skóra ziębnie i wreszcie zwierzęta zwyczajnie giną, najczęściej nazajutrz lub we dwa dni po wystąpieniu pierwszych objawów choroby. Przypadki wyzdrowienia są rzadkie; zwierzęta jednak, które wąglik alpejski przebyły, nie ulegają ponownie tej chorobie.

B. Róża wąglikowa świń.

Róża wąglikowa świń (Rothlauf, Schweineseuche) pojawia się zwłaszcza w ciągu gorących miesięcy letnich a ulegają jej głównie zwierzęta młodsze, mniej wytrzymałe.

Na początku choroby świnie okazują się osłabione i osowiałe, najczęściej leżą, okazują mało chęci do jedzenia a za to mają większe pragnienie; nie rzadko objawia się gorączka i zmiana ciepłoty skóry zwłaszcza na uszach i nogach; oddech utrudniony i najczęściej towarzyszy mu kaszel chrypliwy.

Gdy choroba się wzmoże, chęć do jedzenia całkiem odpada, brzuch przy naciskaniu staje się dotkliwy, nie rzadko objawia się popęd do wonitowania lub następują rzeczywiste wonity, niekiedy zjawia się zatwardzenie, częściej zaś biegunka jest silniejsza, tem bardziej chudną zwierzęta. Jeżeli narządy oddechania są najbardziej zajęte, trudność oddechania staje się nader uderzającą, kaszel chrypliwy częsty a niekiedy daje się dostrzegać trudność połykania.

Błony śluzowe widome okazują się ciemno zaczerwienione, skóra jest w miejscach wzmiankowanych lub nawet rozciągle, zwłaszcza na brzuchu, w okolicy pachwinowej, w śródkroczu, na wewnętrznej powierzchni ud, na karku, na ryju i na uszach zaczerwieniona lub fioletowo zabarwiona, albo czarno cętkowana i obrzękła, niekiedy nawet pryszczami obsypana; w niektórych przypadkach mniejsze lub większe kawałki skóry, zwłaszcza na uszach, końcach nóg lub na ogonie ulegają zgorzelinie (gangrenie).

Nadto dostrzegać się daje niekiedy wielkie podniecenie i niespokojność lub przeciwnie uderzające przygnębienie zwierząt, parcie w jedną stronę, bieganie w koło, później osłabienie i porażenie zadu.

W lżejszych przypadkach nastąpić może wyzdrowienie, które jednak niekiedy bywa niezupełne, ponieważ w skutek nie uleczonych zmian chorobowych w jelitach, trawienie i odżywianie się doznaje przeszkód.

Cięższe przypadki kończą się zazwyczaj śmiercią i to przy bardzo szybkim przebiegu już w ciągu jednego lub dwóch dni, przy mniej szybkim choroba trwa cztery aż do ośmiu dni.

Desinfekcya na kolejach.

Ustawa z dnia 19. lipca 1879

o obowiązkowem zaprowadzeniu postępowania zwanego odrażeniem (Desinfection) na kolejach żelaznych i statkach przewożących bydło. (Dz. u. p Nr. 108).

Rozp. Min. spr. wew. etc. z d. 7. sierpnia 1879 (Dz. u. p. Nr. 109) tyczące się wykonania tejże ustawy.

Za zgodą obu Izb Rady państwa postanowiłem i stanowię co następuje:

§, 1. Zarządy kolei żelaznych obowiązane są poddać każdy wagon, którym przewieziono odżuwacze, świnie, konie, osły i muły, postępowaniu, zwanemu odrażaniem, który ma na celu zniszczyć skuteczność zarodków zarazy, gdyby do wagonu przylgnęły i zastosowane być powinno natychmiast po każdorazowem użyciu wagonu.

Wagonów takich nie wolno przed odrażeniem używać do przewożenia czegokolwiek.

Podobnież odrazić należy po każdorazowem użyciu przybory, użyte do pasienia, pojenia, przymocowania itp. przewożonych zwierząt.

Gdy między zwierzętami panują choroby zaraźliwe, Władza administracyjna krajowa włożyć ma na zarządy kolejowe obowiązek, aby poddawały odrażeniu po każdorazowem użyciu także schody, po których bydło schodzi i wchodzi, jakoteż rampy i miejsca, gdzie bydło wsadza się, wysadza i spędza.

R. W.*) Każdy wagon, do przewożenia bydła służący, którym przewieziono zwierzęta w §fie 1. tej ustawy wymienione, to jest: odżuwacze (rogaciznę, owce i kozy), świnie, konie, osły i muły, oznaczyć należy bezpośrednio przed wypróżnieniem, białą kartą, przymocowaną po jednej z dwóch stron długości wagonu, zawierającą wyrazy: „Do odrażenia“ wielkiemi głoskami drukowanemi, i na której zanotować także należy dzień i godzinę wypróżnienia, tudzież wycisnąć pieczęć stacyi.

Jeżeli odrażenie odbyć się ma gdzie indziej, napisać trzeba nadto, na którą stacyę wagony posłane będą do odrażania. Po odrażeniu przylepia się pod rzeczoną kartką drugą żółtą (większą) zawierającą wyraz „odrażony“ wielkiemi głoskami drukowanemi, na której notuje się także dzień i godzinę skończenia odrażania i wyciska pieczęć stacyi. Obie karty usuwa się wtedy, gdy wagon ma być znowu napełniony,

Odrażenie skończyć się powinno najpóźniej w 48 godzin po wypróżnieniu.

Gdy wagony, które trzeba odrazić, mają być posłane do stacyi odraźnej, naczelnika tej ostatniej wcześnie uwiadomić należy o ich przybyciu.

Wagonów takich nie wolno posyłać do stacyi odraźnej z pociągami, wiozącemi wyłącznie bydło. Gdy wagony takie posyła się z innemi pociągami, przyczepić je należy na końcu pociągu a nie bezpośrednio obok wagonów napełnionych bydłem.

Wagony przeznaczone do odrażenia, powinny być starannie zamknięte i w stacyi, gdzie następuje wypróżnienie, umieszczone na boku, aż póki nie będą odwiezione do stacyi odraźnej, w tej ostatniej zaś aż do odrażania, stać mają w takiem miejscu, aby zarodki zarazy nie mogły się udzielać.

Przed odrażeniem wagonów użytych do przewiezienia bydła, oczyścić je należy starannie, a mianowicie po-

---

*) Obok każdego §. ustawy podajemy odnośny ustęp do tegoż §. z Rozporządzenia Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 7 sierpnia 1879 (Dz. u. p. Nr. 109).

usuwać odpadki, mierzwę, odchody a podłogę, ściany i pułap obmieść twardemi szczotkami lub drapakami, polawszy wodą. W zimie używać należy do tego wody gorącej, aby przymarznięte nieczystości łatwiej odstały.

W tych miejscach, gdzie odchody wymiata się z wagonów, ziemia powinna być ile możności nieprzepuszczalna i należy ją odrazić zaraz po usunięciu odchodów.

Podobnież oczyścić wprzód należy przybory, których podczas przewozu używano, a jeżeli są własnością osoby, która bydło posyła, nie wolno wydać ich tej osobie, aż dopiero, gdy zostaną odrażone.

Również czyścić należy starannie znajdujące się w obrębie kolei miejsca, gdzie bydło staje lub wsadzane bywa do wagonów, drogi, któremi chodzi, jak niemniej schody i rampy; za każdym razem, gdy bydło ich używa, sprzątnąć należy odchody, mierzwę itp.

Jeżeli nadejdzie transport bydła, w którem znajdują się zwierzęta dotknięte chorobami zaraźliwemi lub o to podejrzane, natenczas nietylko oczyścić, ale także odrazić trzeba wszystkie miejsca, przez które przechodziły zwierzęta wysadzone z wagonów.

Czy miejsca do wsadzania i wysadzania bydła, podworce dla bydła, schody i rampy mają być w pewnych czasach odrażane zawsze czy tylko wtedy, gdy kolej przewozi rodzaje bydła w §. 1 ustawy wzmiankowane, lub tylko wtedy, gdy nadchodzą transporty bydła z pewnych oznaczonych krajów lub okręgów, w tej mierze stanowić będzie Władza administracyjna krajowa podług tego, o ile zagraża niebezpieczeństwo udzielenia się chorób zaraźliwych i o postanowieniu swojem zawiadomi w czasie właściwym zarządy kolei żelaznych.

Przedziały, znajdujące się w wagonach pakunkowych, używane do przewożenia bydła pojedynczo, jakoteż przydane do tego celu wagony pakunkowe, oczyścić i odrazić należy podług przepisu po każdem użyciu.

Gdyby nadeszły do stacyj wagony do przewozu bydła przeznaczone a mające na sobie ślady nieoczyszczenia lub niedostatecznego oczyszczenia, jakoteż nieodrażone lub niedostatecznie odrażone, naczelnicy stacyj obowiązani są zatrzymać je i zarządzić niezwłocznie zupełne ich oczyszczenie lub odrażenie.

§. 2. Nawóz i mierzwę, znalezione w wagonach, na schodach i stanowiskach, należy zebrać i natychmiast odrazić, jeżeli ustawy o zarazach bydlęcych nie nakazują ich zniszczyć.

Do wywiezienia nawozu i mierzwy odrażonej lub na zniszczenie przeznaczonej, nie wolno używać zaprzęgów bydlęcyeh.

R. W. Nawóz zebrany przy czyszczeniu wagonów, schodów, ramp, miejsc gdzie bydło staje i bywa wsadzane do wagonów, z dróg, któremi przechodzi i t. d. śmiecie i mierzwę z wagonów, przenieść należy na wyznaczone, odpowiednio odosobnione miejsce i polać mlekiem wapiennem, lub kwasem siarczanym rozcieńczonym (1 część kwasu siarczanego na 20 części wody).

Gdy nadejdą transporty odżuwaczów, pochodzące z okolic wolnych od zarazy, ale które przechodziły przez kraje dotknięte księgosuszem, jakoteż takie, w których pomiędzy wysadzonemi z wagonów zwierzętami dostrzeżone będą objawy, świadczące, że niektóre z nich są dotknięte księgosuszem, nosacizną albo zapaleniem śledziony, lub powinny być uważane za podejrzane, nawóz, śmieci i mierzwę należy w miejscach stosownych spalić lub zakopać.

Władza administracyjna czuwać ma nad tem, aby wybór rzeczonych miejsc nie budził obaw pod względem lekarskim.

§. 3. Obowiązek odrażenia wagonów, jakoteż wszelkich przyborów cięży na zarządzie tej kolei żelaznej, w której obrębie wysadzono bydło z wagonów.

Jeżeli stało się to za granicą, zarząd owej kolei obowiązany jest odrazić wagony po ich powrocie, na której linią, w okręgu, ustawie niniejszej podlegającym, najprzód weszły, wyjąwszy, jeżeli już za granicą odrażono je podług przepisów i jeżeli to będzie wiarogodnie udowodnione.

Nawóz i mierzwę odrazić a względnie zniszczyć ma zarząd tej kolei, w której obrębie będą znalezione.

R. W. Wagony powracające z zagranicy, które użyte były do przewozu bydła, oczyścić i odrazić należy na pierwszej krajowej stacyi odraźnej, jeżeli nie będą złożone dowody wiarogodne, jako już za granicą odrażone zostały w myśl niniejszego rozporządzenia.

Przedsiębiorstwa przewozowe uwiadomione będą szczegółowo o umowach, które w tym względzie zawarte zostaną z rządami zagranicznemi.

W każdym jednak razie trzeba przekonać się. czy wagony do przowozu bydła użyte i do stacyj pogranicznych krajowych przybywające, były gruntownie oczyszczone i odrażone a jeżeli nie, oczyścić je i odrazić.

§. 4. Ministerstwo handlu, po wysłuchaniu zarządów kolejowych, wyznaczy stacye do odrażania użytych wagonów, które z miejsc, gdzie po wyładowaniu odrażone być nie mogą, odesłać należy do nich niezwłocznie i poddać przepisanemu postępowaniu.

R. W. Stacye kolei żelaznej, które mają być zakładami odraźnemi, opatrzone być powinny dostatecznie w te wszystkie urządzenia, które są potrzebne do uskuteczniania odrażenia w sposób wszelkim wymaganiom odpowiedny i urządzenia te utrzymywać należy ciągle w takim stanie, aby były zdatne do użycia.

O zaprowadzonych urządzeniach w takich zakładach odraźnych, zarządy kolejowe obowiązane są uwiadomić Władzę administracyjną powiatową. Ta ostatnia przekonywać się ma o ich użyteczności w myśl przepisów niniejszego rozporządzenia do §. 10. ustawy.

W każdej stacyi odraźnej utrzymywać należy książkę kontrolną do zapisywania w niej odrażonych wagonów bydlęcych, która zawierać ma rubryki na zapisanie:

Numeru wagonu i kolei, której jest własnością, nazwy stacyi, gdzie bydło wysadzono, dnia i godziny, w której skończyło się wysadzenie i odrażenie, tudzież rubrykę na uwagi urzędnika, sprawującego nadzór rządowy.

Wagony użyte do przewiezienia pojedyńczego bydła i płodów surowych, mogą być oczyszczone i odrażone także w stacyi, w której zostały wypróżnione. Toż samo tyczy się odrażania przyborów, używanych podczas przewozu.

§. 5. Zarządy kolejowe mają prawo pobierać opłatę za koszta odrażenia a względnie zniszczenia, którą ministerstwo handlu co jakiś czas wyznaczyć i ogłaszać będzie po wysłuchaniu zarządów kolejowych.

R. W. Za podstawę do wymierzenia opłat za odrażenie, wzięte być mają jedynie koszta, połączone z uskutecznieniem odrażenia a względnie zniszczenia.

Za oczyszczenie, czy to przed odrażeniem czyli też wtedy, gdy odrażenie nie jest potrzebne, nie pobiera się wynadgrodzenia.

Opłaty ustanawiać należy bez względu na długość drogi, którą transport bydła przebył, od wozu, biorąc średnią kwotę własnego nakładu.

§. 6. Zarządy kolei żelaznych obowiązane są pozwolić osobom posyłającym zwierzęta w §. 1. wzmiankowane, aby wagony, odrażone już przez zarząd kolei poddały jeszcze raz własnym kosztem przepisanemu odrażeniu.

Odrażenie atoli takie dokonane być powinno w przeciągu czasu, który zarząd kolei wyznaczy,

Koszta dłuższego zatrzymania wagonów z tej przyczyny, ciężą na posyłającym.

R. W. Jeżeli osoby bydło posyłające żądają, aby wagony, w których bydło ich ma być przewiezione, zostały ponownie odrażone, uczynić to należy zwyczajnie w sposób, rozporządzeniem niniejszem przepisany. Zastósowanie innego postępowania odraźnego, wymaga porozumienia się z zarządem kolei.

§. 7. Przepisy §§. 1 i 2 ustawy niniejszej stosowane być mają odpowiednio do owych części statków, przewożących zwierzęta, w których zwierzęta te bywają umieszczone lub przez które przechodzą.

Statki, jakoteż przybory w §. 1. wzmiankowane, odrażać trzeba natychmiast po ich wypróżnieniu.

Odrażenie, uskutecznione za granicą, może zastąpić miejsce odrażenia, przepisanego dla krajów tu-

tejszych tylko wtedy, gdy będzie wiarogodnie udowodnione, jako odbyło się podług przepisów.

Obowiązek odrażania cięży na dowódcy statku a względnie na przedsiębiorstwie przewozowem.

R. W. Statki używane w żegludze śródziemnej, a przeznaczone umyślnie do przewozu rodzajów bydła w §. 1. ustawy wzmiankowanych, czyszczone i odrażane być powinny w miejscu oddalonem od obrotu publicznego.

Co się tyczy okrętów morskich, służba zdrowia portowa i morska czuwać ma nad tem, aby z okrętami a względnie z temi ich lokalami, które mają być czyszczone i odrażane, stykano się z zachowaniem należytej ostrożności, tudzież aby zapobiegano udzieleniu się zarodków zarazy przy czyszczeniu i odrażaniu.

Pod względem czyszczenia lokali okrętowych, pomostów i miejsc do wysadzania na ląd, po których stąpają zwierzęta wysadzone, pod względem usuwania nawozu, śmiecia, mierzwy, jakoteż odrażania tych przedmiotów, stosowane być mają odpowiednio przepisy niniejszego rozporządzenia do §§. 1, 2, i 10 ustawy.

Odrażenie lokali statków żeglugi śródziemnej, użytych do przewozu bydła, jakoteż przyborów, skończyć się powinno najpóźniej w przeciągu 48 godzin po ich wypróżnieniu, odrażenie zaś okrętów morskich bez wszelkiej niepotrzebnej zwłoki.

Statki żeglugi śródziemnej, wzmiankowane w ustępie 1. opatrzone być powinny w księgę kontroli. Zawierać ma ona rubryki na zapisanie: nazwy przedsiębiorstwa, nazwy statku, rodzaju ładunku i skąd pochodzi, dnia i godziny wypróżnienia i odrażenia, tudzież rubrykę na uwagi dla urzędnika sprawującego nadzór. Odrażenie okrętów morskich potwierdzane będzie urzędownie w karcie zdrowia.

We względzie dozwolenia dalszego obrotu statkom z zagranicy przybywającym, do przewożenia bydła używanym, stosowane być mają odpowiednio przepisy rozporządzenia niniejszego do §. 3. ustawy.

§. 8. Wagony kolei żelaznej i statki, używane do przewożenia płodów zwierzęcych surowych, odrazić należy za każdym razem po przewiezieniu:

a) płodów surowych suchych, albo tylko tymczasowo przetworzonych, mianowicie pochodzących od odżuwaczów, przywiezionych z wolnych od zarazy okolic kraju, dotkniętego księgosuszem;

b) mięsa i skór a nawet innych części zwierzęcych z rzeźni, leżących nad granicą;

c) mięsa i skór, pochodzących z rogacizny, owiec i kóz, które zabito jako podejrzane o księgosusz lub zarazę płucową a które okazały się zdrowemi lub które, acz nie podejrzane o księgosusz, dano na rzeź w miejscu lub w okręgu dotkniętym zarazą.

W jaki sposób okoliczności wzmiankowane pod *a*), *b*) i *c*), udowadniane być mają przedsiębiorcy przewozu, postanowione będzie drogą rozporządzenia. Zarazem postanowionem będzie drogą rozporządzenia, kiedy opakowanie ma być odrażone lub zniszczone.

R. W.*) Jako dowody, przepisane w §. 8 ustawy co do płodów surowych, wzmiankowanych pod *a*), *b*), *c*), złożyć należy przedsiębiorstwu przewozowemu świadectwa pochodzenia, które dla przedmiotów wzmiankowanych pod *a*) wydawać ma przełożony gminy, dla rzeczy wzmiankowanych pod *b*) weterynarz rządowy, sprawujący nadzór nad rzeźnią, dla części zwierzęcych, wymienionych pod *c*), komisya pomorowa.

Władze administracyjne krajowe uwiadamiać mają niezwłocznie wszystkie Spółki kolejowe i przedsiębiorstwa żeglugi parowej tak o pierwszym wybuchu jakoteż o ustaniu zarazy na bydło w kraju.

Podobnież uwiadomiać ma natychmiast każda Władza administracyjna krajowa rzeczone przedsiębiorstwa komunikacyjne o pierwszym wybuchu lub ustaniu zarazy na bydło w sąsiednim kraju zagranicznym, jak tylko się dowie.

Ze względu na przepis §. 8. *a*) ustawy, środki użyte do przywiezienia płodów zwierzęcych ze zakładów kwaran-

---

*) Patrz rozp. minist. z dnia 8. grudnia 1886.

tanny, odrażone być powinny za każdym razem. Pochodzenie to udowodnione być ma świadectwem kwarantanny.

Gdy się przewozi skóry solone, odrażanie nie jest potrzebne.

§. 9. Narzędzia i naczynia, za pomocą których uskutecznia się odrażenie, należy także odrazić.

Podobnież oczyścić się powinny osoby, które się tem zajmują.

R. W. Osoby zajmujące się czyszczeniem i odrażaniem przywdziewać mają do tego osobną odzież zwierzchnią, którą po robocie należy wyprać w wodzie i dostatecznie wywietrzyć. Toż samo rozumie się o obuwiu.

Osoby te oczyścić sobie powinny ręce a jeżeliby nie używały obuwia, także i nogi, roztczynem zawierającym w sobie dwie setne części kwasu karbolowego. W ciągu roboty i przed oczyszczeniem się, osoby te nie powinny komunikować z ludźmi, mającymi do czynienia z bydłem, ani też zbliżać się do bydła lub wchodzić do oczyszczonych albo odrażonych stanowisk bydła itp.

§. 10. Odrażanie odbywać się powinno pod dozorem biegłych i Władza ma nad niem czuwać. Postępowanie przepisane będzie drogą rozporządzenia.

R. W. Wagony odrażać należy albo:

1. za pomocą gorącej pary wodnej, wpuszczonej z ciśnieniem najmniej 2 atmosfer do wszystkich części wnętrza wagonu, albo

2. za pomocą wody gorącej, mającej najmniej 70⁰ Celsiusa z przydaniem pół setnej części zwapnionej sody lub potażu, którą myć należy wszystkie części wagonu, aż póki woń zwierzęca nie zniknie całkiem, albo

3. za pomocą skropienia (jeśli jest mróz gorącą) wodą a następnie wysmarowania podłogi i wszystkich części bocznych mieszaniną wody z dwiema setnemi częściami kwasu karbolowego i 5 setnemi częściami witryolu żelaznego, albo zamiast tego ostatniego z 3 setnemi częściami chlorku cynku.

Wagony, których nie można zlewać wodą, wystawić należy, po dokładnem obmyciu podłogi i stropu ługiem alkalicznym, na odymienie, jużto wstawiając podstawki drewniane lub gliniane z rozpostartym na nich chlorkiem wapna,

już też przez przyrządzenie wywięzywania się chloru z mięszaniny, składającej się z 1 części chlorku wapna i 2 części pospolitego kwasu solnego lub z 5 części soli kuchennej, 2 części braunsztynu sproszkowanego i 4 części wody, z dodaniem 4 części oleju siarczanego stężonego.

Gdy się używa chlorku wapna, odymienie trwać ma najmniej 8, w zimniejszej porze 12 godzin, przyczem wagony powinny być doskonale zamknięte Gdy się zaś używa mięszanin, z których się chlor wywięzuje, dostatecznem jest działanie 6-godzinne. W zimie jednak, mięszanina z soli kuchennej, braunsztynu i rozcieńczonego kwasu solnego nie daje się używać, ponieważ przy niższej temperaturze wywięzywanie się chloru z tej mięszaniny jest za słabe.

We wszystkich przypadkach trzeba wnętrze wagonów wywietrzyć i nie należy ich używać, dopóki je wyraźnie czuć chlorem.

Naczynia, których używano do pojenia i pasienia przewożonych zwierząt, odrazić należy, albo przez wyparzenie ich w gorącej parze wodnej, albo za pomocą gorącego ługu.

Do innych przyborów zastosować można któregokolwiek z działań przepisanych do odrażenia wagonów.

Miejsca, gdzie bydło wsadza się do wagonów i wysadza, podwórce dla bydła, drogi któremi chodzi, schody i rampy odrazić należy we wszystkich tych przypadkach, w których oprócz oczyszczenia potrzebne jest także odrażenie, albo przez polanie roczczynem, zawierającym w sobie 2 setne części kwasu karbolowego, albo przez posypanie ich karbolanem (fenylanem) wapna.

Narzędzia użyte do oczyszczania tych miejsc także oczyścić należy starannie po każdorazowem użyciu przez obmycie ich wodą a jeżeli potrzeba je odrazić, uczynić to należy podobnież za pomocą roczczynu kwasu karbolowego.

Władze administracyjne obowiązane są czuwać nad tem, aby kolejc żelazne i przedsiębiorstwa żeglugi śródziemnej zachowywały ustawę i przepis wykonawczy, co do tych ostatnich z uczestnictwem czynników policyi rzecznej.

Mianowicie Władze administracyjne zwiedzić mają czasami stacye odraźne kolei żelaznych i według okoliczności zarządzać czego potrzeba.

W ważniejszych przypadkach porozumiewać się winny z inspekcyą naczelną kolei żelaznych co do rozporządzeń, które mają wydać.

Czynnikom Władz administracyjnych pozwalać należy w każdym czasie wchodzić do wnętrza statków, jakoteż do tych lokali na dworcach kolei, gdzie odbywa się ładowanie i odrażanie i przeglądać książki kontroli w §. 4tym i 7mym wzmiankowane.

Dozór nad ścisłem zachowywaniem ustawy i przepisów wykonawczych na okrętach morskich, należy do służby zdrowia portowej i morskiej.

§. 11. Gdyby przepisanego odrażenia nie uskuteczniono należycie, gdyby go zaniedbywano lub odmawiano uskuteczniania, wykonane być ma z urzędu na koszt i niebezpieczeństwo przedsiębiorstwa przewozowego.

§. 12. Ten, który nie dopełni ciężących na nim obowiązków pod względem zarządzenia, dozoru lub uskuteczniania odrażenia, karany będzie podług przepisów ustawy o księgosuszu.

Kary pieniężne wpływają do skarbu państwa.

R. W. Zarządy kolei wskazać mają Władzom administracyjnym te czynniki i osoby, którym pod odpowiedzialnością poruczyły doglądanie i kierowanie czyszczeniem i odrażaniem.

§. 13. Ustawa niniejsza nabędzie mocy w trzy miesiące po jej ogłoszeniu. Od tego czasu przestaną obowiązywać dotychczasowe przepisy, tyczące się tego samego przedmiotu.

§. 14. Wykonanie ustawy niniejszej poleca się Ministrom spraw wewnętrznych, sprawiedliwości i handlu i upoważnia się ich, aby wydali stosownie do swoich zakresów, rozporządzenia do jej wykonania potrzebne.

ROZDZIAŁ II.

Rozporządzenia c. k. Namiestnictwa gal. dotyczące ogólnej ustawy przeciw chorobom zaraźliwym.

(Dz. u. p. Nr. 35 i 36.)

Parchy u kóz.

Rozp. c. k. Nam. z d. 30. sierpnia 1881. r. l. 47607. o obowiązku donoszenia o pojawieniu się parchów u kóz.

Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z c. k. Ministerstwem rolnictwa, handlu i sprawiedliwości reskryptem z dnia 21. sierpnia 1881 r. l. 10987 zarządziło w myśl ostatniego ustępu §. 1. ogólnej ustawy o chorobach stadnych i odnośnego rozporządzenia wykonawczego, oraz ustępu 1. punktu 7go „Nauki o objawach chorób zaraźliwych“ (Dodatek III. do rozporządzenia wykonawczego), aby w razie pojawienia się parchów u kóz, zastosowano analogiczne przepisy ustawy o chorobach stadnych i rozporządzenia wykonawczego, że oraz w skutek tego obowiązek donoszenia o pojawieniu się parchów u kóz cięży na ich właścicielu lub dozorcy. O tem należy powiadomić właścicieli tych zwierząt za pośrednictwem zwierzchności gminnych z tem nadmienieniem, że objawy chorobowe parchów u kóz podobne są do objawów tejże choroby u owiec, które opisane są w wyżej powołanej nauce o objawach chorób zaraźliwych.

Zawiadomienie odnośnych stacyj kolejowych o wybuchu choroby stadnej i zarządzeniach.

Odpis Rozp. Minist. spraw wewn. z dnia 30. grudnia 1881 l. 17862 do c. k. Namiestn. we Lwowie.

W drodze Ministerstwa handlu nadeszło tutaj podanie pewnej Dyrekcyi kolejowej, z tego okazuje

się, że przy wybuchu księgosuszu, dyrekcye kolejowe o zarządzonych ograniczeniach zawiadomione zostają przeważnie tylko przez nadesłanie okólników wydanych dla zapowietrzonych okolic, w których jednakże nic nie jest wspomnianem o ograniczeniach na kolejach. W skutek tego podlegają zarządzone środki częstokroć rozmaitym tłumaczeniom a mianowicie w kierunku:

a) czy stacyę kolojową nie znajdującą się w samej miejscowości zapowietrzonej, lecz tylko w bezpośredniej bliskości tejże, zalicza się do miejscowości zapowietrzonej czy też do miejscowości położonej w okręgu pomorowym;

b) czy w jednym i w drugim wypadku co do ruchu przechodowego, stacyę tę obowiązują te same ograniczenia, jakie ciężą na odnośnych gminach i dotyczą zwykły ruch drogowy, i czy te stosować się mają także do ruchu kolejowego lub też czy ruch kolejowy stosować się ma do przepisów zawartych w §. 23 ustawy pod lit. *g*, względnie w §, 27 pod lit. *e*; w końcu

c) czy ograniczenia wywozu z okręgu pomorowego odnoszą się i do tych stacyi kolejowych, znajdujących się wprawdzie w okręgu pomorowym, położonych jednakże na ostatnich kresach okręgu i to w tej mierze, iżby nie można nadawać artykułów frachtowych wymienionych w zakazach wywozu w tychże stacyach do transportu, nawet wówczas, gdyby je chciano dowozić z miejsc położonych po za obrębem okręgu pomorowego zaś dostawcy byli zmuszeni na dowóz do odnośnej stacyi kolejowej w okręgu pomorowym położonej.

W skutek tego Ministerstwo spraw wewn. uznaje przeto za potrzebne polecić, aby we wszystkich, tak przez Władze krajowe jakoteż i Starostwa wydać się mających okólnikach, także i owe specyalnie ruch kolejowy dotyczące zarządzenie znalazły umieszczenie, aby zarządy kolejowe nie pozostawały w niepewności czy w stacyach kolejowych wchodzących w zakres okręgu pomorowego, przyjmowanie odnośnych towarów do dalszej wysełki, dowóz tego rodzaju towarów na te stacye i przewóz przez nie w ogóle, lub też przy zachowywaniu których ostrożności lub ograniczeń jest możebny. Toż samo należy podać zarządom kolejowym nietylko każdorazowe miejsce zapowietrzone lecz także i okręg pomorowy i rozległość tegoż dokładnie oznaczyć i starać się, aby te zarządzenia z wszelką pewnością i zawczasu doszły do wiadomości odnośnych zarządów kolejowych.

Rozumie się samo przez się, że nie można na ruch kolejowy nałożyć ograniczeń, któreby nie były uzasadnione paragrafami i duchem ustawy.

Reskryptem z dnia 12. stycznia 1882 l. 897 udzieliło c. k. Nam. niniejsze rozporządzenie min. do wiadomości i zastósowania się z tem wyjaśnieniem, że oznaczając okręg pomorowy w razie wybuchu księgosuszu w powiecie, należy wymieniać w odnośnym okólniku do zwierzchności gmin i przełożonych obszarów dworskich, wszystkie stacye kolejowe wcielone do tegoż okręgu i równocześnie zawiadamiać o tem odnośnych naczelników stacyi, wyjaśniając, że dotycząca stacya kolejowa leży, albo w miejscu zapowietrzonem lub tylko w zaprowadzonym okręgu pomorowym. Nadto w tem zawiadomieniu wskazać należy, jakie

zaprowadzone zostały środki ostrożności lub obostrzenia tak w okręgu pomorowym jako też na wcielonych do tego stacyach kolejowych, opierając swe zarządzenia na odnośnych przepisach obowiązującej ustawy księgosuszowej. Odpis takiego uwiadomienia wydanego do naczelników stacyi kolejowych, wcielonych do okręgu pomorowego, nadsyłać należy c. k. Namiestnictwu.

Dokładne dochodzenie w chorobach stadnych.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 27. Stycznia 1882 l. 67925.

Ponieważ protokoły dochodzeń o chorobach zaraźliwych zwierzęcych a w szczególności o księgosuszu, przedkładane są po największej części nie według instrukcyi dołączonej do §. 18 rozporządzenia ministeryalnego z dnia 12. kwietnia 1880 r. Dz. pr. p. Nr. 36, a nadto spisywane są nader pobieżnie i nieraz niedokładnie, tak iż takowe bardzo często zwracane były do uzupełnienia, przeto poleca się Panu starannie uważać, aby weterynarze lub lekarze delegowani do stłumienia chorób zaraźliwych, przedkładali protokoły dochodzeń, tylko według wskazanej ustawą formy i na odpowiednich drukach, wypełniając wszystkie znajdujące się tamże rubryki.

Szczególnie zwróci Pan uwagę, aby w przedkładanych protokołach dochodzeń podane były jasno i treściwie rzeczywiste przyczyny powstania zarazy; zaś sposób zawleczenia takich chorób zaraźliwych, jak: księgosusz, zaraza płucna i nosacizna, powinien być wykazany z całą dokładnością a przynajmniej winny być podane takie wskazówki, które posłużyć by mogły za podstawę do dalszych dochodzeń.

W okręgach pogranicznych, gdzie zaprowadzony jest kataster bydła, delegowany do stłumienia zarazy zbadać ma i uwidocznić w protokole, czy wszystko bydło w zapowietrzonej zagrodzie a w razie stwierdzenia podejrzenia ksiągosuszu w całej miejscowości (§. 20, lit. *a*, ustawy księgosuszowej) opatrzone jest piętnem okręgu rewizyjnego a następnie przekonać się, czy takowe zgodnie zapisanem jest w katastrze bydlęcym. W ogóle zaś wskazać należy rasę i pochodzenie bydła oraz jaki był ruch handlowy bydła tej miejscowości lub najbliższej okolicy.

Objawy i przebieg choroby oraz wynik sekcyi mają być szczegółowo opisane, tak aby czytający nabrać mógł przekonania, żo ta a nie inna choroba, rzeczywiście tamże sprowadzoną została.

Podając zarządzone środki weterynaryjno-policyjne, nie dość jest ograniczyć się na cytowaniu odnośnego §. ustawy, lecz należy podać te przepisy, które faktycznie zaprowadzone zostały.

W uzasadnionych podejrzanych wypadkach księgosuszu i jeżeli w skutek braku padliny, sekcya zwierzęcia nie mogła być dokonaną, obowiązany jest delegowany weterynarz lub lekarz pozostać na miejscu, zarządzić i dopilnować przeprowadzenia przepisów ustawy, uwiadomić c. k. Starostwo o tem co zaszło i czekać na zezwolenie zabicia bydlęcia chorego, jeżeli już poprzednio nie został do tego upoważnionym.

Ponieważ tylko w ten sposób zapobiec można rozwleczeniu się zarazy do innych zagród, przeto rzeczą Pana będzie bezzwłocznie zarządzić wszystko to, co ustawa wskazuje i co koniecznem jest do powstrzyma-

nia dalszego szerzenia się zarazy. Wszelkie opóźnienia się w zarządzeniach, jakoteż opóźnienia w wykonywaniu wskazanych ustawą środków weterynaryjno-policyjnych, ma Pan usprawiedliwić przedkładając odnośne sprawozdanie.

O zarządzaniach przeciw chorobom zaraźliwym zawiadamiać Prokuratoryę państwa.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 21. listop. 1883. l. 70372,

Zarządza, aby Pp. c. k. Starostowie na przyszłość o każdorazowych zarządzeniach swych, a w szczególności w myśl §§. 18, 20, 22, 25 ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35 i §§. 6, 22, 27, 31 i 32, ustawy z dnia 29. lutego 1880. Dz. u. p. Nr. 37 zawiadamiali także dotyczącą c. k. Prokuratoryę Państwa.

Szczepienie zarazy pyska.

Okólnik do wszystkich PP. c. k. Starostów i WWPP. Prezydentów miast Lwowa i Krakowa

Wys. c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych powzięło z nadsyłanych przez pewną władzę krajową miesięcznych raportów o przebiegu chorób stadnych, że poszczególne miejscowości, chociaż w nich czasami tylko jedna zagroda przy niewielkiej zresztą ilości zwierząt podlegających zarażeniu, jest zapowietrzoną a czasem nawet cały stan drobnego bydła jest wykazany jako już wyzdrowiały, uważane są ciągle za zapowietrzone, a zagrody przez dwa do trzech miesięcy zostają z tego powodu zamknięte.

W obec dostatecznie znanego charakteru tej zarazy, która tylko wyjątkowo ma nieco dłuższy przebieg u pojedyńczych zwierząt, przypuszczać należy, że w do-

tyczących powiatach weterynarze urzędowi w postępowaniu przy tłumieniu zarazy, działają nie zawsze z należytem zastanowieniem, albo że okoliczność tę wyzyskują dla przedsiębrania bezpotrzebnych podróży komisyjnych.

W zwykłych warunkach pod względem umieszczenia, dozoru i pieczy nad chorymi zwierzętami i tam, gdzie weterynarze urzędowi w sumiennem poczuciu swych obowiązków, oddziaływują pouczająco na ludność wiejską, aby ją skłonić do czynnego współdziałania przy tłumieniu zarazy, stłumić ją można zawsze w najkrótszym czasie.

Dalej zauważało wys. c. k. Ministerstwo, że w pewnym okręgu administracyjnym wyrobiono sobie tak wielką wprawę w tłumieniu zarazy, że stwierdziwszy ją w jednej zagrodzie pewnej miejscowości, niedopuszczają do zawleczenia jej do innych zagród prawie z reguły po 4 tygodniach od ostatniego wypadku zachorowania, po zbadaniu stanu zdrowia zwierząt w pozostałych niezapowietrzonych zagrodach, jakoteż po przeprowadzeniu desinfekcyi stajen zapowietrzonych i przy przyspiesznym przebiegu choroby zarazę tę mogą uznać za wygasłą.

Praktyka ta opiera się na zastosowaniu zaraz w dniu stwierdzenia zarazy, szczepienia z konieczności (§. 20. punkt 4 ogólnej ustawy o chorobach stadnych z r. 1880) do tych zwierząt, które i bez tego wystawione są bezpośrednio na zarażenie. Przez takie szczepienie osiągają znaczne korzyści nie tylko gospodarstwa rolne w skutek szybkiego i równoczesnego przechorowania się zwierząt podlegających zarażeniu się, lecz i zarząd polityczny przez zmniejszenie się kosztów odnośnych.

Szczepienie takie zasługuje zatem na ogólną uwagę, a szczególniej w tych wypadkach, w których w czasie wybuchu zarazy w pewnej miejscowości zanosi się na znaczny ruch bydła jak n. p. na pastwiskach lub na targowicach, lub gdy zachodzą inne warunki, w których dla naglących względów gospodarskich, szczepienie także powinno być zastósowane.

Wskutek reskryptu Wysokiego c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 8. listopada b. r. liczba 17389. poleca się Starostwom względnie weterynarzom urzędowym, aby przy sposobności stwierdzenia zarazy pyskowej i racicowej, właścicielom zagród zapowietrzonych, a stosownie do okoliczności także i właścicielom bydła wszystkich zagród w takiej miejscowości przedstawiali po dokładnem zbadaniu i rozważeniu wszelkich pod tym względem zachodzących stosunków miejscowych, korzyści ze szczepienia z konieczności wynikające oraz przestrzegali, aby zarządzone środki tłumienia zarazy, nie obarczały zapowietrzonych miejscowości po za granice wskazane w §. 26. punkt 14. rozporządzenia ministeryalnego z dnia 8. grudnia 1886. Dz. u. p. Nr. 172.

Również poleci Pan Starosta c. k. weterynarzowi powiatowemu, aby do dnia 10. Grudnia b. r. przedłożył wyczerpujące sprawozdanie, czy, a względnie w których gminach powiatu były wypadki, że w ciągu roku zwierzęta racicowe po przebyciu raz zarazy pyskowej i racicowej ponownie zapadały na tę zarazę, i czy przy ponownem zachorowaniu przebieg tej choroby był wybitnie łagodniejszy.

W sprawozdaniu tem ma być podane, czy stosowane było w powiecie szczepienie z konieczności, w jakich warunkach i z jakim skutkiem tak ze względu na

przebieg choroby, jak również i na przyspieszenie jej stłumienia w zapowietrzonej miejscowości.

Zawiadomienie komendy wojskowej o nosaciźnie, parchach i kile końskiej.

Okólnik c. k. Nam. z d. 19. marca 1884 l. 16791.

Ażeby w wypadkach pojawienia się zaraźliwej choroby u koni, władze wojskowe nie tylko uwiadomić w myśl §. 2. rozp. min. z dnia 12. kwietnia 1880 l. 36 dz. u. p., lecz pozostawić oraz w możności poinformowania się o powstaniu choroby i jej rozmiarach, z drugiej zaś strony wspólnie z temi władzami działać ku stłumieniu zarazy, postanawia się w porozumieniu z c. k. komendą 11. korpusu, co następuje:

a) O każdym wypadku pojawienia się nosacizny, świerzbu, lub zarazy kiłowej (§. 1. *d. f. g.* ustawy z dnia 29. lutego 1880 l. 35. dz. u. p.) u koni w miejscowościach, w których konsystuje oddział konnicy, artyleryi, pociągu, lub znajduje się posterunek (nie stacya) stadników rządowych, uwiadomić należy komendę oddziału a względnie posterunku, który w czynności, przepisanej §. 18. powołanej ustawy, w sposób poniżej wskazany weźmie udział przez delegowanego oficera i weterynarza wojskowego.

Pod miejscowościami powyżej pomienionemi rozumieć się mają nie tylko te, w których znajdują się koszary lub stajnie wspomnianych oddziałów a względnie posterunków, lecz także takie, z któremi konie zarządu wojskowego, lub żołnierze, dla bliskości koszar lub stajen nieuniknioną częstą styczność mają, dalej takie, przez które konie wojskowe przechodzić muszą, udając się na ujeżdżalnie, plac mustry i t. p., lub w których położone są magazyny, lub składy z których żołnierze tych oddziałów a względnie posterunków pobierają peryodycznie chleb, furaż itp.

Wspomnione uwiadomienie komendy wojskowej nastąpić ma jak najspieszniej, a już co najmniej jednocześnie z wysłaniem weterynarza (§. 18 ustawy z dnia 29, lutego 1880 l. 35 dz. u. p.) w drodze jak najkrótszej, ewentualnie ustnie przez wydelegowanego wete-

rynarza cywilnego, zawsze jednak przed rozpoczęciem czynności komisyi pomorowej, której czynności jednak przybycie, lub nieprzybycie delegatów wojskowych odroczyć nie może

Współudział delegatów wojskowych w tej czynności w ogóle będzie czysto informacyjny i nie może w niczem wpłynąć na czynności komisyi pomorowej, ani na zarządzenia władzy politycznej celem stłumienia zarazy i zapobieżenia jej rozszerzeniu się, która to władza też jedynie za owe zarządzenia będzie odpowiedzialną.

b) Weterynarska obserwacya koni, podejrzanych o nosaciznę, świerzb, lub chorych na kiłę (§. 29. alinea 3 i §. 33 alinea 3. ustawy z dnia 29. lutego 1880 l. 35, dz. u. p., a względnie §. 31. rozp. min. z dnia 12. kwietnia 1880 l. 36. dz. u. p.) równie jak dozór i kierownictwo desinfekcyi (§. 29 ust. 7 ustawy) w pomienionych chorobach koni, może być w tych miejscowościach poruczoną weterynarzom wojskowym, którzy w takim razie obejmują funkcyę weterynarzy cywilnych.

c) Weterynarze wojskowi współdziałać będą w miejscowościach, w których konsystują oddziały konnicy, artyleryi, lub pociągów wojskowych, do których są przydzieleni tacy weterynarze, przy nadzorowaniu jarmarków i targów końskich i należy pouczyć w tym względzie zwierzchności gminne i c. k. żandarmeryę, by w danych wypadkach udzielali im poparcia.

d) W wypadkach przewidzianych ustępem 9. paragrafu 29. rozp. z dnia 12. kwietnia 1880 l. 36 dz. u. p., nastąpić może rewizya wszystkich koni w miejscowościach powyżej pod *a*) wymienionych lub pojedyńczych ich częściach, w których konsystują oddziały konnicy, pociągów, lub posterunek zakładu stadników rządowych także na żądanie komendantów tych oddziałów, względnie posterunku.

Zawiadomienie remontowych komisyi asenterunkowych o nosaciznie.

Okólnik c. k. Nam. z 13. lutego 1885 l. 8814.

Z uwagi, iż w ostatnich czasach mnożą się wypadki nosacizny i tylczaka u koni świeżo zakupionych przez c. k.

remontowe komisye asenterunkowe, poleca się Panu c. k. Staroście w myśl reskryptu wys. c. k. Ministerstwa spraw wewn. z dnia 3. lutego b. r. l. 1952 jak najstaranniej przestrzegać, aby targi i jarmarki końskie poddawane były jak najściślejszemu nadzorowi przy pomocy c. k. żandarmeryi, oraz by w razie stwierdzenia nosacizny w pewnej miejscowości, bezzwłocznie zarządzone było zbadanie stanu zdrowia wszystkich w tej miejscowości znajdujących się koni, nadto aby desinfekcya stajen i stanowisk zapowietrzonych z całą dokładnością w myśl obowiązujących przepisów ustawy była przeprowadzoną.

Również w myśl powołanego wyżej wysokiego rozporządzenia minist. poleca się Panu udzielić swej pomocy c. k. remontowym komisyom asenterunkowym w każdym wypadku i we wszystkich okolicznościach pod względem wykonania przepisów weterynaryjno-policyjnych, gdyż tylko przez wspólne i szybkie, działanie wszystkich czynników, możebnem będzie ograniczyć szerzenie się nosacizny zagrażającej koniom tak cywilnym jako i c. k. armii.

W końcu chciej Pan w myśl reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 8 lutego 1885 l. 1950 jak najobszerniej republikować załączone rozporządzenie z 5 marca 1884 l. 12.825 dotyczące paszportów dla koni przyprowadzonych na targowice końskie, w którem dodatkowo zarządzono zostało, że również i konie przedstawiane remontowym komisyom asenterunkowym mają być w przepisane paszporta bydlęce zaopatrzone.

Zawiadomienie komendy 1. i 11. korpusu o chorobach zaraźliwych u koni.

Okólnik c. k. Nam. z 18. lutego 1887 l. 8721.

Postanowieniem z dnia 19. marca 1884 l. 16.791, względnie z 13. kwietnia 1884 l. 21.752 zarządzono co potrzeba względem współudziału organów administracyi wojskowej przy dochodzeniu i tępieniu zaraźliwych chorób u koni, w tych wypadkach, jeżeli nosacizna lub inna choroba zaraźliwa sprawdzoną zostanie w miejscowości, gdzie się znajduje oddział kawaleryi, artyleryi lub pociągu. Zarządzenia te nie wystarczają jednak w tych wypadkach, jeżeli taka choroba pojawi się w okolicy kraju, w której nie konsystuje wojsko

w konie zaopatrzone, z której jednakowoż remonty do asenterunku przystawione być mogą.

Ponieważ w takich okolicznościach komenda oddziału wojskowego nie może być bezpośrednio uwiadomioną, przeto postanawia się wskutek reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 22 lutego 1887 l. 2781, że w celu delegowania organów wojskowych dla przeprowadzenia desinfekcyi stajen, nosacizną zakażonych, w takich miejscowościach kraju, w których oddziały kawaleryi, artyleryi lub pociągów nie są dyslokowane, zawiadamianą być ma wcześnie komenda 1go względnie 11go korpusu, aby była w możności interweniować ewentualnie przy desinfekcyi przez swego delegata.

C. k. Namiestnictwo poleca, aby zarządzenia powyższe były jak najściślej przestrzegane, jak również, aby przeciw osobom, które okażą się winnemi zatajenia wybuchu zarazy nosacizny, lub innych przekroczeń przepisów o zarazie, postępowano z całą surowością ustawy.

Świerzb u koni.

Okólnik c. k. Nam. z 25. Maja 1884 l. 31848.

Odnośnie do tutejszych rozporządzeń z dnia 5 i 19 marca b. r. l. 12,825 i 16.791 wydanych w celu powstrzymania dalszego szerzenia się chorób zaraźliwych u koni, zarządza się, aż do odwołania, co następuje:

1. w razie sprawdzenia świerzbu u koni, zarządzi Pan w jak najkrótszym czasie rewizyę weterynarską wszystkich koni w zapowietrzonej miejscowości i równocześnie poleci Pan weterynarzowi powiatowemu, względnie weterynarzowi dyplomowanemu, a gdyby ci byli przeszkodzeni, c. k. lekarzowi powiatowemu w oznaczonym dniu zbadać stan zdrowia koni i o wyniku przedłożyć sprawozdanie.

2. jeżeli świerzb u koni sprawdzony zostanie w miejscowościach, w których konsystuje oddział kon-

nicy, artyleryi, pociągu lub znajduje się posterunek (nie stacya) stadników rządowych, natenczas należy o zarządzeniach sub 1. uwiadomić komendy oddziału, względnie posterunku w sposób wskazany rozporządzeniem z dnia 19. Marca b. r. l. 16.791.

3. ponieważ tylko przez niedostateczne wykonywanie przepisów ustawy o chorobach stadnych, świerzb u koni przybrał tak znaczne rozmiary, przeto zechce Pan jak najenergiczniej przestrzegać wykonania wydanych zarządzeń, bacząc przedewszystkiem na to, aby odosobnienie i leczenie chorych zwierząt, oraz desinfekcya zapowietrzonych stajen i stanowisk dła koni, sprzętów stajennych i narzędzi do czyszczenia, derek i uprzęży, których używano u koni chorych, było jak najdokładniejsze i aby konie, u których nastąpiło zgrubienie skóry w wysokim stopniu i ogólne wyniszczenie, jako nieuleczalne były zaraz wybijane.

Parchy u koni.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 24. Paźdz. 1887 l. 65.270.

Z powodu szczegółowego wypadku, w którym za zaniechanie bezzwłocznego doniesienia o wybuchu parchów u koni nie pociągnięto winnego do odpowiedzialności, lecz tylko ograniczono się na wytknięcie tego opóźnienia i na ostrzeżeniu, — poleca się Panu Staroście, aby w celu ścisłego wykonywania ustawy o zaraźliwych chorobach zwierzęcych z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35 na przyszłość w podobnych wypadkach, w których doniesienia o wybuchu choroby zwierzęcej nie uczyniono, bezwłocznie przeprowadził przeciw winnemu dochodzenie karne po myśli §. 44 powołanej ustawy, względnie ustawy z dnia 24. maja 1882 Dz. u. p. Nr. 51.

Wąglik.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 18 lipca 1885 l. 41.724.

Z protokołów dochodzenia o chorobach zaraźliwych zwierzęcych a w szczególności o zarazie wąglikowej, która w obecnym czasie szerzy się w sposób groźny, okazuje się niewątpliwie, iż główną przyczyną powstania a w następstwie szerzenia się takowych, jest niedokładne wykonywanie zarządzonych, a ustawą o chorobach stadnych wskazanych przepisów weterynaryjno-policyjnych.

Przedewszystkiem stwierdzonym zostało, że zakopywanie zwierząt padłych nie odbywa się na grzebowiskach przez gminy wyznaczonych, lecz po największej części, zanim władza administracyjna powiatowa przeszkodzić temu zdoła, padliny zakopywane bywają, już to na podwórzu obejścia samego, już to w polu lub na pastwiskach przez bydło i inne zwierzęta uczęszczanych, lub też po odjęciu skóry z padliny takowa wrzuconą bywa do rzeki.

Dalej stwierdzonym zostało, że desinfekcya stajen, stanowisk zapowietrzonych, oraz sprzętów, uprzęży i innych przedmiotów, będących w zetknięciu ze zwierzętami dotkniętemi chorobą zaraźliwą, nie zawsze bywa z całą dokładnością i ścisłością przeprowadzona. W końcu stwierdzonem zostało, że rzekome szczepienie ochronne wąglika, pomimo, iż takowe §. 20. ust. 4 ustawy z dnia 29 lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35. jest wzbronione, bywa w niektórych powiatach kraju stosowane, i że śmiertelność u zwierząt szczepionych wskutek przeniesienia zarazka wąglikowego była bardzo znaczna, przewyższająca cyfrę śmiertelności przy zwykłym przebiegu zarazy.

Z powyższych przeto względów i w celu skutecznego powstrzymania szerzenia się chorób zaraźliwych zwierzęcych, poleca się Panu:

1. zawezwać przełożonych gmin (obszarów dworskich), aby tam, gdzie dotąd niema wyznaczonych grzebowisk dla zwierząt, takowe zaraz powyznaczali i ogłosili w gminie, iż pod zagrożeniem kary ustawą przewidzianej, nie wolno zakopywać padłych zwierząt gdzie indziej, tylko na wyznaczonych w tym celu grzebowiskach;

2. polecić weterynarzowi względnie lekarzowi powiatowemu, delegowanemu do stwierdzenia istoty choroby u zwierząt, aby przedewszystkiem przekonał się osobiście, w którem miejscu wyznaczone zostało grzebowisko dla zwierząt. Gdyby takowego nie było w gminie lub na obszarze dworskim, ma tenże wraz z przełożonym gminy (obszaru dworskiego) wyznaczyć odpowiednie miejsce do grzebania padłych zwierząt i o tem donieść Władzy w celu ukarania przełożonego gminy (obszaru dworskiego) za zaniedbanie wykonywania zarządzeń weterynaryjno-policyjnych. W razie gdyby właściciel padłego zwierzęcia, zakopał padlinę w innem miejscu a nie na grzebowisku, ma delegowany weterynarz przedstawić tegoż do kary, a z miejscem, w którem padlinę zakopano, postąpić jak z grzebowiskiem, to jest, takowe kazać zagrodzić i zabronić przystępu do tego miejsca zwierzętom.

   W ogóle poleca się Panu co do urządzania grzebowisk w gminach wystąpić z całą sprężystością, a winnych i opieszałych pociągać do najsurowszej odpowiedzialności;
3. w razie skonstatowania choroby wąglikowej u zwierząt należy każdy wypadek, chociażby pojedyńczy, traktować pod względem desinfekcyi zapowietrzonych stajen, stanowisk i pastwisk, jako zarazę, polecając zawsze delegowanemu weterynarzowi, aby osobiście czuwał i dozorował nad wykonaniem i przeprowadzeniem desinfekcyi, według przepisów bliżej oznaczonych §. 20 wyżej powołanej ustawy;
4. z uwagi na przepisy §§. 20 ust. 4 i 27 ust. 3 zawezwać należy przełożonych gmin (obszarów dworskich), aby objaśnili właścicieli zwierząt, iż rzekome szczepienie ochronne wąglika jest ustawą zabronione, i że operacye krwawe na zwierzętach dotkniętych zarazą wąglikową lub podejrzanych o takową uskuteczniać, jakoteż zwłoki otwierać, wolno tylko weterynarzom upoważnionym. Do takich operacyi krwawych zaliczają się między innemi: upust krwi, zakładanie zawłok, fontaneli, wstrzykiwania podskórne, otwieranie guzów i obrzmień i t. p.

   Najściślejsze przestrzeganie wyżej podanych okoliczności jest o tyle niezbędnem i koniecznem, iż

w ostatnich czasach, mianowicie w końcu czerwca i w początkach lipca r. b. kilkanaście ludzi zmarło na czarną krostę wskutek zarażenia się przy potajemnem leczeniu i operowaniu zwierząt dotkniętych wąglikiem i że to rzekome ochranianie zwierząt od zarazy wąglikowej ociąga właścicieli od wykonywania środków weterynaryjno-policyjnych ustawą wskazanych, jedynych do skutecznego stłumienia zarazy,

5. w końcu zwraca się uwagę Pana, aby do wykonywania przepisów ustawy używał zawsze, jeżeli to jest możliwem, weterynarzy dyplomowanych, stosując się w tym względzie do przepisów ust. 2. §. 2 wyżej powołanej ustawy, względnie w razie znaczniejszego rozszerzenia się zarazy, odniósł się do c. k. Namiestnictwa w celu poczynienia stosownych zarządzeń.

Postępowanie z świniami przemyconemi.

Polecenie c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu we Lwowie z d. 27. Wrzcśnia 1886 l. 70.994., wystosowane do c. k. powiatowych Dyrekcyi skarbu.

Okólnikiem c. k. Namiestnictwa z dnia 3. października 1885 l. 61.402 intymowanym tutejszem rozporządzeniem z dnia 5. października 1885 l. 76.710 zabroniono na zasadzie §. 5. ustawy powszechnej o zaraźliwych chorobach zwierzęcych z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 35) sprowadzania i przewozu świń z Rosyi i z Królestwa Polskiego wzdłuż całej granicy, w obec czego postanowienia §. 46 powołanej ustawy mają swe zastosowanie w wypadku przemycenia świń z zagranicy.

W szczególności postanawia ustęp końcowy tego §. 46. że Władza polityczna ma za przyzwoleniem c. k. Prokuratoryi Państwa, w danym razie nawet przed orzeczeniem konfiskaty przemyconego bydła przez właściwy Sąd takowy sprzedać.

Tymczasem zdarzają się wedle odezwy c. k. Nam. z d. 6. Września b. r. l. 55.501 dość częste wypadki, że organa c. k. Straży skarbowej, sprzedaż przemyconych i przytrzymanych świń same zarządziły i przeprowadziły wbrew wyraźnym postanowieniom ustawy powołanej.

Poleca się przeto c. k. powiatowej Dyrekcyi skarbu, aby bezwłocznie pouczyła podwładne organa c. k. Straży skarbowej, że w razie przytrzymania świń lub w ogóle zwierząt, których sprowadzenie do kraju jest wzbronionem, mają przytrzymane zwierzęta oddawać najbliższej zwierzchności gminnej w przechowanie i o tem natychmiast zawiadomić odnośne c. k. Starostwo przy udzieleniu odpisu dotyczącego opisu czynu.

Zresztą odsyła się c. k. powiatową Dyrekcyę skarbu w tej mierze do reskryptu Wysokich c. k. Ministerstw spraw wewnętrznych i skarbu z dnia 31 sierpnia b. r. ogłoszonego w dzienniku ustaw państwowych pod Nr. 141.

D. j. w. *Jorkasch* m. p.

Z c. k. Nam l. 62.662 z dnia 3. paźdz. 1886.

Piętnowanie bydła po przebytej zarazie płucnej.

Okólnik c. k. Nam z d. 4. stycznia 1887 l. 721.

W wykonaniu przepisów ust. 14 do §. 28 rozporządzenia c. k. Ministerstw: spraw wewnętrznych, sprawiedliwości, rolnictwa i handlu z dnia 8. Grudnia 1886 (Dz. p. p. Nr. 172) postanawia się, iż piętno do znaczenia bydła, które przebyło zarazę płucną, ma być w kształcie litery R (rekonwalescent) 10ciu centimetrów wysokości przy odpowiedniej szerokości, i znak ten ma być umieszczonym na lewem zadzie bydlęcia.

Donoszenie o epizocyach c. k. szkole weterynaryi we Lwowie.

Odpis rozp. c. k. Namiestn. z dnia 25. stycznia 1888 liczba 4.582.

Do Pana c. k. Starosty w Bóbrce, Gródku, Lwowie, Rudkach, Przemyślanach, Żółkwi.

Dyrekcya c. k. szkoły weterynaryi we Lwowie wniosła pod dniem 17 stycznia b. r. l. 21. prośbę o udzielenie jej wiadomości o wypadkach pojawienia się chorób stadnych

w okolicach miasta Lwowa celem korzystania z nich w kierunku naukowym.

W uwzględnieniu pomienionej prośby, oraz celem ułatwieuia słuchaczom III. roku c. k. szkoły weterynaryjnej we Lwowie, praktycznego zapoznania się z objawami i przebiegiem chorób zaraźliwych zwierzęcych, wymienionych w §. 1. ogólnej ustawy o chorobach stadnych i o księgosuszu z roku 1880, zechce Pan Starosta w razie stwierdzenia w powiecie jednej z wymienionych chorób, zawiadamiać w krótkiej drodze Dyrekcyę c. k szkoły weterynaryi we Lwowie o dniu, w którym delegowany lekarz względnie weterynarz powiatowy, przybędzie ponownie do miejsca zapowietrzonego celem przeprowadzenia tamże środków weterynaryjno-policyjnych. Nadmienia się przytem, że w danym razie, wraz ze słuchaczami tej szkoły przybędzie zawsze docent lub asystent delegowany przez Dyrekcyę pomienionej szkoły weterynaryjnej.

Aby umożliwić cel tych wycieczek naukowych, zechce Pan Starosta zalecić delegowanemu lekarzowi względnie weterynarzowi powiatowemu, by delegowanemu przez Dyrekcyę szkoły weterynaryjnej docentowi lub asystentowi wraz ze słuchaczami szkoły, udzielał potrzebnych wskazówek w pomienionym kierunku.

Cechowanie bydła na rogach.

Rozp. Min. z dnia 18. Sierpnia 1883 (Dz. n. p. Nr. 141), którem zmieniają się przepisy rozporządzenia wykonawczego do §. 9. ustawy z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 38), o ile tyczą się wypalania cechy na bydle rogatem.

Ponieważ sposób wypalania cechy, przepisany w rozporządzeniu wykonawczem do §. 9 ustawy z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 38) dał w praktyce powód do licznych zażaleń, przeto, aby tymże o ile możności zaradzić, zmieniają się niniejszem cztery ostatnie ustępy rozporządzenia wykonawczego do §. 9. przerzeczonej ustawy i na ich miejsce wydają się następujące postanowienia:

Znak wypalony powinien mieć kształt ułamka, składającego się z dwóch cyfr arabskich.

Liczba arabska nad kreską wyraża powiat administracyjny i w tym celu powiaty administracyjne wzdłuż granicy leżące, oznaczyć należy liczbami bieżącemi.

Liczba, pod kreską będąca, wyraża okręg rewizora, przeto również oznaczyć należy liczbami bieżącemi okręgi rewizyjne każdego powiatu administracyjnego.

Cechę wypalać należy na lewym rogu zwierzęcia, a gdyby go zwierzę nie miało, na prawym rogu.

Gdy zwierzę nie ma obu rogów, lub gdy są jeszcze niedostatecznie rozwinięte, wypalać należy cechę po lewej stronie szyi, poniżej linii grzbietowej.

Na tych częściach zwierzęcia, na których cecha ma być wypalona, nie wolno umieszczać innych znaków do celów prywatnych.

Cielęta, nim skończą czwarty miesiąc życia, zapisać należy w regestrze bydła z wymienieniem znamion zewnętrznych charakterystycznych i jednocześnie opatrzyć także znakiem wypalonym.

Ze względu, iż do zrobienia nowych cech potrzeba pewnego czasu, dzień, w którym rozporządzenie niniejsze stać się ma obowiązującem, będzie oznaczony dla odnośnych krajów przez c. k. Namiestnictwo we Lwowie i c. k. Rząd krajowy w Czerniowcach i ogłoszony w Dziennikach ustaw i rozporządzeń krajowych.

Uwolnienie subwencyonowanych obór zarodowych od ponownego piętnowania.

Rozp. c. k. Nam. z dnia 9. stycznia 1883 l. 1525.

Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 3. stycznia 1883 l. 19.856 ex 1882 zezwoliło, aby obory zarodowe otworzone przez galicyjskie Towarzystwa rolnicze, z funduszów państwowych subwencyo-

nowane, składające się z bydła rozpłodowego, które po zakupnie otrzymało na rogach piętno A. M. i liczbę, i jest zapisane w katastrze bydlęcym, uwolnione było od ponownego piętnowania przez czas pozostawienia bydła w tych oborach zarodowych.

Nadzór nad targami poruczać należy weterynarzom.

Rozp. Nam. z dnia 10 grudnia 1885 l. 76.750.

Do Pana Starosty w Kałuszu.

Na przedłożony sprawozdaniem z dnia 2 grudnia 1885 l. 8437 rekurs Zwierzchności gminy miasta Kałusza przeciw zarządzeniom Pana Starosty z dnia 24 sierpnia 1885 l. 7702 w przedmiocie poruczenia nadzoru nad targami bydlęcemi tamtejszemu weterynarzowi, oznajmia się Panu Staroście, jak następuje:

Według postanowienia §. 9. ustawy powszechnej o zaraźliwych chorobach zwierzęcych z dnia 29 lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35 i dotyczącego rozporządzenia wykonawczego z dnia 12 kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36, mają wszelkie targi na bydło podlegać nadzorowi weterynarzy, gdzie to jest możliwe, t. j. gdzie w miejscu jest osiadły weterynarz.

A gdy ze strony wydziału powiatowego w Kałuszu ustanowiony został weterynarz i tenże w Kałuszu ma swą siedzibę, przeto stosownie do §. 3 ustawy z dnia 30 kwietnia 1870 Dz. u. p. Nr. 63 i wyżej powołanych postanowień ustawy, jak niemniej wydanego na tej podstawie okólnika tutejszego z dnia 23. lipca 1885 l. 44.329 obowiązkiem gminy jest, nadzór nad targami, jakoteż wykonywanie oględzin bydła i mięsa w Kałuszu temu weterynarzowi poruczyć i o wynagrodzenie tegoż według §. 31 ustawy gminnej się postarać.

O ile więc zarekursowanem zarządzeniem gmina miasta Kałusza do wypełnienia tego ustawniczego obowiązku zawezwaną a względnie zawiadomioną została, że nadzór nad targami bydlęcemi wykonywać ma tenże weterynarz, wniesionego przeciw temu przez gminę miasta Kałusza rekursu, c. k. Namiestnictwo uwzględnić nie może i zatwierdza to zarządzenie z tą modyfikacyą, że względem wynagrodzenia tego weterynarza, będzie rzeczą gminy z nim się ułożyć.

Przyczem nadmienia się Panu Staroście, że gdyby rzeczona gmina, włożonego na nią ustawą obowiązku powyższego wypełnić zaniedbała lub się wzbraniała, będzie rzeczą władzy politycznej według §. 107 ustawy gminnej potrzebne środki zaradcze na koszt i niebezpieczeństwo gminy zarządzić.

Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 26. marca 1886 l. 1381 nie uwzględniło rekursu gminy miasta Kałusza przeciw decyzyi c. k. Namiestnictwa z dnia 10 grudnia 1885 l. 96.750 które w zatwierdzeniu i w częściowem zmodyfikowaniu rezolucyi c. k. Starostwa w Kałuszu z dnia 24 Sierpnia 1885 l. 7702 wypowiedziano, że gmina miasta Kałusza w myśl postanowień §. 9. ustawy z dnia 29. Lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35 i rozporządzenia ministeryalnego z dnia 12 kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36. tudzież ustawy z dnia 30. kwietnia 1870 Dz. u. p. Nr. 68 jest obowiązaną nadzór nad targami jakoteż wykonywanie oględzin bydła i mięsa na targach w Kałuszu zamieszkałemu tamże weterynarzowi poruczyć i o wynagrodzenie tegoż się postarać. Nieuwzględnienie rekursu nastąpiło z powodów przytoczonych w rekursowanej decyzyi c. k. Namiestnictwa.

Chlewy spędowe.

L. 59759 z duia 17 kwietnia 1889.

W ostatnich czasach zauważyło Wys. Namiestnictwo, że przy transportach nierogacizny wysyłanych po za granicę kraju, nie zawsze przestrzegane bywają z całą dokładnością postanowienia rozporządzenia minist. z dnia 29. Marca 1889. Dz. u. p. Nr. 37, przezco handel wywozowy tych zwierząt nie może być sprowadzony na prawidłowe tory.

Ponownie tedy zaleca się Panu wezwać oglądaczy na stacyach kolejowych do ściślejszego wykonywania poruczonych im obowiązków, że w razie udowodnionego im najmniejszego przekroczenia postanowień wyżej powołanego rozporządzenia ministeryalnego a w szczególności §. 3go tego rozporządzenia, zostaną natychmiast usunięci od tych obowiązków a nadto zostaną pociągnięci do odpowiedzialności.

Również zauważyło Wys. Namiestnictwo, że dość często stwierdzoną została zaraza pyskowa i racicowa u nierogacizny wysyłanej za granice kraju, która przy jej ładowaniu na tutejszych krajowych stacyach, była za zdrową i niepodejrzaną uważana i która pochodziła z miejscowości wolnych od tej zarazy. Jest przeto bardzo prawdopodobnem, że nierogacizna zaraża się w chlewach i stanowiskach dla trzody spędowej i do wywozu przeznaczonej i zawsze dopiero w drodze w wagonach wybucha i przy wyładowaniu w miejscu przeznaczenia staje się widoczną. Jako główną przyczynę rozwlekania zarazy pyskowej i racicowej stwierdzono w niektórych razach niedostateczną desinfekcyę wzmiankowanych chlewów i stanowisk nierogacizny, jużto z zaniedbania, jużto z niemożności przeprowadzenia dokładnej desinfekcyi tych chlewów.

Aby zapobiedz szerzeniu się zarazy na tej drodze poleca się Panu bezwłocznie zarządzić:

1. Aby wszystkie chlewy i stajnie oraz stanowiska przeznaczone dla nierogacizny spędowej były urządzone w taki sposób, aby desinfekcya i oczyszczenie takowych mogły być dokładne i zaraza po odpędzie stada przeprowadzona. W tym celu ma być w tych chlewach, stajniach i stanowiskach podłoga nieprzepuszczalnie cementowana lub z płyt kamiennych cementem spojona; ściany i przegrody w tychże mogą być drewniane, lecz mają być do wysokości jednego metra pociągnięte gorącym terem.

2. Aby po każdorazowem opróżnieniu chlewy te i stanowiska były zaraz oczyszczone: podściółka i nawóz wywieziony a podłoga i ściany oraz żłoby i koryta odpowiednio desinfekcyonowane.

3. Aby wszystkie chlewy i stajnie oraz i stanowiska dla nierogacizny, nie urządzone w sposób wymieniony sub 1., były bezwarunkowo natychmiast zamknięte i dopiero po odpowiedniem ich przerobieniu oddane do użytku.

Za ścisłe wykonanie powyższego zarządzenia zrobi Pan osobiście odpowiedzialnym przełożonego gminy lub obszaru dworskiego miejsca, w którem znajdują się wzmiankowane chlewy i stanowiska dla nierogacizny spędowej.

C. k. weterynarze powiatowi i c. k. Żandarmerya mają przy każdej sposobności przekonywać się, czy zarządzenie powyższe bywa wykonywane; w razie przeciwnym mają oni donieść o tem Panu celem użycia środków przymusowych przeciw opieszałym przełożonym gmin i obszarów dworskich.

O wstrzymaniu transportu zawiadomić telegraficznie.

K. k. Ministeryum des Innern Nr. 4694.

Damit gegen Viehtransporte, welche mittelst der Eisenbahnen zur Ausfuhr nach dem Auslande gelangen und in den Gränzstationen aus irgend weterinärpolizeilichen Grunde vom Grenzübertritte zurückgewiesen werden, auch jederzeit nach Massgabe der Bestimmungen des allgem. Thierseuchengesetzes vorgegangen werden könne, hat das k. k. Landes-Ministerium über h. o. Ersuchen im Grunde der Bestimmungen des §. 10 Alinea 8. u. 9. der Durchführungs-Verordnung vom 2 April 1880 (St. G. B. Nr. 36), mit Erlass vom 5 l. M. Z. 8580 die Eisenbahn-Verwaltungen unter Hinweis auf seinen Erlass vom 1 Dezember 1880 Z. 37 212 (Centralblatt für Eisenbahnen und Dampfschiffahrt Nr. 144 vom Jahre 1880) aufgefordert die Veranlassung zu treffen, damit in Hinkunft jede Zurückweisung von Viehtransporten von der Einfuhr nach den angränzenden Auslandsstaaten von dem Vorstande der Grenzstation, oder dessen Stellvertreter unverweilt im telegraphischen Wege der betreffenden k. k. Bezirkshauptmannschaft zur Anzeige gebracht werde.

Hievon sind die betreffenden polit. Unterbehörden zu verständigen.

Wien am 18 März 1889.

An die k. k. Statthalterei in Lemberg.

Udziela się Panu c. k. Staroście w . . . . do wiadomości z uwagą, że w razie otrzymania takiego doniesienia winien Pan Starosta bezwłocznie uwiadomić o tem telegraficznie c. k. Namiestnictwo, równocześnie poczynić zarządzenia stosownie do postanowień ustawy o chorobach stadnych z 1880 r. i wdrożyć dochodzenia dla zbadania, na kim cięży wina nieprawidłowego wysłania tego transportu bydła za granicę.

O wydanych w takich razach zarządzeniach weterynaryjno-policyjnych i o wyniku dochodzenia należy zawsze do 5 dni przedłożyć Namiestnictwu sprawozdanie.

Sprzedaż trzody przepadłej.

Okólnik c. k. Nam. L. 23.183 z dnia 12 kwietnia 1886.

Wydarzyło się, iż zarządzona przez władzę polityczną na podstawie §. 46 ustawy o zaraźliwych chorobach zwie-

rzęcych z dnia 29. lutego 1880 D. u. p. Nr. 35 sekwestracya większej trzody bydła, które z ominięciem zakazu wprowadzenia przez granicę zostało przepędzone, musiała być uchyloną a względnie ściągnięcie urosłych kosztów utrzymania tej trzody nie mogło być zarządzone, dla tego, ponieważ wdrożone w tym wypadku śledztwo karne nie zakończyło się zasądzeniem z powodu przekroczenia wspomnianego zakazu wprowadzenia, lecz z powodu przekroczenia innego, sankcyi karnej o przepadłości nie zawierającego postanowienia, wskutek czego nie zawyrokował Sąd ani o przepadłości zatrzymanej trzody, ani też o zwrocie kosztów sekwestracyi.

Wskutek tego, tudzież z powodu, iż polityczna władza zaniedbała względem ewentualnej sprzedaży trzody, zarządzić wcześnie kroki ku temu w ustawie przewidziane, musiano znaczniejsze koszta utrzymania przyjąć na skarb państwa, jako podlegające na sekwestracyi przez władzę polityczną zarządzonej.

Dla możliwego zapobieżenia podobnym obciążeniom Skarbu Państwa przypomina się Panu c. k. Staroście wskutek reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 1. kwietnia 1886 do l. 149 na wypadki tego rodzaju, postanowienie ustępu 4 §. 46 ustawy o zaraźliwych chorobach zwierzęcych, a to w tym celu, by w wypadkach w tem postanowieniu unormowanych, a zatem także i w razie spodziewanych znaczniejszych kosztów tymczasowego utrzymania zwierząt, natychmiast po ich zasekwestrowaniu i zanim jeszcze właściwy Sąd ostatecznie zawyrokuje, zasięgał od Prokuratoryi rządowej przyzwolenia na sprzedaż zwierząt przez publiczną licytacyę.

Oględziny bydła opasowego.

Okólnik c. k. Nam. l. 45.001 z dnia 30 czerwca 1889.

Weszło do wiadomości c. k. Namiestnictwa, że weterynarze, względnie lekarze powiatowi, przeprowadzają oględziny bydła opasowego przed wypędzeniem ze stajen do transportu.

Według postanowień §. 8. ustawy o chorobach stadnych z dnia 29 lutego 1880 i odnośnego rozporządzenia wykonawczego z dnia 12 kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 35 i 36, oględziny zwierząt przed wydaniem paszportu bydlęcego wykonywać ma oglądacz gminny.

W obec powyższego, wysyłanie weterynarzy lub lekarzy powiatowych do wykonywania takich oględzin na koszt wła-

ściciela jest nieuzasadnione. Wzywa się Pana c. k. Starostę, aby w zarządzeniach swych stosował się ściśle do powyższego wyjaśnienia i przestrzegał, by weterynarze względnie lekarze powiatowi nie działali w tym względzie samowładnie.

Transport bydła do Szwajcaryi.

Okólnik c. k. Namiestnictwa z dnia 1 sierpnia 1888 l. 42.961 do wszystkich PP. c. k. Starostów i do W. PP. Prezydentów m. Lwowa i Krakowa.

Odnośnie do tut. okólnika z dnia 17 lutego 1888 liczba 9721 dotyczącego rozporządzeń wykonawczych do ustawy o środkach policyjnych przeciw chorobom stadnym w Szwajcaryi i wskutek reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 13. lipca b. r. L. 12754 podaje się poniżej reskrypt szwajcarskiego Departamentu rolnictwa z dnia 31 maja 1888, dotyczący bezwyjątkowego wykonywania wszystkich postanowień o wprowadzeniu bydła handlowego z zagranicy do Szwajcaryi. Reskrypt ten opiewa:

Znosząc wydane w okólniku Nr. 1 pouczenie do wszystkich pogranicznych weterynarzy szwajcarskich, zarządza się, iż z dniem 1 lipca wchodzą w życie wszystkie postanowienia dotyczące wprowadzania z zagranicy bydła handlowego bez jakichkolwiek wyjątków. Transporta bydła niezaopatrzone w przepisane świadectwo zdrowia (art. 87 rozp. wyk. z 14 października 1887) lub których ilość względnie opisanie zwierząt nie zgadza się z przedłożonym dokumentem (art. 88), nie będą począwszy od dnia wyżej podanego bezwarunkowo dopuszczone do wprowadzenia.

Podobne postępowanie będzie stosowane przy przesyłkach mięsa, przy których według art. 100 al. 1 poświadczenie zdrowia nie jest dołączone.

Na podstawie specyalnej ugody z Austro-Węgrami z d. 31 marca 1883, ważność austro-węgierskich poświadczeń zdrowia dla bydła oznaczona jest zamiast na 8, tylko na 6 dni i tak opiewające dokumenta, bądą uznawane, jeżeli odpowiadają innym postanowieniom regulaminu.

Chciej Pan zawiadomić o tem wszystkich przełożonych gmin i obszarów dworskich w powiecie i treść niniejszego okólnika należycie ogłosić.

Stampilie targowe.

Okólnik c. k. Namiestnictwa L. 22.521 z dnia 30. Marca 1890 r., którym polecono c. k. Starostwom zarządzić, aby paszporta zwierząt racicowych zakupionych na targach były zawsze opatrzone na odwrotnej stronie stampilią dozoru targowego, datą odbytego targu i podpisem weterynarza względnie innego oglądacza, któremu dozór nad targami poruczony został.

Projekt Regulaminu

targów zwierzęcych (bydła rogatego, koni i nierogacizny),

dla targowicy w gminie . . . .

§. 1.

Dzień targu.

Targi zwierzęce, t. j. bydła rogatego, koni i nierogacizny, koncesyonowane rozporządzeniem . . . . mają się odbywać jako targi doroczne (jarmarki) w dniach . . . . jako targi tygodniowe w . . . .

W razie, gdyby na powyżej przeznaczony dzień targu przypadło święto uroczyste, natenczas odbywać się będzie targ w dniu . . . .

§. 2.

Miejsce targowicy.

Miejscem targu jest targowica urządzona w myśl rozporządzenia c. k. Namiestnictwa z dnia . . . . . . l. . . . . i to wspólna dla bydła rogatego, koni i nierogacizny na placu . . . . względnie dla bydła rogatego na placu . . . .

dla koni „ . . . .
dla nierogacizny „ . . . .

§. 3.

Sprzedaż po za targowicą.

Zatrzymywanie oraz sprzedaż bydła rogatego, nierogacizny i koni na targ przypędzonych, jest wzbronione podczas trwania targu na ulicach i placach.

§. 4.

Oczyszczenie targowicy i drogi przypędowej.

Gmina ma po każdym targu tak targowicę, jak i drogę przypędową oczyścić, w ogólności wszystkie place: jak obserwacyjny i targowy, dalej okoły dla chorych przeznaczone i ścierwiska, czysto utrzymywać. Po wypuszczeniu bydła zarazą dotkniętego z odpowiedniego placu, ma tenże być oczyszczony i desinfekcyonowany.

§. 5.

Komisya targowa i personal targowy.

Nadzór nad targiem wykonuje komisya targowa, składająca się z rzeczoznawcy i komisarza targowego.

Rzeczoznawcą ma być przedewszystkiem weterynarz, a w razie braku tegoż lekarz lub chirurg, w wyjątkowych zaś razach może gmina poruczyć czynność rzeczoznawcy innym osobom, obznajomionym z chorobami zwierząt. Komisarzem targowym może być każdy członek zwierzchności gminy, przez nią do tej czynności przeznaczony.

Naczelnik gminy lub tegoż zastępca, rzeźnicy i handlarze bydła, nie mogą być członkami komisyi targowej.

Rzeczoznawcę i komisarza mianuje zwierzchność gminy; dla targowic zaś położonych na obszarze dworskim i utrzymywanych przez obszar dworski, przełożony tegoż.

O zamianowaniu rzeczoznawcy ma naczelnik gminy (obszaru dworskiego) donieść c. k. Starostwu, które ma prawo nie zatwierdzić niezdolnego lub nieodpowiedniego.

W miejscowościach targowych, położonych w pasie pogranicznym, jest nadto przynależny rewizor bydła członkiem komisyi targowej dla targowic bydlęcych, a to w celu wydawania paszportów. Oprócz tego dostarczy gmina w dniu targowym dostateczną ilość dozorców targowicy, którzy mają być zaopatrzeni w odpowiednie oznaki.

§. 6.

Czynności urzędowe komisyi targowej.

Komisya targowa:

a) ogląda na placu obserwacyjnym zwierzęta na targowicę przypędzone, oraz paszporta tychże;

b) oznacza miejsce, na którem zwierzęta na targowicy mają być umieszczone;

c) dozoruje podczas trwania targu placu targowego tak w kierunku weterynaryjnym, jak i policyjnym;

d) wydala z targowicy zwierzęta, które w czasie trwania targu okazały się choremi;

e) prowadzi protokół targowy i wydaje nowe paszporta;

f) zarządza po każdym targu oczyszczanie targowicy, placów do niej należących (do obserwacyi dla chorych sztuk i ścierwiska) i drogi przypędowej i czuwa nad wykonaniem tegoż;

g) w ogóle ma się zastosować ściśle do niniejszego porządku targowego i do przepisów ustawy z dnia 29. lutego r. 1880 (Dz. u. p. l. 35 i 37), jakoteż i odpowiednich rozporządzeń minist. (Dz. u. p. l. 36 i 38).

§. 7.

Obowiązki komisyi targowej.

Rzeczoznawca ma:

a) na placu obserwacyjnym zbadać stan zdrowia każdej sztuki zwierząt na targ przyprowadzonej;

b) oznaczyć, czy takowa jako zdrowa może być wpuszczoną do targowicy, lub czy jako dotknięta chorobą zaraźliwą ma być odprowadzoną na odpowiedni plac dla zarażonych;

c) potwierdzić na paszportach, wydać się mających dobry stan zdrowia zwierząt.

Komisarz targowy ma:

a) zbadać paszporta zwierzęce i postąpić według paragrafu 11;

b) w tych miejscowościach, w których c. k. Namiestnictwo zarządzi, prowadzić protokół targowy według załączonego wzoru (patrz *A. Wzór protokołu targowego*) i wypełniać w nim dokładnie wszystkie rubryki;

c) a w razie sprawdzenia choroby zaraźliwej, uwiadomić o tem przełożonego gminy, który zarządzi środki zaradcze i natychmiast doniesie o tem władzy politycznej, jeżeli potrzeba nawet w drodze telegraficznej;

d) w miejscowościach położonych po za pasem granicznym wydawać w myśl §. 12 paszporta zwierzęce, które w miejscowościach targowych pasu pogranicznego wystawia przynależny rewizor.

§. 8.

Prawa komisyi targowej.

Bez wiedzy komisyi targowej nie wolno ani jednej sztuki bydła wpuścić na targowicę lub z tejże wydalać. Do poleceń komisyi targowej mają zastosować się tak właściciele bydła lub ich zastępcy i poganiacze bydła, jakoteż wszyscy kupcy i w ogóle osoby na targowicę uczęszczające. Komisya ma prawo osoby sprzeciwiające się ich zarządzeniom z targowicy wydalić.

§. 9.

Sprawdzenie stanu zdrowia bydła i postępowanie z bydłem chorem na choroby zaraźliwe.

Przed wpuszczeniem bydła, nierogacizny i koni na targowicę, ma rzeczoznawca każdą sztukę z osobna zbadać na placu obserwacyjnym co do stanu zdrowia.

Trzody, w których kilka lub nawet tylko jedna sztuka jest chorą na chorobę zaraźliwą (§. 1. ust. z r. 1880) lub o takową jest tylko podejrzaną, mają w całości, a więc wraz ze sztukami jeszcze zdrowemi, być umieszczone na placu przeznaczonym dla chorych i to bez względu, czy te trzody są zaopatrzone paszportami, czy nie.

Po sprawdzeniu zaraźliwej choroby ma być natychmiast przeprowadzone oczyszczenie i desinfekcya placu obserwacyjnego i drogi przypędu do targowicy; prócz tego mają być przeprowadzone postanowienia odpowiednich §. §. ustawy zwierzęcej lub księgosuszowej z r. 1880. Koszta wynikłe z utrzymania i dozorowania zwierząt zarażonych, ponosi właściciel tychże.

§. 10.

Sprawdzenie paszportów bydlęcych.

Przed wpuszczeniem bydła na targowicę ma komisya targowa zbadać odpowiednie paszporta:

a) Każda pojedyńcza sztuka bydła lub trzody pochodząca nawet z tej samej miejscowości, w której targ się odbywa, ma być zaopatrzona w przepisany paszport.

b) Bydło pochodzące z pogranicznego pasu Galicy lub Bukowiny ma być zaopatrzone paszportem na papierze barwy różowej, podpisanem przez rewizora bydła. Wszystkie sztuki mają być oznaczone piętnem, to jest wypaloną cyfrą, odpowiadającą okręgom rewizyjnym (ogłoszonym w dzienniku ustaw).

c) Bydło pochodzące z innych stron Galicyi lub Bukowiny, ma być zaopatrzone paszportem na papierze białym, podpisanym przez przełożonego gminy (obszaru dworskiego).

d) Komisya targowa ma sprawdzić, iż przyprowadzone bydło jest w rzeczywistości to, dla którego paszport przedłożony został wydany; dlatego ma liczba, jakoteż znamiona zwierząt odpowiadać liczbie i znamionom podanym w paszporcie, a ubytek lub odsprzedaż części stada lub pojedyńczych sztuk ma być na paszporcie uwidoczniona i potwierdzona przez przełożonego gminy lub tegoż zastępcę tej miejscowości, w której zmiana ta nastąpiła.

e) Paszporta ważne są na dni 10 (od dnia tegoż, nie wliczając dnia wydania paszportu). Przedłużenie paszportu ma być na tymże uwidocznione, t. j. przez przełożonego gminy (obszaru dwor-

skiego) lub tegoż zastępcę tej miejscowości, w której bydło w tym dniu się znajdowało. Przedłużenie paszportu jest ważne na 10 dni, dozwolone tylko raz jeden z wyjątkiem dla trzody pędzonej. Paszporta mają posiadać zresztą wszystkie inne znamiona, przepisane §. 4 i 8 rozporządzenia minist. z 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. liczba 36.

Nierogacizna i konie mają być zaopatrywane paszportami tylko wtenczas, jeżeli są wpędzone z zagranicy, lub jeżeli władza krajowa w czasie panowania zarazy zarządzi, by nierogacizna lub konie zaopatrywano paszportami, które mają mieć powyżej podane wymogi.

§. 11.

Postępowanie z bydłem przypędzonem bez paszportu lub z paszportem niedokładnym.

1. Bydło (czy to pojedyńcze sztuki, czy całe trzody), które na targ przypędzono bez paszportu, albo którego paszporta nie posiadają przepisanych (§. 10) wymogów, nie może być przypuszczone na targowicę.

2. Bydło podejrzane co do swego pochodzenia, ma być w miejscowości targu zabite (§. 9. ust. zwierz.).

3. Bydło niepodejrzane co do pochodzenia, dotknięte chorobą zaraźliwą, ma być umieszczone na placu przeznaczonym dla chorych.

4. Bydło przez rzeczoznawcę za zdrowe uznane a niepodejrzane co do swego pochodzenia, ma być ponownie po ukończonym targu jak najdokładniej zbadane, a w razie gdy co do zdrowia nie zachodzi żadna wątpliwość, zaopatrzone paszportem nowym, w którym zapisać należy to, co zaszło i może być przypuszczone do dalszego obrotu.

Protokół, w którym zajście o zatrzymaniu bydła przyprowadzonego na targowicę bez paszportu lub z nieodpowiednim paszportem ma być dokładnie opisane i do którego w danym razie ma być dołączony ściągnięty paszport, ma komisarz targowy przesłać c. k. Starostwu do dalszego zarządzenia.

5. Według tych samych postanowień należy postąpić z nierogacizną i z końmi w tych wypadkach, gdy takowe mają być paszportami zaopatrzone.

§. 12.

Wydanie paszportu nowego.

Komisarz targowy (względnie rewizor bydła):

a) wydaje — w razie odsprzedaży pojedyńczych sztuk z większej trzody pokrytej jednym paszportem — nowy paszport dla pojedyńczej sztuki a odsprzedaż uwidocznia w pierwotnym paszporcie; w razie zaś podziału trzody pokrytej jednym paszportem w kilka partyi, wydaje nowe paszporta dla tychże, zatrzymując stary paszport.

Nowe paszporty mają odpowiadać przepisom §. 8. rozp. min. z 12. kwietnia 1880 (Dz. u. p. l. 36); w tychże należy wymienić miejscowość, pochodzenie bydła, numer i datę paszportu pierwotnego, w razie pochodzenia bydła z pasu pogranicznego i tę okoliczność z podaniem cyfry piętna (znaku wypalonego) okręgu rewizyjnego.

W ogóle wszelkie rubryki paszportu mają być dokładnie atramentem wypełnione a dobry stan zdrowia przez rzeczoznawcę potwierdzony.

Zeszyty paszportowe ma komisarz targowy należycie prowadzić i po ukończeniu targu takowe zwierzchności gminnej (obszaru dworskiego)

do przechowania oddać. Takowa jest odpowiedzialną za wszelkie nadużycia i za wszelkie niedbalstwo w zarządzeniu temi książkami.

Zużyte zeszyty sznurowe zachowane być mają u przełożonego gminy (obszaru dworskiego) przez rok od ostatniego wpisania.

b) Komisarz targowy (względnie rewizor) udziela przedłużenia paszportów. w razie gdyby ważność tychże na dni 10 w dniu targowym upływała, uwidoczni to w samym paszporcie bydlęcym i ma takowe zapisywać w osobnym protokole pod liczbą bieżącą.

Protokoły przedłużenia paszportów (rozp. Namiest. z $^{27}/_{12}$ 1881, l. 71.306) mają być po ukończeniu targu oddane naczelnikowi gminy (obszaru dworskiego), który jest za ich odpowiedne utrzymanie odpowiedzialnym.

c) W razie zmiany właściciela bydła (czy to pojedyńczej sztuki, czy trzody pokrytej jednym paszportem) ma komisarz targowy (względnie rewizor bydła) w odpowiednim paszporcie bydlęcym imię i nazwisko, oraz zamieszkanie nowego właściciela wpisać i zaopatrzyć swym podpisem oraz odpowiedniemi datami.

Dla nierogacizny i koni wydaje komisarz targowy nowe paszporty w tych samych przypadkach jak dla bydła w razie wydania polecenia, iż takowe mają być paszportem zaopatrzone.

§. 13.

Godziny targu.

Targ na bydło może się odbywać w czasie od 1. kwietnia do końca września od godziny . . . . a od

1 października aż do końca marca od . . . . rano i może trwać aż do 5-tej a względnie 4-tej godziny po południu. Na targowicę wolno wpuszczać bydło na godzinę przed końcem tegoż.

Przed zmrokiem ma bydło targowicę opuścić.

§. 14.

Obecność komisyi targowej na targowicy.

Komisya targowa t. j. rzeczoznawca i komisarz targowy, oprócz tej potrzebni dozorcy mają stawić się w dniu targu na godzinę przed rozpoczęciem tegoż i tamże pozostać do ukończenia targu aż do załatwienia wszelkich czynności.

§. 15.

Sposób sprzedaży bydła.

Sposób sprzedaży bydła, nierogacizny lub koni, pozostawia się umowie między sprzedającym a kupującym.

§. 16.

Pobory targowe.

Przed rewizyą zwierząt na targ przyprowadzonych ma właściciel lub tegoż zastępca złożyć na ręce komisarza targowego taksę targową na rzecz gminy za odbiorem pokwitowania w wysokości . . . . centów od sztuki bydła rogatego i koni a . . . . cent. od cieląt, świń i owiec, a za wydanie paszportu 2 ct. od paszportu*). Fundusz uzyskany z taks targowych ma służyć na pokrycie wydatków połączonych z urządzeniem i utrzymaniem targowicy tudzież na wynagrodze-

*) Wysokość taksy ustanawia c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym na podstawie uchwały rady gminnej.

nie komisyi targowej, o ile takowa ma pobierać wynagrodzenie za swe czynności.

Ani komisarzowi, ani rzeczoznawcy lub rewizorowi bydła, ani dozorcom targowicy nie wolno żądać lub brać od właściciela bydła lub tychże zastępców, żadnej opłaty osobnej za swoje czynności.

§. 17.

Odwołanie się przciw zarządzeniom komisyi targowej.

Przeciw zarządzeniom komisyi targowej służy prawo odwołania się:

1. do zwierzchności gminnej w razie wydalenia z targowicy osób sprzeciwiających się jej zarządzeniom (§. 7);

2. do władzy politycznej w razie sprawdzenia choroby zaraźliwej (§. 8), zakwestyonowania paszportu (§. 9 i 10).

§. 18.

K a r y.

Przekroczenia niniejszego regulaminu targowego, o ile nie stanowią przekroczenia albo karygodnego czynu według ogólnej ustawy karnej albo ustaw. z 29 lutego 1880 r. Dz. u. p. l. 35 i 37 i z 24 maja 1882 r. Dz. u. p. l. 51, jakoteż i niewykonania zarządzeń korzyści targowej wydanych na podstawie niniejszego porządku targowego lub ustawy z 29 lutego 1880 Dz. u. p. l. 35 i 37, podlegają karze wedle przepisów rozporządzenia z 30 września 1857.

Do postępowania karnego i wydania orzeczenia, jest powołane właściwie c. k. Starostwo.

Z c. k. Namiestnictwa.

Targowica w .... Powiat.

Protokół targowy.

Liczba bieżąca	Dzień targu	Paszportu		Imię, nazwisko i stan właściciela bydła	Ilość			Sprzedano				Cena		Paszport wydano				Uwaga
		Liczba	Miejsce i data wydania		Woły	Krowy	Razem	Woły	Krowy	Razem	Komu i dokąd	złr.	ct.	dla sztuk: Woły	Krowy	Razem	pod liczbą zarejestrowaną	

ROZDZIAŁ III.

Paszporta bydlęce.

W myśl ustawy o chorobach stadnych z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 35, 36, 37, 38) każde bydlę, znajdujące się w obiegu publicznym, częstokroć także konie, świnie, owce i kozy, mają być pokryte paszportami bydlęcymi. Paszporta mają walor 10-dniowy, po upływie którego to czasu, może być paszport, po dokonanych oględzinach, przedłużony na dalsze 10 dni. Na podstawie ces. patentu z dnia 27. grudnia 1852 §. 8., należy dziesięciodniowy walor rozumieć w następujący sposób: jeżeli paszport wydany został 1. stycznia, natenczas oblicza się czas ważności takowego od 2. stycznia. Paszport jest przeto ważny aż do upływu 11. stycznia i dopiero z rozpoczynającym się dniem 12. musi być przedłużony. W pasie granicznym wydają paszporta na czerwonym, wewnątrz kraju na białym papierze.

Wydawanie paszportów należy do zakresu działania gminy a w pasie pogranicznym do rewizorów. Bliższe przepisy zawarte są w §. 8. ustawy o chorobach zaraźliwych z dnia 29. lutego 1880 i §. 9. ust. o księgosuszu z dnia 29. lutego 1880.

W Cislitawii paszporta wolne są od należytości stemplowej (rozp. Min. skarbu z 15. listopada 1868 L. 35.999); do Węgier przeznaczone, muszą być za

opatrzone w stempel 5-centowy za tłumaczenie na język niemiecki.

Tłumaczenie na niemieckie paszportów do Węgier.

Okólnik c. k. Nam. z d. 8. Lutego 1880 L. 6594.

Dla dopięcia celów weterynaryjno-policyjnych, zamierzonych przez zarządzone dostarczania paszportów i certyfikatów pochodzenia bydła, — zarządziło król. węgierskie Ministerstwo rolnictwa, przemysłu i handlu, ponownie co potrzeba, aby na przyszłość wszystkie paszporty i certyfikaty pochodzenia bydła, przeznaczone dla tutejszego kraju, zaopatrzone były w obopólnie umówione tłumaczenie niemieckie.

O czem się Pana c. k. Starostę wskutek reskryptu Wysokiego Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 29. stycznia 1880 L. 1399 i odnośnie do tutejszych reskryptów z d, 20. września 1878 L. 43.012 i 18. lipca 1879 L. 34.717 do dalszego zarządzenia i zastósowania się zawiadamia.

Formularze paszportów mają się znajdować w gminach w zeszytach, a nigdy w pojedyńczych arkuszach.

Okólnik c. k. Nam. z 5. lipca 1880 l. 31.958

Dla zapobieżenia nieprawidłowościom w prowadzeniu protokołów paszportów bydła, należy wedle reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 18. czerwca 1880 l. 9438 baczyć na to, aby formularze paszportów dla bydła, w gminach nie znajdowały się w pojedyńczych arkuszach, lecz tylko w zeszytach, jak to przepisuje rozporządzenie wykonawcze do powszechnej ustawy o chorobach bydlęcych z dnia 12. kwietnia 1889 D. u. p. Nr. 36 §. 8.

Przeto formularze te mają c. k. Starostwa wydawać gminom tylko w zeszytach, których końce nici na pierwszej stronie juxty za pomocą pieczęci wyciśniętej przez c. k. Starostwo przytwierdzone być winne.

Odnośne druki znajdujące się w ekonomacie c. k. Namiestnictwa i o ile takowe nie są przeznaczone dla okręgów rewizyjnych w powiatach pogranicznych, należą do druków płatnych.

Liczba formularzy paszportów bydła do l. składowej 231 kosztuje 26 ct., libra zaś protokołów przedłużeń tychże paszportów, arkusze wkładowe i okładowe do l. składu 233 kosztuje 42 ct. w. a.

Wzywa się przeto Pana c. k. Starostę, aby bezwłocznie zawiadomił o tem Zwierzchności miejscowe, następnie zaś, aby stosownie do potrzeby, t. j. ilości gmin i stanu bydła zażądał potrzebnych druków powyższych bezpośrednio od Dyrekcyi urzędów pomocniczych c. k. Namiestnictwa, za nadesłaniem należytości w gotówce lub za przekazem pocztowym, wreszcie, aby dla każdej gminy względnie obszaru dworskiego sporządził odpowiednie zeszyty (według potrzeby n. p. 50 lub 100 arkuszy) i takowe doręczył Zwierzchnościom miejscowym za zwrotem należytości.

Przestrzeganie przepisów paszportowych.

Okólnik c. k. Nam. z 27. października 1880 l. 55.457.

Według zawiadomienia c. k. szlązkiego Rządu krajowego w Opawie z dnia 18. października 1880 l. 9193 nadchodzą do Szlązka transporty bydła rogatego z Galicyi ładowane na stacyi kolejowej w Bochni, zaopatrzone paszportami jeszcze starej formy.

C. k. Rząd krajowy uprasza zatem o zarządzenie, aby transporty bydła rogatego galicyjskiego zaopatrzone były w paszporty bydła, przepisane §. 8. ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35.

Gdy i przy innej sposobności spostrzeżono, że przepisy powołanego §fu. ustawy nie bywają jeszcze wszędzie przestrzegane, przeto odwołując się do tutejszego okólnika z dnia 10. maja 1980 l. 20.450 tudzież do okólnika z dnia 5. lipca 1880 l. 31.958, wzywa się Pana Starostę (Prezydenta), o dołożenie usilnych starań, aby przy wystawianiu paszportów bydła przez uprawnionych do tego przełożonych miejscowych (wójtów i przełożonych obszarów dworskich) *używano nadal tylko* blankietów paszportowych w formie §. 8. z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35. przepisanych, aby nad wykonaniem przepisu tego §fu ustawy czuwał, a w razie spostrzeżonych uchybień zarządził, co potrzeba, celem pociągnięcia winnych do odpowiedzialności.

Przypomnienie o paszportach bydła.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 11. lutego 1881 l. 6205.

Z powodu ogłoszenia w dzienniku ustaw państwa (Nr. 35, 36, 37, 38 z roku 1880) nowych ustaw o zapobieżeniu i niszczeniu zaraźliwych chorób zwierzęcych i zarazy bydlęcej, polecono Panu c. k. Staroście okólnikiem tutejszym z dnia 10. maja 1880 l. 20.450 między innemi także zwrócić uwagę przełożonych gmin i obszarów dworskich, tudzież posiadaczy bydła na obowiązki, jakie rzeczone ustawy na nich wkładają, a w szczególności na obowiązek donoszenia o wypadkach zaraźliwej choroby zwierzęcej, przestrzegania przepisów paszportowych, a względnie prowadzenia protokołów paszportowych, a zarazem przedstawić im, że wszelkie uchybienia w tym względzie, czy to z umysłu, czy z nagannej opieszałości, podpadają w myśl §. 44, 45 i 46 powszechnej ustawy o chorobach bydlęcych surowej karze a nadto pociągają za sobą czasem straty materyalne, jakoto utratę przedmiotu lub prawa do wynagrodzenia za bydło ubite.

Również polecono Panu Staroście w przedmiocie paszportów bydlęcych okólnikiem tutejszym z dnia 5. lipca 1880 liczba 31.958, aby stosownie do potrzeby, to jest: ilości gmin i obszarów dworskich i stanu bydła w powiecie, postarał się o potrzebne druki paszportów bezpośrednio w Dyrekcyi urzędów pomocniczych c. k. Namiestnictwa i doręczył takowe w zeszytach zaopatrzonych pieczęcią urzędową c. k. Starostwa wszystkim dotyczącym przełożonym gmin i obszarów dworskich do użytku.

Wreszcie okólnikiem z dnia 27. października 1880 l. 55.457 wezwano Pana Starostę do dołożenia starań, aby przy wydawaniu paszportów bydła przez uprawnionych do tego przełożonych gmin i obszarów dworskich używano nadal tylko blankietów paszportowych w formie §. 8. ustawy z dnia 28. lutego 1880. Dz. n. p. Nr. 35 przepisanej i aby czuwał nad ścisłem wykonaniem tego przepisu.

Z licznych rekursów w sprawach paszportowych, jak niemniej z odezw c. k. Prokuratoryi państwa, jak niemniej z zasięgniętej wiadomości w Dyrekcyi urzędów pomocniczych, przekonuje się atoli c. k. Namiestnictwo, że nie wszędzie zastosowano się do powyższych rozporządzeń tutejszych, że nie

wszyscy przełożeni miejscowi zaopatrzeni zostali w potrzebne druki paszportowe, a zapewne i nie pouczono ich należycie o przestrzeganiu przepisów paszportowych, albowiem w bardzo licznych wypadkach ruch bydła odbywa się bez przepisanych paszportów z narażeniem właścicieli na skutki ustawą przewidziane.

Z tego więc powodu, powołując się na okólniki wyżej powołane, wzywam Pana c. k. Starostę stanowczo, aby przy każdej sposobności pouczał przełożonych miejscowych, tudzież posiadaczy bydła, o obowiązkach pod względem przepisów paszportowych dla bydła, aby się bezwłocznie postarał o potrzebną ilość druków (zeszytów) paszportowych i zaopatrzył niemi wszystkich przełożonych miejscowych, do wydawania paszportów bydła uprawnionych, i aby na koniec o poczynionych dotąd zarządzeniach swych w tej mierze zdał sprawę c. k. Namiestnictwu w nieprzekraczalnym terminie do końca bieżącego miesiąca.

Za ścisłe wykonanie niniejszego rozporządzenia, robię Pana c. k. Starostę odpowiedzialnym.

Paszporta mają być w zeszytach dawane gminom.

Okólnik c. k. Nam. z d. 8. stycznia 1882 l. 67.170.

Okólnikiem tutejszym z dnia 5. lipca 1880 l. 31.958 zarządzono, by dla zapobieżenia nieprawidłowościom w prowadzeniu protokołów paszportowych, obdzielono urzędy do wydawania paszportów bydła upoważnione, nie w pojedyńczych arkuszach lecz zeszytami, zszytymi, pieczęcią urzędową Starostwa zaopatrzonymi, i aby Pan Starosta stosownie do potrzeby t. j. ilości gmin (obszarów dworskich) i stanu bydła, zażądał każdym razem potrzebnych druków bezpośrednio z ekonomatu c. k. Namiestnictwa, a to w zeszytach, według odezwy Dyrekcyi urzędów pomocniczych c. k. Namiestnictwa z dnia 23 sierpnia 1880 l. 2.634 zeszyt druków płatnych o 50 arkuszach po 50 centów w. a. — i po zeszyciu i przytwierdzeniu końców nici pieczęcią urzędową, doręczył urzędom gminnym (obszarom dworskim) a względnie rewizorom bydła.

Tymczasem miało c. k. Namiestnictwo niejednokrotnie sposobność przekonania się, że nie wszędzie zastosowano się do powyższego zarządzenia, a to pomimo że późniejszym okól-

nikiem tutejszym z dnia 11. lutego 1881 I. 6.205 wezwano Pana ponownie do ścisłego przestrzegania przepisów paszportowych, — czego skutkiem są liczne sprawy karne, na które strony bywają narażone, jak o tem c. k. Prokuratorya państwa i c. k. Żandarmerya donoszą.

Otóż przypominając powyższe okólniki tutejsze, wzywa się Pana Starostę ponownie, by pod osobistą odpowiedzialnością zechciał się ściśle do nich zastósować na przyszłość, przyczem i to się w końcu nadmienia, że dla jednostajności i skuteczniejszej kontroli, zeszyty paszportowe, równą ilość to jest po 50 arkuszy zawierać mają.

Paszporta węgierskie wydane niezgodnie z przepisami, należy przesyłać do c. k. Namiestnictwa.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 8. paźdz. 1880 l. 51.826.

Tekst jako zbyteczny opuszcza się.

Postępowanie z paszportami już użytymi.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 16 kwietnia 1881 l. 10.635.

Rozporządzenie wykonawcze do §. 8. ustawy o zaraźliwych chorobach zwierzęcych, z dnia 29 lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35 postanawia (ustęp 14) że, gdy transport bydła, objęty jednym paszportem, podzielony być ma na kilka części należy dla każdej części wydać nowy paszport, stary zaś odebrać. Natomiast nie przewidziano co się ma stać z paszportem:

1) jeżeli rzeźnik kupi sztukę bydła i otrzyma paszport, bydlę na podstawie oględzin na rzeź zabije i mięso sprzeda, albo też
2) jeżeli ktoś kupi sztukę bydła i otrzyma przytem paszport a następnie wstawi to bydlę do swej stajni.

W 30 kilometrowym pasie granicznym, musi być ten paszport okazany rewizorowi bydła, na podstawie którego zapisze rewizor bydlę w katastrze bydlęcym.

A ponieważ paszport jest ważny przez dni 10, zatem w obydwu wypadkach powyższych wydarzyć się może, że dotyczący właściciele posiadają paszporty ważne jeszcze przez dni dziewięć.

W wypadku pod 1) posiada rzeźnik paszport, ale nie ma bydlęcia do tego paszportu; w wypadku zaś pod 2) może właściciel po zapisaniu bydlęcia w katastrze, paszport zniszczyć. W obydwu zaś wypadkach może nastąpić nadużycie paszportów zostających w posiadaniu osób, a mianowicie mogą łatwo takie paszporty użyte być do pokrycia dokonanego przemycenia bydła.

Okoliczność ta, na pewnych wypadkach oparta, powoduje c. k. Namiestnictwo w analogicznem zastósowaniu powołanego na wstępie rozporządzenia wykonawczego, do postanowienia, że w wypadku pod 1) ma zwierzchność gminna (obszaru dworskiego) odebrać paszport, skoro udzielone zostanie pozwolenie na rzeź, w wypadku zaś pod 2) po udzieleniu zezwolenia na przyjęcie bydlęcia do trzody gminnej (§. 7 rozp. minister. z 12 kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36.) a w pasie granicznym ma rewizor bydła odebrać taki paszport, skoro zapisze bydlę w katastrze.

Z takimi odebranymi paszportami, na których uwidocznić należy datę i Nr. udzielonego zezwolenia, względnie zapisania w katastrze, — postąpić się ma według postanowień ustępu 8. powołanego rozporządzenia wykonawczego do §. 8 ustawy Nr. 35.

Chciej Pan to należycie ogłosić i nad zastosowaniem się do tego czuwać.

Druki paszportów bydlęcych.

Rozp. min. z dnia 7. czerwca 1881. (Dz. u. p. Nr. 73).

Rozporządzenia wykonawcze do ogólnej ustawy o chorobach stadnych zawierają w §. 8 al. 5 postanowienia, że osoby, wydające paszporty bydlęce, pobierać mają druki do tego potrzebne od Władzy administracyjnej krajowej.

Z tego wynika, że druki te mogą być w drukarni odbite tylko na zamówienie Władzy krajowej i tylko Władzom politycznym wydawane i że nie mogą być ubocznie sprzedawane.

Paszporta dla bydła w zaprzęgu.

Rozporządzenie c. k. Namiestnictwa z dnia 22. listopada 1881 l. 44.385, wyjaśniające zastosowanie przepisów §fu 8. i 11. ustawy o chorobach stadnych i §. 9. ustawy o księgosuszu z 1880 r.

Odnośnie do reskryptu wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 8. sierpnia 1881 l. 11.169 przesyła się Panu Staroście niektóre wyjaśnienia co do zastósowania przepisów §§ 8. i 11. ogólnej ustawy o chorobach stadnych i §. 9. ustawy o księgosuszu z 1680 roku (Dz. u. p. Nr. 35 i 37) mianowicie:

Do §. 8. ogólnej ustawy o chorobach stadnych nadmienia się jak następuje: bydło w zaprzęgu, które tylko czasowo zmienia swe stanowisko nie potrzebuje być zaopatrzone w paszport bydlęcy; natomiast jeżeli takie bydło w zaprzęgu prowadzone jest na sprzedaż, nateczas musi mieć przepisany paszport. Tak samo postępować należy z bydłem w zaprzęgu w pogranicznym pasie rewizyjnym (w którym kataster bydła jest zaprowadzony) zachowując w swej mocy wszelkie inne obostrzenia wydane w celu zapobieżenia przemytnictwu.

§. 9. ustawy o księgosuszu z 1880 ma być tak rozumiany, że bydło pastwiskowe w pogranicznym pasie rewizyjnym zaopatrzone być musi w dotyczący paszport bydlęcy; jednakowoż takiego paszportu nie potrzeba dla zwierząt, które odpędzone są na krótki czas ze stanowiska i znów powracają na swe pierwotne miejsca. Co do oznaczenia minimalnej ilości zwierząt tworzących stado, nadmienia Wys. c. k. Ministerstwo w powołanem na wstępie rozporządzeniu, że takie liczebne oznaczenie stada, już z tej przyczyny nie może mieć miejsca, że w ogóle stado zmniejszać się może liczebnie przez ubytek, sprzedaż, podział itp. a jednakowoż ze względów weterynaryjno-policyjnych nie przestaje być zawsze pomimo to podejrzanem.

Ponieważ przepisy §§. 8. i 11. ogólnej ustawy o chorobach stadnych mają przedewszystkiem na względzie bydło handlowe, przeto w danych razach ma Pan Starosta z tego punktu zapatrywania, zarządzenia swe stosować podług stosunków miejscowych i gospodarskich.

W ten sam sposób tłumaczyć należy wyrażenie większą przestrzeń kraju.

Przedłużanie paszportów. — Paszporta dla bydła miejsca targu.

Okólnik c. k. Nam. z 27. Grudnia 1881 l. 71.307.

Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych, w porozumieniu z odnośnemi Ministerstwami, postanowiło reskryptem z dnia 15. Grudnia 1881 roku l. 17.884 co do do przedłużania paszportów bydlęcych (rozporządzenie wykonawcze do §. 8. ogólnej ustawy o chorobach stadnych z 1880 roku) że, uwzględniając rękojmię, jaką paszporta te przedstawiać mają, kilkakrotne przedłużanie paszportów bydlęcych dozwolonem być może jedynie dla pędzonych stad bydła. Nadto ustanowiło takowe odnośnie do lit. *b)* §. 8. przerzeczonej ustawy, że również i bydło mieszkańców miejsca targowego, przyprowadzone na targowicę, musi być zaopatrzonem w paszport bydlęcy, a to z tej przyczyny, że ustawa w tym względzie nie czyni żadnych wyjątków i że zresztą targi bydlęce najczęściej są przyczyną rozwlekania zarazy, a zatem żądanie paszportów bydlęcych dla wszystkiego bydła przypędzonego na targowicę bydlęcą, staje się zupełnie usprawiedliwionem.

Paszporta dla cieląt. — Pojedyncze przeżuwacze na stacyach kolejowych są wolne od oględzin.

Reskrypt Ministerstwa spraw wewnetrznych z dnia 24. lipca 1880 l. 10.722.

Postanowienia §. 8. lit. *d*) ustawy z dnia 29. lutego 1880 Nr. 35 Dz. u. p. mają zastosowanie i do cieląt; te ostatnie należy także legitymować paszportami.

Co się tyczy przepisu §. 10. rzeczonej ustawy, postanawia ten reskrypt ministeryalny co następuje: Przy ładowaniu i wyładowaniu pojedyńczych przeżuwaczy, odbywającem się na stacyach, dla których nie ustanowiono oglądaczy, nie potrzeba uskuteczniać osobnych oględzin, gdyż oględziny przedsiębrane przed wystawieniem paszportu uważane są jako wystarczające. Jako kraj obcy uważać należy terytoryum, w którem ustawa niniejsza nie obowiązuje.

Paszporta dla cieląt niżej 6 miesięcy, owiec, kóz i świń w pasie pogranicznym.

Okólnik c. k. Nam. z 10. marca 1882 l. 10.850.

Według §. 3. instrukcyi dla rewizorów bydła z dnia 10. lipca 1880 (Dz. r. kr. Nr. 33/881) nie mają być zapisane do katastru bydła cielęta poniżej 6 miesięcy; również nie należą do katastru bydła owce, kozy i świnie.

Według §. 8. ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35 a względnie §. 9. ustawy z tej samej daty Dz. u. p. Nr. 37 winne być natomiast zaopatrzone w przepisany paszport, tak rogacizna wszelkiego wieku (a więc i cielęta poniżej 6 miesięcy) przyprowadzana na targi jak niemniej trzody owiec, kóz i świń, pędzone przez większą przestrzeń kraju. A ponieważ według ustępu 3 rozporządzenia wykonawczego z dnia 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36 do §. 8. ustawy Dz. u. p. Nr. 35 i ustępu 8 tegoż rozporządzenia do §. 9. ustawy Dz. u. p. Nr. 37. w okręgu pogranicznym paszporty dla rogacizny wydawać mają rewizorowie bydła, przeto wystawienie przepisanego paszportu dla cieląt w okręgu pogranicznym należy do tychże rewizorów bydła, którzy wystawiają paszport na papierze różowym; natomiast paszporty dla owiec, kóz i świń wystawiać mają Zwierzchności miejscowe tego miejsca, zkąd te zwierzęta pochodzą; te paszporty wystawiać należy na zwykłych blankietach koloru białego.

Zechce przeto Pan zarządzić dalej co potrzeba i postarać się o sporządzenie i doręczenie dotyczącym Zwierzchnościom miejscowym przepisanych zeszytów paszportowych stosownie do tutejszych okólników z dnia 5. lipca 1880 l. 31.958, 11. lutego 1881 l. 6.205 i 8. stycznia 1882 l. 67.170.

Blankiet paszportowy 2 ct.

Okólnik c. k. Nam. z 16. kwietnia 1882 l. 20.811.

W celu unormowania należytości za wystawianie paszportów dla bydła przez powołane do tego w myśl rozporządzenia wykonawczego z dnia 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36. do §. 8. ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35. Zwierzchności gminne (przełożeństwo obszarów dworskich) z wyjątkiem rewizorów bydła, w okręgach rewizyjnych, ustanawia się jako należytość za blankiet paszportowy dwa centy w. a. od każdego pojedyńczego paszportu, bez względu na rodzaj i ilość bydła, dla którego ma być paszport wydany.

Ponieważ każde wystawienie paszportu poprzedzać mają oględziny dotyczącego bydła a według §. 27. ustawy gminnej i §. 3 lit. *a*) i *e*) ustawy z dnia 30. kwietnia 1870 Dz. u. p. Nr. 68 oględziny bydła należą do samoistnego zakresu działania gminy, przeto też i ustanowienie należytości za oględziny bydła, należy do władz autonomicznych; w tym względzie nastąpi przeto osobne zarządzenie przez kompetentny do tego Wydział krajowy.

Powołując się na tutejszy okólnik z dnia 8. stycznia 1882 l. 63.170 zarządzający użycie zeszytów paszportowych, wzywam Pana Starostę, aby niniejsze zarządzenie należycie ogłosił i czuwał nad tem, by przepisy paszportowe należycie były przestrzegane.

Obliczanie terminu 10-dniowego paszportu.

Polecenie c. k. Nam. z 18. lipca 1883 l. 31.614

Na sprawozdanie z dnia 15. maja 1883 l. 6640 w przedmiocie zajętej przez c. k. posterunek żandarmeryi w Rozwadowie krowy Wojciecha Mocha z powodu jakoby nielegalnego paszportu, a względnie w przedmiocie obliczania terminu ważności paszportów bydła, oznajmia się Panu c. k. Staroście przy zwrocie załącznika liczba star. 5696/883, że jakkolwiek według rozporządzenia ministeryalnego z dnia 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36. do §. 8. ustawy z dnia

29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35 i §. 10. instrukcyi dla rewizorów bydła, ważność paszportów liczoną być ma od daty wystawienia paszportu, to jednak nie wypływa jeszcze z tego bynajmniej, żeby dzień wydania paszportu a nie dzień następny był pierwszym dniem owego terminu; dzień wystawienia paszportu uważać należy jedynie za kres, po za którem zaczyna biedz 10-dniowy termin jego ważności.

Ten naturalny sposób obliczania terminu ma swe uzasadnienie i' zastosowanie także w ustawodawstwie a mianowicie w §. 8. ust. patentu z 27. grudnia 1852 Dz. u. p. Nr. 270, dlatego też przyjęto podobne postanowienia w obliczaniu tarminu co do ważności paszportów bydła w projekcie wydać się mającej nowej instrukcyi dla rewizorów bydła.

Nadużycia oględzin stad pędzonych przez miasta.

Okólnik c. k. Nam. 'z dnia 27. lipca 1883. l. 44.093

Z powodu zażaleń w pewnym specyalnym wypadku, iż bydło pędzone przez miasto przytrzymywane bywa i oglądane przez miejską komisyę zdrowotną, przed upływem 5 dni, od daty wydania paszportu, i że ta komisya legalne zresztą paszporty ściąga i nowe wydaje za pobieraniem opłaty, zwraca się uwagę Pana Starosty na postanowienia §. 11. ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35, według którego bydło pędzone oglądać ma w drodze najmniej co pięć dni weterynarz upoważniony, którym w myśl §. 2. tejże ustawy może być tylko weterynarz rządowy, inny upoważniony, lub w braku tychże c. k. lekarz powiatowy, i że tylko taki może w paszporcie potwierdzić stan zdrowia bydła oglądanego, i że w żadnym razie nie jest do tego upoważnioną komisya sanitarna miejscowa a względnie wchodzący w jej skład lekarz miejski.

Wzywam przeto Pana Starostę, aby w myśl powołanego §. 2. ustawy, nad ścisłem wykonaniem tejże czuwał, dostrzeżone niesprawiedliwości bezwłocznie i bezwarunkowo usuwał a winnych przekroczeń do odpowiedzialności pociągał.

Paszporta dla bydła z Bukowiny co do rzekomego przemycania bydła.

Okólnik c. k. Nam. z d. 14. grudnia 1883 l 73.535.

W ostatnich czasach wydarzyły się już powtórnie wypadki, iż dzierżawcy dóbr zakupili woły na wypas w stajniach gorzelnianych, na targach bukowińskich. Woły zakupione sprowodzają do miejscowości położonych w sąsiednich powiatach nie należących do okręgu pogranicznego, gdzie po przebyciu 10 dni, po upływie których pierwotny paszport traci swą ważność, zaopatrywane bywają nowymi paszportami, wydanymi przez wójtów i tak wprowadzone za paszportem tutejszokrajowym do swego ostatecznego przeznaczenia do stajni opasowej..

Manewer ten handlarzy, przypędzania bydła z Bukowiny naprzód do gmin, nienależących do pasu granicznego i pozostawienia tegoż przez dni 10 w takiej gminie, gdzie wójt paszporty wystawia, posłużyć może handlarzom do zamaskowania właściwego pochodzenia bydła, gdyż po upływie 10 dni, wójt zwykle niepiśmienny, wydaje paszport nowy, nie powołując w tymże liczby i daty pierwotnych paszportów, w skutek których bydło obcokrajowe jako tutejsze wchodzi w obrót dalszy za legalnie wystawionym paszportem przez wójta pewnej gminy.

Tym sposobem może bydło, pochodzące z Rumunii i Rosyi otrzymać swojszczyznę, jeżeli przypędzone zostanie na pastwiska gminy tutejszej, a po 10. dniach zaopatrzone zostanie świeżym paszportem.

Wypadki zaś przemycania bydła z Romunii przez Siedmiogród i Węgry do Bukowiny i sprowadzenie takiego bydła, jako Bukowińskiego do Galicyi na wypas, już się wydarzyły faktycznie.

W celu możliwego uchylenia takich przewidywanych wypadków, należy przeto na zasadzie rozporządzenia wykonawczego z dnia 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36 do §. 8. ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35 polecić przełożonym Zwierzchności gminnych (obszarów dworskich), aby przy wydawaniu paszportów na bydło zkądinąd, a mianowicie z Bukowiny sprowadzone, po upływie 10. dni, w na-

główki świeżo wydanego paszportu, wpisywali liczbę, miejsce wystawienia i datę pierwotnych paszportów; dalej aby przy stadach pędzonych w ilości nad 10 sztuk do trzeciego powiatu, nie wydawali prędzej paszportu, zanim — stosownie do postanowień powołanego rozporządzenia wykonawczego do §. 11. ustawy powyższej, nie obejrzy stada weterynarz, lub lekarz powiatowy.

Nad ścisłem zastosowaniem się wójtów do powyższego należy czuwać, a w razie nie przestrzegania tych ostrożności pociągać winnych do odpowiedzialności.

Przedłużanie paszportów.

Okólnik c. k. Nam. z d. 17. lutego 1885 l. 3.631.

Z powodu zakwestyonowania paszportu bydlęcego, w pewnym specyalnym wypadku, przedłożonego po upływie czasu ważności, oznajmia się Panu dla jednostajności w postępowaniu, że przedłużenie paszportu bydlęcego wskazane w §. 8. rozporz. minist. z 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36 i w ogłoszeniu c. k. Namiestnictwa z dnia 27. grudnia 1881 l. 71.307 (Dz. rozp. kr. Nr. ex 1882) może nastąpić tylko przed upływem czasu, na który paszport jest ważny.

Pojęcie „przedłużenie“ da się bowiem zastosować jedynie do ważnego jeszcze dokumentu, którego ważność tem samem się rozciąga, dokument zgasły lub nieważny, może być wprawdzie odnowiony, ale nie przedłużony.

Wynika to z logicznego zestawienia alinea 9. §. 8. powołanego rozporządzenia minister. jak nie mniej z §. 13. instrukcyi dla rewizorów bydła z dnia 8. sierpnia 1883 l. 49.903 (Dz. rozp. kr. Nr. 64), według którego paszporty których czas ważności upłynął, uważane być mają, jako nieodpowiadające wymogom powołanego §. 8. — a wreszcie wynika to i z załącznika II. do §. 8. ustawy o zaraźliwych chorobach zwierzęcych, gdzie jako przykład do przedłużenia paszportu, podaną jest data wystawienia 20. marca a jako data przedłużenia 30. marca a więc dzień ostatni ważności paszportu.

Gdyby bowiem paszporty bydlęce, mogły być przedłużane na nowo bez względu na czas ich zgaśnięcia, nie dawałyby rękojmi niepodejrzanego pochodzenia bydła, przeciwnie niepodobna byłoby, w takim razie zapobiedz mo-

żliwym nadużyciom i łatwo stаćby się mogło, że wprowadzone do okręgu pogranicznego bydło, którego pochodzenie co do formy udowodnione, mogłoby być mimo to — innego pochodzenia.

Zechce przeto Pan Starosta zawiadomić o tem przełożonych gmin (obszarów dworskich) względnie rewizorów bydła, celem zastósowania się przy przedłużaniu paszportów.

Paszporta w pasie pogranicznym.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 20. czerwca 1885 l. 18.576.

Według doniesienia c. k. krajowej komendy żandarmeryi, zrobiła ona przy sposobności wizytacyjnej podróży po niektórych powiatach pograniczuych to spostrzeżenie, że od czasu ustanowienia dwurazowych w miesiącu objazdów rewizorów bydła, zwiedzanie stajen i innych stanowisk bydła, nie odbywa się z tą akuratnością, aby z jednej strony rewizor bydła mógł nabyć przeświadczenia, iż bydło znajdujące się, jest to samo, co w katastrze zapisane a z drugiej strony, aby powstałe z jakiegobądź powodu braki lub omyłki w katastrze mogły być sprostowane, dalej, że w powiatach niektórych gdzie żywszy ruch bydła się odbywa, sami rewizorowie nie są już przeświadczeni o prawdziwości prowadzonych przez się protokołów katastralnych i że z tego powodu ze strony kontrolujących żandarmów bywają ciągle zniewalani do sprostowania katastru.

Drugą ujemną okolicznością, na którą komenda żandarmeryi zwróciła uwagę jest to, że rewizorowie po największej części wystawiają paszporty bydła tylko na podstawie kartek oględzin, nie widząc przytem wcale bydła i że w takim wypadku rewizor, wystawiający paszport nie wie, czy kartka oględzin jest prawdziwą i dla których sztuk ma być użytą, a niedokładność kartek oględzin prowadzi za sobą niedokładność w prowadzeniu katastru i łatwo może dać powód do nadużyć.

Wzywam więc Pana c. k. Starostę, ażeby zechciał dołożyć usilnych starań w celu usunięcia podniesionych wadliwości i czuwania nad tem, aby rewizorowie bydła podwładnego powiatu w wypełnianiu obowiązków służbowych trzymali się ściśle postanowień instrukcyi w prowadzeniu

katastru bydła z dnia 8. sierpnia 1883 l. 49.903 (Dz. roz. kr. Nr. 64) a w szczególności, aby zwiedzali miejscowości katastralne w czasie i porządku ustanowionym (§. 19. i 20. instrukcyi) a przy wystawianiu paszportów bydła przestrzegali postanowienia §. 22. instrukcyi i wystawiali paszporty w czasie bytności swej w pojedyńczych miejscowościach w razie zaś wystawienia paszportu w miejscu swej siedziby przekonywali się o prawdziwości kartek oględzin i sztuk bydła, na które paszport został wystawiony, przy najbliższej wizytacyi dotyczącej miejscowości.

Przeciw opieszałym w należytem pełnieniu obowiązków służbowych, lub zaniedbującym swej służby, należy z całą surowością postępować w myśl istniejących przepisów.

Czas trwania ważności poświadczenia stanu zdrowia bydła wydanego przez ogladacza. — Paszporta w pasie pogranicznym.

Rozp. Nam. z 19. października 1886 l. 66.032.

W poszczególnym wypadku oznajmiło c. k. Namiestnictwo jednemu z Panów Starostów, że poświadczenie stanu zdrowia bydła wydane przez oglądaczy w celu uzyskania paszportów bydlęcych, mogą być ważne co najwięcej 24 godzin, gdyż oględziny bydła winny być dokonane bezpośrednio przed wystawieniem paszportu.

Co się tyczy wystawienia paszportów bydła przez rewizorów, przypomniano już tutejszym okólnikiem z dnia 20. czerwca 1885 l. 1.576, by rewizorowie wystawiali paszporty w czasie swej bytności w miejscowości zwiedzanej, wystawienie paszportu w siedzibie rewizora winno zatem mieć miejsce tylko wyjątkowo i tylko na bydło w katastrze zapisane, a o prawdziwości kartek oględzin i sztuk bydła, na które paszport wydany został, ma się rewizor przekonać przy najbliższej wizytacyi dotyczącej miejscowości.

Na paszportach bydlęcych ma być położony podpis a nie stampilia.

Rozp. c. k. Nam. z 24. sierpnia 1887 l. 49.366.

W poszczególnym wypadku, na pismo c. k. krajowej komendy żandarmeryi, zarządziło c. k. Namiestnictwo w roz-

porządzeniu do jednego z Panów Starostów, że „gdy według postanowienia wykonawczego do §. 4 ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35 do istotnych wymogów paszportów bydlęcych należy urzędowe tychże wystawienie, a zatem według §. 8. rozporządzenia ministeryalnego z dnia 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36. względnie §. 9. tegoż rozporządzenia Dz. u. p. Nr. 38 przez przełożonego Zwierzchności miejscowej, względnie przez ustanowionego rewizora bydła, gdy dalej istotnym wymogiem tego urzędowego wystawienia jest własnoręczny podpis wystawiającego, przeto użycie przez rewizora stampilii zamiast podpisu jest nielegalnem i może łatwo dać powód do licznych nadużyć".

Paszporta muszą być na przepisanych drukowanych blankietach wydawane.

Okólnik c. k. Nam. z 20. paźdz. 1887 l. 63.511.

Doszło do wiadomości c. k. Namiestnictwa, iż osoby przeznaczone do wydawania paszportów bydlęcych, wydają takowe stronom nie na odpowiednich drukach, lecz na zwykłym papierze w formie certyfikatu. Ponieważ podobne postępowanie sprzeciwia się przepisom §. 8. ustawy z dnia 29. lutego 1880 i odnośnego rozporządzenia wykonawczego z dnia 12. kwietnia 1880 (Dz. u. p. Nr. 35 i 36), przeto zechce Pan zalecić przełożonym gmin i obszarów dworskich, aby na przyszłość ściśle stosowali się w tym względzie do powołanych przepisów ustawy. Zwierzęta nieopatrzone paszportem bydlęcym tylko opatrzone zwykłymi certyfikatami, mają być w myśl ostatniego ustępu wyżej powołanego rozporządzenia wykonawczego, wykluczone od targów, wystaw na bydło i od przewozu kolejami żelaznemi, i gdziekolwiek zostaną napotkane, należy z niemi postąpić w myśl obowiązujących przepisów ustawy.

Chciej Pan to bezwłocznie ogłosić, i podać do wiadomości oglądaczom bydła na stacyach kolejowych i posterunkom żandarmeryi i zarządzić co należy, celem skutecznego wykonania powyższego zarządzenia.

Paszporta dla zwierząt przeznaczonych do Szwajcaryi.

Okólnik c. k. Nam. z 17. lutego 1887. l. 1972.

Szwajcarska Rada Związkowa wydała pod dniem 14. października 1887 nowe rozporządzenie wykonawcze do ustawy związkowej o środkach policyjnych przeciw chorobom stadnym.

Artykuł 87 tego rozporządzenia dotyczy oględzin weterynarskich zwierząt przeznaczonych do wprowadzenia do Szwajcaryi i sposobu wydawania paszportów bydlęcych dla takich zwierząt.

Wszystkie do wprowadzenia przeznaczone zwierzęta z rodzaju koni, bydła, kóz i świń, mają być przed ich wprowadzeniem do Szwajcaryi, poddane oględzinom dokonanym przez dyplomowanego weterynarza. Żadna sztuka bydła nie może być tamże wprowadzoną bez przedłożenia zezwolenia weterynarza pogranicznego. Zwierzęta nadsyłane do miejsc cłowych, muszą być zaopatrzone w świadectwo zdrowia lub pochodzenia. Świadectwo to winno być wydane najwięcej na 6 dni przed przybyciem zwierząt do miejsca cłowego i w tem świadectwie ma być poswiadczonem, że zwierzęta pochodzą z miejscowości wolnej od zarazy, w której najmniej od 40 dni nie wydarzył się żaden wypadek choroby zaraźliwej właściwej dotyczącemu gatunkowi zwierząt. To świadectwo należy zaopatrzyć datą i pieczęcią miejsca cłowego i potem doręczyć właścicielowi.

Zagraniczne świadectwa zdrowia dla koni, osłów, mułów i bydła mają być wydane dla każdej sztuki z osobna, zaś dla małego bydła mogą takowe być wydane zbiorowo.

Według pisma c. k. Ministerstwa spraw zagranicznych, poselstwo szwajcarskie wskutek zarządzenia swego rządu zawiadomiło, że celem usunięcia przeszkód w obrocie handlowym, szwajcarskie organa graniczne otrzymały pouczenie, aby w okresie przejściowym, obecnie używane świadectwa zagraniczne przyjmowano, że jednakże Rada Związkowa zastrzega sobie, aby z dniem 1. lipca b. r. wykonywano powyższe postanowienie o ruchu bydła z zagranicą w całej rozciągłości bez zezwolenia na jakiekolwiek wyjątki.

Przyczem stosownie do rozporządzenia wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 8. lutego bież. roku

l. 1610 objaśnia się, że zwierzęta przeznaczone do wprowadzenia do Szwajcaryi, niezaopatrzone w przepisane wyżej poświadczenie, jak niemniej stada, których ilość zwierząt nie zgadza się z podaną w poświadczeniu liczbą (§. 88), nie będą na granicy przypuszczone do oględzin weterynarskich, a nadto, że zwierzęta, u których nie można będzie z całą pewnością stwierdzić, że wolne są od jakiejkolwiek choroby zaraźliwej, jak również całe stada, w których choćby u jednej sztuki znajdują się znamiona choroby zaraźliwej (§. 89), zostaną napowrót cofnięte.

Chciej Pan uwiadomić o tem wszystkich przełożonych gmin i obszarów dworskich w powiecie i treść niniejszego okólnika należycie ogłosić.

Paszporta dla koni przyprowadzonych na targi.

Okólnik c. k. Nam. z 5. marca 1884 l. 12.825.

Z powodu szerzenia się parchów końskich w sposób groźny w kraju i w celu powstrzymania szerzenia się tej zarazy i zapobieżenia zawleczenia jej do innych krajów, zarządza się na podstawie końcowego ustępu §. 8. powszechnej ustawy o zaraźliwych chorobach zwierzęcych z dnia 29. lutego 1890 Dz. u. p. Nr. 35 na czas trwania niebezpieczeństwa, że konie przyprowadzone na targowicę końską do wszystkich miast i miasteczek, w których targi na konie odbywać się zwykły, jak również i konie wyprowadzane z pomienionych targowic, zaopatrywane być mają paszportami dla bydła przepisanymi.

Uprawnieni do wydawania paszportów przełożeni gmin i obszarów dworskich (także i w okręgach pogranicznych) zastósować się mają tak co do kompetencyi, jako też co do formy i czasu trwania ich ważności, ściśle do przepisów wydanych dla paszportów bydlęcych w rozporządzeniu wykonawczem do wyżej powołanej ustawy z dnia 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36.

Paszporty dla koni wystawiać należy na zwykłych blankietach koloru białego.

Paszporty węgierskie i rosyjskie wystawione dla tamtejszych koni mają być uwzględniane.

Rozumie się samo przez się, że wydanie paszportu poprzedzić winne jak najdokładniejsze oględziny koni przez rzeczoznawców.

Przekroczenia karane będą według ustawy z dnia 24. maja 1883 Dz. u. p. Nr. 51.

Zechce Pan rozporządzenie niniejsze jak najobszerniej ogłosić, a Zwierzchnościom gminnym, w których się targi i jarmarki na konie odbywają, polecić. aby nadzór nad targami jak najściślej wykonywali. Pana zaś wzywam, stosownie do §. 2. ustawy powołanej pod osobistą odpowiedzialnością do dołożenia możliwych starań, aby środki zapobiegawcze, ustawą wskazane, w razie stwierdzenia parchów i nosacizny u koni, w powiecie jak najdokładniej były zastosowane, a winni przekroczeń pociągani byli do surowej odpowiedzialności.

Niniejsze rozporządzenie powtórzone zostało rozporządzeniem c. k. Namiestnictwa z dnia 13. lutego 1885 liczba 18.914 i uzupełnione dodatkiem, by konie przyprowadzone do c. k. remontowych komisyj asenterunkowych, były również zaopatrzone paszportami bydlęcymi.

Paszporta dla koni przyprowadzanych do asenterunku lub kwalifikacyi.

Okólnik c. k. Nam. z 24. listopada 1885 l. 64.494.

Okólnikiem tutejszym z dnia 13. lutego 1885 l. 8814. republikowano rozporządzenie c. k. Namiestnictwa z dnia 5. marca 1884 roku l. 12.825 dotyczące paszportów dla koni przyprowadzonych na targowice końskie z tym dodatkiem, iż konie przedstawione c. k. remontowym komisyom asenterunkowym, mają być również zaopatrzone w przepisane paszporta bydlęce.

Z powodu specyalnego wypadku, w którym zakwestyonowane konie przystawiono do komisyi kwalifikacyjnej bez legitymacyi paszportowej, postanowiło c. k. Namiestnictwo rozszerzyć niniejszem powyższe rozporządzenie także i na konie przystawione do komisyi kwalifikacyjnej, a to z uwagi, że komisya asenterunkowa, a komisya kwalifikacyjna z natury swej (nagromadzenie większej ilości koni z różnych stron na jedno miejsce) i ze względu na cel zamierzony wystawianiem paszportów (aby tylko zdrowe konie sprowadzano) jest tej samej doniosłości.

Chciej więc Pan c. k. Starosta rozporządzenie to dalej ogłosić.

Paszporta dla koni z Rosyi.

Rozp. w. c. k. Nam. z dnia 8. sierpnia 1880 l. 40.987.

Wedle §. 4. ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35. zwierzęta domowe podlegające chorobom w §. 1. wymienionym, mogą być wprowadzone z zagranicy do kraju tylko za paszportami.

Odnośnie do tego przepisu oznajmiło Wys. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 31. lipca 1880 l. 11.937, iż tylko dla tych koni mają być żądane paszporta, które z Rosyi są przeznaczone do wprowadzenia do kraju lub przeprowadzenia przez kraj, a więc koni do handlu przeznaczonych, dla koni zaś, które wchodzą do kraju z powodu obrotu pogranicznego (kleiner Grenzverkehr) jakoteż dla zaprzęgowych koni podróżnych nie mają być paszporta wymagane na tak długo, jak nie wchodzą w życie postanowienia §. 5. powołanej ustawy.

Paszporta dla koni wojskowych.

Rozp. c. k. Nam. z dnia 20. czerwca 1880 l. 30.015.

Wedle rozporządzenia ministeryalnego z dnia 9. czerwca 1880, l. 8651, dla koni wojskowych pochodzących z krajów Korony węgierskiej, oprócz dokumentów wojskowych (Marschroute) niewymagane są paszporta bydlęce.

To samo tyczy się w obrocie wewnętrznym w krajach dla których ustawa z dnia 29. lutego 1880 obowiązuje, koni wojskowych, które sprowadzane bywają na wystawę zwierząt (§. 8. powyższej ustawy).

Konie wysyłane do Węgier należy zaopatrzyć w certyfikat własności.

Rozp. Min. spr. wewn. z 23. sierpnia 1873. l. 11.806

Ze względu na powstrzymanie często zdarzających się kradzieży koni we Węgrzech, niemniej z uwagi, na zaprowadzone tamże paszporta końskie a to ze względów policyjno-weterynaryjnych zarządza się, by według obowiązu-

jących we Węgrzech przepisów konie przeprowadzane z Austryi do Węgier zaopatrzone były w certyfikaty własności, w przeciwnym bowiem razie naraża się odnośnych właścicieli koni na dotkliwe straty.

Postępowanie karne z powodu przekroczeń przepisów paszportowych.

Rozporządzenie Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 31. grudnia 1880 l. 21.002.

Z powodu nierównego postępowania w wymiarze kary, wynikającej z przekroczeń przepisów o chorobach stadnych z roku 1880, rozesłało c. k. Ministerstwo sprawiedliwości poniżej umieszczone rozporządzenie do wszystkich nadprokuratoryi państwowych. Co do postępowania karnego należącego do zakresu działania władz politycznych oznajmia się, że wydawanie paszportów, nie odpowiadających przepisom lub podobne nieprawidłowości w prowadzeniu czynności paszportowych przez naczelników gmin o ile w przewidzianych wypadkach §. 44. ustawy o chorobach stadnych mają takowe miejsce i wskutek tego przepisy tego paragrafu mają wejść w użycie, mają być ze względu na swą naturę traktowane przez władze polityczne w drodze dyscyplinarnej jako opieszałości obowiązków poruczonego zakresu działania, względnie karane.

Ad 21.002. Odpis Rozporządzenia Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 22. grudnia 1880 l. 19.761 do wszystkich c. k. nadprokuratoryi państwowych.

Wskutek wypadku, że pewna nadprokuratorya państwa odrzuciła doniesienie o spędzie bydła rogatego na targ bez paszportu jako rzecz nie kwalifikującą się do postępowania sądowego według §. 90. P. O., zawiadamia się c. k. nadprokuratoryę państwa, że według zdania Ministerstwa sprawiedliwości z przepisu §. 8. lit. b. ustawy przeciw chorobom stadnym z 29. lutego 1880 Dz. ust. p. Nr. 35. wynika niewątpliwie, że wyprowadzone na targ musi być pokryte paszportem i że niezastosowanie się do tego zarządzenia uzasadnia przekroczenie wymienione paragrafem 45. tej ustawy. Temu nie sprzeciwia się, że w ustępie końcowym §. 8. rozporządzenia wykonawczego do tejże ustawy z 12. kwie-

tnia 1880 *Dz. u. p.* Nr. 35. zastosowane są specyalne przepisy co do zarządzeń dotyczących tego rodzaju bydła i nie można z tychże wywnioskować, jakoby karygodność tej czynności była wykluczona. Co się zaś tyczy przepisów wzmiankowanego rozporządzenia wykonawczego, dotyczącego prowadzenia ksiąg jukstowych i protokołów, przedłużania paszportów, jakoteż wystawiania paszportów, to c. k. Min. spraw wewnętrznych jest zdania, że tego rodzaju przez naczelnictwa gmin popełniane nieprawidłowości nie uzasadniają przekroczenia §. 45. w mowie będącej ustawy, lecz że wdrożenie przeciw temu należy do kompentencyj władz politycznych z którem to zapatrywaniem zgadza się Min. sprawiedliwości, Uprasza się c. k. nadprokuratoryę państwową, by wydała do podwładnych prokuratoryi państwowych odnośne pouczenia w myśl tego rozporządzenia.

Okólnik c. k. Namiestnictwa

do wszystkich Pp. c. k. Starostów i Prezydentów miast Lwowa i Krakowa.

Z powodu szczegółowego wypadku, w którym wykluczono wysyłkę nierogacizny od dalszego transportu z tej przyczyny, że paszporty z datą wystawienia 5. kwietnia 1889 uważano jakoby już z dniem 14. kwietnia 1889 ważnemi być przestały, przypomina się tut. okólnik z d. 18. lipca 1883 l. 31.614, według którego termin 10. dniowy ważności paszportu obliczać należy nie od dnia wystawienia, lecz od dnia następującego po wydaniu paszportu.

Co do wiadomości i zastósowania się oglądaczy bydła na kolejach, podać należy.

ROZDZIAŁ IV.

Rozporządzenie c. k. Namiestnictwa gal. dotyczące ustawy przeciw księgususzowi.

(Dz. u. p. Nr. 37 i 38).

Miejsca wchodu na granicy Prus i Rosyi.

Rozp. c. k. Namiestnictwa z dnia 7. Grudnia 1881 liczba 64.904 ustananwiające miejsca wchodu dla zwierząt i płodów zwierzęcych, mających być wprowadzonemi z Prus i Rossyi do Galicyi, oraz takse za oględziny tychże (Dz. u. kr. Nr. 72).

W wykonaniu §. 7. i 40. oraz §. 2. ustawy księgosuszowej z 29. lutego 1880 (Dz. u. p. l. 37. i rozporządzenia Ministerstwa spraw wewnętrznych z 12. kwietnia 1880 (Dz. u. p. l. 38), według których od 1. Stycznia r. 1882 wprowadzanie bydła rogatego do Galicyi z Rossyi i Królestwa polskiego jest wzbronione, a wprowadzanie owiec i kóz oraz produktów zwierzęcych jest dozwolone tylko przez oznaczone miejsca wchodu, ustanawia się wskutek reskryptu wys. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 17. listopada 1881 l. 11.763 co następuje:

I. Jako miejsca wchodu z Prus i Rosyi ustanawia się:

1) Oświęcim.
2) Szczakowę.

3) Brody.
4) Podwołoczyska.
5) Husiatyn.
6) Modlnicę, w powiecie krakowskim
7) Wągrzec „ „
8) Koćmirzów „ „
9) Szczucin, powiatu dąbrowskiego.
10) Nadbrzezie, powiatu tarnobrzeskiego.
11) Maydan, powiatu jarosławskiego.
12) Koziarna, powiatu niskiego.
13) Skała, powiatu borszczowskiego.

II. W pierwszych 5 miejscowościach uskutecznią oględziny wprowadzić się mających zwierząt i płodów zwierzęcych, na ten cel zamianowani c. k. prow. asystenci weterynaryjni po zgłoszeniu w urzędzie cłowym, w 8-miu zaś dalej podanych miejscowościach c. k. weterynarze powiatowi lub ich zastępcy (§. 2. ustawy zwierzęcej Dz. u. p. l. 35) za zgłoszeniem się w odpowiedniem c. k. Starostwie, które ma nastąpić najpóźniej 48 godzin przed zamierzonem wprowadzeniem.

III. Oględzinom podlegają:

a) Z Rosyi lub Królestwa Polskiego wprowadzić się mające:

1) owce, kozy, które o ile możności koleją mają być przewiezione do miejsca swego przeznaczenia;

2) płody zwierzęce, podane w §. 4. lit. *b*) powołanej ustawy, t. j. skóry suche, kości, rogi, końce rogów i kopyt, solone i wysuszone jelita bydlęce tak grube jak i cienkie, łój natopiony w beczkach i żołądkach, sierść krowia, szczecina świń, wełna owcza i włosy kozie (ostatnie te przedmioty zapakowane

w worach lub wańtuchach), które wolno wprowadzać za ogólnem zezwoleniem Władzy administracyjnej krajowej, t. j. na tak długo, jak takowa władza zakazu wprowadzenia nie wyda. Przesyłkom przewozowym do krajów zagranicznych dozwalać się będzie wstępu pod warunkiem udowodnienia, że rząd kraju, do którego przesyłka jest przeznaczoną, nie wzbroni jej przejścia przez granicę;

3) płody zwierzęce, podane w §. 1. *c*) i *d*) ustawy powyżej wymienionej (t. j. pasza sucha, słoma i inne rodzaje podściółek, tudzież gnój; sprzęty stajenne używane, uprzęże używane, odzież noszona przeznaczona na sprzedaż, takież obuwie i szmaty), które wprowadzać wolno tylko za szczegółowem pozwoleniem c. k. Namiestnictwa;

4) w czasie panowania chorób zaraźliwych zwierząt w krajach wymienionych (§. 5. ogólnej ustawy zwierzęcej z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. l. 35) wskutek nakazu c. k. Namiestnictwa także i te zwierzęta, które tamże chorobą są dotknięte, t. j. świnie, konie, osły i muły*).

b) Z Prus wprowadzić się mające:

1) odżuwacze.

2) w czasie panowania tamże chorób zaraźliwych zwierząt i inne w §. 1. ogólnej ustawy zwierzęcej wymienione zwierzęta oraz płody zwierzęce, wymienione w §. 4. lit. *b*) i §. 1 lit. *c*) i *d*) (ustawy księgosuszowej); dalej,

---

*) Konie, osły i muły, które nie są przeznaczone na handel, tylko w uprzężu, mogą być wskutek reskryptu wys. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 31. lipca r. 1880 liczba 11937 bez paszportu przepuszczane i nie mają być poddawane oględzinom weterynaryjnym.

3) do Prus wprowadzić się mające owce i kozy, a nakoniec

c) W Oświęcimie w celu napojenia i nakarmienia wyładowane bydło rogate.

IV. Taksa za oględziny, którą właściciel ma uiścić w dotyczącym urzędzie cłowym przed oględzinami, wynosi w każdej miejscowości wchodu:

a) za bydło rogate, konie, osły i muły, i to za każdą sztukę . . . 10 centów

b) za owce, kozy i świnie za każdą sztukę 1 cent

c) za pojedyńczą sztukę skóry . 1 „

d) za płody zwierzęce (oraz skóry) w worach, wańtuchach, pakach i t. p. 10 centów

e) za oględziny bydła rogatego w celu pojenia i karmienia w Oświęcimie wyładowania za każdą sztukę . 2 centy

(Za zwierzęta z Prus do Oświęcima wprowadzone i tamże przez weterynarza oglądane, nie wolno pobierać ponownie taksy przy sposobności bezpośredniego ładowania tychże na wymienionej stacyi).

f) koszta zarządzonej desinfekcyi mają być osobno obliczane według rzeczywistych wydatków i od stron ściągane.

V. Z dniem 1. stycznia 1882 będą zamknięte zakłady kontumacyjne, do których przeto tylko do 6tej wieczór dnia 31. grudnia 1881 zwierzęta do obserwacyi mają być przyjmowane.

VI. Niniejsze rozporządzenie obowiązuje od dnia 1. Stycznia 1882 roku.

Taksa za oględziny na pogranicznych miejscach wchodu, kości i końców rogów, wprowadzanych z Rosyi lub z Prus.

Rozp. c. k. Nam. z 19. stycznia 1884 liczba 1.785 (D. u. p. Nr. 11).

Wskutek upoważnienia wysokiego c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 3. stycznia b. r. l. 19.853 i dodatkowo do tutejszego rozporządzenia z dnia 7. grudnia 1881 roku l. 64.904, ustanawia się taksę za oględziny kości i końców rogów, wprowadzonych z Rossyi lub z Prus przez ustanowione pograniczne miejsca wchodu, którą właściciele tych płodów uiszczać mają do kasy dotyczącego c. k. Urzędu cłowego na rzecz c. k. Skarbu Państwa na 2 ct. za cetnar.

Powyższe zarządzenie wchodzi w wykonanie z dniem 15. lutego 1884.

Nagrody celem zapobieżenia i przytłumienia księgosuszu.

Rozporządzenie c. k. Namiestnictwa z dnia 21. stycznia 1882 l. 72.941/1881, ustanawiające nagrody za doniesienie o przekroczeniach przepisów, dla zapobieżenia i przytłumienia zarazy bydlęcej (księgosuszu) wydanych (Dz. u. k. Nr. 11).

Dla zapobieżenia zawleczenia zarazy bydlęcej (księgosuszu) i dla szybkiego przytłumienia tejże, w razie wybuchu przepisuje ustawa z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 37) pewne środki ostrożności, które przy transporcie bydła rogatego w kraju i przy objawach choroby wewnętrznej bydła, w czasie obwieszczonego istnienia księgosuszu w kraju, a w 30

kilometrowym pasie granicznym ustawicznie zachować należy.

Mianowicie stanowi rzeczona ustawa, że wprowadzenie i przeprowadzenie rogacizny z krajów, w których księgosusz często się pojawia, i z których też przywleczenia tej zarazy osobliwie można się obawiać, t. j. z Rosyi i Rumunii jest zakazane, z innych zaś krajów w razie zamknięcia granicy pod rygorem zaboru tylko na wyznaczonych miejscach wchodu dozwolone. tudzież, że każdy objaw choroby wewnętrznej bydlęcia winien być niezwłocznie doniesiony przełożonemu gminy (obszaru dworskiego) a względnie Władzy administracyjnej powiatowej.

Obowiązek tego doniesienia ciąży według §. 14. rzeczonej ustawy a względnie §§. 15. i 16. ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 35 i obowiązujących innych przepisów, głównie na posiadaczach bydła, na przełożonych gmin i obszarów dworskich, na weterynarzach, oglądaczach bydła i mięsa, jakoteż na oprawcach, tudzież na ustanowionych organach bezpieczeństwa i straży skarbowej.

Równie też uprawnionym jest każdy do doniesienia Władzy politycznej, kto się o takiem wypadku dowie. Dla osób więc, na których nie ciąży już z mocy ustawy osobisty obowiązek zachowania przepisanych środków ostrożności lub uwiadomienia Władzy o zachodzących wypadkach, wyznacza c. k. Namiestnictwo w myśl §. 15. ustawy z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 37) za doniesienia o przekroczeniach tej ustawy ze skarbu Państwa następujące nagrody:

a) za pierwsze doniesienie o wybuchu księgosuszu w miejscach, w których go dotąd nie było, a

o czem Władza w innej drodze nie została uwiadomioną, nagrodę w kwocie od 10—200 zł. w. a.;

b) za doniesienie o przekroczeniach przepisów tyczących się księgosuszu, t. j. za zakazane, zaborowi podlegające wprowadzenie rogacizny, za każdą sztukę, która za przepadłą uznaną zostanie, nagrodę w kwocie od 1 złr. aż do całkowitego czystego dochodu ze sprzedaży bydła zebranego; nakoniec,

c) za doniesienia o innych przekroczeniach przepisów rzeczonej ustawy o księgosuszu, nagrodę w kwocie od 5 złr. do 100 złr.

Doniesienia te wniesione być winne do c. k. Starostwa, w obrębie którego wydarzył się wypadek przekroczenia, lub wprost do c. k. Namiestnictwa, które też po należytem zbadaniu rzeczy, orzeka co do prawdziwości doniesionego wypadku, jak równie co do wysokości nagrody, donoszącemu wypłacić się mającej.

Wyjaśnienie do § 4. ust. ostatniej ustawy o księgosuszu.

Rozp. w. c. k. Nam. z d. 14. sierpnia 1881 l. 44.243.

Przy przewozie produktów wymienionych w §. 4. ust. o księgosuszu z 1880, do krajów reprezentowanych w Radzie Państwa, nie potrzeba zezwolenia władzy tego kraju, do którego przesyłka jest przeznaczona. Ustęp ostatni tego paragrafu należy stosować do krajów zagranicznych.

O świadectwach dla płodów transportowanych do Rosyi.

Rozp. c. k. Nam. z d. 30. grudnia 1881 l. 66906.

Reskryptem z dnia 26. listopada 1881 l. 17.107, poleciło Wys. kr. Ministerstwo spraw wewnętrznych, by przy

wpuszczaniu płodów zwierzęcych tak z zagranicy jak i z innych krajów koronnych, trzymano się ściśle przepisów ustawy o księgosuszu i nie żądano większych wymogów nad te, które wskazują §§. 2, 4. i 7. wymienionej ustawy.

Mianowicie zwróciło Wys. Ministerstwo uwagę na to, iż nawet w razie zarządzenia zamknięcia granicy w myśl §. 3. wpust płodów zwierzęcych jest według § 4. z niezapowietrzonych okolic dozwolony i że według § 2. przy wpuszczaniu płodów zwierzęcych jest wymagany tylko dowód, iż nie pochodzą z zarażonych okolic, nie zaś jak przy wpuszczaniu zwierząt, iż nie były przewiezione przez okolice zarażone.

Chciej Pan odnośnie do tut. rozporządzenia z dnia 7. grudnia 1881 l. 64.904 ściśle do tego się zastósować.

Konwencya zawarta między Cislitawią a Węgrami w sprawie obopólnego postępywania na wypadek podejrzenia księgosuszu.

Rozp. min. spraw wewn. z d. 5. kwietnia 1885 l. 5649. Okólnik c. k. Nam. z d. 13. kwietnia 1885 l. 21.338.

1. Rząd owej połowy państwa, w której stwierdzi się podejrzenie księgosuszu, uwiadomi natychmiast o tem Rząd drugiej połowy telegraficznie i o ile można obszernie, zarządzi spiesznie należyte dochodzenie i dokładne zbadanie wypadku.

2. Pozostawia się woli Rządowi drugiej połowy państwa wydelegować do dochodzenia rzeczoznawcę jednakże nie może z tego wyniknąć żadna zwłoka w postępowaniu. Rzeczoznawcy udzielą organom drugiego Rządu z uprzejmością wszelkich dotyczących wyjaśnień i dozwolą na obejrzenie podejrzanych sztuk.

3. Wynik dochodzenia telegrafuje Rząd owej połowy państwa, w której stwierdzono podejrzenie księgosuszu Rządowi drugiej połowy.

4. Jeżeli dochodzenie wykaże, że podejrzenie księgosuszu było nieuzasadnione, natenczas Rząd dru-

giej połowy państwa nie ma powodu do wdrożenia środków ostrożności przeciwko owej połowie państwa, w której stwierdzono podejrzenie księgosuszu.

5. Gdy dochodzenie stwierdzi księgosusz, natenczas ciąży obowiązek na Rządzie drugiej połowy państwa, by zarządził tamże przeciw zawleczeniu księgosuszu ustawą obowiązujące przepisy.

6. W owych miejscowościach, względnie okręgach targowych, w których stwierdzono podejrzenie księgosuszu, należy aż do uchylenia podejrzenia wzbronić wywozu bydła, owiec i kóz i zamknąć takowe.

W dalszym toku tego rozporządzenia zakazuje Ministerstwo spraw wewn., by c. k. Namiestnictwa nie postępowały samoistnie na terytoryum węgierskiem, lecz zarządziły na swojem terytoryum co należy, a równocześnie zawiadomiło o podejrzeniu telegraficznie c. k. Minist. spraw wewn. równocześnie i równobrzmiennie także kr. węg. Minist. roln. przem. i handlu. Wydelegowanego węg. rzeczoznawcę należy przyjąć uprzejmie, udzielić wszelkich informacyj i dozwolić zbadania na miejscu. O wyniku wspólnego dochodzenia zawiadomić tak c. k. Min. spraw wewn. jak i kr. węg. Minist. roln. przem. i handlu. W razie otrzymania wiadomości z Węgier o podejrzeniu księgosuszu i gdyby c. k. Nam. nie było jeszcze o tem zawiadomione ani przez c. k. Min. spraw wewn. ani przez kr. węg. Min., natenczas zawiadomić ma c. k. Nam. bezpośrednio graniczący kr. węg. urząd komitatowy kr. węg. Min. r. p. i h. i c. k. Min. spraw. wewn.

Przywóz z Rosyi drzewa opałowego, buraków, przenicy, jęczmienia, żyta, kukurudzy i ziemniaków.

Rozp. c. k. Nam. z d. 4. listopada 1881 l. 56.776.

Wys. c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 28. października 1881 l. 17.456 zezwoliło (w poszczególnym wypadku, co służy za normę na przyszłość) na przywóz drzewa opałowego, buraków cukrowych, pszenicy, jęczmienia, żyta, kukurudzy i ziemniaków z pogranicznych miejscowości rosyjskich dotąd, dopóki w tych miejscowościach lub w ich pobliżu nie wybuchnie księgosusz i pod warunkiem, aby w mowie będące przedmioty, jakoteż i drzewo transportowane były na miejsce przeznaczenia tylko zaprzęgami końskimi.

Przywóz szmat z Rosyi.

C. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 12. listopada 1881 l. 15.604 na prośbę Stowarzyszenia austryackich fabrykantów papieru i w interesie ogólnego ruchu i handlu, upoważniło władze krajowe na podstawie ust. 3. §l 31. ustawy o księgosuszu z 1880, nawet w wypadku zastosowania §. 3. pomienionej ustawy do krajów monarchii austryackiej, zezwalać na wprowadzenie i przewóz z okolic niezapowietrzonych pochodzących, szmat opakowanych w workach lub w wańtuchach, pod warunkami przepisanymi w §. 2. względnie 4. tejże ustawy, oraz aby szmaty te z placów wyładowania przewożone były bezpośrednio do fabryk i aby do przewozu tychże nie używano zaprzęgów bydlęcych.

Postępowanie w razie zamknięcia granicy rosyjskiej dla zwierząt i płodów.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 21. czerwca 1887 l. 36.445.

W skutek reskryptu Wysokiego c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 10. czerwca b. r. l. 4-741, wydanego w porozumieniu z c. k. Ministerstwem sprawiedliwości, handlu i rolnictwa, normującego spo-

sób postępowania z transportami zwierząt i płódów zwierzęcych z Rosyi nadsełanymi w razie zamknięcia granicy rosyjskiej na podstawie §. 7. ustawy księgosuszowej (Dz. u. p. Nr. 37 z roku 1880), zarządza się co następuje:

1) W razie zamknięcia granicy rosyjskiej, zakaz wprowadzenia zwierząt i produktów zwierzęcych, poczyna obowiązywać z początkiem dnia, następującego bezpośrednio po dniu, w którym stacya graniczna dotyczący zakaz otrzymała.

2) Natychmiastowe zawiadomienie o zamknięciu granicy właściwych władz pogranicznych rosyjskich, ma się i nadal odbywać w sposób dotychczas praktykowany.

3) Na wypadek gdyby transporta owiec przybyły po upływie terminu powyżej (pod 1) podanego do jednej z austryackich stacyi granicznych, należy bezwarunkowo pod najsurowszą odpowiedzialnością zabronić wyładowania tychże. Rzeczą zaś nadawcy lub spedytorów będzie postarać się o jak najrychlejsze cofnięcie takiego transportu zwierząt do Rosyi, w przeciwnym razie, należy z takim transportem postąpić w myśl §. 38 ustawy o księgosuszu.

4) W ten sam sposób należy zawsze postąpić z surowemi produktami zwierzęcemi, wymienionemi w §. 4. lit. *b*) ustawy o księgosuszu a nadesłanemi do prawomocności ogłoszonego Zakazu przywozu. Ładunki takich produktów zwierzęcych zajmujące osobne wagony, również powinny być cofnięte za granicę, a to w podobny sposób postępując, jak przy transportach owiec.

Mniejsze partye tychże, ładowane do wagonów wraz z innymi przedmiotami, nadanemi na wspólny

fracht, nie mogą być wyładowane; a gdy to okaże się koniecznem ze względu na wyładowanie innych w tymże znajdujących się przedmiotów, powinny takowe być na powrót do wagonów przeniesione i za granicę cofnięte. W tym wypadku również nadawca, względnie spedytorowie, postarać się mają o natychmiastowe cofnięcie transportu, w przeciwnym bowiem razie towar w myśl §. 38. ustawy o księgosuszu za przepadły uznany zostanie.

O powyższem zarządzeniu ma Pan Starosta uwiadomić naczelnika pogranicznej stacyi kolejowej, pograniczny Urząd cłowy, oraz pogranicznego oglądacza i dopilnować, aby takowe jak najściślej było wykonywane.

ROZDZIAŁ V.

Kataster bydła.

Zaprowadzenia katastru pogranicznego.

Obwieszczenie c. k. Namiestnictwa z dnia 6. Grudnia 1880 l. 61.478, dotyczące zaprowadzenia regestrów (katastru) bydła w powiatach pogranicznych (Dz. u. k. Nr. 33).

W wykonywaniu §. 9. ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 38. i rozporządzenia wykonawczego z dnia 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 38., zaprowadza się w 30-kilometrowym pasie wzdłuż granicy rosyjskiej regestr (kataster) bydła rogatego. Powiaty (katastralne) położone całkowicie lub częściowo w trzydziestokilometrowym pasie granicznym, wraz z okręgami rewizyjnymi i miejscowościami katastralnemi, uwidocznione są w załączonym spisie A. Regestr (kataster) bydła, założony według wzoru i instrukcyi B) i C) prowadzić mają ustanowieni rewizorowie bydła pod kontrolą c. k. żandarmeryi i wydawać paszporty dla bydła w katastrze zapisanego na blankietach koloru różowego, według instrukcyi D).

W powiatach katastralnych ma być wszystko bydło rogate (z wyjątkiem cieląt niżej 6 miesięcy) wpisane do regestru (katastru) i zaopatrzone na lewym zadzie (pośladku) piętnem w formie ułamka z liczb arabskich, z których górna liczba oznacza powiat, dolna zaś okręg rewizyjny powiatu.

Właściciele bydła rogatego w powiatach pogranicznych obowiązani są, zawiadomić rewizora bydła o każdym przybytku i ubytku w stanie rogacizny, jakoteż o wszelkiej zamierzonej, trwałej zmianie stanowiska bydła.

Doniesienie to ma być uczynione przełożonemu miejscowemu, który w przeciągu 24. godzin zawiadomi o tem rewizora bydła stosownie do instrukcyi B).

Numer porządkowy	Nazwisko właściciela	Rodzaj bydła rogatego	Wiek	Maść	Inne szczegóły	Własny chów w miejscu	Nabyto			Piętno	Uwaga
							gdzie	kiedy	od kogo		

Instrukcya

dla rewizorów bydła, ustanowionych w powiatach galicyjskich graniczących z Rosyą, na podstawie ustawy z dnia 29. lutego 1880 i rozporządzenia Ministerstwa z dnia 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 36. i 37, zastąpioną została przez niniejsze rozporządzenie.

Nadzór nad katastrem pogranicznym.

Rozp. c. k. Namiestnictwa z dnia 8. sierpnia 1883 liczba 49.903, o prowadzeniu katastru i nadzorowaniu katastru bydła w powiatach pogranicznych Galicyi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, wydane na podstawie ustawy z dnia 29. luteyo 1880 i rozporządzenia wykonawczego z dnia 12. kwietnia 1880 Dz. u. p. Nr. 37. i 38.

Celem należytego prowadzenia katastru i nadzorowania stanu bydła w powiatach pogranicznych, winni na mocy powyżej powołanej ustawy i rozporządzenia wykonawczego:

1. posiadacze bydła,
2. naczelnicy gmin (przełożeni obszarów dworskich),
3. rewizorowie bydła,
4. żandarmerya i
5. polityczna władza powiatowa — mają przytem wykonywać kontrole i nadzór.

1. Obowiązki posiadaczów bydła w okręgu pogranicznym.

Doniesienie o przyroście w stanie bydła rogatego.

§. 1. Posiadacze bydła są obowiązani każdy przyrost w jego stanie bez względu na to, czy takowy powstał wskutek nabycia lub przesiedlenia jednej lub kilku sztuk bydła (byków, wołów, krów, jałownika lub cieląt) w prze-

ciągu 24 godzin pisemnie lub ustnie podać do wiadomości naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego) z przedłożeniem odnośnych dokumentów (paszportów bydlęcych).

Cielęta własnego chowu dopóki znajdują się przy matce, winny być ogłaszane dopiero w czasie, gdy się rogi wykłuwają, najpóźniej jednak do ukończonego czwartego miesiąca życia.

Doniesienie o ubytku w stanie bydła rogatego.

§. 2. Także każdy ubytek w stanie bydła bez względu na to, czy takowy powstał w skutek padnięcia, rzezi, sprzedaży lub stałej zmiany miejsca, ma być przez posiadacza w ciągu 24 godzin podany do wiadomości naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego).

Jedyny wyjątek stanowią wskazane w §. 1. cielęta dopóki do katastru nie zostały wciągnięte.

Zaopatrywanie bydła w paszporty.

§. 3. Każda sztuka bydła, która ze swego stanowiska ma być na inne stale przeprowadzoną, winna być zaopatrzona w paszport, wydany przez rewizora bydła.

Posiadacz bydła winien zatem postarać się o to, aby przed wydaniem paszportu stan zdrowia dotyczącej sztuki bydła został zbadany przez oglądacza, ustanowionego w tym celu ze strony gminy (obszaru dworskiego) i aby rewizorowi bydła okazany został certyfikat oględzin.

Bydło robocze w zaprzęgu, które stanowiska nie zmienia stale, jakoteż zwierzęta, które tylko na czas krótki ze swego stanowiska (na pastwiska) wypędzone i na powrót na to miejsce wracają, nie potrzebują żadnego paszportu.

Współudział w katastrowaniu bydła.

§. 4. Posiadacze bydła są nadto obowiązani być pomocnymi rewizorowi bydła przy wyciskaniu piętna na pojedyńczych sztukach bydła, i takowe przy najbliższej bytności rewizora przypędzić tam, gdzie piętnowanie ma być dokonane.

Nie wolno posiadaczowi bydła umieszczać innych cech i znaków dla celów prywatnych na tych częściach ciała zwierzęcia, na których ma być wyciśnięty znak okręgu rewizyjnego.

Ogólne obowiązki posiadaczy bydła.

§. 5. Posiadacze bydła są nadto obowiązani:

1. dozwolić rewizorowi bydła, żandarmeryi kontrolującej i organom politycznych Władz powiatowych na każde ich żądanie i w każdej chwili wstępu do wszystkich lokalności stajennych.

2. udzielać wyjaśnień o wszelkich stosunkach tyczących się stanu bydła lub jego pochodzenia.

3. w wypadkach, jeżeli na pojedyńczych sztukach bydła zauważą objawy wewnętrznej choroby, tudzież w każdym wypadku padnięcia z powodu wewnętrznej choroby, bezwłocznie donieść o tem naczelnikowi gminy.

2. Współudział naczelników gmin (przełożonych obszarów dworskich) przy utrzymywaniu ewidencyi bydła.

§. 6. Naczelnicy gmin (przełożeni obszarów dworskich) lub ich zastępcy są obowiązani, przyjmować ustne lub pisemne doniesienia o wspomnianych w §§. 1. i 2. ubytkach i przyrostach w stanie bydła wraz z odnośnymi dokumentami (paszportami) przypędzonych sztuk oraz przy ustnych doniesieniach umieścić datę zgłoszenia na tych dokumentach. Ustne zgłoszenia, przy których dokument nie potrzebuje być przedłożonym, winien naczelnik gminy (przełożony obszaru dworskiego) wpisać dokładnie w obecności zgłaszającego do dziennika w tym celu prowadzonego.

Współudział naczelnika gmin w urzędowaniu rewizorów bydła.

§. 7. 1. Naczelnicy gmin (przełożeni obszaru dworskiego) winni przy każdorazowej bytności rewizora bydła w gminie, wręczyć mu otrzymane pisemne doniesienie oraz przyjęte dokumenta, wskazać mu według dziennika tych posiadaczy bydła, którzy zgłosili zmiany w swoim stanie bydła, oraz oddać mu certyfikat wydany przez uprawnionego oglądacza bydła tych sztuk, który od czasu ostatniej bytności rewizora w tej miejscowości na rzeź oddano;

2. umieścić w kancelaryi gminnej na miejscu widocznem przesłany przez polityczną władzę powiatową wykaz dni, w których rewizor bydła zwiedzać ma pojedyńcze gminy okręgu rewizyjnego;

3. potwierdzić rewizorowi bydła jego w dzienniku każdorazową bytność jego z dodaniem daty i godziny oraz z wyciśnięciem pieczęci gminnej;

4. zakwestyonowane przez rewizora bydło wziąć pod ścisły dozór w oddzielnem miejscu aż do rozstrzygnięcia przez Władzę kompetentną;

5. przesłać jak najspieszniej politycznej władzy powiatowej wszelkie podane im przez rewizora bydła tak ustne jak i pisemne doniesienia, a wreszcie

6. starać się o to, aby posiadacze bydła czynili zadość zarządzeniom rewizora, a wdrożyć środki przymusowe przeciw opieszałym.

Ogólne obowiązki naczelników gmin (przełożonych obszarów dworskich).

§. 8. Naczelnicy gmin (przełożeni obszarów dworskich) są nadto obowiązani:

1. Czuwać nad tem, aby bez ich wiedzy i bez zgłoszeń nie zachodziły zmiany w stanie bydła, wykrywać możliwe zatajenia w stanie bydła a w razie skonstatowania lub zachodzącego podejrzenia o przemycanie bydła, zarządzić na miejscu co potrzeba i donieść o tem politycznej władzy powiatowej.

2. Donieść po należytem skonstatowaniu c. k. politycznej Władzy powiatowej w przeciągu 24 godzin o każdym przypadku choroby lub padnięciu pojedyńczych sztuk bydła, o którym uwiadomili ich posiadacze bydła (§. 5. ust. 3) lub o którym dowiedzieli się w inny sposób.

3. Pouczać posiadaczy bydła przy każdej sposobności, iż cięży na nich obowiązek donoszenia o każdej zmianie w stanie bydła oraz o każdym wypadku choroby lub padnięcia, tudzież, iż są obowiązani zaopatrywać w paszporta te sztuki bydła, które opuszczają miejscowość itd.

§. 9. Przytoczone w §§. 6—8 współdziałanie w zarządzeniach mających na celu zapobieżenie zawleczeniu zarazy bydlęcej, należy do gmin w poruczonym zakresie działania (§. 4. ustawy z dnia 30. kwietnia 1870 Dz. u. p. Nr. 68) a zatem naczelnicy gmin (przełożeni obszarów dworskich) nie są uprawnieni żądać za te czynności od stron jakiegokolwiek wynagrodzenia.

3. Rewizorowie bydła.

Stanowisko służbowe rewizorów bydła, ich prawa i obowiązki.

§. 10. 1. Rewizorowie bydła odwołalnie mianowani na wniosek politycznych władz powiatowych przez Namiestnictwo a przez c. k. Starostwo powiatowe zaprzysiężeni co do gorliwego i sumiennego pełnienia przekazanych im obowiązków służbowych, podlegają bezpośrednio Starostwu powiatowemu, a co do prowadzenia katastru także kontroli żandarmeryi, uważani być mają za straż publiczną i korzystać z praw, służących na mocy ustaw osobom urzędowym i strażom cywilnym.

2. Rewizorowie nie mogą bez zezwolenia Starostwa powiatowego wydalić się ze swojego okręgu ani wyręczać się innemi osobami niepowołanemi, i winni o każdym wypadku swej choroby lub przeszkody w pełnieniu służby natychmiast donieść Starostwu powiatowemu, które w wypadkach powyżej wskazanych, tudzież w wypadku udzielenia urlopu na czas pewien, natychmiast postara się o odpowiedniego zastępcę rewizora.

3. Rewizorowie bydła winni kataster bydła zeszyty z jukstami, i blankiety paszportów na bydło oraz przyrządy do piętnowania i pieczęć okręgu rewizyjnego należycie przechowywać, odpowiadają za każde nadużycie i za każdą opieszałość; nie mogą wyjmować pojedyńczych kartek z katastru bydła, z protokołów, paszportów na bydło lub protokołu przedłużania tych paszportów, i mają je w razie opuszczenia służby zwrócić w takiej ilości, w jakiej im je Starostwo powiatowe oddało.

Zmiany lub jakiekolwiek sprostowania w tych książkach winni rewizorowie zawsze zaopatrywać swoim podpisem i uwagą „sprostowano“.

Rewizorowie mają prowadzić dziennik peryodycznych objazdów (§. 19.) oraz protokół podawczy dla urzędowych korespondencyi.

Rewizorom, którzy obowiązani są zachowywać się przyzwoicie i uprzejmie względem stron, nie wolno za wykonywanie poruczonych im czynności żądać ani przyjąć od posiadacza bydła lub innych interesowanych pod żadnym pozorem jakiegokolwiek wynagrodzenia.

5. Wszelkie zaniedbanie obowiązków włożonych na rewizorów bydła, pociąga za sobą natychmiastowe usunięcie z posady, a nadto jeszcze ukaranie według postanowień art. I. §. 45. ustawy z 24. 1882 Dz. u. p. Nr. 51.

Prowadzenie katastru bydła.

§. 11. Rewizorowie bydła mają prowadzić kataster stanu bydła (wzór A.) w gminach przydzielonych do ich okręgu rewizyjnego, i w katastrze tym stan bydła zawsze w dokładnej utrzymywać ewidencyi.

1. Kataster bydła stanowią protokoły stanu bydła, sporządzone według dołączonego wzoru i oprawione w twardej okładce w liczbie odpowiadającej ilości bydła w gminie.

W katastrze mają być wszystkie zagrody w ten sposób zapisane, aby numer bieżący protokołu stanu bydła równał się numerowi zagrody. Między pojedyńczymi numerami należy tyle miejsca zostawić, ile potrzeba na wpisanie bydła umieszczonego w tejże zagrodzie oraz prawdopodobnego przyrostu w ciągu roku.

W razie niewielkiej ilości bydła należy dla każdej zagrody przeznaczyć jednę kartkę. Dla znajdujących się w miejscu stajen opasowych oraz dla znanych handlarzy bydła, należy zawsze pozostawić potrzebną ilość kartek protokołu. Tak samo postępować należy co do katastru bydła na obszarze dworskim.

Przy końcu katastru należy kilka kartek pozostawić niezapełnionych na wypadek, gdyby wskutek wypełnienia kartki dla pewnej zagrody przeznaczonej, okazała się potrzeba dalszego wpisywania.

2. Dla każdej gminy okręgu rewizyjnego ma być osobny kataster założony. Kataster dla większych gmin składać się może z dwóch lub więcej tomów.

3. Jeżeli tom katastru w skutek wpisywania tak został wypełniony, że nie ma już w nim kartek wolnych, to należy założyć nowy tom objętości dawnego. Do nowego tomu ma być zapisany rzeczywisty stan bydła pojedyńczych zagród według normy w §. 11. ust. 1. wskazanej, co należy uczynić wprawdzie stopniowo, lecz w czasie jak najkrótszym.

4. Rewizorowie bydła otrzymują księgi katastralne od Starostw powiatowych, które mają takowe sparafować, w pie-

częć urzędową zaopatrzyć i na pierwszej stronie ilość kartek słowami wypisać.

5. Rewizor obejmujący urzędowanie winien jak najrychlej przekonać się, czy zgadza się stan bydła zapisany w katastrze ze stanem w pojedynczych zagrodach (przynajmniej za pomocą próby dorywczej), spostrzeżone niedokładności w katastrze natychmiast sprostować i w razie skonstatowania nadużyć, donieść o tem Starostwu powiatowemu.

Przy rewizyi gmin mają rewizorowie kataster bydła zabierać ze sobą, wszystkie wpisy uskuteczniać własnoręcznie i wszystkie rubryki protokołów stanów bydła atramentem dokładnie i czytelnie wypełniać.

Ewidencya przyrostu bydła.

§. 12. Przy każdej bytności w gminie winien rewizor bydła odebrać od naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego) dokumenta zwierząt, które od czasu jego ostatniej bytności przybyły, zbadać je ściśle i zwierzęta, na które dokumenta opiewają, poddać oględzinom.

Postępowanie z bydłem, którego paszporty nie odpowiadają przepisom.

§. 13. Jeżeli rewizor bydła spostrzeże, że paszporty nie odpowiadają wymogom §. 8. ustawy z roku 1880 Dz. u. p. Nr. 35. oraz wydanym do tej ustawy postanowieniom wykonawczym z 1. kwietnia 1880, Dz. u. p. Nr. 36., że mianowicie takowe nie zostały wydane przez uprawnione do tego organa, że upłynął już czas na jaki one są ważne, że podana w paszporcie liczba sztuk i ich znamiona nie zgadzają się z liczbą i znamionami zwierząt sprowadzonych, jeżeli dalej zachodzi podejrzenie wątpliwego pochodzenia zwierząt mianowicie podejrzenie, iż takowe zostały przemycone lub pochodzą z okręgu zarazą dotkniętego, w takich razach rewizor bydła winien zakwestyonowane zwierzęta oddać naczelnikowi gminy (przełożonemu obszaru dworskiego) do ścisłego nadzorowania i oddzielnego pomieszczenia, a zarazem o tym wypadku bezwłocznie donieść Starostwu powiatowemu przy dołączeniu paszportów, wreszcie zaniechać wpisania do katastru bydła.

Postępowanie ze zwierzętami uznanemi za chore.

§. 14. Jeżeli rewizor przy rewizyi przyrostu bydła spostrzeże, że nowe sztuki okazują oznaki choroby wewnętrznej mianowicie zaraźliwej, winien bez względu na to, czy te sztuki pokryte są legalnymi paszportami lub nie, oddać je naczelnikowi gminy (przełożonemu obszaru dworskiego) celem odosobnionego pomieszczenia pod ścisłym dozorem, bezwłocznie zdać sprawę Starostwu powiatowemu przy dołączeniu dokumentów i zaniechać wpisania do katastru bydła.

Postępowanie z przybyłemi sztukami bydła, które uznane zostały za zdrowe i zaopatrzone są w należyte dokumenta.

§. 15. Sztuki bydła, które zaopatrzone są w należyte dokumenta i których stan zdrowia nie podlega żadnej wątpliwości, winien rewizor wciągnąć pod liczbę bieżącą protokołu przeznaczonego dla zagrody, opisać każdą sztukę dokładnie co do płci, wieku, maści, piętna i innych odznak, uwidocznić datę i rodzaj przyrostu, przyczem sztuki bydła do ukończenia pierwszego roku życia uważać należy za cielęta, od drugiego roku począwszy za jałownik, od trzeciego roku za byki lub woły, wreszcie jałówki po pierwszem ocieleniu za krowy.

Na dokładne oznaczenie maści bydła zwrócić należy szczególną uwagę.

Cielęta własnego chowu, dopóki przy matce się znajdują, mają być do katastru dopiero wówczas wpisane, gdy rogi wykłuwać się zaczynają, jednakże najpóźniej z upływem czwartego miesiąca życia.

Postępowanie z dokumentami sztuk bydła, które przybyły i do katastru wpisane zostały.

§. 16. Zebrane dokumenta sztuk bydła, które przybyły i do katastru wpisane zostały, winien rewizor na krzyż przekreślać i co kwartału odsyłać Starostwu powiatowemu.

Piętnowanie.

§. 17. Sztuki, które jako przyrost mają być do katastru bydła wpisane, winien rewizor oznaczyć przepisanem pię-

tnem, przyczem pomocni mu być mają posiadacz bydła i naczelnik gminy (przełożony obszaru dworskiego) (§. 4. i 7).

W czasie kolejnej bytności w gminie ma rewizor wpisywać do katastru i piętnować bydło w tym czasie przybyte.

Nowo wprowadzone sztuki, które mają wyraźne piętno innego okręgu rewizyjnego, na razie nie potrzebują być zaopatrywane piętnem nowego okręgu rewizyjnego, co rewizor uwidocznić powinien w rubryce „uwaga" protokołu stanu bydła.

Sztuki, na których z czasem zatarło się piętno, ma rewizor ponownie napiętnować.

Rewizorowie otrzymają od Starostwa powiatowego przeznaczone dla okręgu rewizyjnego narzędzia do wypalania. Potrzebny do rozegrzania tego narzędzia opał, ma rewizor bydła z własnego ryczałtu opędzić.

Ewidencya ubytku w stanie bydła.

§. 18. Rewizor bydła ma każdy ubytek jednej lub więcej sztuk bydła czy to wskutek wypędzania, sprzedaży, rzezi lub padnięcia stwierdzić, oraz sprawdzić sposób, w jaki ubytek nastąpił.

W wypadku wypędu lub sprzedaży rewizor bydła winien sprawdzić, czy dla ubywających sztuk bydła były wydane paszporty i kiedy to nastąpiło. Jeżeli nie został wydany ustawą przepisany paszport, rewizor winien bezwłocznie donieść o tem Starostwu powiatowemu.

W razie rzezi sztuki bydła w tej samej miejscowości, rewizor zażądać winien od naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego) certyfikatu zdrowia (§. 7. ust. 1.) wydanego przez rzeczoznawcę, który przedsiębrał oględziny przed rzezią.

W razie padnięcia sztuki bydła rewizor ma zbadać, czy to nie nastąpiło wskutek wewnętrznej (zaraźliwej) choroby i czy o tem doniesiono naczelnikowi gminy (przełożonemu obszaru dworskiego), a względnie Starostwu powiatowemu.

W przeciwnym razie rewizor donieść winien o tem Starostwu powiatowemu.

Ubytek sztuki bydła w katastrze winien rewizor tak uwidocznić, aby data i rodzaj ubytku zostały wpisane w odnośne rubryki, poprzednie zaś zapisy, przekreślić poprzecznie tak, by zawsze jeszcze pozostały czytelnemi.

Peryodyczne objazdy i inspekcya w okręgu rewizyjnym.

§. 19. Rewizor bydła winien wszystkie miejscowości swojego okręgu rewizyjnego zwiedzić w czasokresie oznaczonym przez c. k. Namiestnictwo i w porządku przez c. k. Starostę wskazanym.

Wykaz dni i miesięcy, w których rewizor przybyć ma do każdej miejscowości, oraz porządek, w jakim tenże wszystkie miejscowości swojego okręgu rewizyjnego ma zwiedzić, udzieli c. k. Starosta według dołączonego wzoru (B.) każdemu rewizorowi tudzież neczelnikom gmin w okręgu rewizyjnym do obwieszczenia według §. 7. ust. 2.

Rewizor bydła w dniach w wykazie oznaczonych winien być obecny w pojedyńczych miejscowościach. Wprawdzie wolno mu powrócić do miejsca zamieszkania, jednakże koszta podróży zostaną mu w ten sposób przyznane, jak gdyby miejscowości po kolei zwiedzał.

O przedsięwziętym peryodycznym objeździe okręgu rewizyjnego ma rewizor bydła prowadzić dziennik, w którym jego obecność w gminie ma być uwidoczniona i przez dotyczącego naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego) z oznaczeniem daty i godziny przybycia i wyjazdu oraz z wyciśnięciem pieczęci gminnej potwierdzona.

Dziennik ten ma rewizor bydła co miesiąc zakończyć i przesłać Starostwu powiatowemu do użytku przy obliczeniu wynagrodzenia za koszta podróży. Rewizor bydła jest obowiązany w wypadkach bardzo pilnych, na specyalną prośbę stron zwiedzić ich miejsca zamieszkania celem przeprowadzenia służbowych czynności po za oznaczoną koleją (okólną podróżą), ile to jest możliwem bez zmiany ustanowionego porządku podróży. W takim razie dotycząca strona dostarczyć ma podwody.

Nadzorowanie stanu bydła w okręgu rewizyjnym.

§. 20. Rewizor bydła jest obowiązany, o ile to tylko jest możliwem, podczas każdej bytności w miejscowościach

swojego okręgu rewizyjnego zwiedzać stajnie nietylko tych posiadaczy bydła, którzy ogłosili zmiany w stanie swego bydła, lecz także inne zagrody i przekonywać się, czy nie zaszła tam zmiana w stanie bydła, czy nie są ukrywane niezgłoszone sztuki bydła, czy wszystkie sztuki zaopatrzone są w wyraźne piętna i czy w zamian sztuk do katastru zapisanych nie wstawiono innych zaopatrzonych w odmienne znaki.

Obowiązek donoszenia o wypadkach choroby.

§. 21. Rewizor bydła donieść ma bezwłocznie Starostwu powiatowemu za pośrednictwem właściwego naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego) o doszłych do jego wiadomości wypadkach wewnętrznej (zaraźliwej choroby tudzież padnięcia nietylko bydła rogatego lecz także innych gatunków zwierząt.

Wydawanie paszportów na bydło w okręgu rewizyjnym.

§. 22. Do wydania paszportów na bydło w okręgu rewizyjnym jest uprawniony i jedynie obowiązany rewizor bydła. Tenże winien na zgłoszenie posiadacza, który zamierza trwale zmienić stanowisko swojego bydła, wydać paszporty na przesłanych mu przez Starostwo powiatowe różowych blankietach, i uwidocznić to we właściwej rubryce katastru z oznaczeniem liczby protokołu paszportowego oraz daty. Przy wydaniu paszportu na bydło rewizor postępować ma ściśle według postanowień §. 8. rozporządzenia ministeryalnego z dnia 12. kwietnia 1880, Dz. u. p. Nr. 36. mianowicie w ten sposób;

1. Przed wydaniem paszportu ma być sprawdzonym dobry stan zdrowia dotyczącej sztuki przez rzeczoznawcę, ustanowionego ze strony gminy.

2. Paszporty mają być bieżącemi liczbami zaopatrzone a wzory w księdze sznurowej obok siebie się znajdująch równobrzmiąco wypełnione. Wzór z lewej strony ma pozostać w zeszycie, wzór z prawej strony należy odciąć w linii wężowatej wzdłuż wydrukowanego słowa „Paszport bydlęcy“ i po wyciśnięciu pieczęci rewizora wydać stronie.

3. Zużyte zeszyty księgi sznurowej mają być cały rok u rewizora przechowywane, a potem do Starostwa powiatowego odesłane.

4. Paszporty bydlęce są ważne przez dni 10. licząc od daty wydania, przyczem sam dzień wydania nie ma być wliczany.

5. Przedłużenie paszportu bydlęcego wpisane do katastru ma rewizor uwidocznić na samym paszporcie, w zeszycie księgi sznurowej i w odpowiedniej rubryce katastru bydła. Przedłużenie paszportu udzielone być może przy zadowalniającym zdrowiu zwierząt tylko raz jeden i na okres 10. dni z wyjątkiem paszportów wydawanych dla stad pędzonych. Te ostatnie mogą być w razie potrzeby także kilka razy przedłużone, ale zawsze tylko na podstawie poprzednich oględzin zwierząt przez rzeczoznawcę.

6. Przedłużanie paszportu dla bydła tylko przepędzanego przez okręg rewizyjny, winien rewizor uwidocznić na dotyczącym paszporcie i w protokole przedłużeń paszportów zapisywać takowe, zachowując liczby bieżące.

4. Wykonywanie kontroli przez c. k. żandarmeryę.

Kontrolowanie katastru bydła i stanu bydła przez c. k. żandarmeryę.

§. 23. C. k. żandarmerya ma stosownie do instrukcyi, wykonywać kontrolę nad prowadzeniem katastru bydła. W tym celu służy jej zawsze prawo wglądać do protokołów stanu bydła, oraz porównywać stan bydła ze stanem w protokole zapisanym.

Nadto c. k. żandarmerya winna badać dokumenta pędzonych sztuk bydła lub stad, przytrzymywać zakwestyonowane sztuki bydła rogatego i w tym ostatnim wypadku donosić w najkrótszej drodze właściwemu c. k. Starostwu powiatowemu o powodach zakwestyonowania, oraz o wydaniu tymczasowych zarządzeń.

5. Wykonywanie nadzoru nad katastrem bydła przez polityczną Władzę powiatową.

§. 24. Polityczne Władze powiatowe winny przez swoje organa, szczególnie przez weterynarza lub lekarza

powiatowego (asystenta) wykonywać ścisłą kontrolę nad prowadzeniem katastru i czuwać nad tem, aby posiadacze bydła, naczelnicy gmin (przełożeni obszarów dworskich), rewizorowie bydła i c. k. żandarmi postępowali ściśle według niniejszego rozporządzenia.

Weterynarze względnie lekarze powiatowi są obowiązani przekonywać się przy sposobności peryodycznych lub innych podróży służbowych o należytem prowadzeniu katastru, protokołu paszportów i protokołu przedłużeń paszportów, o prawidłowem wydaniu paszportów na bydła, o odpowiedniem wypalaniu piętna i t. d., oraz natychmiast zarządzić co potrzeba dla usunięcia spostrzeżonych usterek.

Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Wzór A.

Kataster bydła rogatego Nr. ....

Nr. zagrody: .... *Gmina* ....

Nazwisko posiadacza bydła .... *Okręg rewizyjny* ....

Numer bieżący	Dzień		Rodzaj bydła						Wiek	Maść i szczególne oznaki	Własnego chowu	Nabyto sztukę bydła			Kiedy rewizor wydał lub przedłużył paszport	Dzień, w którym sztuka ubyła przez			Uwaga
	zgłoszenia	wpisu do katastru	byk	wół	krowa	jałownik		cielę				gdzie ?	kiedy	pokrytą paszportem wydanym przez gminę lub rewizora		padnięcie	rzez	wypędzenie	
						samczy	samiczny												

Wzór B.

Rewizor bydła

powiatu .... *zamieszkały* ....
okręgu rewizyjnego .... *w* ....
będzie obecny

w miejscach	M a j				Czerwiec				Lipiec			
w gminach	dnia				dnia				dnia			
A.	1	11	21	31								
B.	2	12										
C.	3	13										
D.	4	14										
E.	5	15										
F.	6											
G.	7											
H.	8											
I.	9											
K.	10											

Żandarmi nie mogą zastępować rewizorów.

Rozp. c. k. Nam. z 21. marca 1884. l. 17.512.

Według doniesienia c. k. krajowej komendy żandarmeryi we Lwowie z dnia 15. marca 1884. l. 1978. A. wezwałeś Pan Starosta pod dniem 4. marca r. b. l. 4596 posterunek żandarmeryi w Jezierny, aby na czas choroby rewizora bydła Adolfa Müllera, paszporty dla bydła wystawiane były przez kontrolującego żandarma.

Ponieważ takie użycie żandarmeryi sprzeciwia się nietylko przeznaczeniu tejże (§. 9. ustawy księgosuszowej z dnia 29. lutego 1880. Dz. u. p. Nr. 37. i instrukcyi dla kontrolujących żandarmów), lecz także i rozporządzeniu c. k. Namiestnictwa o prowadzeniu katastru z dnia 8. sierpnia 1883. l. 49.903. Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 64. §. 10. 2), przeto wzywam Pana Starostę, aby zlecenie swe cofnął, względem zastępcy rewizora bydła zarządził co należy w myśl paragrafu 10. 2. powołanej instrukcyi dla rewizorów bydła, na przyszłość zaś podobnych wezwań posterunków żandarmeryi kontrolujących zaniechał.

Piętnowanie ponowne w pasie pogranicznym.

Rozp. z d. 10. kwietnia 1883. l. 21.685.

Według tutejszego okólnika z dnia 24. marca 1883. l. 18.782. winno być bydło rogate, jeżeli takowe *z jednego okręgu rewizyjnego* do drugiego wprowadzone zostało, w rejestrze bydła tego ostatniego okręgu zapisane i piętnem zaopatrzone.

Ponieważ takie bydło posiada już piętno okręgu rewizyjnego, z którego pochodzi, a przeto po zapiętnowaniu ponownem, miałoby albo dwa piętna jedno obok drugiego albo jedno na drugiem, a przeto niewyraźne, co w obu razach byłoby niewłaściwem, więc dla jednostajności postępowania, przy wpisie takiego bydła do katastru, oznajmia się Panu, że jeżeli dawniejszy znak (piętno) jest jeszcze wyraźnym, *należy go uwidocznić w katastrze w odnośnej rubryce a dopiero, gdy piętno stanie się niewyraźnem* bądź przez zarośnięcie, bądź też w inny sposób, *należy to bydlę ponownie zapiętnować cechą dotyczącego okręgu rewizyjnego.*

Chciej Pan to należycie ogłosić i rewizorów bydła odnośnie do tutejszego okólnika z dnia 30. stycznia 1883. l. 78.675/1882 do ścisłego zastósowania się wezwać.

Kompentencya co do niedoniesienia o zmianie bydła w pasie pogranicznym.

Rozp. c. k. Nam. z dnia 24. marca 1883. l. 18.782.

Celem jednolitego postępowania w wypadkach zaniedbanych doniesień o zmianie w stanie bydła w okręgach

rewizyjnych, oznajmia się Panu Staroście w skutek Wys. reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewn. z dnia 13. marca 1883. l. 2858. jak następuje:

Wedle §. 38. ust. 2. ustawy z dnia 24. maja 1882. Dz. u. p. Nr. 51. tylko te zaniedbania doniesień poczytane są za występki, podpadające pod jurysdykcyą Sądów, które utratę (Verfall) bydła za sobą pociągnąć mogą; zaś według ustępu 4go tego samego §fu pociągnąć mogą za sobą utratę bydła, zaniedbania tylko tych doniesień, które „wpisanie bydła do katastru i zaopatrzenie go przepisanem piętnem" na celu mają. Z wyraźnego brzmienia §fu 38. ustępów 2. 4. powyższej ustawy wynika zatem bez wątpienia, że nie każde zaniedbanie doniesienia, jakie posiadacze bydła w okręgu pogranicznym, wedle istniejących przepisów rewizorom czynić winni — zagrożone jest karą utraty bydła, lecz że owa wyższa ustawowa opieka, tylko do tych doniesień się odnosi które wpisanie bydła do katastru i równoczesne zaopatrzenie go piętnem na celu mają, a zatem tylko do tych wypadków się ogranicza, w których bydlę piętnem dotyczącego powiatu rewizyjnego jeszcze wcale nie zostało zaopatrzonem, mianowicie, albo z innych części kraju do okręgu pogranicznego, albo z jednego powiatu rewizyjnego do innego wprowadzonem zostało.

Do tej samej kategoryi należy także wypadek, jeżeli ktoś sam sobie przychowa bydlę a potem w terminie przepisanym nie uczyni doniesienia celem wpisania go do katastru i opiętnowania.

Bydlę zaś zaopatrzone przepisanem piętnem, które w tym samym powiecie rewizyjnym, swe stanowisko, względnie swego właściciela zmienia, nie potrzebuje z tego powodu być piętnowanem.

Kara utraty bydlęcia nie ma także zastosowania w wypadkach zaniedbania takich doniesień, do których z powodu ubytku bydła w stanie a wszczególności z powodu odsprzedaży, dotychczasowi posiadacze, względnie sprzedający bydło są obowiązani, gdyż doniesienia te, jedynie sprostowanie katastru, przez uwidocznienie ubytku mają na celu, nie zaś wpisanie do katastru i opiętnowanie bydła.

Doniesień w tym ustępie omówionych nie należy zatem indentyfikować z doniesieniami, do których sami nabywcy

lub kupujący są obowiązani, bo za takowe tylko ci ostatni i tylko pod warunkami w ustępach 2. i 4. §. 38. nowej ustawy przewidzianymi, w drodze sądowej mogą być pociągnięci do odpowiedzialności.

Zaniedbania przeto wszelkich innych doniesień, nie podpadających pod te ostatnie przepisy a nałożonych ustawą księgosuszową lub rozporządzeniami Władz politycznych, nie stanowią występku i należą według ustępu 1. §. 38. i 39. powołanej ustawy do kompentencyi Władz politycznych.

Zechce się więc Pan Starosta w danych wypadkach do tego zastosować.

O niniejszem rozporządzeniu zawiadamia się także i c. k. krajową komendę żandarmeryi.

ROZDZIAŁ VI.

Rozporządzenia c. k. Namiestnictwa gal. dotyczące ustawy z dnia 19. lipca 1879. o desinfekcyi wagonów i statków.

(Dz. u. p. Nr. 108. i 109.)

Postępowanie z gnojem i odpadkami z wagonów kolejowych,

Rozp. c. k. Nam. z 2. maja 1880 l. 21.276.

Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 22. kwietnia 1880 l. 5487. oznajmiło, iż w zastósowaniu postanowień §. 2. ust. z dnia 19. lipca 1879. i rozporządzenia wykonawczego Dz. u. p. Nr. 108. i 109. mają być zniszczone nawóz i mierzwa pochodzące z wagonów kolejowych, w których transportowano bydło pochodzące z wolnych okolic krajów zarazą dotkniętych. Od dnia ogłoszenia wybuchu zarazy w kraju, jest przeto zakazane używanie takiego nawozu i mierzwy do celów gospodarskich we wszystkich stacyach, w których bydło takie ładowane lub wyładowane było i w stacyach kolejowych do desinfekcyi wagonów przeznaczonych*) aż

---

*) W Galicyi stacye desinfekcyjne na kolejach żelaznych znajdują się: we Lwowie, Złoczowie, Przemyślu, Tarnowie (kolej Karola Ludwika), w Stanisławowie, Zagórzu, w Stryju, Suchy (kolej państwowa), w Oświęcimie i Szczakowej (kolej północna cesarza Ferdynanda).

do ukończenia zarazy w całym kraju. Ścisłe wykonanie tego rozporządzenia ma Pan dopilnować i udzielić odpisu tegoż komisyom oględzin bydła.

Rozporządzenie Ministrów spraw wewnętrznych, sprawiedliwości, handlu i rolnictwa z dnia 8. grudnia 1886., którem zmienione zostały postanowienia rozporządzenia wykonawczego z dnia 7. sierpnia 1879. (Dz. u. p. Nr. 109.) do §. 8. ustawy z dnia 19. lipca 1879. (Dz. u. p. Nr. 108.), dotyczącej obowiązku desinfekcyi na kolejach żelaznych i statkach przewożących bydło.

Pierwszy ustęp rozporządzenia wykonawczego do §. 8. ustawy z dnia 7. sierpnia 1879. (Dz. u. p. Nr. 109.) zostaje niniejszem zmieniony i ma brzmieć jak następuje:

Jako dowody, przepisane w §. 8. ustawy co do płodów surowych wzmiankowanych pod *a*), *b*), *c*), złożyć należy przedsiębiorstwu przewozowemu świadectwo pochodzenia które dla przedmiotów wzmiankowanych pod *a*), wydawać ma przełożony gminy, dla rzeczy wzmiankowanych pod *b*) weterynarz rządowy sprawujący nadzór nad rzeźnią, części zwierzęcych wymienionych pod *c*), jak również dla mięsa na konsumcyę dla ludzi przeznaczonego z zabitego bydła dotkniętego zarazą płucną (ustawa z dnia 14. sierpnia 1886. Dz. u. p. Nr. 171) komisya pomorowa.

Desinfekcya wagonów używanych do transportu mięsa.

Rozp. c. k. Nam. z 4. lutego 1880. l. 6108.

Według rozporządzenia Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 39. stycznia 1880. l. 19.273, ma być każdy wagon kolejowy służący do transportowania mięsa z Galicyi lub Bukowiny przed ładowaniem i po wyładowaniu jak najstaranniej wyczyszczonym. Wagony zaś kolejowe, w których transportowane było mięso i skóry w §. 8. l. *c)* ustawy z dnia 19. lipca 1879. Dz. u. p. Nr. 108. wymienione, oprócz mycia poddane być mają desinfekcyi podług postanowień §. 10. rozporządzenia ministeryalnego z dnia 7. sier-

pnia 1879. Dz. u. p. Nr. 109. Wykonywania tego nakazu dopilnować mają komisye oględzin bydła, ustanowione na kolejach żelaznych.

Czyszczenie wagonów mięsnych.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 9. grudnia 1880.

Odnośnie do tutejszego okólnika z dnia 6. lutego b. r. l. 6108 co do czyszczenia wagonów służących do transportowania mięsa z Galicyi lub Bukowiny, zarządzam w myśl rozporządzenia Wys. c. k. Ministerstwa handlu z dnia 1. Grudnia b. r. l. 29.775, że koszta czyszczenia takich wagonów kolejowych w żaden sposób nie mają być zaliczane na rachunek strony interesowanej.

Zbyteczność desinfekcyi wagonów dla bydła odwietrzonych w Państwie niemieckiem przy wchodzie do Austryi.

Rozporządzenie Ministra handlu z dnia 17. stycznia 1881. l. 16.694. do wszystkich austryackich zarządów kolejowych (l. Nam. 3917. z 1881. roku).

„Przy powołaniu się na §. 3. ust. 2. ustawy z dnia 19. lipca 1879. Dz. u. p. Nr. 108. oznajmia się zarządowi w porozumieniu z Ministerstwem spraw wewnętrznych, że przeprowadzenie w państwie niemieckiem według tamże obowiązującej ustawy odwietrzonych (wozów dla bydła) bądź to niemieckich bądź też austryackich, odbywać może nadal do Austryi, bez przeprowadzenia powtórnej desinfekcyi tychże po przejściu za granicę austryacką".

W dalszym toku rozporządzenie to poleca, by dostarczony był dowód przeprowadzonej w Niemczech desinfekcyi, w którym to celu koleje stykające się mają się porozumieć między sobą. Gdyby tego rodzaju porozumienie nie przyszło do skutku, należy przekonać się w inny sposób o dokonanej desinfekcyi i postąpić według §. 3. i rozporządzenia wykonawczego wyż wymienionej ustawy.

Przy ładowaniu towarów do Niemiec należy o ile możności posługiwać się tylko takiemi wozami, które nigdy nie były używane do transportu bydła, lub też u których nie można w żaden sposób rozpoznać, że były do tego celu używane.

Okólnik c. k. Namiestnictwa

do wszystkich PP. c. k. Starostów i WWPP. Prezydentów król. stoł. miast Lwowa i Krakowa.

Aby c. k. generalna Inspekcya kolei austr. przez swe organa skuteczniej mogła kontrolować należyte wykonanie desinfekcyi przy transportach bydła kolejami żelaznymi, i aby w ogóle umożliwić usuwanie nieprawidłowości przez niespostrzeżonych lub o których doniesiono zarządom kolejowym, mają weterynarze urzędowi przy politycznych władzach powiatowych pierwszej instancyi, w których okręgu służbowym znajduje się zakład desinfekcyjny dla bydlęcych wozów kolejowych spostrzeżenia swe, zrobione na podstawie rozporządzenia wykonawczego do §. 4. ustawy z dnia 19. lipca 1879. (Dz. u. p. Nr. 108.) do obowiązku desinfekcyi przy transportach bydła kolejami żelaznymi i okrętami rozp. z dnia 7. sierpnia 1879. Dz. u. p. Nr. 100) zapisywać do księgi kontroli znajdującej się w tych zakładach każdą znalezioną nieprawidłowość.

O tem zarządzeniu zechce Pan Starosta natychmiast zawiadomić c. k. weterynarza powiatowego a w danym razie i naczelnika stacyi kolejowej, jeżeli znajduje się w powiecie wzmiankowany zakład desinfekcyjny.

Lwów dnia 3. Grudnia 1890.

Organizacya służby sanitarno-weterynarskiej.

Podstawy organizacyi publicznej służby zdrowia normuje ustawa z dnia 30. kwietnia 1870.

Dozór nad wszystkiemi sprawami sanitarnemi przysługuje administracyi Państwa.

Do wykonywania i czynności spraw sanitarnych powołani są:

1. W Ministerstwie spraw wewnętrznych: najwyższy referent dla wszystkich spraw zdrowotnych w Cislitawii. Obok niego znajduje się czasowo mianowany referent dla spraw weterynarskich.

2. Przy Władzach krajowych t. j. Namiestnictwach i rządach krajowych, referenci spraw sanitarnych i weterynarze krajowi.

3. Przy Starostwach: lekarze powiatowi i weterynarze powiatowi.

Oprócz tego ustanowioną jest przy Ministerstwie spraw wewn. najwyższa rada zdrowia, przy Namiestnictwach i rządach krajowych krajowa rada zdrowia z głosem doradczym w sprawach sanitarnych.

Wykonywanie przepisów sanitarnych w najniższych Władzach politycznych cięży na Starostwach i miastach posiadających własne statuta. Władze te posiadają swych sanitarnych referentów t. j. lekarzy i weterynarzy z głosem doradczym.

Weterynarze powiatowi (X i XI stopnia służbowego), są ustanowieni do wykonywania czynności weterynarskich w powiatach; co do stosunku służbowego są bezpośrednio podporządkowani pod władzę Starosty.

Co do obowiązywania ustaw nadmienia się, że ustawa Państwowa, jeżeli w tejże nie jest inaczej postanowionem, obowiązuje zawsze z dniem 45. od dnia wydania i rozesłania Dziennika ustaw Państwa (patrz §. 6. ustawy z dnia 10. czerwca 1869 Dz. u. p. Nr. 116).

Ustawy krajowe obowiązują z dniem 15. od dnia ogłoszenia i rozesłania Dziennika ustaw krajowych (patrz Dziennik ustaw krajowych z roku 1868 Nr. 13.)

Ustawa z dnia 30. kwietnia 1879.

(Dz. u. p. Nr. 68).

Organizacya publicznej służby zdrowia.

Za zgodą obu Izb Rady państwa uznaję za stosowne rozporządzić co następuje :

§. 1. Nadzór zwierzchniczy nad całą służbą zdrowia i najwyższe sterownictwo spraw lekarskich, należy do administracyi Państwa.

Do bezpośredniego jej zakresu działania należą wszelkie sprawy, które, jako szczególnie ważne ze względu na powszechny stan zdrowia są jej wyraźnie do załatwienia zastrzeżone.

§. 2. Do administracyi Państwa należy w szczególności:

a) utrzymywanie w naoczności osób służbę zdrowia pełniących i ich nadzorowanie pod względem lekarskim, jakoteż przestrzeganie ustaw odnoszących się do wykonywania praktyki ze strony tych osób;

b) nadzór zwierzchniczy nad wszystkimi szpitalami, domami obłąkanych, zakładami położniczemi, domami podrzutków i zakładami mamek, nad zakładami szczepienia ospy, domami kalek i innemi tego rodzaju zakładami, tudzież nad kąpielami leczniczemi i zdrojowiskami a następnie pozwalanie na wnoszenie takich zakładów prywatnych;

c) przestrzeganie ustaw odnoszących się do chorób zaraźliwych endemii, epidemii i zarazy na bydło, tudzież względem kwarantanny i zakładów kontumacyjnych dla bydła jakoteż względem handlu truciznami i lekami;

d) zawiadywanie szczepieniem ospy;

e) uregulowanie wszystkich stosunków aptekarskich i nadzór nad niemi;

f) zarządzenie i przedsiębranie obdukcyi sanitarno-policyjnych;

g) czuwanie nad oględzinami zwłok i przestrzeganie ustaw względem pogrzebów. cmentarzów, wykopywania i przenoszenia zwłok, tudzież czuwa-

nie nad miejscami przeznaczonemi na skład padliny i nad warsztatami oprawców.

§. 3. Policya zdrowia na mocy ustaw gminnych przydzielona do zakresu samoistnego działania gmin obejmuje w szczególności:

a) Przestrzeganie przepisów sanitarno-policyjnych względem gościńców, dróg i placów, miejsc zgromadzeń publicznych, pomieszkań, kanałów do ścieku nieczystości i zlewów, wód płynących i stojących, tudzież względem wody do picia i do użytku, względem żywności (oględziny bydła i mięsa itp.) i naczyń, nakoniec względem publicznych zakładów do kąpania;

b) piecza o łatwość znalezienia pomocy w chorobie i połogu tudzież o środki ratunku w nagłem niebezpieczeństwie życia;

c) utrzymywanie w naoczności podrzutków, głuchoniemych, obłąkanych i kretynów umieszczonych po za obrębem zakładów publicznych;

d) zakładanie i utrzymywanie izb przedpogrzebowych i cmentarzów, tudzież czuwanie nad niemi;

e) sanitarno-policyjne czuwanie nad targowicami bydła i transportami bydła;

f) urządzanie i utrzymywanie składów padliny.

§. 4. W poruczonym zakresie działania:

a) Wykonywanie środków miejscowych dla zapobieżenia chorobom zaraźliwym i ich rozszerzaniu się;

b) przestrzeganie rozporządzeń i przepisów sanitarno-policyjnych względem pogrzebów;

c) oględziny zwłok;

d) współudział przy wszelkich w obrębie gminy przez Władzę polityczną przedsiębrać się mają-

cych sanitarno-policyjnych oględzinach i komisyach, w szczególności zaś przy publicznem szczepieniu ospy, przy wydobywaniu zwłok i obdukcyach, jakoteż przy środkach zapobiegających przywleczeniu, lub służących do wytępiania zarazy na bydło;

e) bozpośredni nadzór sanitarno-policyjny nad prywatnemi zakładami leczniczemi i położniczemi;

f) bezpośredni nadzór nad składami padliny i warsztatami oprawców;

g) peryodyczne składanie władzy politycznej sprawozdań o stanie zdrowia.

Zastrzega się prawodawstwu wyznaczenie jeszcze innych przedmiotów służby zdrowia, które gminy winny załatwiać w poruczonym zakresie działania.

§. 5. Zastrzega się prawodawstwu krajowemu oznaczenie w jaki sposób każda gmina dla siebie lub wspólnie z innemi gminami zaprowadzić ma urządzenia potrzebne do wykonywania policyi zdrowia a zastósowane do położenia i rozległości obszaru, jakoteż do liczby i zatrudnienia mieszkańców.

§. 6. Wykonywanie państwowego zakresu działania w sprawach zdrowia, należy do Władz politycznych. W tym względzie Władze powinne zwyczajnie przedsiębrać kroki po poprzedniczem wysłuchaniu znawców.

Do tego celu istnieją przy Władzach politycznych;

a) w miastach mających własne statuta gminne, urzędnicy zdrowia, ustanowieni przez reprezentacye gminne;

b) rządowi lekarze powiatowi a w razie potrzeby także weterynarze powiatowi przy Starostwach powiatowych;

c) krajowa rada zdrowia, krajowi referenci zdrowia i weterynarze krajowi przy krajowych Władzach politycznych;

d) najwyższa rada zdrowia z referentem do spraw zdrowia w Ministerstwie spraw wewnętrznych.

W miarę potrzeby i w każdym wypadku z osobna można powoływać do publicznej służby zdrowia i inne osoby.

§. 7. Rządowi lekarze powiatowi są stałymi organami zdrowia odnośnych Starostw powiatowych.

Okręgi i siedziby urzędowania rządowych lekarzy powiatowych ustanowione będą w drodze rozporządzenia za porozumieniem się z wydziałami krajowymi.

Każdy urzędowy lekarz powiatowy podlega bezpośrednio Staroście powiatowemu swojej siedziby urzędowej i winien także czynić zadość wezwaniom służbowym innych Starostów powiatowych okręgu swego urzędowania.

§. 8. Rządowemu lekarzowi powiatowemu są przydzielone w okręgu jego urzędowania następujące sprawy:

a) Będzie używany przez Starostę powiatowego do wykonywania nadzoru nad sanitarno-policyjną działalnością gmin, nad osobami pełniącemi służbę zdrowia w jego okręgu, nad przestrzeganiem przepisów przeciwko leczeniu nieupoważnionemu i bezprawnemu wykonywaniu praktyki lekarskiej. tudzież przepisów względem handlu truciznami i lekami, dalej do nadzoru nad zakładami le-

czniczymi, dobroczynnymi i wszystkimi innymi podlegającymi nadzorowi we względzie sanitarno-policyjnym, nad łaźniami i zdrojowiskami, nad aptekami publicznemi i domowemi, nakoniec nad prowadzeniem rzemiosł szkodliwych zdrowiu.

b) Winien brać udział w bezpośredniem ze strony Starostw powiatowych załatwianiu spraw zdrowia, a mianowicie stawiać wnioski co do kierowania sprawami zdrowia powiatu w ogólności, w szczególności zaś podczas epidemii, a w braku weterynarza także podczas epizootii, w razie zaś niebezpieczeństwa nie cierpiącego zwłoki, działać bezpośrednio pod własną odpowiedzialnością; stawiać wnioski względem przedsiębrania i koncesyonowania zatrudnień lekarskich, i względem uregulowania odnośnych stosunków, przedsiębrać poruczone mu dochodzenia sanitarno-policyjne i dawać w tym względzie swoję opinią; podczas rekrutacyi pośredniczyć na każdorazowe wezwanie odnośnych organów; wywiadywać się w swoim powiecie o ogólnym stanie zdrowia ludzi i zwierząt domowych służących do użytku, tudzież o wpływach szkodliwie tutaj działających, mianowicie o rozmaitych szkodliwie tutaj działających przesądach, odnoszących się do chorób i ich leczenia, i stawiać wnioski względem zaradzenia temu; nakoniec o tem wszystkiem co pod względem sanitarno-policyjnym zasługuje w jego okręgu na uwagę, przedkładać peryodycznie naukowo traktowane sprawozdanie główne, czerpane z odnośnych raportów i własnych spostrzeżeń.

Jeżeli istnieje osobny rządowy weterynarz powiatowy, tenże ma załatwiać sprawy do jego zawodu należące.

c) Winien objeżdżać swój powiat peryodycznie, a oprócz tego, ile razy potrzeba w każdym wypadku z osobna.

d) Rządowi lekarze powiatowi, jako tacy, są także obowiązani pełnić obowiązki lekarzy sądowych za pobraniem przepisanych należytości.

§. 9. W siedzibie każdej krajowej Władzy politycznej będzie ustanowiona krajowa rada zdrowia i systemizowane będą posady krajowego referenta zdrowia tudzież weterynarza krajowego. Oprócz tego, w miarę potrzeby, przydzielony będzie poczet pomocników lekarskich.

§. 10. Krajowa rada zdrowia jest organem doradczym i wydającym opinią w sprawach zdrowia w kraju; w szczególności jej zdania zasięgnąć należy co do wszystkich przedmiotów, które odnoszą się w ogólności do stosunków zdrowia w kraju, lub są pod względem zdrowia szczególnie ważnemi chociażby tylko jako przedmioty specyalne lub lokalne, tudzież przy obsadzaniu posad publicznej służby zdrowia w kraju; jest obowiązaną badać gromadzone materyały statystyczne, załatwiać takowe corocznie w sprawozdaniu ogólnem co do całego kraju i na wezwanie lub z własnej inicyatywy stawiać wnioski co do polepszenia stosunków zdrowia i co do wykonywania odnośnych środków.

Protokoły posiedzeń winny być ogłaszane w gazecie urzędowej o ile to nie będzie szkodliwem dla stosunków publicznych, służbowych lub prywatnych.

§. 11. Krajowa rada zdrowia podlega naczelnikowi krajowemu, i znosi się za pośrednictwem swego prezydującego tylko z nim lub jego zastępcą.

Składa się z krajowego referenta zdrowia, z 3 do sześciu członków zwyczajnych, których Rząd mianuje i którzy mają reprezentować wszystkie sprawy zdrowia, tudzież z członków nadzwyczajnych, którzy na zarządzenie, lub za zezwoleniem naczelnika krajowego do każdego z osobna wypadku powołani być mają.

Nadto Wydział krajowy może wydelegować do krajowej rady zdrowia dwóch członków zwyczajnych.

Liczba członków zwyczajnych, jakoteż sposób ich mianowania będą ustanowione dla każdege okręgu administracyjnego w drodze rozporządzenia.

§. 12. Czas urzędowania członków zwyczajnych trwa trzy lata. Występujący mogą być znowu zamianowani.

Krajowa rada zdrowia wybiera sobie prezydującego i jego zastępcę z pomiędzy siebie.

Bieg czynności krajowej rady zdrowia będzie uregulowany osobnym przepisem postępowania.

Urząd członka krajowej rady zdrowia jest honorowym i zwyczajnie będzie wykonywanym bezpłatnie. Za większe prace jednak mają być udzielane wynagrodzenia.

Członkowie zwyczajni mają prawo podczas urzędowania użyć tytułu „c. k. radca zdrowia“.

§. 13. Naczelnik krajowy używa krajowego referenta zdrowia :

a) do czuwania nad wykonaniem ustaw sanitarnych i rozporządzeń ze strony powołanych do tego organów, do nadzorowania wszystkich osób, służbę

zdrowia pełniących, odnośnych gremiów a w szczególności publicznych organów zdrowia, nakoniec wszystkich zakładów zdrowia, licząc do nich łaźnie i zdrojowiska lecznicze;

b) do stałych objazdów peryodycznych i potrzebnych wypadkowo;

c) do opracowywania aktów władzy krajowej, należących do zakresu policyi zdrowia i do brania udziału w odnośnych komisyach.

§. 14. Weterynarza krajowego używa naczelnik krajowy w szczególności do następujących spraw:

a) do czuwania nad wykonaniem ustaw i rozporządzeń policyjno-weterynarskich;

b) do stałych objazdów peryodycznych i potrzebnych wypadkowo;

c) do opracowywania aktów policyjno-weterynarskich Władzy krajowej i do zasiadania w odnośnych komisyach; nadto prowadzi,

d) referat co do spraw weterynarskich w krajowej radzie zdrowia.

§. 15. Przy Ministerstwie spraw wewnętrznych będzie ustanowiona najwyższa rada zdrowia i będzie systemizowana posada lekarza jako referenta do wszystkich spraw zdrowia. Temu ostatniemu w miarę potrzeby przydany będzie poczet pomocników lekarskich.

§. 16. Najwyższa rada zdrowia jest organem doradczym i wydającym opinią w sprawach sanitarnych królestw i krajów reprezentowanych w Radzie Państwa.

W szczególności jej zdania zasiągać należy co do wszystkich przedmiotów, które odnoszą się do stosunków zdrowia w ogólności lub są pod względem

zdrowia szczególnie ważnemi; obowiązaną jest badać gromadzone materyały statystyczne i zestawiać z nich przeznaczone do ogłoszenia sprawozdania rocznego i na wezwanie lub z własnej inicyatywy stawiać wnioski co do polepszenia stosunków zdrowia. Ma także dawać opinią przy obsadzaniu posad publicznej służby zdrowia.

Protokoły posiedzeń winny być ogłaszane w gazecie urzędowej o ile to nie będzie szkodliwem dla stosunków publicznych, służbowych lub prywatnych.

§. 17. Najwyższa rada zdrowia podlega ministrowi spraw wewnętrznych i znosi się za pośrednictwem swego prezydującego tylko z nim lub jego zastępcą.

Składa się z referenta do spraw zdrowia w Ministerstwie spraw wewnętrznych i przynajmniej z 6 członków zwyczajnych, których Rząd mianuje i którzy mają reprezentować wszystkie sprawy zdrowia, tudzież z członków nadzwyczajnych, którzy na zarządzenie lub za zezwoleniem ministra do obrad jako znawcy specyalni w każdym z osobna wypadku powołani być mają.

Sposób mianowania członków zwyczajnych będzie ustanowiony w drodze rozporządzenia.

Ministrowi zastrzega się prawo zwoływania także innych komisyi znawców do obrady nad poszczególnemi kwestyami publicznej pieczy nad zdrowiem.

§. 18. Czas urzędowania członków zwyczajnych najwyższej rady zdrowia trwa trzy lata.

Występujący mogą być znowu zamianowani.

Najwyższa rada zdrowia wybiera sobie prezydującego i jego zastępcę z pomiędzy siebie.

Bieg czynności najwyższej rady zdrowia będzie uregulowany osobnym przepisem postępowania.

Urząd członka najwyższej rady zdrowia jest honorowym i zwyczajnie będzie wykonywanym bezpłatnie. Za większe prace jednak mają być udzielane wynagrodzenia.

Członkowie zwyczajni mają prawo podczas urzędowania używać tytułu „c. k. nadradca zdrowia“.

§. 19. Minister spraw wewnętrznych używa referenta spraw zdrowia:

a) do opracowywania aktów Ministerstwa należących do zakresu policyi zdrowia;

b) do nadzorowania wszystkich osób służbę zdrowia pełniących i wszystkich zakładów zdrowia, tudzież do nadzoru nad wykonywaniem ustaw sanitarnych i rozporządzeń ze strony powołanych do tego organów;

c) do objazdów inspekcyjnych od czasu do czasu.

§. 20. Mianowanie referenta spraw zdrowia w Ministerstwie spraw wewnętrznych i krajowego referenta zdrowia, zastrzega się Cesarzowi.

Weterynarzy krajowych mianuje Minister spraw wewnętrznych, a rządowych lekarzy powiatowych i weterynarzy powiatowych naczelnik krajowy.

Członków zwyczajnych (§§. 11. i 17.) powołać się mających ze strony Rządu do krajowych rad zdrowia i do najwyższej rady zdrowia, mianuje Minister spraw wewnętrznych.

Kategorye i płace wszystkich osób ustanowionych przy państwowej administracyi zdrowia, uwidocznione są w szemacie etatu i płac, tudzież dodatku do niego.

§. 21. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się ministrowi spraw wewnętrznych.

Franciszek Józef, w. r.

DODATEK.

Referent spraw zdrowia w Ministerstwie spraw wewnętrznych należy do etatu radców ministeryalnych, krajowi referenci zdrowia do etatu radców Namiestnictwa II. klasy, a względnie do etatu radców rządowych swego kraju, lekarski sekretarz ministeryalny do etatu sekretarzów ministeryalnych, koncypiści lekarscy przy władzach krajowych do etatu konkretalnego koncypistów tychże władz.

Weterynarzy krajowych umieszcza w kategoryi płac minister spraw wewnętrznych z uwzględnieniem zakresu ich czynności.

Płace lekarzy powiatowych podwyższaae będą co pięć lat w tym przymiocie wysłużonych o 100 zł. (dodatki pięcioletnie) aż do ogólnej kwoty 1200 zł.

Naczelnikowi krajowemu przysługuje prawo przenoszenia rządowych lekarzy powiatowych i rządowych weterynarzy powiatowych z przyznaniem według przepisów należytości za przesiedlenie.

Krajowi referenci zdrowia, z wyjątkiem krajowych referentów zdrowia w Wiedniu i Tryeście, otrzymują dodatek miejscowy w kwocie 300 złr. rocznie, który wypłacany będzie tak jak płaca w ratach miesięcznych.

Lekarze i weterynarze umieszczeni na posadach przy Namiestnictwach w Wiedniu i Tryeście, pobierać będą relutum na mieszkanie w ratach kwartalnych.

Na podróże służbowe rządowych lekarzy powiatowych i rządowych weterynarzy powiatowych, do których nie należy jednak liczyć podróży z powodu epidemii i epizootii, wyznaczona będzie kwota ryczałtowa.

Co do należytości innych lekarzy i weterynarzy rządowych podczas podróży służbowych i komisyi czy takowe mają być zaspokojone ze skarbu Państwa czy z funduszu publicznego czyli też ze strony prywatnej, dalej co do podróży służbowych rządowych lekarzy powiatowych i weterynarzy powiatowych podczas epidemii i epizootii, jakoteż co do wynagrodzeń i zapomóg dla wszystkich rządowych organów zdrowia zastosowane będą przepisy obowiązujące we Władzach politycznych.

Pewne zmiany tej ustawy (z 30. kwietnia 1870).

Ustawa z 24. listopada 1876. (Dz. u. p. Nr. 137).

Za zgodą obu Izb Rady Państwa uznaję za potrzebne zmienić i uzupełnić po części ustawę z dnia 30. kwietnia 1870. roku.

§. 2.*) Weterynarze powiatowi rządowi zaliczeni będą do jedynastej klasy stopnia służbowego.

§. 3. Weterynarze powiatowi i lekarze powiatowi rządowi, już stale zamianowani, zatrzymają stopień dotychczasowy i dochody do niego przywiązane, a ustawa niniejsza wchodzić będzie w wykonanie dopiero w miarę obsadzenia na nowo.

Instrukcya służbowa
dla
weterynarzy powiatowych i rządowych.

Rozporządzenie Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 21. czerwca 1882 (Dz. u. p. Nr. 91).

Stosunek służbowy.

§. 1. Weterynarz powiatowy rządowy jest urzędnikiem zdrowia przy c. k. Starostwie i jego stałym

*) §§. 1. 4. i 5. opuszcza się, jako dotyczące tylko lekarzy powiatowych rządowych.

wykonawcą w sprawach weterynarskich; podlega bezpośrednio Staroście swojej siedziby urzędowej. Co się tyczy stosunków osobistych, jakoto: mianowania, płac, postępowania porządkowo karnego itd., zostaje na równi z innymi urzędnikami rządowymi.

Pod względem załatwiania czynności wewnętrznych trzymać się powinien przepisów i urządzeń istniejących dla Władz administracyjnych powiatowych, w przypadkach zaś wątpliwych zasięgać polecenia swego starosty. Winien opracowywać akta, tyczące się spraw weterynarskich, które mu Starosta poruczy i we wszystkich sprawach tyczących się służby weterynarskiej publicznej, trzymać się ustaw, przepisów i prawideł jakie kiedykolwiek obowiązywać będą.

Weterynarze powiatowi rządowi, których zakres służbowy rozciąga się na kilka Starostw, winni spełniać polecenia służbowe wszystkich starostów swego zakresu urzędowego, które doręczane im bywają zwyczajnie za pośrednictwem Starostwa ich siedziby a tylko wtedy, gdy są tu nieobecni, bezpośrednio, gdyby zaś jednocześnie kilka Starostw ich wzywało, spełnić mają najprzód czynność urzędową najodleglejszą i najważniejszą a innym Starostom jednocześnie donieść, że są obecnie zajęci.

Czynności weterynarza w ogólności.

§. 2. Weterynarz powiatowy rządowy winien gruntowną znajomością swego zawodu, jakoteż umiarkowanem postępowaniem starać się pozyskać zaufanie ludności i usilnie dążyć za postępami weterynaryi. Obowiązany jest znać wszystkie ustawy i rozporządzenia, tyczące się weterynarstwa i dawać każdemu dobrą radę w sprawach weterynarskich. Ma prawo trudnić się praktyką weterynarską o ileby to nie prze-

szkadzało i nie zawadzało mu w dopełnianiu obowiązków urzędowych.

Powinności urzędowe.

§. 3. Do obowiązków urzędowych weterynarza powiatowego rządowego, oprócz opracowywania poruczonych mu aktów (§. 1.) należy:

a) czuwanie nad zdrowiem zwierząt domowych;

b) doglądanie policyi weterynarskiej w zakresie działania gmin;

c) doglądanie wykonywania praktyki weterynarskiej i podkownictwa;

d) interwencya w sprawach policyjno-weterynarskich;

e) odbywanie służby u władz sądowych;

f) zdawanie sprawy.

a) Czuwanie nad zdrowiem zwierząt domowych.

§. 4. Jednem z najgłówniejszych zadań weterynarza powiatowego rządowego jest czuwanie nad zdrowiem zwierząt domowych.

Powinno być przeto jego staraniem, aby nabył jak najdokładniejszej znajomości stosunków, w których zwierzęta te żyją w jego okręgu urzędowym a więc stosunków klimatycznych i atmosferycznych, urządzenia stajen, pielęgnowania zwierząt domowych, sposobu pasienia ich, rodzaju i jakości paszy i pastwisk, jakości wody i miejsc do pojenia, sposobu używania zwierząt do pracy, nadużyć ich zdrowiu szkodzących itd. Szczególną uwagę zwracać powinien na stosunki, mogące sprzyjać pojawieniu się chorób epizootycznych i enzootycznych i wywiadywać się gruntownie o stosunkach handlu bydłem, tudzież obrotu zwierząt i płodów zwierzęcych surowych, targów bydła i tego wszystkiego, co ma z tem związek.

Celem zapobiegania roznoszeniu chorób zaraźliwych winien badać stosunki zdrowia zwierząt i stan policyjno-weterynarski tych okolic, z których i przez które zwierzęta handlowe i płody zwierzęce surowe nadchodzą, lub z których zwierzęta bywają pędzone na targi, wystawy, pastwiska, także górskie itd., tudzież wywiadywać się o objawach chorób zwierzęcych zaraźliwych w sąsiednich powiatach.

Weterynarz powiatowy rządowy powinien na to wpływać, aby uchylone zostały wszelkie wadliwości we względzie zdrowia zwierząt domowych i ich stron, które poczytywać można za przyczynę powstawania lub rozszerzenia się chorób, lub przynajmniej za okoliczności temu sprzyjające, uwiadomić o nich starostę zwłaszcza gdy zagraża wybuch zarazy i proponować odpowiednie środki w celu zaradzenia im a tem samem odwrócenia niebezpieczeństwa zarazy.

b) Doglądanie policyi weterynarskiej w zakresie działania gmin.

§. 5. Weterynarz powiatowy rządowy winien jako reprezentant Starostwa doglądać załatwiania spraw policyjno-weterynarskfch, należących do gmin w ich własnym, jakoteż w poruczonym zakresie działania (§§. 3. i 4. ustawy z dnia 30. kwietnia 1870, Dz. u. p. Nr. 68).

Pod tym względem ciężą na nim następujące obowiązki:

1. Czuwanie nad oględzinami bydła i mięsa.

1. Przekonywanie się przy sposobności, czy gminy okręgu urzędowego wykonywują przepisy ustaw i rezporządzeń, tyczące się oględzin bydła i mięsa. Rewidowanie kiedy niekiedy protokołów oględzin dla

przekonania się, jak oględziny się odbywają i wpływanie na to, aby gminy poruczały z czasem wykonywanie oględzin bydła i mięsa tylko osobom na tem się znającym.

2. Doglądanie targów na bydło i stad pędzonych.

2. Doglądanie gmin co do ciężącego na nich obowiązku sprawowania policyjno-weterynarskiego nadzoru nad targami na bydło i stadami pędzonemi (§§. 9. 11. ustawy z dnia 29. lutego 1880. Dz. u. p. Nr. 35. i przepisu wykonawczego Dz. u. p. Nr. 36.) i osobiste czuwanie nad temiż, gdyby z urzędu był do tego przeznaczony.

3. Czuwanie nad oprawiskami i miejscami do zagrzebywania padliny.

3. Czuwanie nad stanem oprawisk i miejsc do zagrzebywania padliny w jego okręgu (§. 13. ustawy z dnia 29. lutego 1880 Dz. u. p. Nr. 25), przyczem zwracać ma uwagę na to, czy potrzebne miejsca do zagrzebywania są urządzone i utrzymywane w dobrym stanie, czy padlina i jej części są w sposób przepisany usuwane, a nie używane w sposób zabroniony, tudzież czy oprawcy i ich pomocnicy są należycie kontrolowani, czy wykonywują czynności podług przepisów, czy się trzymają instrukcyi, mianowicie czy donoszą o wypadkach podejrzanych pomiędzy zwierzętami (§. 16. ustawy z dnia 29. lutego 1880. Dz. u. p. Nr. 35.)

4. Nadzór nad zakresem działania gmin w czasie chorób zaraźliwych.

4. Nadzór nad gminami we względzie ich współdziałania w wykonaniu środków, mających na celu tak zapobieżenie, aby się choroby zwierzęce zaraźliwe nie

dostały i nie rozchodziły, jakoteż ich tępienie, tudzież we względzie donoszenia władzy administracyjnej powiatowej w czasie właściwym o wybuchu chorób zwierzęcych zaraźliwych w obszarze gminy. Oprócz tego należy do weterynarza powiatowego rządowego:

5. Nadzór nad wydawaniem przepustek dla bydła.

5. Nadzór nad przepisanem wydawaniem przepustek dla bydła przez przełożonych gminy i oglądaczy bydła (§. 8. rozporządzenia wykonawczego do ustawy z dnia 29. lutego 1880. Dz. u. p. Nr. 36.) i rewidowanie kiedy niekiedy zeszytów przepustkowych.

O tych stosunkach wywiadywać się ma gruntownie weterynarz powiatowy rządowy albo na szczególne zlecenie przełożonej Władzy powiatowej albo podczas podróży komisyjnych; dostrzegłszy wadliwości winien zwrócić na nie uwagę przełożonych gmin i nalegać, aby zostały usunięte a zarazem uwiadomić o tem Starostę.

c) Doglądanie wykonywania praktyki weterynarskiej i podkownictwa.

§. 6. Weterynarz powiatowy rządowy winien pomagać do zaleconego Władzy powiatowej utrzymywania w ewidencyi osób w powiecie osiadłych, do praktyki weterynarskiej uprawnionych, i w tym celu uczestniczyć w utrzymywaniu metryk zdrowia dla każdego powiatu przepisanych i przeglądnąć dokumenta tych osób, stwierdzające ich uprawnienie do zamieszkania i wykonywania praktyki weterynarskiej. Oprócz tego ma nadzorować weterynarzy swego okręgu urzędowego, zwłaszcza tych, którzy z urzędu w czynnościach policyjno-weterynarskich w myśl ustaw z dnia 29. lu-

tego 1880 (Dz. u. p. Nr. 35. i 37.) i z dnia 19. lipca 1879. (Dz. u. p. Nr. 108.) i wydanych do tychże ustaw rozporządzeń wykonawczych, są używani, rewidować zapasy lekarstw weterynarzy, jakoteż stajnie prywatne na chore bydło, gdyby je mieli i o dostrzeżonych wadliwościach uwiadomić właściwego Starostę. Winien także uwiadomić go, gdyby się dowiedział o przekroczeniu obowiązku ze strony osób uprawnionych do trudnienia się weterynaryą, jakoteż o wykonywaniu dla zarobku praktyki weterynarskiej przez wałęsających się szarlatanów itp. Zarazem jednak weterynarz powiatowy rządowy winien mocą swego osobistego wpływu starać się nakłaniać właścicieli zwierząt, aby w razie choroby swoich zwierząt, wzywali egzaminowanych, upoważnionych lekarzy, co mu się niezawodnie uda, jeżeli przez własną, w skutki zbawienne obfitującą gorliwość, pozyska zaufanie ludności wiejskiej.

Niemniej winien weterynarz powiatowy rządowy zwracać uwagę na podkowanie zwierząt i doglądać tego, jakoteż podkowaczy pouczać i wpływać na to, aby oczywistych błędów w podkowaniu unikano, tudzież, aby zdrowe i chore kopyta należycie pielęgnowano. Zadaniem jego będzie utrzymywać wykaz zamieszkałych stale w jego okręgu egraminowanych i nieegzaminowanych podkowaczy i baczyć na to, aby nieegraminowani byli ile możności odsuwani od wykonywania podkownictwa.

d) Interwencya w sprawach policyjno-weterynarskich.

§. 7. Weterynarz powiatowy rządowy obowiązany jest wywiadywać się o pojawieniu się chorób zwierzęcych zaraźliwych w jego okręgu urzędowym, w którym to celu winien zwracać nieustannie uwagę na

wszystkie sprawy weterynarskie swego zakresu służbowego. Jak tylko się dowie o przypadku choroby zwierzęcej zaraźliwej lub podejrzenie wzniecającym, winien niezwłocznie uwiadomić o tem właściwą Władzę administracyjną powiatową i na jej polecenie zarządzić i wykonać środki zapobiegające i policyjno weterynarskie w myśl obowiązujących ustaw i rozporządzeń.

Starostowie używać będą weterynarza powiatowego rządowego swego powiatu do wykonywania przepisów policyjno-weterynarskich w ogólności, mianowicie zaś ustaw z dnia 29. lutego 1880 (Dz. u. p. Nr. 35. i 37.) o zapobieganiu chorobom zaraźliwym zwierzęcym i księgosuszowi, tudzież ich tępieniu, ustawy z dnia 19. lipca 1879. (Dz. u. p. Nr. 108.), o odwietrzaniu w razie transportowania bydła kolejami żelaznemi i okrętami, jakoteż przepisów wykonawczych do tychże ustaw (Dz. u. p. Nr. 36. i 38. z r. 1880 i Nr. 109. z r. 1879), i umów z Państwami zagranicznemi, tyczących się zarazy na bydło, stósownie do przepisów tychże ustaw i rozporządzeń, określających obręb działania weterynarzy rządowych.

W swoich czynnościach urzędowych w tym względzie winien trzymać się jak najściślej istniejących prawideł i baczyć na to, aby środki mające na celu zapobieżenie rozszerzaniu się chorób zaraźliwych zwierzęcych były w porę użyte i aby czynniki do tego powołane wykonały je zgodnie z przepisami.

W przypadkach nadzwyczajnych, mianowicie w razie wielkiego rozszerzenia się zaraźliwych chorób zwierzęcych, lub gdy chodzi o strzeżenie, aby zaraza nie dostała się z zagranicy (§§. 5. 6. powszechnej ustawy o zarazach zwierzęcych, §§. 2. do 6. ustawy o księgosuszu i przepisów wykonawczych Dz. u. p.

Nr. 35. 36. 37. 38. z r. 1880), weterynarz powiatowy rządowy obowiązany jest na zlecenie Władzy pełnić obowiązki także po za obrębem swego okręgu urzędowego i to dopóty, dopóki nie będzie wyraźnie odwołany.

e) Odbywanie służby u Władz sądowych.

§. 8. Weterynarz powiatowy rządowy upoważniony jest pełnić służbę u c. k. Władz sądowych w sprawach weterynarskich albo na wezwanie w szczególnym przypadku albo jako stale mianowany przysięgły znawca i wtedy obowiązany jest czynić z całą sumiennością, czego od niego zażądają. Służba ta jednak nie powinna w żadnym względzie przeszkadzać mu w dopełnianiu obowiązków właściwego zawodu.

f) Zdawanie sprawy.

§. 9. Weterynarz powiatowy rządowy winien utrzymywać dziennik czynności i zapisywać w nim swoje sprawy urzędowe, jakoteż spostrzeżenia, tyczące się stosunków hygienicznych i policyjno-weterynarskich swego okręgu urzędowego, które miał sposobność zebrać w swojej praktyce służbowej i prywatnej.

Z końcem każdego roku wypracować ma weterynarskie zdanie sprawy co do swego okręgu urzędowego i przesłać je za pośrednictwem przełożonej Władzy administracyjnej powiatowej, najpóźniej do końca stycznia następnego roku, Władzy administracyjnej krajowej.

Podział Galicyi na weterynaryjne okręgi sanitarne.

Z powodu systemizowania 10. nowych posad c. k. weterynarzy powiatowych, oznacza się następujące okręgi weterynaryjne:

Numer	Przydzielone powiaty	Siedziba c. k. weterynarza powiatowego
1	Nadwórna i Bohorodczany	Nadwórna
2	Jaworów i Mościska	Jaworów
3	Gorlice i Jasło	Gorlice
4	Stanisławów i Kałusz	Stanisławów
5	Kołomyja i Kossów	Kołomyja
6	Przemyśl i Dobromil	Przemyśl
7	Sanok i Lisko	Sanok
8	Krosno i Brzozów	Krosno
9	Nowy Sącz i Grybów	Nowy Sącz
10	Stryj i Dolina	Stryj
11	Nowytarg i Limanowa	Nowytarg
12	Rzeszów i Ropczyce	Rzeszów
13	Turka i Staremiasto	Turka
14	Gródek i Rudki	Gródek
15	Bóbrka i Lwów	Bóbrka
16	Rohatyn i Brzeżany	Rohatyn
17	Skałat i Trembowla	Skałat
18	Buczacz i Tłumacz	Buczacz

Wszystkie inne powyżej nie wymienione powiaty, tworzą same dla siebie okręgi weterynaryjne i w każdym z nich jest siedziba c. k. weterynarza powiatowego. Rozporządzenie c. k. Namiestnictwa z dnia 1. sierpnia 1887. l. 46.922 dotyczące podziału Galicyi na okręgi weterynaryjne, przestaje obowiązywać.

Rozporządzenie c. k. Namiestnictwa

z dnia 9. Grudnia 1887. l. 62.481. względem czynności c. k. weterynarzy powiatowych w przydzielonych im Starostwach.

W uzupełnieniu tut. rozporządzenia z dnia 1. sierpnia 1887. roku l. 46.922 dotyczącego podziału Galicyi na weterynaryjne okręgi sanitarne i w myśl reskryptu ministeryalnego

z dnia 21. czerwca 1882 Dz. u. p. Nr. 91. wyjaśnia się Panu Staroście, że c. k. weterynarz powiatowy, jako stały referent spraw weterynaryjnych, obowiązany jest opracowywać akta tyczące się spraw weterynaryjnych tak w powiecie swej siedziby jak również i w powiatach zaliczonych do jego zakresu służbowego.

Czynności c. k. weterynarza powiatowego i jego powinności urzędowe, oznaczone są bliżej w wyżej powołanem rozporządzeniu ministeryalnem. Do uchylenia wątpliwości czy w wypadkach potrzeby wydelegowania weterynarza na miejsce, dla zbadania wypadku zachorowania lub padnięcia zwierzęcia na jedną z chorób stadnych w powiecie przydzielonym do zakresu służbowego c. k. weterynarza powiatowego, musi być wydelegowanym c. k. weterynarz powiatowy, oznajmia się Panu Staroście, że w nagłych razach nie cierpiących zwłoki, lub gdyby u weterynarza urzędowego zaszła przeszkoda, może c. k. Starostwo, w zastosowaniu się do przepisów ust. 2. §. 2. ogólnej ustawy o chorobach stadnych z 1880 roku wydelegować innego weterynarza dyplomowanego zamieszkałego w powiecie, a gdyby takiego nie było, lekarza powiatowego, nakładając na nich obowiązki weterynarzy urzędowych. Dotyczący akt wraz z zarządzeniem należy potem przesłać c. k. weterynarzowi powiatowemu za pośrednictwem c. k. Starostwa jego siedziby a to do wiadomości i zapisania w dzienniku czynności urzędowych, ewentualnie do dalszego opracowania tej sprawy.

W końcu wyjaśnia się, że ponieważ w myśl powołanego wyżej rozporządzenia ministeryalnego, c. k. weterynarz powiatowy ma wypracować sprawozdanie weterynaryjne roczne ze swego okręgu służbowego a zatem tak z powiatu swej siedziby jak również i z powiatów przydzielonych, przeto powinien on być obeznanym z tokiem spraw weterynaryjnych urzędowych jak również ze stosunkami hygienicznemi i policyjno-weterynarskimi swego okręgu urzędowego.

Egzamin fizykacki.

Rozporządzenie Ministerstwa spraw wewnętrzych z dnia 21. marca 1873. (Dz. u. p. Nr. 37.) względem egzaminów lekarzy i weterynarzy dla otrzymania stałej posady w publicznej służbie zdrowia przy urzędach politycznych

Na zasadzie upoważnienia udzielonego najwyż-

szem postanowieniem z dnia 7. marca 1873, wydaję przepisy następujące względem warunków potrzebnych dla otrzymania stałej posady lekarza lub weterynarza w publicznej służbie zdrowia przy urzędach politycznych.

A) Przepisy ogólne.

§. 1. Dla osiągnięcia stałej posady lekarza lub weterynarza w publicznej służbie zdrowia przy urzędach politycznych, potrzeba dowodu złożonego z pomyślnym skutkiem szczególnego egzaminu. Od lekarzy i weterynarzy w chwili wydania niniejszego rozporządzenia stale już zamianowanych, nie będzie też wymagany taki egzamin przy awansach.

§. 2. W każdem mieście, w którem znajduje się wydział lekarski, ustanawia się odrębną komisyę egzaminacyjną tak do szczególnego egzaminu lekarskiego jak i do weterynarskiego.

§. 3. Członków komisyi egzaminacyjnej równie lekarskiej jak i weterynarskiej mianuje co rok minister spraw wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem oświecenia na wniosek naczelnika krajowego ; po upływie dorocznej czynności mogą ci sami być znowu mianowani.

§. 4. Egzamina odbywają się każdego roku na wiosnę i pod koniec jesieni. Pierwszy egzamin odbędzie się w październiku roku 1873.

§. 5. Lekarze i weterynarze, pragnący być dopuszczonymi do egzaminu, celem osiągnięcia stałej posady w służbie państwowej przy urzędach politycznych, winni prośby swoje należycie zaopatrzone podawać na początku każdego półrocza naukowego do owej Władzy krajowej, w obrębie której egzamin składać sobie ży-

czą. Władza polityczna krajowa rozstrzyga o dopuszczeniu lub odprawie kandydatów, a w razie przyzwalającym zawiadamia ich o dniach, w których egzamin składać mają.

§. 6. Oceny tak przy egzaminach lekarskich jak weterynarskich brzmią: uzdolniony znakomicie, uzdolniony, nieuzdolniony. Na zasadzie pierwszych dwóch ocen Władza polityczna krajowa wyda kandydatowi świadectwo uzdolnienia na posadę lekarza a względnie weterynarza w publicznej służbie zdrowia przy urzędach politycznych według wzoru załącznik B). Ostatnia ocena pociąga za sobą odprawę kandydata.

C)*) Przepisy szczególne dla egzaminu weterynarzy.

§. 17. Aby być dopuszczonym do egzaminu dla weterynarzy, potrzeba:

a) dyplomu weterynarza otrzymanego w swojskiej zupełnej szkole weterynarskiej;

b) dowodu, że kandydat po uzyskaniu dyplomu przez rok przynajmniej był używany jako asystent w szkole weterynarskiej, lub dwa lata przynajmniej służył jako weterynarz wojskowy, lub przez takiż przeciąg czasu trudnił się prywatną praktyką weterynarską. Dowód praktyki prywatnej weterynarskiej składa się, w miastach mających statut własny, ze świadectwa wydanego przez lekarza lub względnie weterynarza urzędowego, a podpisanego obok przez naczelnika gminy; w innych gminach ze świadectwa wydanego

---

*) §§. 7—16 opuszczamy, jako dotyczące egzaminów lekarskich.

przez dotyczącego naczelnika gminy, a potwierdzonego przez weterynarza powiatowego, a gdyby takowego nie było, przez rządowego lekarza powiatowego.

§. 18. Komisya egzaminacyjna do egzaminu weterynarskiego składa się pod przewodnictwem krajowego referenta spraw zdrowotnych lub, gdyby takiego nie było, prezesa mianowanego przez Ministra spraw wewnętrznych z dwóch weterynarzy piastujących posadę w publicznej służbie.

§. 19. Przedmiotami egzaminu weterynarskiego są:

1. higiena i hodowla zwierząt domowych w gospodarstwie rolniczem wraz z dotyczącem ustawoznawstwem;
2. weterynarya sądowa;
3. nauka o chorobach stadnych i policya weterynarska. Egzamin z tych przedmiotów dzieli się na część piśmienną, praktyczną i ustną. Do dwu ostatnich towarzysze zawodowi mają przystęp nieograniczony.

§. 20. Część piśmienna egzaminu, na którą wyznacza się 12. godzin, odbywa się pod zamknięciem, pod dozorem urzędnika wyznaczonego ku temu przez naczelnika kraju. Polega ona na opracowaniu zadania ile możności zaczerpniętego z rzeczywistości z zakresu higieny weterynarskiej lub weterynarstwa sądowego lub policyjnego. Pytanie wybiera naczelnik kraju z pośród kilku pytań podanych przez komisyę egzaminacyjną i doręcza się kandydatowi pod pieczęcią. Część praktyczną egzaminu odbyć należy w chorowisku zwierząt lub w sali sekcyjnej. Śród niej winien kandydat albo *a)* na zwierzęciu żywem zbadać przypadek chorobowy godny uwagi pod względem sądowym lub

policyinym, zdać z niego sprawę ustnie, a potem spisać orzeczenie własną ręką; albo *b*) wykonać rozbiór zwłok urzędowy na padłem zwierzęciu, podyktować wywód oględzin wyznaczonemu do tego pisarzowi do protokołu i dołączyć własną ręką orzeczenie przy zachowaniu form przepisanych. Przedmiot badania wyznaczy przewodniczący z uwzględnieniem materyału rozporządzalnego. Część ustna egzaminu, podczas której obu egzaminującym weterynarzom służy prawo zadawania pytań, rozciągać się ma do wszystkich przedmiotów egzaminu; śród niej wymagać należy od kandydata dokładnej znajomości swojskich ustaw i rozporządzeń ze względu na weterynarstwo w ogólności i na weterynaryę policyjną sądową.

§. 21. Ustnej i praktycznej części egzaminu winni być przytomnymi wszyscy członkowie komisyi egzaminacyjnej. (O egzaminie piśmiennym złożą obaj egzaminatorowie orzeczenie na powodach oparte). O egzaminie weterynarskim ma być spisany protokół. Obejmować on winien przedmioty każdej części egzaminu, zdanie egzaminatorów o wypadku części praktycznej i ustnej egzaminu, orzeczenie na powodach oparte o egzaminie piśmiennym i ostateczną ocenę o wypadku ogólnym wszystkich trzech aktów egzaminacyjnych. Protokół złożyć należy władzy krajowej.

§. 22. Jeżeli kandydat nie uczynił zadość jednej części egzaminu, to część tę, dla uzyskania aprobaty, powtórzyć może w terminie najbliższym, a najpóźniej w drugim; jeżeli jednak nie zadowolił z dwu lub wszystkich części egzaminu, to poddać się winien w celu powyższym i w terminach powyższych o powtórzenie całego aktu egzaminacyjnego. Drugie powtórzenie nie jest dozwolone.

§. 23. Taksy, które kandydat do egzaminu weterynarskiego przed odbyciem się tegoż uiścić winien, wynoszą 12 złr.; takowe rozdzielą się w równych częściach pomiędzy członków komisyi egzaminacyjnej.

§. 24. Do końca kwietnia roku 1874. nie będzie wymagany szczególny egzamin weterynarski na stałe posady weterynarskie w publicznej służbie przy urzędach politycznych od tych, którzy zajmywali stanowisko :

1. weterynarza rządowego wyznaczonego do urzędu politycznego z tytułu nieustalonego lub ustanowionego z ramienia Wydziału krajowego, lub
2. weterynarza wojskowego, lub
3. wychowańca umieszczonego w zakładzie weterynarskim wiedeńskim przez 3 lata przynajmniej, lub
4. docenta, adjunkta lub asystenta w zakładzie weterynarskim wiedeńskim, lub na katedrze weterynarskiej wydziału lekarskiego, lub zakładu naukowego chirurgicznego przez 2 lata przynajmniej bez przerwy.

Załącznik B) (Formularz na świadectwo egzaminu weterynarskiego).

Namiestnictwo w . . . . . zaświadcza niniejszem, że pan N. N., okazawszy dyplom weterynarza uzyskany od zakładu weterynarskiego w . . . . ., złożył egzamin celem osiągnięcia stałej posady w publicznej służbie zdrowia przy urzędach politycznych, rozporządzeniem ministeryalnem z dnia . . . . . . 187 . . do liczby . . . . . . przepisany, przed komisyą egzaminacyjną w . . . . . . i na nim uznany został za uzdolnionego (znamienicie) na wyżej wzmiankowaną posadę weterynarza.

. . . . . dnia . . . . 18 . .

Podpis c. k. Namiestnika lub jego zastępcy.

Powtórzenie egzaminu fizykackiego.

Rozp. Min. spr. wewn. z 20. stycznia 1875 D. u. p. Nr. 8.

Odnośnie do §§. 14, 15, 22, i 23 rozporządzenia z dnia 21. marca 1873. (D. u. p. Nr. 37), względem egzaminu dla lekarzy i weterynarzy dla otrzymania stałej posady w publicznej służbie zdrowia przy urzędach administracyjnych, wydają się następujące przepisy :

1. Kandydat, który wskutek przeszkody, zasługującej na uwzględnienie (np. wskutek udowodnionej choroby) był zmuszony przerwać zaczęty już egzamin i nie mógł go dalej odbywać i dokończyć w ciągu tego samego terminu egzaminacyjnego, może odbywać dalej egzamin w jednym z dwóch najbliższych terminów egzaminacyjnych, jeżeli poda w tym celu prośbę do Władzy krajowej i udowodni przyczynę a władza uzna tę przyczynę za zasługującą na uwzględnienie.

   Gdy zaś przerwanie egzaminu nie będzie usprawiedliwione, postąpić należy tak, jak gdyby kandydat w tym akcie egzaminacyjnym, który wprawdzie zaczął, lecz go nie dokończył, jakoteż w którymkolwiek następnym akcie egzaminacyjnym nie uczynił zadość z dwóch przedmiotów egzaminu.

2. Za dalszy ciąg egzaminu w późniejszym terminie egzaminacyjnym nie składa się nowej taksy.

   Za powtórzenie aktu egzaminacyjnego, jakoteż za egzamin z jednego przedmiotu złożyć należy ponownie część taksy całkowitej, przypadającą za ten akt egzaminacyjny lub za egzamin z tego przedmiotu.

Dodatek do egzaminu fizykackiego.

Rozporządzenie Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 17. września 1875 (D. u. p. Nr. 125).

Dodatkowo do rozporządzenia z dnia 21. marca 1873 (Dz. u. p. Nr. 37). względem lekarzy i weterynarzy dla otrzymania stałej posady w publicznej służbie zdrowia przy urzędach administracyjnych i odnośnie do rozporządzenia z dnia 20. Stycznia 1875 (Dz. u. p. Nr. 8) wydają się na podstawie doświadczeń poczynionych podczas wykonania tych rozporządzeń przepisy następujące:

1. Egzamina odbywają się (§. 4.) corocznie w miesiącu maju i listopadzie;
2. Prośby (§. 5.) o przypuszczenie do egzaminu podawać należy w pierwszej połowie miesiąca kwietnia i października do właściwej Władzy krajowej.
   Kto poda prośbę za późno, nie będzie przypuszczonym do egzaminu w najbliższym terminie.
3. Egzamin lub jeden z aktów egzaminu (§§. 14. i 22) wolno ponowić tylko przed komisyą egzaminacyjną tego miasta, w którym odbywał się egzamin czyli też ów akt egzaminu. Nie pozwala się ponawiać drugi raz egzaminu z jednego tylko przedmiotu lub całego aktu egzaminacyjnego.
4. Świadectwo uzdolnienia (§. 6.) uzyskane z obejściem przepisów tak niniejszego rozporządzenia jak i wyżej przytoczonych, uważać należy za nieważne i odebrać takowe lekarzowi lub weterynarzowi, który je posiada.

Podróże i należytości za czynności weterynarskie.

Weterynarze powiatowi X. i XI. rangi otrzymują za wykonane czynności, po za obrębem miejsca zamieszkania, w przydzielonych powiatach dyety w kwocie 2 złr. 50 ct. dziennie i zwrot kosztów podróży. Partykularz z podróży powinien być najdalej do 14. dni po uskutecznionej podróży

przedłożony. (Rozp. Minist. Skarbu z 12. sierpnia 1852 l. 9680).

Weterynarze prywatni, używani czasowo do czynności weterynarskich, otrzymują na mocy rozp. Min. spraw wewn. z dnia 2. marca 1872 l. 18.010, oprócz wyż wymienionych dyet, zwrot kosztów podróży; za dokonanie sekcyi na większem zwierzęciu wynagrodzenie w kwocie 1 zł. 50 ct.; kurszmidzi zaś dziennie 1 zł. 50 ct. i połowę powyższych kosztów podróży.

Weterynarze używani do czynności sądowo-weterynaryjnych otrzymują, oprócz dyet i kilometrowego, także wynagrodzenie za poszczególne czynności na mocy rozp. Minist spraw wewn. sprawiedl. i Skarbu z d. 17. lutego 1885. a mianowicie:

1) w sprawach cywilnych (do §. 926. ogólnej ustawy cywilnej).

Za zbadanie wad ewikcyjnych u owiec lub innych pomniejszych zwierząt 1—5 sztuk $15^3/_4$ cnt., od 5—10 sztuk $23^1/_2$ ct. itd. Za zbadanie bydła lub konia od 1 sztuki $52^1/_2$ ct. Za osobne orzeczenie 1 złr. 5 ct.

2) W sprawach karnych (§. 387) za zbadanie zwierzęcia wściekłego lub podejrzanego 1 złr. 5 cnt. (§. 391), zbadanie zwierzęcia złośliwego $52^1/_2$ cnt.; (§. 399.) za zbadanie mięsa u przemysłowców $52^1/_2$ ct.; (§. 400. i 401.) za zbadanie chorych zwierząt podczas zarazy według taryfy oznaczonej powyżej przy §. 926. ogólnej ustawy cywilnej.

Za świadectwo choroby na żądanie Sądu 52$^{1}/_{2}$ ct.*), za obecność przy głównej rozprawie sądowej, posiedzeniu sądowem w celu wyjaśnień *a*) za pół dnia 1 zł. 57$^{1}/_{2}$ ct.; *b*) za cały dzień 2 zł. 62$^{1}/_{2}$ ct.; *c*) za każde następne pół dnia 1 złr. 5 ct.

Za sądowe sekcye zwierzęcia martwego *a*) większego 1 zł. 57$^{1}/_{2}$ ct.; *b*) mniejszego 68 ct. Za wydanie osobnego orzeczenia 1 zł. 5 ct.

O należytościach za dokonane oględziny mięsa i bydła na kolejach, patrz: „Oględziny mięsa i bydła na kolejach.“

Należytości weterynarzy cywilnych i kurszmidów przy leczeniu chorych koni wojskowych.

*Wyciąg z książki: „Vorschriften über das Pferdewesen des k. k. Heeres 1878**).*

Zur Behandlung erkrankter ärarischer Dienstpferde darf ein Civil-Thierarzt oder ein Civil-Curschmied nur in Ermangelung eines Militär-Thierarztes, beziehungsweise Militär-Curschmiedes beigezogen werden.

Der beigezogene Civil-Thierarzt oder Civil-Curschmied darf die von ihm verordneten Arzneien nur dann selbst beistellen, wenn dies vom Truppenkörper nicht erfolgen kann.

Von diesen zur Aushilfe verwendeten Civil-Thierärzten oder Civil-Curschmieden dürfen ferner nur die mit leichten Krankheiten und Beschädigungen behafteten, und die wegen schnell zur Entwicklung gelangten schweren Krankheiten untransportabel gewordenen, beziehungsweise im Sinne des §. 40. an die Ortsbehörde abgegebenen Dienstpferde behandelt werden, wogegen die — auf dem Marsche oder bei einem Truppenkörper, welcher kein militär-thierärztli-

---

*) Dr. med. otrzymują za wymienione czynności podwójną należytość.

**) Podajemy oryginalny tekst niemiecki w braku tłumaczenia urzędowego.

ches Personale im Stande hat, — schwer erkrankten, jedoch transportablen Dienstpferde thunlichst an den nächst dislocirten, mit Dienstpferden versehenen Truppenkörper abzugeben sind.

Die Vergütung der von den Civil-Thierarzten und Civil-Curschmieden angesprochenen Kosten für die Behandlung kranker Dienstpferde findet auf Rechnung des Aerars statt.

In Betreff der Adjustirung der Rechnungen der Civil-Thierärzte und Civil-Curschmiede gelten folgende Bestimmungen.

Auf den von den Civil-Thierärzten und Civil-Curschmiede für kranke und marode Dienstpferde vorgeschriebenen Recepten müssen das Gewicht und die Bestandtheile der angeordneten Arzneimittel ausgesetzt und zugleich auf jedem Recepte die Krankheit und seine Beschreibung des Pferdes angemerkt sein; es muss ferner jede Wiederholung der verwendeten Arzneien von dem ordinirenden Civil-Thierarzte oder Curschmiede entweder auf demselben Recepte durch eigenhändige Namensfertigung bestätigt, oder durch ein besonderes Recept bewiesen, sowie der Tag des Zuwachses und Abgange eines jeden behandelten Pferdes immer genau bezeichnet und auch angegeben werden, ob die Behandlug ja oder ausser dem Hause des Thierarztes oder Curschmiedes geschah und ob ihm von Seite des Militärs eine Asistenz geleistet wurde; nicht minder muss in den Conten auch die Diät, und zugleich angegeben sein, ob das behandelte Pferd in ärarischer Verpflegung stand, oder nicht.

Die Conten der Civil-Thierärzteo der Civil-Curschmiede müssen die erwähnten Recepte jederzeit beigeschlossen, und überdies in diesen Conten die Forderungen für die ärztlliche Bemühung derart ausgewiesen sein, dass jede einzelne Verrichtung, sowie die dafür angesprochene Vergütung ersichtlich gemacht ist.

Endlich sollen in derlei Conten sowohl die Umstände welche etwa die Abnahme der Arzneien nothwendig machten, als die Richtigkeit der geleisteten Zahlung von der Gemeinde (unter Beidrückung des amtlichen-Siegels) bestätigt sein.

Von thierärztlichen Personen, welche der deutschen Sprache nicht kundig sind, müssen die Conten in der Lan-

dessprache mit Beobachtung der sonst erforderlichen Formalitäten verfasst werden.

Für die Leistungen der Civil-Thierärzte und Civil-Curschmiede, welche zu thierärztlichen Verrichtungen im k. k. Heere verwendet werden, sind besondere Vergütungsbeträge festgesetzt, und zwar:

a) Für die Behandlung einzelner kranker Pferde.

I. Für thierärztliche Bemühungen.

		fl.	kr.
1.	Für eine Stall-Ordination . . .	— fl.	30 kr.
2.	für einen Besuch im Wohnorte des Thierarztes	— „	50 „
3.	für einen Besuch bis zur Entfernung von 4 Klmtr.	— „	80 „
4.	für einen Besuch bis zur Entfernung von 8 Klmtr.	1 „	40 „

Bei Besuchen über 2 Klm. vom Wohnorte des Thierarztes ist derselbe berechtigt, die Vorspann in Aufrechnung zu bringen, wo kein billigeres Verkehrsmittel besteht oder der Dringlichkeit wegen nicht benützt werden kann.

Die Aufrechnung von mehr als einer Visite täglich ist nur bei schweren Erkrankungen und insolange, als dies unumgänglich nothwendig ist, zulässig.

II. Für thierärztliche Hilfeleistung.

		fl.	kr.
5.	Für einen Aderlas oder für Skarifikationen	— fl.	25 kr.
6.	für das Ziehen eines Eiterbandes oder Setzen eines Fontanelles . . .	— „	30 „
7.	für das Setzen eines Clystiers . .	— „	15 „
8.	für einen Einguss	— „	10 „
9.	für das Werfen eines Pferdes bei Benützung des Wurfzeiges des Civil-Thierarztes oder Civil-Curschmiedes . . .	1 „	— „
10.	für das Werfen eines Pferdes bei Benützung des Truppenkörpers . . .	— „	50 „
11.	für die Anwendung des Glüheisens 50 kr. bis 1 fl.		
12.	für eine Operation am Hufe 50 kr. bis 2 fl		
13.	für Operationen bei Druckschäden, Widerrisfisteln, Nackenfisteln u. s. w. 1 fl. bis 3 fl.		

14. für die Untersuchung und den Verband einer Wunde oder eines Geschwüres . — fl. 20 kr.
15. für jeden folgenden Verband . . . — „ 10 „
16. für die Anlegung der Näthe 30 kr. bis 1 fl.
17. für das Ausziehen fremder Körper . . — „ 40 „
18. für die Unterbindung eines grösseren Gefässes . . . . , . . — „ 40 „
19. für das Zurückbringen vorgefallener Theile 1 fl. bis 3 fl.
20. für den Schlundschnitt 1 „ „ 2 „
21. für Luftröhrenstich . . . . . 1 „ — „
22. für Darmstich . . . . . . — „ 20 „

In diesem Gebührentarife sind für die Visiten in der Entfernung von mehr als 8 Km. deshalb keine Ansätze aufgenommen, weil nur Behandlung einzelner erkrankter Dienstpferde in der Regel nur die im Orte selbst, oder doch in dessen nächsten Nähe ansässigen thierärztlichen Organe beigezogen werden sollen.

b) Für die Verrichtung des thierärztlichen Dienstes bei ganzen Truppenkörpern oder Abtheilungen.

Bei der Verwendung von Civil-Thierärzten oder Civil-Curschmieden zur vorübergehenden Vorrichtung des thierärztlichen Dienstes bei ganzen Abtheilungen, wo es sich vorzüglich um die Untersuchung des Gesundheitszustandes der Dienstpferde und um die Behandlung der jeweilig erkrankten handelt, wird für die diesfälligen Verrichtungen ein Taggeld von Ein fl. 50 kr. ö. W. bewilligt, wogegen als Entlohnung für die Civil-Thierärzte oder Civil-Curschmiede bei ihrer Verwendung in Marode Stallungen, wo die thierärztliche Dienstleistung eine anstrengende ist, bei einem Pferdestande bis zu 10 Stück ein Taggeld von 1 fl. 50 kr. ö. W., bei einem Pferdestande von 11 bis 20 Stück ein Taggeld von 2 fl. 50 kr. ö. W. und bei einem Pferdestande von mehr als 20 Stück ein Taggeld vou 3 bis 5 fl. ö. W. zugestanden wird.

Die in den vorstehenden Fällen beigezogenen Civil-Thierärzte oder Civil-Curschmiede können ebenfalls, wenn ihre Wohnung über 2 Klm. entfernt ist, und wo kein billigeres Verkehrsmittel besteht, die Vorspann aufrechnen.

Im Falle die Beistellung der Medicamente von Seite des betreffenden Truppenkörpers nicht ausführbar wäre,

dürfen die Medicamente nur nach der jeweilligen Taxe für Thierheilmittel zur österreichischen Pharmacopöe berechnet werden, so wie auch auf deren Selbst-Dispensation von Seite des Thierarztes die Taxe für Receptur-Arbeiten keine Anwendung zu finden hat.

Bei nahmhafteren Forderungen, wohin, nebst jenen wegen ungewöhnlich grossem Aufwande für Medicamente, besonders diejenigen für Operationen gehören, wird die Ueberprüfung durch den betreffenden Landesthierarzt im Wege der politischen Landesbehörde veranlasst, und behält sich das Reichs-Kriegs Ministerium vor, wenn es sich um eine von demselben in der bezeichneten Richtung zu ertheilende Bedeckung handelt, und eine solche Ueberprüfung nicht stattgefunden hat, bei überspannten Anforderungen der Civil-Thierärzte oder Civil-Curschmiede wegen weiterer Prüfung der bezüglichen Conten das Geeignete zu verfügen

Solchen Conten muss dann jedenfalls von dem betreffenden Civil-Thierarzte oder Civil-Curschmiede eine kurz gefasste Krankheits- und Heilungsgeschichte sammt den ordentlichen Recepten der angewendeten Heilmittel beigeschlossen, ferner auch die Zahl und die Beschaffenheit der zur Cur verwendeten Utensilien, Verbandstücke und s. w. angegeben sein.

Die Forderungen der Civil-Thierärzte oder Civil-Curschmiede für Verpflegung, Hufbeschlag und andere in den Conto der Sanitäts-Auslagen nicht gehörige Posten, sind in den bezüglichen Rechnungen nicht aufzunehmen, sondern nach den dafür in Wirksamkeit stehenden Bestimmungen mittelst besonderer Rechnungen entweder dem Aerar in Aufrechnung zu bringen, oder im Einvernehmen mit dem betreffenden Truppenkörper im Wege der Zurechnung zu berichtigen. Zur Liquidirung solcher Forderungen sind die Intendanzen berufen.

Die von den Civil-Thierärzten oder Civil-Curschmieden angesprochene Vergütung der Fahrten erfolgt auf Rechnung des Aerars.

Na wypadek mobilizacyi otrzymują weterynarze cywilni i kurszmidzi cywilni tak samo jak i wojskowi na czas asenterunku koni oprócz wynagrodzenia kosztów podróży dyety a mianowicie: weterynarze 10 zł., kurszmidzi 4 zł. dziennie.

Miesięczne rachunki kosztów podróży.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 14. grudnia 1883. l. 77.397.

Celem wprowadzenia jednostajności w kontroli i ewidencyi urzędowych podróży lekarzy i weterynarzy powiatowych i wolno praktykujących uchyla się §. 3. instrukcyi z 26. maja 1880. l. 56·779. a natomiast rozporządza się, co następuje.

Lekarze i weterynarze tak powiatowi jak i wolno praktykujący używani do urzędowych czynności komisyjnych, winni przedkładać tylko miesięczne rachunki kosztów podróży i to za czas od 1 do końca każdego miesiąca, atoli osobny miesięczny rachunek za wszelkie epidemie i także osobny za wszelkie epizoocye a to bez względu czy w ciągu miesiąca przedsiębrano jednę lub więcej podróży do jednej lub więcej miejscowości i czy dotycząca czynność została ukończoną lub czy dojazdy trwają dalej.

Do tych rachunków miesięcznych nie należą jednak i mają być wykazywane bezwarunkowo osobnemi rachunkami koszta podróży za następujące czynności:

1. za szczepienie ospy (§. 4.),
2. za badanie osób umysłowo chorych (okólnik z dnia 31. stycznia 1883 l. 4983 ex 1882).
3. za dalsze leczenie kiły, wodowstrętu i parchów, czyli świerzbu u ludzi (koszta pierwszego badania tych słabości należą do rachunku miesięcznego; patrz powyższy okólnik),
4. za księgosusz,
5. za nadzór i leczenie koni:
   a) podejrzanych o nosaciznę, chorych, o ile czynności te wykonywane są po upływie 6 tygodni od dnia skonstatowania zarazy (druga alinea §. 29. ustawy z 29. lutego 1880. Dz. u. p. Nr. 35.),
   b) zdrowych, ale które były w styczności z chorymi lub podejrzanymi o nosaciznę, po upływie dwóch miesięcy od dnia skonstatowania zarazy (trzecia alinea tegoż §fu),

a to z powodu, że koszta ad 1. ponosi fundusz krajowy, ad 2, 3, 5, ponoszą strony względnie gminy, ad 4 ponosi skarb państwa, ale z innych szczegółów na ten cel przeznaczonych funduszów, podczas gdy wszystkie

inne koszta podróży za czynności sanitarno-policyjne ponosi skarb państwa z działu zwykłych wydatków sanitarnych.

Oprócz tego winni c. k. powiatowi lekarze i weterynarze prowadzić miesięczne wykazy czynności i w takowych uwidocznić czynność każdego dnia szczegółowo w następujący sposób:

od 1go do 4go stycznia 1884, dalej od 7go do 10go, niemniej 20go, 25go i od 28go do 31go urzędował w miejscu siedziby,

5go jeździł do X. w celu leczenia chorych na durzycę i z powrotem,

6go jeździł do Y. w celu badania kiły, i z powrotem,

od 11go do 17go jeździł do gmin N. N. w celu . . . . i z powrotem itd.

Te wykazy czynności, zatwierdzone przez Pana c. k. Starostę należy załączać do głównego rachunku miesięcznego (lekarze do rachunku za epidemie, weterynarze do rachunku za epizoocye).

Wskutek powyższej zmiany §. 3. otrzyma też §. 6. po słowach: „w ciągu dziewiętnastu (19) dni“ następujące uzupełnienie: „po upływie dotyczącego miesiąca względnie“.

Nakoniec uzupełnia się wzór załączony do pomienionej instrukcyi w ten sposób, że w łamach rachunków z nagłówkiem „uwaga“ mają zdawcy podawać zawsze i przy każdej podróży, który raport takowej dotyczy? jeżeli zaś jest to pierwsza podróż w celu zbadania słabości, mają napisać że to jest „zbadanie“.

Także winni oni powoływać przy każdej podróży, co do której do rachunku nie załączają dotyczącego polecenia, datę i liczbę takowego i gdzie je załączono.

Wreszcie co się tyczy podróży z powodu epizoocyi, oznajmia się Panu, że tak §. 18. ustawy z dnia 29. lutego 1880. Nr. 35. Dz. p. p. jak i §. 14. i 17. ustawy o księgosuszu Nr. 37. Dz. p. p. wyraźnie wykazują, iż delegowanie komisyi weterynaryjnej celem sprawdzenia przyczyny choroby lub padnięcia zwierząt domowych i bydła rogatego winno nastąpić tylko w przypadkach, wzbudzających podejrzenie o chorobę zaraźliwą (§. 1. ustawy Nr. 35.) względnie księgosusz.

Chciej Pan tedy naczelnikom gmin i przełożonym obszarów dworskich wydać pouczenie, aby tylko o takichże

podejrzanych wypadkach donosili i to zawsze z szczegółowem opisaniem objawów choroby.

Jeżeli więc nie zachodzi podejrzenie o chorobę zaraźliwą lub jeżeli padnięcie zwierzęcia domowego lub bydlęcia rogatego nastąpiło tylko wskutek jakiego wypadku zewnętrznego, co często nawet z samej treści otrzymanego doniesienia wynika, natenczas delegowanie komisyi weterynaryjnej byłoby zupełnie bezpodstawnem i w takich razach koszta komisyjne do zwrotu od Pana Starosty przypisane będą.

Od 1. stycznia 1884. począwszy, mają być rachunki w sposób wskazany przedkładane, chciej Pan zatem o powyższych zarządzeniach zawiadomić zamieszkałych w powiecie lekarzy i weterynarzy, używanych do urzędowych czynności komisyjnych i czuwać nad wykonaniem niniejszego rozporządzenia.

Przyznanie weterynarzom wojskowym takiego samego wynagrodzenia za czynności weterynaryjno-policyjne, jakie pobierają weterynarze wolno praktykujący.

Rozp. Nam. z 29. listopada 1885. l. 67.089.

Przy rozstrzygnięciu specyalnego wypadku przy załatwianiu rachunku kosztów komisyjnych c. k. weterynarza w czynnej służbie w armii pozostającego, a użytego przez c. k. Starostwo do czynności weterynaryjno - policyjnych w powiecie, poleciło c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z duia 21. października 1885. l. 15.539., aby tenże ze względu, że wezwanie do tej podróży otrzymał bezpośrednio od c. k. Starostwa, nie za pośrednictwem c. k. władzy wojskowej, przyznać za tę podróż wynagrodzenie, jakie pobierają weterynarze wolno praktykujący, delegowani do komisyi urzędowych.

INSTRUKCYA

dotycząca składania, dokumentowania, zatwierdzania i przedkładania rachunków lekarzy i weterynarzy, co do kosztów podróży i dyet, za poruczone im przez c. k. władze polityczne komisye w sprawach zdrowotnych.

Rozp. c. k. Nam. z 26. maja 1880 l. 56.779 ex 1879.

§. 1. Lekarze i weterynarze mają za czynności w spra-

wach zdrowotnych, przedkładać rachunki kosztów podróży i dyet (partykularze) według załączonego wzoru, (rozporządzenie gubern. z dnia 29. lipca 1839. l. 32.320. zb. ustaw i prow. z roku 1839. ustęp 122. lit. B.) z wyjątkiem szczepienia ospy (zobacz §. 4).

§. 2. Rachunek ma być sporządzony na *całym* arkuszu, w celu należytego załączenia potrzebnych doń allegatów, i podpisany przez zdawcę *pełnem imieniem, nazwiskiem i godnością.*

§. 3. *Lekarze lub weterynarze powiatowi,* mają przedkładać *miesięczne ogólne 14-dniowe* rachunki, *wolno praktykujący* zaś **osobne** rachunki za każdą *odrębną czynność.*

Jako takową należy uważać jedno- lub kilkakrotną podróż do tej samej miejscowości, podjętej w jednej i tej samej sprawie (n. p. w celu leczenia panującej tamże choroby epidemicznej), albo podróże do kilku miejscowości, jeżeli takowe nieprzerwanie po sobie następowały, bez powrotu do miejsca zamieszkania rachunkozdawcy.

Tak lekarze (weterynarze) powiatowi jak i wolno praktykujący *mają jednak przedkładać bezwarunkowo osobne rachunki:*

1. za szczepienie ospy (§. 4.)
2. za coroczne peryodyczne podróże (rozporządzenie z dnia 26 czerwca 1879. l. 32.000),
3. za epidemie,
4. za epizoocye,
5. za księgosusz (ad 3. 4. i 5. rozporządzenia z 13. sierpnia 1876 l. 36.455),
6. za leczenie i badanie:
   a) umysłowo chorych,
   b) dotkniętych kiłą (syphilis),
   c) wodowstrętu u ludzi i bydła,
   d) parchów i świerzbu, a nareszcie
   e) nosacizny u koni.

§. 4. Partykularze za szczepienie ospy ochronnej mają być przedkładane według wzoru, udzielonego rozporządzeniem z dnia 18. marca 1877. l. 14.377. i odpowiadać wymogom, podanym w rozporządzeniach z dnia 29. grudnia 1874. liczba 61.085, z dnia 11. kwietnia 1876. l. 16.727. z 18. marca 1877 l. 14.377 i z 6. lipca 1879. l. 33.641.

W partykularzach za szczepienie ospy mają lekarze wymienić w rubryce pierwszej *tylko* te dnie, w których w podobnej miejscowości szczepienie w *rzeczywistości* wykonali.

Za każdy dzień wolno im jednak zaliczać *większe dyety i to odpowiednio do odbytej podróży i ilości zaszczepionych*, wynagrodzenie $1^1/_2$, 2, lub *więcej dni.*

§. 5. Jako dokumenta do rachunków kosztów podróży mają dołączać:

a) c. k. lekarze i weterynarze powiatowi, polecenia, któremi nakazano im odbycie dotyczącej czynności;

b) lekarze i weterynarze wolno praktykujący, oprócz wskazanego ad *a*) polecenia względnie wezwania, także certyfikaty gmin lub obszarów dworskich, w których odbyli czynność,

nakoniec w razie eksponowania ich do miejsca zarazy, także wezwanie przeznaczające ich na ekspozyturę jakoteż odwołujące z takowej.

Certyfikat jest zbyteczny, jeżeli czynność komisyjna wraz z podróżą tam i napowrót nie trwała dłużej jak jeden (1) dzień (11 ustęp rozporządzenia c. k. Namiestnictwa z dnia 9. marca 1863 l. 13.229 i okólnik Prezydyum c. k. Namiestnictwa z dnia 4. listopada 1866. l. 9028pr.).

§. 6. Rachunek kosztów podróży i dyet, zaopatrzony potrzebnymi dokumentami, ma być wniesiony do właściwego c. k. starostwa, *pod grozą nieuwzględnienia*, najdalej w ciągu *dziewiętnastu* (19) dni po ukończeniu dotyczącej czynności komisyjnej. (Rozporządzenie gubern. z 19. lutego 1878 l. 2772 i okólnik prezydyum c. k. Namiestnictwa z dnia 4. listopada 1866. l. 9029 praes).

§. 7. Partykularze nieodpowiadające powyżej podanym wymogom, t. j. nie sporządzone według wzoru, nie zaopatrzone wymaganymi załącznikami, lub nie wniesione w przepisanym terminie, ma c. k. starosta zwrócić rachunkozdawcy do przerobienia lub uzupełnienia, albo wreszcie do usprawiedliwienia w razie przekroczenia terminu (rozporz. z 19. lutego 1828. l. 2772).

§. 8. Rachunki lekarzy (weterynarzy) wolno praktykujących udzielać należy lekarzowi (weterynarzowi) powiatowemu do referatu.

Tenże ma sprawdzić, czy podane w rachunku daty jak dzień komisyjny, ilość chorych i t. d., zgadzają się z datami podanemi w raportach poprzednio przedłożonych, i czy zarachowana ilość dni odpowiada uskutecznionej czynności a rachunek zaopatrzyć odpowiednią (zobacz wzór załączony do §. 1. II.) klauzulą (12. ustęp rozporządzenia z dnia 9. marca 1863 l. 13.229).

§. 9. Oddział budowniczy c. k. Starostwa a w razie nieistnienia takowego w miejscu, c. k. Starosta, ma odległość podaną w rachunku osobno co do każdej jazdy sprawdzić, t. j. w razie mylnego podania sprostować według urzędowego milowskazu przeliczonego na kilometry i zaopatrzyć rachunek odpowiednią w załączonym do §. 1. wzorze ad III. wskazaną klauzulą.

Przy sprawdzeniu odległości należy się zastósować do rozporządzenia c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 28. grudnia 1875. l. 34.094. (Dz. rozp. Min. skarbu nr. 1. z roku 1876), którego dotyczący ustęp tak opiewa:

„Strecke, welche das Längenmass eines Kilometers nicht erreichen, haben *unberücksichtigt zu bleiben* (zobacz załączony do §. 1. wzór, podróż oznaczona lit. *a*), es wäre denn, dass es sich um die Festsetzung der Entfernungen zwischen mehreren Postorten, beziehungsweise *für ganze Routen* (zobacz powyższy wzór, podróż oznaczona lit. B.) handelt. In diesem Falle hat die Entfernung *zwischen den Endpunkten* als Grundlage für die Bemessung der Distanzen zwischen den unterwegs gelegenen Postorten zu dienen.

Bei letzterer Bemessung darf ein überschliessendes Längenmass, auch wenn dasselbe *ein Kilometer nicht erreicht* als ein volles Kilometer angerechnet werden, wenn eine solche Begünstigung durch *besonders schwierige Terrain-Verhältnisse* oder durch den Umstand gerechtfertigt erscheint, dass auf der *benachbarten Strecke derselben Route* gleichfalls eine überrücksichtige Ueberzahl von Metern besteht, *mit deren Hinzurechnung das Kilometer ergänzt oder überschritten würde*".

Przytem ma być także przy wszelakich podróżach uwzględnioną uwaga, zamieszczona w dołączonej do powołanego rozporządzenia Ministeryalnego tabeli redukcyjnej mil na kilometry, która tak opiewa:

„Bei dem künftigen Ausmasse für den postdienstlichen Verkehr, wurde rücksichtlich der überschliessenden Meter *ausnahmsweise schon ein Längenmass über 500 Meter als ein volles Kilometer gerechnet*“.

§. 10. Zaopatrzone klauzulą lekarza powiatowego rachunki lekarzy i weterynarzy wolno praktykujących, jakoteż wniesione do Starostwa rachunki c. k. lekarzy i weterynarzy powiatowych, ma po poprzedniem zaopatrzeniu jednych i drugich klauzulą co do odległości w myśl §. 9. Pan Starosta sprawdzić w następującym kierunku:

a) Na każdym rachunku ma uwidocznić datę wniesienia do dziennika podawczego c. k. Starostwa, o ile nie uczynił tego prowadzący dziennik podawczy, przy wniesieniu rachunku.

b) Jeżeli lekarz delegowany jest razem z urzędnikiem politycznym do jakiejś czynności komisyjnej (n. p. w razie wybuchu księgosuszu), ma Pan Starosta pod osobistą odpowiedzialnością za wszelką szkodę, tak na rachunku lekarza jako i urzędnika *szczegółowo wykazać*, które jazdy odbyli *wspólnie*, a odległość za dotyczące jazdy zatwierdzać przy podróżach:

a) urzędników z lekarzami lub weterynarzami *wolno praktykującymi, zawsze na rachunku urzędnika*;

b) urzędników z c. k. lekarzami lub weterynarzami powiatowymi, którzy obecnie są także c. k. urzędnikami sanitarnymi, na rachunku tego, który jest starszy w randze. (Rozp. gubern. z d. 26. kwietnia 1846. l. 14.186. zbiór ustaw kraj. ustęp. 48. str. 117.);

c) przy rachunku lekarzy i weterynarzy wolno praktykujących winien zbadać wiarygodność załączonych certyfikatów (§. 5. lit. *b*).

W certyfikatach tych muszą być dokładnie wskazane dnie odbytych komisyi, które Pan Starosta porównać ma z policzonymi w rachunku, i w razie zgodności zatwierdzić certyfikat. (Okólnik Prez. c. k. Namiestnictwa z 4. listopada 1886. l. 9028 pr.)

d) każdy w powyższy sposób (od *a* do *c*) przejrzany i potwierdzony rachunek, ma Pan Starosta zaopatrzyć klauzulą własnoręcznie podpisaną, co do konieczności komisyi stosownie użytego czasu i zaliczki (wzór do §. 1. IV).

Wzór do l. N. 56.779/879.

Rachunek kosztów podróży

lekarza N. N.

z powodu ....

w skutek rozporządzenia c. k. Starostwa z ....

Dzień odbytej komisyi	Podróż z	Podróż do	Odległość w kilometrach	Ilość chorych przybyłych	Ilość chorych pozostałych	Do tego użyto dni	
Przykłady:							
I. Ma wypełnić zdawca rachunku:							
1880	np. A) pierwsza czynność, podróż zwykła, jazda tam i napowrót						
Maj 15	Gorlic	Długiego	12·	6		} 1	
	powrót		12·				
	B) Druga czynność, podróż ogólna						
19	z Gorlic	Długiego	12·	13	4	} 1	
	z Długiego	Gładyszowa	8·6	5			
20	z Gładyszowa	Jasionki	7·3	3		} 1	
	z Jasionki	Gorlic	20·1				
		Razem .	72·	—	—	3	

Za to przypada:

za 7·2 miryametrów po)* .... *zł.* .... *ct.* .... *zł.* .... *ct.*
za 4 dni dyet po . . . . *zł.* .... *ct.* .... *zł.* .... *ct.*

Razem . . . . . *zł.* *ct.*

X, dnia 31. Maja 1880.

Dr. Jan Ignacowski,
c. k. lekarz powiatowy (lub lekarz).

III. Klauzula oddziału budowniczego.

(w razie ad a)

Odległość z Gorlic do Długiego wynosi 12, tam i napowrót 24 kilometr.

Z oddziału budownictwa N. N.

(w razie ad b)

Odległość z Gorlic na Długie, Gładyszów i Jasionkę z powrotem do Gorlic wynosi razem 48 kilometrów.

Z oddziału budownictwa N. N.

II. Klauzula lekarza powiatowego.

Ilość chorych jakoteż i dnie wyżej wymienione zgadzają się z podanymi w raportach.

Potrzebę użycia dni
(względnie ekspozytury w ilości ..... dni) potwierdza N. N c. k. lekarz (weterynarz) powiatowy.

IV. Klauzula c. k. Starosty.

1) Potrzebę podróży (względnie ekspozytury w ilości dni ......)
2) użycie czasu
3) oraz, iż zaliczkę (nie lub otrzymał).

potwierdza c. k. Starosta N. N.

---

*) Jezdne ma być obliczane wedle ogłaszanej co pół roku w urzędowym dzienniku „Gazety Lwowskiej“ (w początku kwietnia i października) i dzienniku rozp. Min. skarbu taryfy, a to dla c. k. lekarzy i weterynarzy rządowych według e k s t r a p o c z t y, dla wolno praktykujących wedle z w y k ł e j p o c z t y.

§. 11. Zaopatrzony wspomnianą co dopiero w §. 10. lit. *d*) klauzulą (a więc poprzednio uznany w każdym kierunku za odpowiednio sporządzony) rachunek, przedłożyć ma Pan Starosta c. k. Namiestnictwu, w nieodzownym terminie *pięciu* (5) dni od wniesienia rachunku do c. k. Starostwa. (Okólnik Prezyd. c. k. Namiestnictwa z dnia 4. listopada 1866. l. 9028 praes.)

§. 12. Rachunki kosztów podróży i dyet lekarzy i weterynarzy, które według §. 3. muszą być *osobno* sporządzane, ma Pan Starosta przedkładać c. k. Namiestnictwu *osobnemi* sprawozdaniami.

§. 13. Także i sprawozdania z odpowiednich czynności mają być przedkładane *osobnemi* sprawozdaniami a *nigdy* razem z rachunkami kosztów podróży.

Okólnik c. k. Namiestnictwa do wszystkich pp. c. k. Starostów.

Z powodu powtarzającego się bardzo znacznego przekraczania kredytu, przeznaczonego na koszta podróży lekarzy i weterynarzy, zarządza się co następuje:

1. Jedynie na doniesienie zwierzchności gminnej lub c. k. żandarmeryi o wybuchu jakiej choroby zakaźnej u ludzi, wolno delegować lekarza na miejsce dla sprawdzenia rodzaju choroby; doniesienia zaś innych osób mają być bezwłocznie przesłane do zwierzchności gminnej do sprawozdania.

   Ażeby zaś na podstawie tych doniesień mógł Pan Starosta mieć jak najbardziej do prawdy zbliżony obraz choroby w gminie pojawiającej się, należy pouczyć wszystkie gminy, aby odtąd w swych doniesieniach o pierwszem pojawieniu się jakiej choroby zakaźnej, nie podawały nazwy tej choroby, lecz żeby starały się o ile możności najdokładniej opisać jej objawy, i tak mają gminy podać, czy chorzy gorączkują i od kiedy

czy widoczną jest wysypka na ciele, czy u chorych jest rozwolnienie i jak często na dobę itp. Nadto zaś ma być podanem, w ilu domach pojawiła się choroba.

2. W skutek takiego doniesienia zwierzchności gminnej lub c. k. żandarmeryi o chorobie wzbudzającej silne podejrzenie, że to jest choroba zakaźna, wydeleguje Pan Starosta zaraz na miejsce lekarza powiatowego tak dla sprawdzenia istoty choroby, jakoteż dla zarządzenia środków zaradczych dla powstrzymania dalszego jej szerzenia się, nie mniej dla dokładnego pouczenia ludności o cechach i właściwościach choroby oraz o sposobie obchodzenia się z chorymi.

Polecenie dla lekarza powiatowego ma być napisane in dorso doniesienia gminnego a następnie w oryginale do rachunku kosztów podróży lekarza powiatowego dołączone.

3. Jeżeli wedle sprawdzenia c. k. lekarza powiatowego ilość chorych dotkniętych chorobą zakaźną jest nieznaczną lub tylko do jednego domu ograniczoną i jeżeli nie ma obawy dalszego rozwlekczenia choroby z powodu odosobnionego położenia domów chorobą nawiedzonych, należy zaniechać dalszej delegacyi lekarza na miejsce dla leczenia chorych, polecając jedynie zwierzchności gminnej, aby w myśl §. 4. *a* ustawy sanitarnej z dnia 30. kwietnia 1870. (Dz. p. p. Nr. 68.) wykonywała wszelkie środki ochronne dla zapobieżenia chorobom zaraźliwym i ich rozszerzaniu się, a nadto co najmniej w tygodniowych terminach przedkładała raporta o przebiegu choroby.

Tożsamo należy zaniechać delegowania lekarza na miejsce, jeżeli w gminie jest lekarz gminny.

4. Jeżeli zaś lekarz powiatowy sprawdzi, że choroba przybrała cechę nagminną lub gdy pod tymi samymi objawami jak poprzednio zachorowało więcej osób, wówczas należy powierzyć chorych opiece lekarskiej najbliższego lekarza lub chirurga, chyba by tenże wskutek jakiego przekroczenia był wykluczony od czynności sanitarno-policyjnych. — W odnośnem poleceniu należy temuż lekarzowi lub chirurgowi przypomnieć, że jego obowiązkiem jest nietylko leczyć chorych dotkniętych chorobą zakaźną, lecz co ważniejsza starać się o powstrzymanie dalszego szerzenia się choroby.

Powinien przeto o dostrzeżonych niedokładnościach w wykonywaniu środków ochronnych w gminie, natychmiast Starostwo uwiadomić.

5. Dla leczenia chorych na odrę lub koklusz nie należy delegować lekarza, chyba w razie stwierdzonego groźnego przebiegu z powodu powikłań.

6. W razie przewlekania się epidemii w taki sposób, iż ona nie przybiera większych rozmiarów lecz że tylko co kilka dni przybywa po dwu lub trzech chorych, należy po kilku (2—3) odwiedzinach lekarza, powstrzymać dalsze podróże tegoż, polecając mu jednak dokładne pouczenie ludności, jak należy pielęgnować chorych, jak jej unikać.

7. W razie znaczniejszego rozszerzania się epidemii, powstrzyma Pan Starosta dalsze dojazdy lekarza delegowanego do gminy a poleci natomiast c. k.

lekarzowi powiatowemu udać się ponownie na miejsce, tak dla zbadania przyczyny groźniejszego rozszerzania się choroby, a tem samem dla kontroli postępowania lekarza delegowanego i zwierzchności gminnej jakoteż do wydania ostrzejszych środków zapobiegawczych.

Stosownie do rodzaju epidemii i jej nasilenia, może w takich przypadkach Pan Starosta w razie koniecznej potrzeby dalej delegować lekarza do miejscowości narażonej.

8. W ogóle winien Pan Starosta więcej jak dotychczas zwracać uwagi na to, by lekarze względnie weterynarze łączyli kilka podróże komisyjnych w jedną okrężną podróż, takie bowiem podróżowanie jest najwięcej celowi odpowiednem, gdyż z jednej strony nie odmawia się chorym potrzebnej pomocy lekarskiej, i zapobiega się przez wysłanie znawcy na miejsce rozwlekaniu choroby; z drugiej znów strony Skarb Państwa nie bywa na zbyt znaczne wydatki narażonym. Pan Starosta znając dokładnie topografię i stosunki swego powiatu, może najłatwiej kontrolę w tym kierunku przeprowadzić, aby urzędnicy sanitarni i lekarze delegowani nie zarachowywali zbytecznych podróży.

9. Na doniesienie o świerzbie u ludzi nie będzie Pan Starosta delegować lekarza do gminy, lecz poleci, aby dostawiono dwu lub trzech chorych do lekarza powiatowego do zbadania, który stwierdziwszy nazwaną chorobę, przepisze tym chorym odpowiednie leki, a oraz pouczy wójta w jaki sposób i inne osoby dotknięte w gminie tą chorobą mogą się jej pozbyć. Zaniedbane przypadki świerzbu należy odesłać do leczenia w szpitalu.

10. W pojedyńczych przypadkach podejrzenia o chorobę syfilistyczną mają być podejrzani również lekarzowi powiatowemu do zbadania dostawieni, a dopiero wtenczas, gdy tenże stwierdzi istnienie tej choroby zakaźnej a zwierzchność gminna doniesie, iż jest więcej we wsi osób podejrzanych o tę chorobę, można delegować na miejsce lekarza.

11. Przytem zawiadamia się Pana Starostę, że odtąd będzie częściej wysyłany lekarz względnie weterynarz z Namiestnictwa w różne strony kraju, jużto dla kontroli czynności lekarzy względnie weterynarzy powiatowych, już to dla przekonania się o ile władze gminne wykonują swe obowiązki. W razie stwierdzenia zaniedbania obowiązków służbowych, będą winni pociągani do odpowiedzialności.

12. Co się tyczy kosztów stłumiania chorób zwierzęcych, zwraca się uwagę Pana Starosty, że mimo kilkakrotnych upomnień, zawsze jeszcze zbyt często wyjeżdżają weterynarze do takich miejscowości, w których nie ma żadnej choroby zakaźnej u bydła. Aby temu zapobiedz, wskazanem jest pouczenie zwierzchności gminnych w jaki sposób mają donosić o pojawieniu się chorób zaraźliwych u zwierząt domowych; w razie mylnego, nieuzasadnionego lub dowolnego doniesienia, należy koszta z tego powodu wynikłe, ściągnąć od właścicieli zwierząt względnie od zwierzchności gminnej (tut. rozporz. z dnia 13. października 1886. l. 65.881).

Co do chorób stadnych należy przy delegowaniu weterynarza, przestrzegać ściśle terminów ustawą nakazanych, a w tych razach,

gdy niema terminu oznaczonego, zastosuje się Pan Starosta do rozmiarów choroby stadnej.

13. W końcu zwraca się uwagę Pana Starosty, że koszta nieuzasadnionych podróży lekarzy lub weterynarzy nie będą pokrywane ze Skarbu Państwa a wedle okoliczności wypadnie odnośne wynagrodzenie wypłacić z ryczałtu urzędowego Starostwa.

Okólnik c. k. Namiestnictwa do wszystkich pp. c. k. Starostów.

Z powodu spostrzeżenia, że rachunki kosztów podróży c. k. lekarzy i weterynarzy powiatowych równie jak używanych do czynności urzędowych lekarzy i weterynarzy prywatnych zapóźno przedkładane bywają c. k. Namiestnictwu, a nawet, jak się powtórnie zdarzyło dopiero w kilka miesięcy po wniesieniu ich przez rachunkozdawców, zwraca się uwagę Pana Starosty na to, że wedle postanowienia wydanego okólnikiem z dnia 26. marca 1886. l. 7031. rachunki kosztów podróży c. k. urzędników i innych funkcyonaryuszów przedkładać należy Namiestnictwu w przeciągu pięciu względnie ośmiu dni od chwili wniesienia ich w Starostwie.

Przypominając Panu Staroście powyższe postanowienia, zaznacza c. k. Namiestnictwo, że w ciągu dni pięciu przedkładane być mają partykularze ze Starostw, mających własne oddziały budownictwa, podczas gdy dłuższy termin ośmiodniowy obowiązuje wtedy, gdy rachunek udzielonym być musi innemu c. k. Starostwu, względnie tegoż oddziałowi technicznemu do sprawdzenia odległości.

Dla ułatwienia kontroli nad dotrzymaniem wskazanych terminów zarządza zaś c. k. Namiestnictwo, iż na przyszłość — od 1. maja b. r. począwszy wszelkie klauzule na rachunkach a więc klauzule umieszczane ze strony Pana c. k. Starorosty, c. k. lekarza lub weterynarza powiatowego, wreszcie oddziału budownictwa, opatrzone być winny szczegółowemi datami wystawienia i zupełnym podpisem urzędowym odnośnego funkcyonaryusza. Na wypadek nieuniknionej wyjątkowej zwłoki w przedłużeniu rachunku kosztów podróży, należy w relacyi konkomitacyjnej wyjaśnić w sposób wyczerpujący powody opóźnienia, podobnie też jest obowiązkiem Pana Starosty — w razie, jeżeli sam rachunkozdawca opóźnił się z wniesieniem partykularza do Starostwa, a rzeczywiste i ważne powody, jak n. p. choroba składającego rachunek lub nadzwyczajne obowiązki służby, przemawiają mimo to, za wyjątkowem uwzględnieniem spóźnionego rachunku, — bez osobnego stąd wezwania przy przedłożeniu partykularza wykazać szczegółowo i dowodnie owe okoliczności i przedstawić odpowiednie wnioski.

Nakoniec poleca się przy tej sposobności Panu Staroście przestrzegać ściśle, aby c. k. weterynarze powiatowi używali tylko należącego im się istotnie tytułu urzędowego „c. k. weterynarz powiatowy (k. k. Bezirksthierarzt), nie posługiwali się zaś niewłaściwą zupełnie nazwą „c. k. lekarz powiatowy weterynaryi lub weterynaryjny.“

Podróże peryodyczne.

Okólnik c. k. Nam. z 22. marca 1888 l. 17.141.

Według ustawy z dnia 30. kwietnia 1870. (Dz. u. p. Nr. 68.), c. k. weterynarze powiatowi obowiązani są zwiedzać

peryodycznie miejscowości powiatów do urzędowania im przydzielonych i w tym celu przyznało im Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 17. czerwca 1887 ryczałt na te podróży peryodyczne.

Celem tych podróży peryodycznych jest dokładne obznajomienie się c. k. weterynarza powiatowego ze stosunkami sanitarno-weterynarskimi każdej miejscowości, czuwaniem nad stanem zdrowia zwierząt domowych, doglądaniem policyi weterynarskiej w zakresie działania gmin i doglądaniem wykonywania praktyki weterynarskiej i podkownictwa.

Sposób podkowywania i zakres tych czynności, podany jest szczegółowo w instrukcyi dla weterynarzy powiatowych rządowych, wydanej rozporządzeniem c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 21. czerwca 1882 (Dz. u. p. Nr. 91.) do czego też winni są jak najściślej stosować się w podróżach peryodycznych.

Obecnie koniecznem jest, aby c. k. weterynarz powiatowy przedewszystkiem zapoznał się ze stosunkami i urządzeniami sanitarno-weterynarskiemi miast, miasteczek i miejscowości, w których koncentruje się znaczniejszy ruch handlowy zwierząt, lub o których przypuszczać można, że są punktem zbornym dla przemycanych z zagranicy zwierząt. Dalej staraniem jego powinno być wykryć i zbadać miejscowości, z których rozszerzają się choroby stadne i przy każdej sposobności przekonywać się o ile zarządzenia weterynaryjno-policyjne wpłynęły na wytępienie źródła zarazy. Ponieważ jest rzeczą pożądaną, aby w przeciągu lat 5. c. k. weterynarz powiatowy zbadał stosunki wszystkich miejscowości w powiatach przydzielonych mu do zakresu służbowego i z takowych c. k. Namiestnictwu zdał sprawę, przeto obowiązany on jest z końcem każdego roku przedłożyć c. k. Starostwu sprawozdanie mniej więcej z 5 części miejscowości okręgu służbowego, a to według załączonego wzoru *). Sprawozdania te mają pozostać w aktach tamtejszych, odpisy zaś mają być przedkładane c. k. Namiestnictwu w ciągu stycznia każdego roku pod rygorem zamknięcia ryczałtu na podróże peryodyczne.

Z końcem każdego pięciolecia, mają c. k. weterynarze powiatowi wypracować na podstawie powyższych sprawozdań szczegółowych z każdej miejscowości sprawozdanie sumaryczne z powiatów do ich zakresu służbowego zaliczonych i takowe przedłożyć c. k. Starostwu; odpis tego sprawozdania ma być przesłany c. k. Namiestnictwu.

Przedkładając odpisy tych roeznych sprawozdań c. k. Namiestnictwu, zechce Pan c. k. Starosta podać co zostało zarządzonem w celu usunięcia nieprawidłowości w sprawozdaniu wymienionych, oraz postawić wnioski co do zarządzeń wyjść mających w tym celu ze strony c. k. Namiestnictwa.

Zawiadamiając Pana c. k. Starostę o tem celem dalszego zarządzenia, nadmienia się, że rozporządzenie z dnia 8. września 1880 l. 46.032 wydane w powyższym przedmiocie, przestaje obowiązywać; nadto, że przedsiębrane przez c. k. weterynarza powiatowego podróże, mają być zawsze w miesięcznym wykazie czynności tychże uwidocznione.

Praktyka weterynarska.

Osiedlanie się weterynarzy.

Na mocy Dekretu kancelaryi dworskiej z d. 27. czerwca 1833. l. 14.657, przysługuje każdemu w państwie austryackiem dyplomowanemu weterynarzowi prawo osiedlania się gdziekolwiek za wiedzą Władzy w granicach państwa. Osiedlający się weterynarz obowiązany jest przeto zawiadomić o tem naczelnika gminy, lub w miastach z osobnemi statutami, radę miejską i donieść o każdej zaszłej zmianie pobytu. Dyplom załączony przy zawiadomieniu przedkłada Władza gminna c. k. Starostwu do przejrzenia i zbadania. Dyplom widymuje lekarz względnie weterynarz powiatowy.*)

*) U nas jest zwyczajem, że osiedlający się weterynarz wnosi podanie wprost do c. k. Starostwa, a tylko w Krakowie i we Lwowie do Magistratu, załączając dyplom, dowód uzyskanego prawa obywatelstwa austryackiego.

Powiat .... *Gmina* ....

Sprawozdanie weterynarskie z podróży peryodycznej

odbytej dnia .... *w miejscowości* .... *lub przy sposobności pobytu tamże z powodu panującej zarazy* ....

Służba weterynarska i weterynaryjno-policyjna, podkuwacze	Uwagi pod względem hygieny i chowu zwierząt domowych	Kataster bydlęcy przepisy paszportowe	Rzezalnia	Targowice zwierzęce	Ścierwiska i oprawiska	Stan zdrowia zwierząt domowych, choroby en- i epizootyczne	Oględziny bydła i mięsa	Uwagi i wnioski

Wykonywanie praktyki weterynarskiej przez weterynarzy dyplomowanych w kr.-węg. zakładzie weteryn. w Budapeszcie.

Rozp. Min. spr. wewn. z 5. paźdź. 1887. l. 14.028.

„Pozwala się, aby weterynarze wykształceni i dyplomowani według planu nauk z r 1875 w k. węg. zakładzie weteryn. w Budapeszcie, przy przesiedlaniu się na terytoryum austryackie i po uzyskaniu prawa obywatelstwa tutejszego, mogli wykonywać bez przeszkody swoją praktykę“.

Nostryfikacya dyplomu weterynarskiego uzyskanego w zagranicznej szkole weterynaryi.

Rozp. Min. oświaty z dnia 25. lutego 1872 l. 13.700. normuje, aby weterynarze z dyplomem szkoły zagranicznej, jeżeli chcą praktykować w kraju, zwracali się ze swemi dokumentami do grona profesorów jednej ze szkół austryackich. Grono wydaje opínię czy kandydat ma złożyć całkowity lub częściowy egzamin ścisły lub też, czy go uwalnia zupełnie. (Barański: Handbuch sämmtl. Veterinaergesetze 1884. str. 52).

Praktyka kurszmidów cywilnych.

Rozp. Min. państw. z d. 28. września 1873. l. 17.458.

C. k. Min. państw. w porozumieniu z c. k. Min. wojny postanowiło, „że koncesya do wykonywania praktyki końskiej (t. j. jako kurszmidzi) w stanie cywilnym na dowolnie obranem miejscu, od czasu do czasu na ich prośbę bez przeszkody, tylko owym kurszmidom wojskowym udzielaną być może, którzy są kur-

szmidami nowego systemu*) z absolutoryum z lat 1862. incl. 1864, z dobrą kwalifikacyą i konduitą z wojska wystąpili i nadobowiązkowo dłuższy czas w c. k. armii służyli".

Rozporządzenie Ministra wojny

z dnia 29. sierpnia 1863. Nr. 1851.

Kurszmidzi wojskowi nowego systemu upoważnieni są po wystąpieniu z wojska do samoistnego wykonywania przemysłu podkowaczy, zaś starego systemu także i do leczenia chorych koni. Minister wojny zastrzega sobie prawo i poleca owych kurszmidów wojskowych nowego systemu, którzy w późniejszym roku (od roku 1864) ukończyli kurs, jednakże przez dłuższy czas służyli i z dobrą konduitą wystąpili z wojska, jako zasługujących na szczególne uznanie, by c. k. Minist. państw. udzielało im wyjątkowo koncesyę do wykonywania praktyki końskiej w stanie cywilnym na dowolnie obranem miejscu.

Pomoc w oborach zarodowych.

Rozp. Nam. z dnia 29. marca 1883. l. 16.178. o zabezpieczenie opieki i pomocy weterynarskiej w oborach zarodowych.

Ponieważ dla bezpieczeństwa obór zarodowych subwencyonowanych ze skarbu państwa, bardzo ważną jest rzeczą, aby bydło umieszczone w tych oborach, miało zapewnioną na każdy wypadek opiekę i pomoc weterynarską, przeto na przedstawienie komitetu c. k. towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, zarządza się, że c. k. weterynarze powiatowi obowiązani są, w razie jakiegokolwiek wypadku choroby w oborze subwencyonowanej przez skarb państwa, na wezwanie i na koszt właściciela tejże, udzielać pomocy weterynarskiej ilekroć

---

*) Kurszmidzi z lat 1828—1858, czyli tak zwani starego systemu, posiadają te same prawa co i weterynarze. Kurszmidów wojskowych kształci wiedeńska i budapeszteńska szkoła weterynaryi, dla potrzeb c. k. armii. Kurszmidów cywilnych żadna szkoła nie kształci.

tego okaże się potrzeba, za wynagrodzeniem obliczonem według stopy ustanowionych dyet rządowych wraz ze zwrotem kosztów podróży.

Przyczem nadmienia się, że w razie wybuchu i sprawdzenia jednej z chorób zaraźliwych zwierzęcych, wymienionych w §. 1. ogólnej ustawy o chorobach stadnych 1880, koszta wdania się urzędowego podczas trwania tychże, ponosić będzie w myśl §. 42. wzmiankowanej ustawy, skarb państwa.

O czem chciej Pan Starosta zawiadomić c. k. weterynarzy powiatowych i właścicieli obór zarodowych w powiecie.

Apteka.

Przemysł aptekarski zaliczony jest według ustawy przemysłowej z r. 1859. i 1883. do kategoryi koncesyonowanych.

Weterynarze i kurszmidzi zapisują zazwyczaj leki z aptek publicznych, mogą jednakże utrzymywać apteczki domowe i wydawać lekarstwa. W ostatnim wypadku obowiązani są zastósować się do przepisów „Pharmacopei“ austryac. z roku 1890. i dodatku z roku 1878., posiadać egzemplarz tych dzieł, toż samo taksę leków weterynarskich, zamieszczonej przy zwykłej taksie aptekarskiej, wydawanej corocznie przez Ministerstwo. Co do receptury i naczyń obowiązuje taksa dla ludzi. Przy sporządzaniu i ważeniu leków, należy się posługiwać wagą gramową i ważyć czułemi ważkami.

Przepisując trucizny (oznaczone w „Pharmacopei“ i dodatku krzyżykiem) w większej ilości, zwraca się uwagę aptekarza, że nie zachodzi tutaj

pomyłka, przez nakreślenie wykrzyknika w klamrze obok wagi (!). Trucizny mogą być wydawane przez aptekarza tylko na podstawie *lege artis* wystawionej recepty lekarza lub weterynarza (Rozp. Min. wew. z dnia 6. grudnia 1882).

Z domowych apteczek weteryn. nie wolno wydawać leków lub przepisywać dla ludzi, gdyż służą one wyłącznie tylko dla potrzeb własnej praktyki.

Apteczka domowa.

Rozp. Min. sp. wewn. z d. 16. lutego 1875. l. 15.979.

Z powodu zdarzających się zapytań, pozwala Ministerstwo spraw wewnętrznych dyplomowanym weterynarzom i upoważnionym do wykonywania praktyki końskiej kurszmidom na utrzymywanie zapasu lekarstw, przyrządzanie i wydawanie tychże, jednakże tylko dla potrzeb własnej praktyki zwierzęcej, względnie końskiej.

Apteczki ratunkowe dla zwierząt.

Rozporządzenie rządowe z dnia 22. marca 1827.

Ponieważ występują często u zwierząt choroby nagłe, niebezpieczne a nawet śmiertelne, wymagające spiesznego ratunku, i z uwagi, że weterynarze i aprobowani kurszmidzi powinni mieć pod ręką potrzebny zapas leków, przeto nie tylko iż musi być dozwolonem posiadanie takowych leków, lecz nadto rząd uznaje za potrzebne, podobnie jak to przepisane jest chirurgom, nakazać, by weterynarze i kurszmidzi utrzymywali apteczkę ratunkową.

W tego rodzaju apteczce ratunkowej mają się znajdywać, przez c. k, instytut weterynaryjny za niezbędnie potrzebne leki uznane, które każdy weterynarz i kurszmid posiadać powinien.

Gdy nadto słusznem jest, że rolnik tylko wówczas poszukuje pomocy weterynarza, gdy koszta leczenia z wartością zwierzęcia i stanem majątkowym właściciela nie pozostają w sprzeczności, ta sprzeczność musiałaby jednakże nastąpić we wielu chorobach, gdyby weterynarz lub kurszmid zmuszony był wszystkie swoje leki pociągać z apteki i płacić je według ogólnej taksy, przeto pozwala się:

1. Aby weterynarze i kurszmidzi, podobnie jak to przepisano chirurgom §. 16. instrukcyi dla chirurgów, pojedyncze im dobrze znane, w tej okolicy rosnące środki lecznicze jako: kwiaty, zioła, korzenie i nasiona sami zbierali i w tym celu używali.

2. Aby pojedyncze środki lecznicze (simplicia), które materyaliści utrzymują, od tych w większych ilościach zakupywać mogli.

3. Aby owe, jako leki używane preparata chemiczne, które dozwolone jest chem. fabrykantom wyrabiać i sprzedawać, takowe ztamtąd pociągać mogli. Przy tych ułatwieniach będzie przeto weterynarzom i kurszmidom możebne udzielać leków dla zwierząt za stosunkowo niższą cenę jak według ogólnej taksy.

Jednakże zakazuje się weterynarzom i kurszmidom pod karą ciężkiego przekroczenia policyjnego, na podstawie §. 109. II. części powszechnej księgi karnej*) wydawać z tego zapasu leków, bodaj najmniejszą rzecz do leczenia ludzi lub przepisywać ludziom pod tym pozorem.

Leki nie zawarte w spisie apteczki ratunkowej, mają być przepisywane z aptek publicznych.

Spis leków potrzebnych do apteczki ratunkowej weterynarskiej.

Saletra, winian potasowy, sól glauberska, sól kuchenna, sól gorzka, sól podwójna, kwas solny, korzeń ślazowy, gencyany, baldrianu, angeliki, alantu, tataraku, kamfory, muchy hiszpańskie, olej laurowy, terpentyny, róg jeleni, siarka, wątroba siarczana, antymon, cynober, ciemierzyca biała, smrodzieniec (asa foetida), kreda, wapno niegaszone lub woda wapienna, rumianek i zioła aromatyczne.

---

*) Obecnie obowiązująca ustawa karna jest z r. 1873.

„Pharmakopoea" austryacka.

Rozp. Min. sp. wew. z d. 15. maja 1866. Dz. u. p. N. 77.

1. Od 1. października 1890. mają się zastosować urzędnicy sanitarni, lekarze praktyczni, chirurdzy i weterynarze, toż samo aptekarze do nowego wydania Pharmacopei austr. wydanej pod tytułem: Pharmacopoea-austriaca Editio sexta. Caes. Reg. Aulae et Imperii Typographia 1869."

2. Każda apteka ma się zaopatrzyć w egzemplarz takowej.

Dodatek do „Pharmacopoei".

Rozp. Min. spr. wew. z d. 10. grud. 1879. D. u. p. N. 139.

1. Od 1. stycznia 1879. mają się zastosować urzędnicy sanitarni, praktyczni lekarze, chirurdzy i weterynarze, toż samo aptekarze do dodatku do tejże Pharmacopei wyszłego pod tytułem: „Additamenta ad Pharmacopeae austriacae Editionem sextam."

2. Każda apteka ma się zaopatrzyć w 1 egzemplarz „Additamenta."

Zastosowanie wagi metrycznej (gramowej) w przepisy.

Należy wszystkie ilości leków przepisywać w gramach cyframi arabskiemi. Całe gramy od ułamków tychże oddziela się wyraźną kropką lub przecinkiem; ułamki zaś należy oznaczać przez dwa miejsca dziesiętne nawet wtenczas, gdy druga dziesiętna jest zerem. A zatem n. p. w recepcie przepisywać należy: $^1/_2$ kilograma 500.00 grm., 1 hektogram 100.00 grm., 5 dekagramów, 50.00 grm., 5 centygramów, 0.50, $2^1/_2$ grama 2.50 grm., itp.

Celem dokładności i uniknienia pomyłki należy pisać zamiast 5 dekagramów: 50.00 (grammata quinquaginta); a zamiast 5 decygramów, grm. 0.50 (centigrammata quinquaginta).

Zakaz tajnych leków przeciw chorobom zwierzęcym.

Rozp. Min. państw. z 13. Maja 1862. l. 8875.

„Ustanawia się, że zakaz sprzedaży leków tajnych odnosi się także i do takich, które wrzekomo mają być skuteczne przeciw chorobom zwierzęcym i zarazom zwierzęcym“.

Rozporządzenie Minist. spraw wewnętrznych

z 9. sierpnia 1857. Dz. u. p. Nr. 151.

(W streszczeniu). Sprzedaż przyrządzonych leków homeopatycznych jest z wyjątkiem aptek publicznych i domowych wzbroniona.

Wydawanie leków na recepty przez partaczy weter. wystawiane, jest zakazane.

Okólnik Nam. z d. 21. września 1886. l. 56.953.

„Doszło do wiadomości c. k. Namiestnictwa, że pp. aptekarze wydają leki dla zwierząt domowych sporządzane według recept podpisanych przez osoby zupełnie do tego nieuprawnione i to nawet wtedy, gdy w recepcie takiej przepisane są preparaty, które w powszechnej farmakopei oznaczone są krzyżykiem.

Ponieważ takiem postępywaniem pp. aptekarze nieraz z świadomością rzeczy popierają partaczy, którzy nie rzadko przyczyniają się do rozwlekania chorób zaraźliwych zwierzęcych, a przytem narażaja właścicieli tychże na znaczne straty przez złe i niestosowne leczenie, przeto, aby zapobiedz, zechce Pan Starosta polecić pp. aptekarzom w powiecie, aby przy wydawaniu lekarstw ściśle stosowali się do postanowień §§. 17. i 18. instrukcyi dla aptekarzy wydanej rozporządzeniem gubernialnem z dnia 10. lutego 1835. do l. 6.004. i w danym razie zechce Pan winnych przekroczenia pomienionych postanowień pociągać do odpowiedzialności“.

Sprzedaż trucizn, wyrobów truciznowych i przetworów chemicznych szkodliwych zdrowiu.

Rozp. Min. spr. z d. 21. kwietnia 1876. Dz. u. p. N. 60.

Pod względem sprzedaży trucizn, produktów trucizny zawierających i przetworów chemicznych zdrowiu szkodliwych, wydaje się przepisy następujące:

§. 1. Uznaje się za trucizny:

1. Arsen i wszystkie związki arsen zawierające;
2. związki antymonu zawierające chlor i tlen;
3. tlenki i sole rtęci (licząc tu także związki chloru, bromu i jodu);
4. fosfor pospolity;
5. brom;
6. kwas pruski i przetwory takowe zawierające; jakoteż wszelkie cyanki metaliczne, wyjąwszy tylko te, które zawierają żelazo jako część składową;
7. przetwory gwałtownie działające, z jadowitych roślin i zwierząt pochodzące, lub jedynie sztuczną drogą otrzymywane jak alkaloidy, kurara, kantarydyna itp.

§. 2. Ubiegający się o upoważnienie do sprzedaży trucizn udowodnić powinien, że czyni zadość wymogom, do uzyskania takowego potrzebnym, w §. 27. ustawy przemysłowej wzmiankowanym a mianowicie, że albo

1. skończył z dobrym skutkiem niższy oddział szkoły średniej lub szkoły wyłącznej, z takową na równi będącej, albo,

2. że w inny sposób nabrał dostatecznych wiadomości o truciznach i handlu takowemi, mianowicie przez dłuższe pełnienie obowiązków w handlu upoważnionym do sprzedaży trucizn i produktów trucizny zawierających lub w fabryce chemicznej.

§. 3. Trucizny pozwala się wydawać tylko przemysłowcom do sprzedaży trucizn upoważnionym, zakładom naukowym i szkołom publicznym, tudzież osobom, które okażą pozwolenie urzędowe jeszcze ważne (§§. 5. i 7.) do kupowania trucizn.

Ten, który nabył truciznę za pozwoleniem urzędowem, nie może odstępować takowej ani za pieniądze ani za darmo osobom, które do handlu truciznami nie są upoważnione.

§. 4. Pozwolenie do nabywania trucizn daje władza administracyjna powiatowa, w której okręgu urzędowym mieszka ubiegający się o takowe.

Władza ta ma sprawdzić cel nabywania trucizn, tudzież czy ubiegający się jest członkiem pewnym i w razie potrzeby wysłuchać w tej mierze naczelnika jego gminy, którego też zawiadomić należy o danem pozwoleniu.

Gdy zachodzi obawa nadużycia lub nieostrożnego obchodzenia się, pozwolenia odmówić należy.

§. 5. Gdy chodzi o pozwolenie, mające służyć na raz jeden, wydaje się kartę upoważniającą, osobom zaś, które do wykonywania swego rzemiosła lub zatrudnienia ciągle potrzebują trucizny, wydaje się upoważnienie do ciągłego nabywania.

Upoważnienie wydane być nie może na czas dłuższy nad trzy lata.

§. 6. Każda karta upoważniająca, i każde upoważnienie do nabywania zawierać ma nazwiska osób upoważnionych i nazwę trucizny, która ma być nabywana.

W karcie upoważniającej wyrażona być ma nadto ilość trucizny, którą pozwala się nabyć.

Na kartach upoważniających i na upoważnieniach zamieszczona być ma osnowa §§. 3. (2. ustęp), 8. i 10. a na kartach upoważniających także osnowa §. 7. niniejszego rozporządzenia.

W upoważnieniach wyrazić należy dopóki są ważne (§. 5.) za pomocą formuły: „Ważne aż do (dzień kalendarzowy)“.

Karty upoważniające i upoważnienia wolne są od stempli.

§. 7. Gdy się kupuje truciznę za kartą upoważniającą, ten, na którego imię karta opiewa, zapisać ma w takowej datę nabycia, nazwę i ilość nabytej trucizny, ten zaś, który truciznę wydaje, potwierdzić ma, że ją wydał a to wymienieniem firmy przez podpisanie swojego nazwiska. Karta staje się przez to nieważną do nabywania.

§. 8. Posiadacze kart upoważnień do nabywania obowiązani są strzedz takowych starannie od nadużycia.

§. 9. Przemysłowcy, upoważnieni do sprzedaży trucizn, utrzymywać mają osobny rejestr sprzedaży, zapisując w takowym osobę, której, czas, kiedy wydano truciznę, jako-

też nazwę i ilość tejże a w takich przypadkach, gdy truciznę wydawać wolno tylko za pozwoleniem urzędowem (§. 3.), toż pozwolenie (kartę upoważniającą lub upoważnienie) z wymienieniem daty i władzy pozwalającej (§. 367. u. k.).

§. 10. Przemysłowcy, mający z trucizną do czynienia i wszyscy posiadający truciznę starać się powinni zapobiedz, aby ztąd nie wynikło żadne niebezpieczeństwo dla zdrowia lub życia innych osób, a w szczególności, aby trucizny trzymane były zdala od wszelkiego jadła i lekarstw.

§. 11. W przedsiębiorstwach, prowadzących handel trucizną, ten, który jest nad handlem przełożony, powinien mieć staranie, ażeby towary truciznowe należycie były zachowywane i od innych odosobnione, jakoteż, aby naczynia, truciznę zawierające, miały odpowiednie oznaczenia i były odpowiednio zamknięte.

W sprzedaży cząstkowej trucizn, jakoteż w przedsiębiorstwach, potrzebujących trucizn do użytku, naczynia podręczne i składowe, w których trucizna trzymana jest na zapas, opatrzone być powinny wpadającym w oczy napisem „trucizna“ lub mieć na sobie wyobrażenie trupiej głowy, jak to jest w zwyczaju, zachowywać je należy oddzielnie pod zamknięciem.

W przedsiębiorstwach tego ostatniego rodzaju, właściciel lub kierownik obowiązany jest mieć zapasy trucizny zawsze w swojem własnem zachowaniu (§. 370. u. kar.)

Naczynia i przyrządy, służące do zachowania i zamykania trucizn, jeżeli są drewniane, rogowe lub kościane, nie mogą być wcale używane do jadła lub lekarstw, porcelanowe zaś, szklanne lub metalowe naczynia i sprzęty tego rodzaju dopiero wtedy, gdy są jak najstaranniej oczyszczone.

§. 12. W przedaży cząstkowej trucizny wydawać należy zawsze tylko dobrze opakowane i opieczętowane.

Kupiciel upoważniać powinien do odbioru trucizn tylko takie osoby, którym można zaufać, że nie dopuszczą się ani nadużycia, ani nieostrożności; przedający także wydawać nie powinien trucizny osobom, które oczywiście wzniecają obawę.

Naczynia lub pakiety opatrzone być powinny w sposób w oczy wpadający napisem „trucizna“ lub wyobrażeniem trupiej głowy, jak to jest w zwyczaju z wymienieniem firmy sprzedającego.

Wydawania trucizn nie można powierzać uczniom handlowym.

§. 13. Przesyłając trucizny zapakować je należy starannie w naczyniach zamykających się szczelnie, nie dopuszczających wyciekania lub wysypania się, zaopatrzonych napisem „trucizna“.

Przepisy tyczące się szczególnych sposobów pakowania rozmaitych rodzajów trucizn, podane w porządku ruchu kolei żelaznych z dnia 10. czerwca 1874. (Dz. u. p. Nr. 75.) dla rozmaitych rodzajów trucizn, zachowywać należy w ogólności gdy się przesyła takie trucizny.

§. 14 Władza administracyjna I. instancyi utrzymywać powinna dokładne wykazy:

1. przemysłowców, którzy w jej okręgu urzędowym sprzedają truciznę na zasadzie przepisów ustawy przemysłowej,

2. wydanych upoważnień do nabywania trucizn,

3. wydanych kart upoważniających do nabywania trucizn.

§. 15. Produkty zawierające truciznę (zioła jadowite i t. d.) §. 1. nie objęte, tudzież przetwory chemiczne dla zdrowia niebezpieczne, jak: alkalia, licząc tu ługi gryzące i essencyę ługową, kwasy mineralne, kwas szczawikowy, niebezpieczne sole metaliczne i t. p. zachowywać powinni przemysłowcy w naczyniach i schowkach opatrzonych wyraźnym napisem co zawierają i każdy, kto takowe posiada, trzymać je powinien zdala od jadła i lekarstw.

W przedaży cząstkowej wydawać należy takie rzeczy tylko dobrze opakowane a nadto odnoszą się tutaj przepisy zawarte w drugim ustępie §. 12.

Posyłając artykuły takie oznaczyć je należy właściwemi nazwami.

Zresztą stosować należy w równej mierze także przepisy §. 13. tyczące się przesyłania tych artykułów.

§. 16. Artykuły w farmakopei austryackiej oznaczone krzyżykiem (†) w §. 1. rozporządzenia niniejszego nie przytoczone, sprzedawane być mogą przez trudniących się tem przemysłowców tylko tym osobom, do handlu takowemi lub do utrzymywania apteki upoważnionym, osobom trudniącym się z rzemiosła wyrobem chemikaliów lub zakładom naukowym i szkołom publicznym.

§. 17. Wykroczenia przeciwko niniejszemu rozporządzeniu, o ile nie podlegają powszechnej ustawie karnej lub

przepisom karnym ustawy przemysłowej, karane będą podług rozporządzenia ministeryalnego z dnia 30. września 1857 (Dz. u. p. Nr. 198).

§. 18. Rozporządzenia dotychczasowe, tyczące się przedmiotu przepisów niniejszych, tracą moc obowiązującą od czasu gdy niniejsze rozporządzenie zacznie obowiązywać.

Atoli przepisy osobne tyczące się przemysłu aptekarskiego, nie zostają w niczem naruszone.

Wagi metryczue w aptekach domowych.

Okólnik c. k. Nam. z 17. czerwca 1386. l. 37.218.

Względem używania wag w aptekach domowych postanawia się wskutek reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 31. maja 1886. l. 2918, że we wszystkich tych wypadkach, gdzie w aptekach domowych stare wagi medyczne zatrzymano dotąd jedynie tylko ze względów oszczędności, gdzie zatem lekarze apteczki domowe utrzymujący dawki metryczne zapisują, a więc z wagą metryczną są obznajomieni, wag tych jednak u Siebie nie mają, dalsze używanie starych wag medycznych cierpiane być nie może, lecz nalegać należy na sprawienie wag metrycznych, tudzież że przy urządzeniu nowych aptek domowych jak niemniej przy zachodzących zmianach wyraźnie wymagać należy sprawienia wag metrycznych.

C. k. lekarze powiatowi zaś są obowiązani w swych dorocznych sprawozdaniach o spostrzeżeniach w tej mierze poczynionych zdawać sprawę ewentualnie wymieniać swych lekarzy, którzy starych wag medycznych używają.

Zechce zatem Pan Starosta co potrzeba dalej zarządzić i do tego rozporządzenia się zastosować.

Partactwo czyli kurfuszerka weterynarska.

Zwierzęta domowe są towarem, którym właściciel dowolnie rozporządza, może więc poruczyć leczenie zwierzęcia chorego komukolwiek. Atoli dowolne rozporządzenie ustaje, gdy zwierzę zachoruje na chorobę zaraźliwą, szkodliwą ogółowi, na-

tenczas jest leczenie w myśl ustawy o chorobach zaraźliwych i księgosuszu z dnia 29. lutego 1880 wzbronione, lub tylko pod dozorem weterynarskim możebne.

Ze względu na bardzo ograniczoną ilość weterynarzy w kraju, nie może być wydany ogólny zakaz leczenia zwierząt przez nie weterynarzy, w pewnych jednak wypadkach kurfuszerka taka może być ze stanowiska polityczno-administracyjnego w myśl Rozporządzenia Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 19. kwietnia 1856. l. 8079. wydanego dla Krainy uważane za przeszkadzanie w zarobkowaniu, mianowicie, gdy w miejscu, gdzie się osiedlił weterynarz lub kurszmid, lub gdy ci bez trudności i znaczniejszych kosztów mogą być wzywani, osoba nie upoważniona do leczenia, trudni się praktyką.

Ze stanowiska sądowego nie istnieje zakaz leczenia zwierząt przez nie weterynarzy, a §. 345. ogólnej ustawy karnej odnosi się tylko do praktyki ludzkiej.

O używaniu tytułu „weterynarza“ patrz ostatni ustęp „Roczne sprawozdania weterynaryi“ strona....

ROZDZIAŁ VII.

Weterynarya sądowa.

Rzeczoznawcą w sprawach weterynarskich jest weterynarz, do których to czynności bywa przez sędziego wzywany. Sędziemu przysługuje jednakże prawo wzywania i innych osób do załatwienia czynności weterynarskich.

W celach sądowo-weterynarskich, weterynarz stwierdza wady dobowe (Nachtschäden), wady ewikcyjne (Gewährsfehler), obrażenia, choroby i t. p., wydaje świadectwa, orzeczenia, pisze protokoły dochodzenia, dyktuje wynik dokonanych sekcyi, przedkłada sprawozdania lub odpowiada na zadane pytania. Zawezwany jako rzeczoznawca przez Sąd, jest on obowiązany żądaniu temu zadość czynić (Instr. służbowa dla weterynarzy §. 8).

Prawomocne świadectwa mogą wystawiać tylko weterynarze, tożsamo i kurszmidzi uprawnieni do wykonywania praktyki w kwestyi końskiej. Świadectwa wystawione przez innych ludzi przyjmuje Sąd, nie stanowią jednakże dowodu, zwła-

szcza, jeżeli strona przeciwna podniesie słuszny zarzut, że pochodzi od osoby do tego nieupoważnionej.

Czasami weterynarz nie może orzec stanowczo o wadzie ewikcyjnej, natenczas uprasza o wyznaczenie ponownego badania po 1—3 tygodniach.

O należytościach za czynności sądowo-weterynarskie patrz str. 298.

Księga ustaw cywilnych z r. 1811. II. część.

§. 922. Gdy kto odstępuje drugiemu rzecz jaką pod tytułem obciążającym, natenczas winien jest ewikcyą za to, że rzecz ta ma własności, jakie wyraźnie umówione były, lub jakie zwykle są w niej dorozumiewane, i że stosownie do natury interesu lub zaszłej umowy użytą być może.

UWAGA: Przedawca ręczy za zwykłe własności rzeczy, nawet gdyby nie było żadnej specyalnej umowy w tym względzie, gdyż już z natury rzeczy wypływa, iż za jedną wartość otrzymuje się w zamian drugą — ręczy więc za zwierzę wystawione na sprzedaż, iż jest zdrowe i do zwykłych usług przydatne.

Obowiązek poręki jest uzasadniony tylko w takich interesach, w których otrzymuje się wartość, za wartość, nie odnosi się zaś nigdy do darowizn lub zapisów. Wypełnienia poręki może się domagać tylko ten, kto staje się właścicielem.

Przypadki, w których należy się ewikcya.

§. 923. Kto zatem przydaje rzeczy własności, jakich niema, a które wyraźnie, lub też według natury interesu, dorozumiewanie umówionemi były; kto zataja nadzwyczajne jej wady lub ciężary, kto pozbawia rzecz, która już nie istnieje lub do kogo innego należy, kto fałszywie udaje, że rzecz do oznaczonego

użytku jest zdatną, lub że jest wolną nawet od zwyczajnych wad albo ciężarów, ten, gdy się pokaże rzecz przeciwna, jest za to odpowiedzialnym.

Rozstrzygnięcie najw. trybunału z d. 7. listopada 1869, l. 8048. Gdy kupujący wyraźnie oświadczył, iż chce kupić konia, liczącego 6 a najwięcej 7 lat, na co przedawca odpowiedział: „niech nie kosztuje ani centa i będzie darowanym, jeżeli jest starszym“ — na podstawie tego umowa jest nieważną, ponieważ koń liczy lat 12.

§. 924. Gdy bydlę zachoruje lub padnie we dwadzieścia cztery godzin po odebraniu onego, natenczas jest domniemanie, że już przed oddaniem było chore.

UWAGA: Gdy zwierzę padnie lub zachoruje w przeciągu 24 godzin po odbiorze, domniemanie staje się prawdopodobne, gdyż trudno przypuścić, iżby śmierć lub choroba w tak krótkim czasie wywołana powstać mogła w skutek działania późniejszej przyczyny. Domniemanie to rozciąga się na wszystkie zwierzęta i odnosi się do wszystkich chorób. Ma się rozumieć, że inaczej należy sądzić o uszkodzeniach zewnętrznych, te bowiem można wywołać chwilowo przez rozmaite skaleczenia. Odnosi się to także do remontów.

Po upływie 24. godzin ustaje domniemanie prawne, a dowód że choroba była już przy odbiorze obecna, musi naówczas przeprowadzić przez rzeczoznawców strona pozywająca.

Weterynarz stwierdza wadę dobową bądź na zwierzęciu chorem, bądź też na padlinie i wydaje orzeczenie że wada obecna nie została wywołana przez kupującego, lecz istniała jeszcze przed odbiorem.

§. 925. Toż samo domniemanie ma miejsce:

1. Gdy okażą się w ciągu dni 8 u świń wągry, a u owiec ospa lub parchy; lub u tych ostatnich w ciągu dwóch miesięcy robaki płucne lub motylice;

2. gdy u bydła rogatego w ciągu trzydziestu dni po odebraniu, okaże się choroba gruczołów*);

*) Gruźlica.

3. gdy okaże się u koni i zwierząt do noszenia ciężarów używanych, w przeciągu dni piętnastu po wydaniu, zołza podejrzana*) lub nosacizna, tudzież dychawica; albo w ciągu dni trzydziestu skołowacenie, koller czyli wartogłowienie, tylczak, narowistości, jasna lub kurza ślepota, peryodyczne zapalenie ócz czyli ślepota miesięczna.

UWAGA: Domniemanie prawne odnosi się tylko do wymienionych chorób i do oznaczonego terminu, zaś wypełnienie obowiązku poręczenia zawisło od dowodu, że wada była już obecna przed zawarciem umowy (odbioru). Według ogólnych zasad prawniczych okoliczność tę powinien udowodnić oskarzyciel, w tym wypadku jednakże uwalnia go ustawa od tego, zadawalnia się bowiem domniemaniem, iż wymienione wady, nawet gdyby później się objawiły, już przed tem były. Mimo to domniemanie nie wyklucza dowodu przeciwnego, iż wskazana wada powstała rzeczywiście dopiero u kupującego, jednakowoż fakt ten musi udowodnić oskarzony, co tylko przez rzeczoznawców stać się może.

§. 926. Jednak ten, kto takie bydlę odebrał, wtenczas tylko do wzmiankowanego prawnego domniemania (§§. 924—925) odwołać się może, gdy oddawcę czyli ewiktora natychmiast o dostrzeżonej wadzie zawiadomi, lub w jego nieobecności Sądowi miejscowemu albo w sztuce biegłym**) doniesie i o naoczne podejrzenie postara się.

UWAGA: Oględziny takie w razach nagłych zarządzić może Sąd powiatowy, w którego okręgu rzecz się znajduje (§. 35. ust. o właściwości Sądów z 20. listopada 1852. Nr. 251. Dz. u. p.).

Natychmiastowe zawiadomienie znaczy tutaj bez niepotrzebnej zwłoki, kupujący bowiem może być przez niejaki czas niepewny co do rodzaju wady, a dopiero

---

*) Podejrzenie o nosaciznę.

**) Ustawa mówi o weterynarzach w liczbie mnogiej z czego wynika, że lepiej zawezwać dwóch jak jednego.

rzeczoznawca upewnić go może o tem stanowczo. Z tego też powodu ustawa nie wymaga koniecznie natychmiastowego zawiadomienia po odbiorze lecz natychmiast gdy wada rozpoznaną (stwierdzoną) zostanie i to w czasie trwającego terminu domniemania prawnego.

Gdy nie można zawiadomić ewiktora, należy się zwrócić do Sądu powiatowego, do którego ewiktor należy. Naoczne obejrzenie sądowe jest zawsze najpewniejsze, chociaż ustawa ze względu na nagłość dozwala, by weterynarze prywatnie zbadali wadę zwierzęcia i wydali świadectwo.

Rozp. Najwyższego Trybunału z 25. listopada 1863, l. 8004. Z przedstawienia kupującego, że kupiony koń już 6go dnia po odbiorze nie chciał ciągnąć ani zaprzężony do wozu, ani do pługa, nie można wnioskować, jakoby kupujący wiedział, że koń jest znarowiony i nie uczynił zadość obowiązkowi doniesienia natychmiastowego oddawcy o zauważonej wadzie. Gdy więc wada ustawą objęta sprawdzoną została przez rzeczoznawców w należytym terminie t. j. w ciągu 30. dni, natenczas nie podlega wątpliwości, że przedawca jest w obowiązku wypełnienia poręczenia według §§. 922. i 932.

Rozp. z 31. lipca 1866, l. 6.873. Jeśli oskarzyciel dowiódł obecności choroby i to na podstawie formalnie przedsięwziętych oględzin sądowych, natenczas dowód przeciwny jest niemożebny. Jeśli zaś oskarzyciel przedłożył świadectwo dwóch rzeczoznawców, natenczas dowód przeciwny jest stanowczy, gdy rzeczoznawcy (sądownie zawezwani) sprawdzą zdrowotny stan zwierzęcia.

Rozp. z 6. września 1865 l. 7.301. Osoby, które nie poddawały się szczegółowo egzaminom weterynarskim, mogą być użyte za rzeczoznawców, jeśli są zresztą uzdolnione do wydawania orzeczeń o chorobach końskich (odnosi się to do egzaminowanych konowałów, może i do doktorów medycyny, chirurgów).

Rozp. z 25. czerwca 1857. l. 6.196. Z powodu naglącego wypadku nie jest koniecznym warunkiem, aby zostały wypełnione wszelkie formalności przy oględzinach sądowych, ustawa bowiem dozwala nawet oskarzycielowi zwrócić się wprost do rzeczoznawców.

Rozp. z 7. maja 1856. l. 3.955. Kowale są niekompetentnymi rzeczoznawcami do wydawania orzeczeń w sprawie chorób wewnętrznych.

Gdy zwierzę zachoruje na jakąkolwiek inną chorobę w czasie terminu domniemania prawnego, powinien je leczyć, weterynarz, gdyż ustawa chroni kupującego tylko wówczas, gdy zwierzę padnie na wadę ewikcyjną.

§. 927. Jeżeli odbierający zaniedba tej ostrożności, natenczas do niego należy dowód, że bydlę już przed zawarciem umowy miało wadę. Zawsze jednak może oddawca dowodzić, iż zaskarzona wada dopiero po wydaniu powstała.

Rozp. z dnia 27 września 1875. l. 6041. Jeżeli dowody wniesione przez powoda (skarzącego) stwierdzone świadectwem rzeczoznawców, że kupione zwierzę już w czasie oddania posiadało zarodek choroby śmiertelnej pozostaje w sprzeczności z twierdzeniem rzeczoznawców zawezwanych przez pozwanego, że zwierzę w mowie będące dopiero później zachorowało, gdy już było w posiadaniu oskarzyciela, natenczas rozstrzyga orzeczenie wydziału lekarskiego.

Rozp. z dnia 22. czerwca 1870, l. 7185. Przedsiębranie ponownych oględzin na żądanie przedawcy, gdy bez jego interwencyi na żądanie kupującego odbyły się już oględziny sądowe, nie jest bynajmniej przeciwwskazanem, gdyż oględziny te sprawdzają stan zdrowia w dwóch rozmaitych okresach czasu, zresztą §. 927. dozwala wyraźnie dowodu przeciwnego.

Rozp. z 25. listopada 1863. l. 8404. Dowód przeciwny że koń nie był chory przed oddaniem, nie może być stwierdzony przez świadków, lecz tylko przez rzeczoznawców.

§. 928. Jeżeli wady rzeczywiście są widoczne, albo jeżeli o ciężarach do rzeczy przywiązanych można się było z ksiąg publicznych przekonać, natenczas żadna nie należy się ewikcya, wyjąwszy, gdyby wyraźnie danem było zapewnienie, że jest wolną od wszelkich wad i ciężarów (§. 443). Za długi i zaległości rzecz obciążające, zawsze należy się ewikcya.

UWAGA: Prawo wykonania poręczenia ustaje, gdy wady były widoczne, gdyż jeżeli je spostrzegł odbiorca, natenczas jest to znakiem, iż zrzekł się milczkiem prawa żądania poręki. Nie spostrzegłszy tej widocznej wady, musi winę przypisać swojej nieostrożności,

Rozp. z 24. lutego 1857. l. 577. Ponieważ kupujący badał w czasie kupna wadliwego konia razem z handlarzem końmi, przedsięwziął przejazdkę i wierzchem konia wypróbował, przyczem zauważył kulawiznę: nie może przeto żądać poręki w myśl §. 928., zwłaszcza, że według orzeczenia rzeczoznawców rozpoznanie tej wady nawet dla niefachowego wcale nie jest trudne.

§. 930. Jeżeli rzeczy oddawane są na ogół, to jest tak jak stoją lub leżą, bez liczenia, mierzenia lub ważenia, natenczas oddawca nie odpowiada za wady w nich odkryte, chybaby rzecz nie miała jakiej własności, którą albo oddawca fałszywie udawał, albo też odbierający sobie wymówił. Nawet i przy ryczałtowem nabywaniu można żądać poręki, gdyby n. p. cała trzoda była innej rasy aniżeli było umówionem.

Warunek do ewikcyi.

§. 931. Gdy posiadacz chce użyć ewikcyi z powodu, iż trzeci czyni roszczenia do rzeczy przez niego posiadanej, powinien uwiadomić o tem swego poprzednika i według przepisów ustawy sądowej żądać, aby go bronił. Jeżeli takiego żądania nie uczyni, nie traci wprawdzie przez to prawa do wynagrodzenia szkody, lecz poprzednik jego może przeciwko niemu użyć tych wszystkich obron, których on przeciwko trzeciemu nie użył i tym sposobem uwolnić się od wynagrodzenia o tyle o ile uznanem zostanie, że inny byłby wypadł wyrok przeciwko temu, gdyby te obrony przeciwko niemu należycie użyte były.

Skutek.

§. 932. Jeżeli wada stanowiąca powód do ewikcyi jest taką, iż usuniętą być nie może, a przeszkadza w zwyczajnem użyciu rzeczy, natenczas pokrzywdzony może żądać zniesienia umowy; jeżeli zaś to czego brakuje, n. p. do wagi lub miary, da się uzupełnić, natenczas może tylko żądać tego uzupełnienia a oprócz tego w obydwóch przypadkach wynagrodzenia dalszej szkody a nawet straconych korzyści, jeżeli druga strona w złej wierze działała, żądać może (§§. 919, 1323, 1324).

Rozporządzenie z 15. stycznia 1879. l. 82288. Nie podlega wątpliwości, że powodowi należy się nietylko wynagrodzenie szkody, ale także wynagrodzenie stąd powstałych strat wywołanych w skutek kuracyi (weterynarz, apteka). Niemniej należy mu się wynagrodzenie kosztów, które były potrzebne celem zaopatrzenia się w odpowiednie dowody stwierdzające chorobę zwierzęcia.

Rozporządzenie z 8. maja 1873. l. 4274. Kupiciel pary koni nie może żądać w tym wypadku wykonania poręczenia, gdy jednego konia już sprzedał a dopiero potem zauważył u drugiego konia wartogłowienie, chociażby nawet w terminie ustawą oznaczonym, gdy wskutek sprzedaży jednego konia pozbawił się możności oddania wszystkiego tego, co przy umowie nabył. Naznaczenie pewnej wartości pieniężnej w zastępstwie sprzedanego konia, nie jest dozwolone.

Rozporządzenie z 17. maja 1871. l. 1806. Jeżeli jeden wół pochodzący z pary kupionych wołów zginął na chorobę oznaczoną w §. 924, to mimo to, iż dowiedzionem jest, że choroba jeszcze przed oddaniem obecną była, nie można żądać rozwiązania umowy kupna odnoszącego się do całej pary, gdyż mimo nieprzydatności jednego, drugi może być do zwykłego użytku przydatnym.

Rozporządzenie z 24. lutego 1857. l. 577. Tylko choroba nieuleczalna zwierzęcia jest chorobą nie do usunięcia.

Rozp. z 3. stycznia 1856. l. 127. Parę koni uważa się za całość, tak, że wada jednego konia uzasadnia wykonanie poręczenia t. zw. prawo rozwiązania umowy kupna obydwóch koni.

Rozp. z 11. stycznia 1881. l. 14.232. Gdy znarowienie konia zostało niewątpliwie stwierdzone, tak, iż kupujący upoważniony jest żądać rozwiązania umowy (§. 932) natenczas od tego czasu uważa się kupującego tylko za utrzymującego konia kupionego, który przechowuje go dla przedawcy. Gdy więc kupujący ze względu na niską cenę konia i z okoliczności, iż koszta utrzymania konia aż do wyroku prawomocnego w żadnym stosunku nie stoją do wartości konia, tegoż w toku procesu sprzedał, to może żądać uznając z góry swe żądanie o rozwiązanie umowy za uzasadnione, nie będąc wcale negotiorum gestor, gdyż z pewnością uchronił przedawcę od wielkiej szkody i w myśl §§. 1036. i 1037. żądać, iżby oskarzony uznał sprzedaż konia jako przez niego uskutecznioną a więc przyjął po uznanem rozwiązaniu umowy zamiast konia uzyskaną za niego sumę pieniężną.

§. 933. Kto chce użyć prawa ewikcyi, ten co do nieruchomości w przeciągu lat trzech, zaś co do ruchomości w przeciągu sześciu miesięcy prawa tego dochodzić powinien, w przeciwnym razie takowe gaśnie.

§. 934. Gdy w interesach obustronnie obowiązujących, strona jedna ze względu na zwyczajną wartość rzeczy nie dostaje ani połowy tego od drugiej co jej dała, natenczas dozwala ustawa stronie uszkodzonej żądać zniesienia umowy i przywrócenia do dawnego stanu. Może jednak druga strona utrzymać w całości umowę, ofiarując dołożyć tyle, ile do zwyczajnej wartośoi brakuje. Niestosunkowość wartości, oznacza się według czasu, w którym umowa zawartą została.

§. 935. Wzmiankowany środek prawny nie ma zastosowania, gdy się go kto zrzekł wyraźnie lub oświadczył, iż z szczególniejszego upodobania przyjmuje rzecz w nadzwyczajnej wartości, gdy pomimo, że mu prawdziwa wartość wiadomą była, przystał na niestosunkową wartość, gdy ze stosunku osób domniemywać się należy, iż chciały zawrzeć umowę w czę-

ści pod tytułem dawnym, w części pod tytułem obciążającym; gdy prawdziwej wartości już więcej dojść nie można; nakoniec, gdy rzecz sądownie sprzedaną była (§§. 305, 1059, 1060, 1089, 1268).

Rozp. z 24. stycznia 1871. l. 8108. Gdy przedawca koni powiedział kupującemu: „przypatrz się pan tym koniom, ja za nic nie gwarantuję“, ostatni zaś mimo to je kupił, natenczas zrzekł się prawa odszkodowania według §. 935.

§. 1299. Kto publicznie wykonywa jaki urząd, sztukę, przemysł lub rzemiosło, lub kto bez potrzeby przyjmuje na siebie dobrowolnie interes, którego uskutecznienie wymaga właściwej znajomości sztuki albo niezwykłej pilności, ten daje tem samem do poznania, iż przyznaje sobie potrzebną pilność i wymagane niezwykłe wiadomości, a tem samem staje się odpowiedzialnym za brak takowych. Jeżeli jednak ten, który mu powierza interes, wiedział o jego niedoświadczeniu, lub przez zwrócenie zwykłej uwagi mógł był o tem wiedzieć, natenczas na niego także wina spada.

Do tej kategoryi osób należą także lekarze i weterynarze.

§. 1300. Biegły w sztuce, wtenczas także jest odpowiedzialnym, gdy będąc wynagrodzonym, w rzeczach swojej sztuki lub nauki przez nieuwagę udziela szkodliwą radę. Oprócz tego przypadku, dając rady odpowiedzialnym jest tylko za szkodę, którą wiadomie przez udzielenie rady drugiemu wyrządził (paragrafy: 1294, 1299).

50 ct.

PRZYKŁADY.

Swiadectwo weterynarskie.

Niniejszem poświadczamy, że zbadany na dniu dzisiejszym wałach, maści jabłkowato-gniadej, z gwiazdką i chrapką, z tylną lewą nogą do pęciny białą, 160 ctm. wysoki, około 14. lat liczący, pociągowy, uszlachetniony, będący własnością p. N. N. cierpi na dychawicę (ślepotę miesięczną, koller i t. p.), co własnoręcznym podpisem stwierdzamy.

Lisko, dnia

N. N.
weterynarz.
N. N.
weterynarz.

Protokół sekcyi

spisany na wezwanie świetnego c. k. Sądu powiatowego w Z . . . . z dnia . . . 1888 l . . . w miejscowości M . . . . na obejściu K. F. pod liczbą domu . . . . przez niżej podpisanych w dniu dzisiejszym celem stwierdzenia choroby na koniu padłym dnia wczorajszego.

A. Oględziny zewnętrzne.

Klacz martwa, maści ciemno-szpakowatej bez odmian, 5 lat licząca, około 150 ctm. wysoka, pociągowa rasy pospolitej leży po prawej stronie.

Pysk otwarty, rogówka oka przymglona, brzuch wzdęty, powierz-

chnia ciała nieuszkodzona, tężec pośmiertny nieobecny.

B. Oględziny wewnętrzne.

1. Po zdjęciu skóry . .
2. Po otwarciu jamy piersiowej . . , . .
3. Płuca . . . .
4. Serce . . . .
5. Tchawica . . . . . .
6. Po otwarciu jamy brzusznej . . . . . .
7. Żołądek . . . . . :
8. Jelita . . . .
9. Wątroba . . . . . .
10. Śledziona . . . . . .
11. Nerki. . . . . . itd.
12. Jamy mózgowej i kanału rdzenia pacierzowego nie otwierano.

Po przeczytaniu niniejszego protokołu, gdy nikt z obecnych nie miał więcej do dodania, zamknięto i podpisano :

Lwów. dnia . . . . 1888.

N. N. świadek. — N. N. weterynarz.

N. N. świadek. — N. N. weterynarz.

Orzeczenie.

Na podstawie wyniku sekcyi a mianowicie zmian patologicznych podanych pod liczbą . . . . nie ulega wątpliwości, że klacz zginęła na kolkę wskutek pęknięcia żołądka, co nastąpiło jeszcze za życia wsku-

tek nad miarę przeładowanego żołądka żytem. Choroba trwała krótki czas od $^1/_4$ do 2 dni.

Niniejsze orzeczenie wydajemy po sumiennem zbadaniu zgodnie z zasadami nauki weterynaryi, co własnoręcznym podpisem stwierdzamy.

Lwów, dnia . . . . 1888. N. N.

weterynarz.

N. N.

weterynarz.

Sprawozdanie.

Na wezwanie świetnego c. k. Sądu powiatowego z dnia . . . 1888 l. . . . przedkładamy wynik badania wetorynarskiego dokonanego w dniu dzisiejszym w miejscowości R. na koniu p. N. B.

Wałach, maści lśniąco karej, ze strzałką wydłużoną, 4 lat liczący, 165 ctm. wysoki, wierzchowiec, rasy uszlachetnionej, przedstawia następujące zmiany chorobowe:

I. Badanie w spoczynku.

(Uderzenie tętna, oddech, wypuki i wysłuch organów oddechowych i t. d.)

II. Badanie po odbytym ruchu.

Po przejazdce trwającej 15 minut kłusem zwyczajnym, koń przedstawia:

(Oddech, sapanie, robienie bokami, pocenie się itd.)

Na podstawie przytoczonego badania nie ulega wątpliwości, że koń cierpi na dychawicę, chorobę zazwyczaj nieuleczalną, która czyni konia niezdatnym do zamierzonego użytku.

Niniejsze sprawozdanie wydajemy (jak wyżej).

Kraków, dnia . . . . 1888. N. N.

weterynarz.

N. N.

weterynarz.

ROZDZIAŁ VIII.

Sprawozdania weterynarskie.

Roczne sprawozdania weterynarskie.

Rozp. Min. spraw wewn. z dnia 12. stycznia 1878. l.1597. ogłoszone okólnikiem c. k. Nam. z 8. lutego 1878. l. 3531.

Dokładne przejrzenie nadesłanych tutaj głównych sprawozdań weterynarskich za rok 1875. wykazało, że takowe w większej części pozostawiają wiele do życzenia nie tylko pod względem rzeczowym lecz i statystycznym, że w tychże z wyjątkiem wypadków księgosuszu znajdują się wykazane tylko owe wypadki chorób zwierzęcych, o których doniesiono przypadkowo, że nadto często, bez żadnych wykazów liczbowych, tylko w krótkości podano, że ta lub owa choroba panowała w mniejszych lub większych rozmiarach i że w końcu we wielu z tych sprawozdań, wcale nie została podana liczba stanu bydła przy stwierdzeniu zarazy, skutkiem czego nie da się obliczyć procent śmiertelności.

Z tego wypływa, że należy się starać, aby przy przedkładaniu peryodycznych sprawozdań w obec ważności sprawy, ogólnego zainteresowania się nią nastąpiło uzupełnienie.

W tym celu uważa się za konieczne:

1. Przypomnąć naczelnikom gminy przepisy §. 8. normaliów*) o zarazach zwierzęcych z roku 1859. jakoteż §. 18. ustawy o księgosuszu i rozporządzenia wykonawczego z roku 1868. dotyczących obowiązku donoszenia o wybuchu chorób zaraźliwych zwierząt i przestrzegania wykonywania tego obowiązku.

---

*) Dziś nieobowiązujących, miasto tego obowiązuje ust. z dnia 29. lutego 1880.

2. Polecić i zobowiązać interweniujących przy zarazach lekarzy i weterynarzy, aby przy wybuchu choroby zaraźliwej spisali stan bydła zagrożonych przez zarazę gatunków w myśl §. 18. normaliów o zarazach zwierzęcych z roku 1859 i w myśl rozporządzenia wykonawczego do §. 21. i 25. ustawy o księgosuszu i aby zapisali stwierdzony stan bydła do wykazu.

3. Polecić tak weterynarzom powiatowym jak i lekarzom powiatowym, którzy w myśl §. 8. ustawy z 30. kwietnia 1870. Dz. u. p. Nr. 68. w braku weterynarzy powiatowych załatwiają czynności weterynarskie, aby prowadzili dokładne zapiski co do ilości zwierząt dotkniętych chorobą zaraźliwą i takowe uwidaczniali w wykazach przy przedkładaniu sprawozdań peryodycznych i rocznych.

4. Weterynarzowi krajowemu polecić, aby już przy otrzymywaniu w ciągu roku od niższych władz przedkładanych sprawozdań i wykazów zwracał na to uwagę, by wykazy liczbowe należycie były przedkładane, zaś niedostateczne sprawozdania i wykazy zawczasu były zwracane do poprawienia, a poprawione napowrót przedkładane.

Lubo wskazówki dotyczące należytego sporządzania rocznych sprawozdań weterynarskich zawarte są w dostatecznej mierze w wydanej instrukcyi Rozporządzenie Ministerstwa z 13. listopada 1871, l. 12089. dotyczące sporządzania rocznych sprawozdań sanitarnych pod lit. G, mimo tego niektórzy różnorodnie traktują przedmioty, nie trzymając się czasami nawet przepisanego porządku w ułożeniu materyału, skutkiem czego utrudniają jednolite zestawienie i przegląd.

Ministerstwo jest przeto zniewolone, ze względu na traktowanie poszczególnych punktów instrukcyi lit. G. polecić na przyszłość, począwszy od rocznego sprawozdania weterynarskiego za rok 1878, co następuje:

ad 1. Stan użytecznych zwierząt domowych należy podać nietylko według wyniku ostatniej konskrypcyi i poszczególnych gatunków zwierząt, lecz także naznaczyć, czy należy przyjąć przyrost lub ubytek podając powód i przyczynę tegoż.

ad 2. Przy określeniu stosunków sanitarnych zwierząt domowych należy podać i uzasadnić wpływ roku panującego, stosunków atmosferycznych, wynik zbiorów (żniwa),

sposobu utrzymywania i bydła t. p. na powstanie pewnych chorób zwierzęcych.

ad 3. Pod rubrykę chorób enzootycznych należy tylko te podporządkować, które rzeczywiście przywiązane są do pewnych lokalności, powstają wskutek czysto miejscowych stosunków lub raz powstałe ciągle utrzymują się nie zaś pewne kategorye chorób samoistnych.

W dalszym ciągu zasługują na należyte uwzględnienie podanie przyczyn ich miejscowego pojawienia się, rozprzestrzenienie, wdrożonych lub przeprowadzonych zarządzeń celem ich usunięcia.

ad 4. Nietylko przy księgosuszu, lecz przy wszystkich chorobach zaraźliwych należy szczególną zwrócić uwagę na stwierdzenie choroby, na sposób dokonanego zawleczenia, przebieg zarazy i rozszerzenia takowej z pewnych ognisk infekcyjnych.

Do osiągnięcia tego celu potrzeba, by weterynarz krajowy już przy otrzymywaniu nadchodzących peryodycznych sprawozdań w ciągu panowania zarazy, na powyższe zwracał uwagę, aby mógł w razie potrzeby pouczyć jeszcze zawczasu interweniujących weterynarzy względnie lekarzy i żądać natychmiast należytych wyjaśnień.

Odnośnie do poszczególnych zaraźliwych chorób zwierzęcych, to należy nadto uwzględnić:

a) przy zarazie pyska i racic: czy choroba przybrała większe rozprzestrzenienie w pojedyńczych (i w ilu) miejscowościach i do ilu ograniczała się, gatunku zwierząt, czy jedno i to samo zwierzę zapadało kilkakrotnie na tę chorobę, czy zdarzyły się zakażenia ludzi wskutek spożycia niegotowanego mleka;

b) przy wągliku (anthrax): czy choroba ta jest stale panującą (stationär) w pewnych miejscowościach, jaką glebę posiadają te miejscowości i czy przeprowadzono tamże przy poprzednich inwazyach, odpowiednie postępowanie z padlinami zwierząt padłych na wąglik lub zabitych wskutek tej choroby, w jakich formach wystąpiła choroba, jakie są pastwiska, a przy żywieniu na stajni, jaka pasza i woda, czy nie nastąpiło zakażenie ludzi przez jad wąglikowy;

c) przy zarazie płucnej: czy na krótki czas przed wybuchem zarazy wprowadzono świeżo zakupione bydło do zarażonego obejścia i czy tonajsamprzód zachorowało,

czy wiadomem jest, że zaraza płucna panuje w miejscowościach zkąd nowo wprowadzone bydło sprowadzono; jakiego rodzaju jest utrzymywanie i żywienie bydła w stajniach zapowietrzonych; czy przedsięwzięto tamże szczepienie z konieczności i z jakim skutkiem i czy z powodu tego można było stwierdzić tamże zmniejszenie się zarazy płucnej co do ilości sztuk;

d) przy nosaciźnie i tylczaku: w jaki sposób zawleczono, ile wypadków stwierdzono nosacizny nosowej, płucnej i skórnej (tylczak), jaka jest ilość tych koni, które zamknięto wskutek styczności z końmi nosatemi oraz tych koni, u których podczas zamknięcia wybuchła nosacizna w tej lub owej formie i czy nastąpiło zakażenie ludzi przez jad nosaciznowy;

e) przy chorobie stadnej i otręcie na częściach rodnych u koni i bydła: jaki był przebieg i zejście a gdy zakończenie choroby stadninowej było śmiertelne jaki był wynik sekcyi, czy choroba w swych początkach przeniesioną została najsamprzód z ogierów na klacze lub przeciwnie;

f) przy ospie owczej: czy przedsięwzięto szczepienie z konieczności i z jakim skutkiem, czy przeprowadzono szczepienie ochronne w sąsiedztwie zapowietrzonych miejscowości, czy szczepienie ochronne jest jeszcze gdziekolwiek w kraju i gdzie w używaniu i czy bywa przeprowadzane przy zachowywaniu pewnych ostrożności;

g) przy parchach (świerzbie) zwierząt domowych: czy choroba mianowicie u owiec i kóz jest endemiczną umiejscowiona (stationär) w pewnych okolicach kraju, czy da się sprawdzić przenośność z pewnego gatunku zwierząt na drugi, a w wypadku potwierdzającym, na które i czy na ludzi, jaki był sposób leczenia i z jakim skutkiem;

h) przy wściekliźnie: czy w miejscowościach, w których obserwowano wściekliznę pobiera się podatek od psów, czy istnieje tamże przymus kagańcowy, ile psów zabito wskutek zetknięcia się z psami wściekłymi, czy i wiele koni, bydła, owiec i świń, ewentualnie ludzi zostało pokąsanych przez wściekłych psów, czy u tychże, u wielu i po jakim upływie czasu wybuchła wścieklizna;

i) przy księgosuszu trzeba i na to zwrócić uwagę, czy choroba udzielała się także owcom i kozom.

ad 5. Wykazy o szerzeniu się poszczególnych chorób zwierzęcych w kraju są administracyjnie ważne i do zestawienia statystyki chorób zaraźliwych zwierzęcych nadzwyczajnej doniosłości, wymagają przeto szczegółowego i uważnego traktowania.

Ponieważ szczególnie dla celów statystycznych potrzebny jest jednolity i odpowiedni sposób sporządzania tych poglądów, co tylko przez zestawienie wykazów wszystkich sprawozdawców według jednego formularza osiągnięte być może, przeto załącza się 9 takich formularzy, według których sporządzić należy wykazy dziewięciu w tychże wymienionych chorób.

Lubo załączone formularze wykazują pewne różnice pomiędzy sobą ze względu na poszczególne choroby zwierzęce, to mimo tego nie utrudni się przez zużytkowanie tychże niczem w przedłożeniu rocznego sprawozdania, lecz raczej ułatwi, gdyż każdy sprawozdawca może rozpoznać przy przejrzeniu odpowiednich wykazów, czego się od niego żąda, i spostrzeże przy wypełnieniu takowych, które dawniejsze braki wypełnić jest obowiązany.

ad 6. Do rocznych sprawozdań weterynarskich dołączyć należy także wykazy tabelaryczne o liczbie osiadłych w kraju dyplomowanych weterynarzy (z podaniem czy piastują posadę państwową, krajową, gminną, czy też są weterynarzami prywatnymi, i którzy z nich złożyli tak zwany egzamin fizykacki), dalej kurszmidów, jakoteż egzaminowanych lub w jakikolwiekbądź inny sposób upoważnionych podkuwaczy. Celem zdania sobie sprawy z rozsiedlania się tego personalu w pojedyńczych częściach kraju, należy spis ten uporządkować według poszczególnych powiatów politycznych.

Aby udzielić dyplomowanym weterynarzom przynajmniej pośrednią ochronę przeciwko partaczom i kurfuszerom, i aby ile możności przyczynić się do polepszenia ich stanowiska, należy na to zwrócić uwagę i poczynić odpowiednie zarządzenia, aby tylko dyplomowani weterynarze używali tytułu „weterynarza", zaś aby inne osoby nie posługiwały się tym tytułem wobec władzy, na świadectwach lub na szyldach.

PRZEGLĄD

o szerzeniu się zarazy pyskowej i racicowej w powiecie .... w roku 18 . .

Powiat	Liczba zapowietrzonych		Czas trwania zarazy	Przy sprawdzeniu znaleziono				Zachorowało				Wyzdrowiało				Padło				Zabito				Ogólna strata				Uwaga
	miejscowości	obejść		bydła rogatego	owiec	kóz	świń	bydła r.	owiec	kóz	świń	bydła r.	owiec	kóz	świń	bydła r.	owiec	kóz	świń	bydła r.	owiec	kóz	świń	bydła r.	owiec	kóz	świń	

PRZEGLĄD

o szerzeniu się wągliku w powiecie w roku 18 . .

Powiat	Liczba zapowietrzonych		Czas trwania zarazy	Przy sprawdzeniu znaleziono					Zachorowało					Wyzdrowiało					Padło					Zabito					Ogólna strata zwierząt					Uwaga
	miejscowości	obejść		koni	bydła r.	owiec	kóz	świń	koni	bydła r.	owiec	kóz	świń	koni	bydła r.	owiec	kóz	świń	koni	bydła r.	owiec	kóz	świń	koni	bydła r.	owiec	kóz	świń	koni	bydła r.	owiec	kóz	świń	

PRZEGLĄD

o szerzeniu się zarazy płucnej u bydła rogatego w powiecie .... w r. 18 . .

Powiat	Ilość zarażonych		Czas trwania zarazy	Przy sprawdzeniu znaleziono bydła rogatego	Zachorowało	Wyzdrowiało	Padło	Zabito		Ogólna strata bydła	Pozostała ilość chorych	Uwaga
	miejscow.	obejść						chorych	podejrzan.			

PRZEGLĄD

o szerzeniu się nosacizny i tylczaka w powiecie .... w r. 18 . .

Powiat	Ilość zarażonych		Czas trwania zarazy	Przy sprawdzeniu znaleziono bydła rogatego	Zachorowało	Padło	Zabito		Ogólna strata	Uwaga
	miejscow.	obejść					chorych	podejrzan.		

PRZEGLĄD

o szerzeniu się zarazy stadniczej i otrętu na częściach płciowych u koni i bydła rogatego w powiecie .... w r. 18 . .

Powiat	Ilość zarażonych miejscowości	Czas trwania zarazy	Przy sprawdzeniu znaleziono				Zachorowało				Wyzdrowiało				Padło				Zabito				Ogólna strata				Uwaga
			ogierów	klaczy	buhaji	krów	ogierów	klaczy	buhaji	krów	ogierów	klaczy	buhaji	krów	ogierów	klaczy	buhaji	krów	ogierów	klaczy	buhaji	krów	ogierów	klaczy	buhaji	krów	

Bydło.

Powiat	Ilość zapowietrzonych miejscowości	Czas trwania zarazy	Przy sprawdzeniu znaleziono		Zachorowało		Wyzdrowiało		Padło		Zabito		Ogólna strata		Uwaga
			buhaji	krów	buhaji	krów	buhaji	krów	buhaji	krów	buhaji	krów	buhaji	krów	

PRZEGLĄD

o szerzeniu się ospy u owiec w powiecie w r. 18 . .

Powiat	Ilość zarażonych		Czas trwania zarazy	Przy sprawdzeniu znaleziono owiec	Zachorowało	Wyzdrowiało	Padło	Zabito		Ogólna strata owiec	Z konieczności przedsięwzięto szczepienie		Uwaga
	miejscowości	obejść						chorych	podejrzanych		z skutku	bez skutku	

PRZEGLĄD

o szerzeniu się parchów u zwierząt w powiecie w r. 18 . .

Powiat	Ilość zarażonych		Czas trwania zarazy	Przy sprawdzeniu znaleziono			Zachorowało			wyzdrowiało			Padło			Zabito						Ogólna strata			Uwaga
																chorych			podejrz.						
	miejscowości	obejść		konie	owce	kozy	konie	owce	kozy	konie	owce	kozy	konie	owce	kozy	konie	owce	kozy	konie	owce	kozy	konie	owce	kozy	

W Y K A Z

o pojawieniu się wścieklizny u psów w powiecie .... w r. 18 . .

Powiat	Ilość miejscowości	W których miesiącach wydarzyły się wypadki wścieklizny	Liczba wypadków wścieklizny	P a d ł o	U b y ł o	Przez wściekłe psy pokąsane						Wścieklizna wybuchła u						Ilość zabitych pokąsanych psów lub takich które się stykały z psami wściekłymi	Uwaga
						ludzie	konie	bydło r.	owce	kozy	swinie	ludzie	koni	bydła r.	owiec	kóz	świń		

P R Z E G L Ą D

o szerzeniu się księgosuszu w powiecie w r. 18 . .

Gmina	Liczba zapowietrzonych		czas trwania zarazy	przy sprawdzeniu znaleziono			zachorowało			padło			zabito						Ogólna strata bydła			Uwaga
													chorych			podejrzan.						
	miejscowość	obejść		bydła	owiec	kóz	bydła	owiec	kóz	bydła	owiee	kóz	bydła	owiec	kóz	bydła	owiec	kóz	bydła	owiec	kóz	

Dalszy ciąg o sprawozdaniach rocznych.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 24. stycznia 1882 l. 65.470.

W wykonaniu ustawy z dnia 30. kwietnia 1880. Dz. ust. p. Nr. 68. polecam Panu, aby sprawozdanie weterynaryjne za rok 1881, sporządzone wedle postanowienia ministeryalnego, ogłoszonego tut. okólnikiem z 8. lutego 1878 l. 3531., najdalej do końca marca b. r. przedłożonem było c. k. Namiestnictwu.

Mimo wyraźnego i dokładnego oznaczenia wymagań w powołanym reskrypcie podanych, przeważna ilość referentów dla spraw weterynaryjnych nie trzymała się ściśle danych wskazówek, przez co utrudnionem zostało zestawienie ogólnego sprawozdania. Dlatego też w myśl reskryptu wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 19. listopada 1881 liczba 15.837, zechce Pan dopilnować, aby odnośne sprawozdania weterynaryjne z większą starannością i wszelką dokładnością były wykończone.

Szczególniej zwraca się uwagę Pana na następujące wskazówki:

1. W przeglądach o szerzeniu się chorób zaraźliwych, w rubryce „czas trwania zarazy“ ma być podany czas trwania tejże przez oznaczenie liczby miesięcy, tygodni i dni z oznaczeniem nazwy miesiąca; przy wściekliźnie zaś dość oznaczyć będzie kwartał (I. II. III. IV.), w którym panowała zaraza.

   W rubryce „przy sprawdzeniu zarazy znaleziono stan“ należy podawać ilość zwierząt nie w całej miejscowości znajdujących się, lecz tylko w obejściach zapowietrzonych, inaczej bowiem niemożebnem byłoby obliczyć procent śmiertelności.

   W rubryce: „zabito pedejrzanych“ należy podawać tylko zwierzęta podejrzane słabe, a nie podejrzane wskutek zetknięcia się ze zwierzęciem chorem. Nadto samo przez się rozumie się, że suma wyzdrowiałych, padłych i chorych zabitych zgadzać się musi z liczbą podanych chorych zwierząt, przy zsumowaniu pojedyńczych przeglądów o chorobach stadnych mają się zgadzać cyfry pojedyńczych rubryk ze stanem zwierząt zapowietrzonych miejscowości.

2. Spis zwierząt użytkowych należy podać, wykazując z porównania ostatniego obliczenia z 1880 roku tychże ubytek lub przybytek z wskazaniem przyczyny.

3. Co do personalu weterynarzy, konowałów i podkówaczy osiedlonych w powiecie, dość będzie podać cyfry, wyszczególniając, ilu jest weterynarzy uposażonych przez rząd, kraj, powiat lub gminę, a ilu wolno praktykujących, toż samo ilu jest konowałów i egzaminowanych podkówaczy.
4. Przyczyny wybuchu chorób zaraźliwych i sposób rozwlekania takich chorób jak: zaraza płucna, nosacizna, ospa owcza, księgosusz mają być jak najdokładniej opisane na podstawie przeprowadzonych dochodzeń z powodu każdorazowego wybuchu tychże.

O wykazach ubytku zwierząt domowych.

Do sprawozdań weterynaryjnych rocznych.

Rozp. Nam. z 28. grudnia 1882. l. 76.281.

W wykonaniu ustawy z dnia 30. kwietnia 1870. Dz. u. p. Nr. 68. polecam Panu, aby sprawozdanie weterynaryjne za rok 1882, sporządzone wedle postanowienia ministeryalnego ogłoszonego tut. okólnikiem z 8. lutego 1878. l. 3531. przedłożonem było do końca stycznia 1882.

Ponieważ przeważna ilość referentów dla spraw weterynaryjnych przy sporządzaniu rocznych sprawozdań nie trzyma się wskazówek podanych w wyżej powołanym reskrypcie ministeryalnym, przez co utrudnionem jest zestawienie ogólnego sprawozdania, przeto zechce Pan Starosta dopilnować, aby odnośni referenci, z całą dokładnością rzeczone sprawozdanie opracowali. Nadto zaleci Pan tymże referentom, aby oprócz wskazówek podanych w tut. rozporządzeniu z dnia 24. stycznia 1882. l. 65.470 z całą starannością zastosowali się do następujących uwag:

1. W rozdziale I. „Stan zwierząt domowych w powiecie“ podać należy ilość koni, wyszczególniając ile jest ogierów wałachów, klaczy, stadniny; ilość bydła rogatego z wymienieniem ile jest buhajów, krów, wołów, jałownika; dalej podać należy ilość owiec, kóz i trzody chlewnej, przyczem wykazać należy przyrost lub ubytek zwierząt domowych w powiecie w porównaniu z rokiem uprzednim, podając przyczynę tegoż; podane przyczyny należy dokładnie wyjaśnić, opisać ich wpływ i działania ujemne lub dodatnie nie ograniczając się na ogólnem

ich wskazaniu. Nadto jest rzeczą bardzo pożądaną w rubryce tej, podać ogólny pogląd na chów zwierząt domowych w powiecie, wyszczególnić rasy przeważnie hodowane, tudzież oznaczyć, czy znajdują się tamże stacye ogierów rządowych, stajnie zarodowe i buhaje rozpłodowe.

2. W rozdziale II. „Stosunki zdrowotne zwierząt domowych“ nie należy ograniczać się na ogólnem oznaczeniu „dobre“ lub „złe“. Tu należy opisać klimat, położenie, glebę, sposób utrzymywania zwierząt w porach letniej i zimowej, tudzież warunki higieniczne w jakich zwierzęta domowe przeważnie się znajdują i jak takowe oddziaływają na śmiertelność zwierząt w powiecie.

3. W rozdziale III. „Choroby enzootyczne“ należy podawać tylko takie choroby, które w pewnych miejscowościach stale panują a nie przejściowo pojawiają się. Pojedyncze wypadki wąglika i choroby zakaźne jak: dysenterya‘ gruźlica i gruda u bydła, tyfus u koni, nie mogą być zaliczone do chorób enzootycznych.

4. W rozdziale „Choroby epizootyczne“, uważać należy na następujące wskazówki: *a*) w przeglądach o szerzeniu się chorób zaraźliwych, w rubryce „sprawdzony stan zwierząt“ wpisywać ilość tylko tych zwierząt w obejściach zapowietrzonych, pomiędzy któremi panowała zaraza. N. p. jeżeli zaraza wąglikowa panowała w jednej zagrodzie u rogacizny lub u owiec, należy podać tylko ilość znalezionej tamże rogacizny lub owiec, a to dla ułatwienia obliczenia procentu śmiertelności. *b*) W rubryce „czas trwania zarazy“ podawać należy kwartał (I. II. III. IV.) w którym panowała zaraza. *c*) W przeglądach o chorobach zaraźliwych, przy oznaczaniu przyczyn powstawania zarazy, wykluczać należy przy nosaciźnie i zarazie płuc, samoistność wybuchu, natomiast oznaczyć szczegółowo sposób zarażenia się zwierząt. Przy innych chorobach stadnych wyjawić należy z całą dokładnością, zkąd zawleczona została zaraza, w jaki sposób zarazek szerzył się w miejscowości już zapowietrzonej i w ogóle jaki był przebieg zarazy. *d*) Oznaczając dobre lub ujemne skutki z dokonanego szczepienia przy zarazie płuc, wskazać należy na czem takowe polegały. *e*) Co się tyczy koni zabitych lub padłych w skutek nosacizny, jeżeli wykonaną była sekcya, podać należy, gdzie była zlokalizowana choroba, w jamie nosowej, w płucach, czy też na skórze lub na kilku narządach razem. *f*) Co do pojedyń-

czych wypadków wąglika, to mają być na przyszłość przedkładane osobne wykazy na tabeli o zarazie wąglikowej, uwidoczniając iż wykaz ten dotyczy wypadków rozprószonych wąglika. Oprócz tego mają być tak jak dotąd przedkładane tabele o zarazie wąglikowej. *g)* Odnośnie do wścieklizny, zestawiać należy ile pojedyńczych wypadków przypada na jeden miesiąc; tam zaś gdzie zostały pokąsane inne zwierzęta lub ludzie, podać trzeba czas trwania przyrzutu w każdym pojedyńczym wypadku.

4. W rozdziale „Uwagi nad środkami weterynarsko-policyjnemi", który we wszystkich sprawozdaniach weterynaryjnych z roku 1881, nader pobieżnie był opracowanym, wyjaśniać należy sposób wykonywania oględzin bydła targowego i przepędzanych stad, oraz oględzin bydła na rzeź przeznaczonego w miejscowościach, gdzie rzeź bydła odbywa się. Tam gdzie znajdują się stacye kolejowe upoważnione do ładowania i wyładowania bydła, potrzeba dołączyć dotyczący roczny wykaz.

5. W rozdziale „O personalu weterynarzy, konowałów (kurszmidów starego systemu) i upoważnionych podkowaczy", dołączyć należy imienny wykaz takowych wraz z miejscem zamieszkania, wyszczególniając ile jest weterynarzy uposażonych przez rząd, kraj, powiaty, gminy i ilu wolno-praktykujących.

6. W celu utrzymania ewidencyi statystyki śmiertelności zwierząt domowych w kraju, poleca się Panu staroście zarządzić, aby począwszy od 1. stycznia 1883. roku wszystkie gminy i przełożeni obszarów dworskich w powiecie, prowadzili wykaz ubytku zwierząt domowych według załączonego wzoru *A*. Odpis takiego wykazu przedłożą gminy i przełożeni obszarów dworskich c. k. Starostwu z końcem każdego roku. Te wykazy zestawione w jeden i rozłożone w wykazach osobnych według wzoru *B. C.*, mają być przedkładane razem z rocznemi sprawozdaniami weterynarskimi.

Aby powyższe wykazy ile możności jak najdokładniej były prowadzone, zechce Pan polecić weterynarzom powiatowym względnie lekarzom powiatowym, aby przy każdej sposobności pouczyli wójtów gmin i przełożonych obszarów dworskich o sposobie prowadzenia tych wykazów statystycznych.

Załącza się wzory *A*, *B*, *C*.

Wzór A

Wykaz ubytku zwierząt domowych

w ciągu roku 18 . . w powiecie .... wskutek przyczyn poniżej wymienionych.

Gatunek zwierząt	Wskutek zarazy		Wskutek chorób						Z przyczyny						Razem	Oddano na rzeź z konieczności
	pyskowej i racicowej	wąglikowej	skórnych	mózgu i nerwowych	organów oddechowych	organów brzusznych	organów moczowych i rodnych	odnóż	ciężkiego porodu	różnych wypadków (ognia)	piorunu	dzikich zwierząt	zaginięcia	z nieznanych przyczyn		
Konie, muły, osły.																
Buhaje i woły																
Krowy																
Jałowniik																
Owce																
Kozy																
Swinie																
Razem																

Wzór C.

Wykaz ubytku zwierząt domowych

w roku 18 . . w powiecie ....

Gmina i obszar dworski	Wskutek		Wskutek chorób						Z przyczyny						Razem	Oddano na rzeź z konieczności	Uwaga
	zarazy pyskowej i racicowej	zarazy wąglikowej	skórnych	mózgu i nerwowych	organów piersiowych	organów brzusznych	organów moczowych i rodnych	nóg	ciężkich porodów	różnych wypadków	piorunu	dzikich zwierząt	zaginięcia	z nieznanych powodów			

Wzór B

Wykaz ubytku zwierząt domowych

w roku 18 . . w powiecie ....

Gmina obszar dworski	Konie muły, osły	Buhaje i woły	Krowy	Jałownik	Owce	Kozy	Świnie	

Do rocznych sprawozdań weterynaryjnych.

Rozp. Nam. z dnia 25. września 1884 l. 60.695.

W wykonaniu reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 15. września 1884. l. 14.789. poleca się Panu Staroście, aby do rocznego sprawozdania weterynaryjnego w przyszłości dołączony był zawsze wykaz kar pieniężnych, jakie w ciągu roku wpłynęły z powodu przekroczeń przepisów ogólnej ustawy o chorobach stadnych i o księgosuszu. W powyższym wykazie ma być uwidoczniony rodzaj przestępstwa.

Równocześnie udaje się w myśl powołanego reskryptu Wys. Ministerstwa do Prezydyum wyższych Sądów krajowych we Lwowie i w Krakowie z prośbą o polecenie Sądom podległym, by przesyłały do Starostwa najdalej do 15. lutego każdego roku wykazy kar pieniężnych, które do c. k. Sądów w poprzedzającym roku wpłynęły z powodu przekroczeń ustawy o chorobach stadnych i o księgosuszu. Wykazy te zechciej Pan udzielić c. k. weterynarzowi względnie lekarzowi rządowemu do użytku przy opracowaniu wykazu rocznego weterynaryjnego.

Do rocznych sprawozdań weterynaryjnych.

Okólnik c. k. Namiest. z dnia 10. stycznia 1886. l. 2021.

W wykonaniu ustawy z dnia 30. kwietnia 1870 r. Dz. p. p. Nr. 68. poleca się Panu, aby sprawozdanie weterynaryjne za rok 1883. sporządzone wedle postanowienia ministeryalnego ogłoszonego tutejszym okólnikiem z dnia 8. lutego 1878. roku do l. 3.531. oraz podług wskazówek podanych okólnikiem z dnia 23. stycznia l. 55.470. ex 1881 i z dnia 25. września 1884. roku l. 60.695. najdalej do końca lutego b. r. przedłożone było c. k. Namiestnictwu.

Ponieważ pomienione sprawozdanie weterynaryjne służyć ma za materyał do ułożenia ogólnego sprawozdania weterynaryjnego z Galicyi i takowe ma być przesłane Wys. c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych w terminie nieprzekraczalnym, przeto zechce Pan zwrócić uwagę dotyczącego referenta spraw weterynaryjnych na szczegółową dokładność i większą niż dotąd staranność w opracowaniu pomienionego sprawozdania.

Szczególniej zwraca się uwagę na następujące wskazówki:

1. Do każdego rozdziału sprawozdania dołączone być mają odnośne wykazy, należycie zesumowane i wykazy te są: *a*) stan pożytkowych zwierząt domowych, *b*) przeglądy o szerzeniu się poszczególnych chorób zaraźliwych, *c*) przeglądy o szerzeniu się chorób infekcyjnych, *d*) wykazy ubytku zwierząt domowych podług odnośnych wzorów *A*, *B*, *C*. *e*) wykaz bydła bitego w rzeźniach miejskich w powiecie, *f*) wykaz miejscowości upoważnionych do odbywania targów z podaniem liczby przypędzonego na targ bydła, koni, owiec i świń w roku 1885, *g*) wykaz oglądanych w myśl §. 11. ogól-

nej ustawy o chorobach stadnych z 1880 r. stad zwierząt pędzonych, *h*) wykazy bydła i mięsa transportowanego koleją żelazną a to według załączonego wzoru, *i*) wykaz kar pieniężnych jakie w ciągu roku wpłynęły z powodu przekroczenia przepisów ogólnej ustawy o chorobach stadnych i o księgosuszu. W tem miejscu zwraca się uwagę Pana, że odnośnie do uwiadomienia c. k. wyższego Sądu krajowego we Lwowie z d. 20. grudnia 1884. l. 25.803. wszystkie Sądy powiatowe w Galicyi wschodniej otrzymały od tego Sądu polecenie, aby wyroki swe i orzeczenia o karach pieniężnych, równocześnie z wydaniem tychże, komunikowały c. k. Starostom. Z tego też powodu odpada potrzeba odnoszenia się do Sądów Galicyi wschodniej o udzielanie dotyczących wykazów kar, jak to było wskazane tutejszym okólnikiem z 25. września 1884. l. 60.695. gdyż urzęda podatkowe wskutek pomienionego zarządzenia c. k. wyższego Sądu krajowego dostarczyć mogą wykazy kar spłacanych w ciągu roku, *k*) wykazy weterynarzy dyplomowanych, konowałów oraz egzaminowanych podkuwaczy zamieszkałych w powiecie, *l*) wykaz miejscowości, w których urządzone są rakarnie.

2. W spisie zwierząt użytkowych wykazać należy tychże ubytek lub przyrost w porównaniu do obliczenia urzędowego z roku 1880., podając przyczyny ubytku lub przyrostu zwierząt.

3) Przyczyny wybuchu chorób zaraźliwych i sposób rozwlekania takich chorób, jak: zaraza płucna, nosacizna, ospa owcza, księgosusz, mają być jak najdokładniej opisane na podstawie przeprowadzonych dochodzeń z powodu każdorazowego wybuchu tychże. Sprawozdanie weteryn. nie opracowane według wskazówek wyżej podanych, zechce Pan zwrócić dotyczącemu referentowi do przerobienia w jak najkrótszym czasie i tak uzupełnione przedłożyć c. k. Namiestnictwu.

Wzór do l. 2021

Wykaz ładowanego bydła na stacyach kolejowych powiatu .... od dnia 1. Stycznia do dnia 31. Grudnia 18 . .											Wykaz ładowanego mięsa na stacyach kolejowych powiatu ....od dnia 1. Stycznia do dnia 31. Grudnia 18 . .							
Nazwa stacyi kolejowej upoważnionej do ładowania bydła i mięsa	Nazwisko oglądacza i miejsce tegoż zamieszkania	ilość nadanych			pobrano należytości				Ogólna suma pobranych należyt.		Ilość nadanych ładunków mięsa	pobrano z tytułu				Ogólna suma pobranych należyt.		Uwaga. (czy były wnoszone zażalenia z tytułu przeprowadzonych oględzin
		wołów, krów, buhaji	cieląt i owiec	świń	oględzin		zwrotu kosztów podr.					oględzin		zwrotu kosztów podr.				
					zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	

Roczne sprawozdanie weterynarskie.

Okólnik Nam. z dnia 15. grudnia 1887. l. 59043.

W wykonaniu ustawy z 30. kwietnia 1870. Dz. u. p. Nr. 69. i w myśl reskryptu ministeryalnego z d. 21. czerwca 1882. Dz. u. p. Nr. 91. poleca się Panu, aby sprawozdanie weterynaryjne za rok 1887. sporządzone według postanowienia ministeryalnego ogłoszonego tut. okólnikiem z d. 8. lutego 1878. dol. 3531. oraz podług wskazówek podanych w okólnikach z d. 24. stycznia 1882. l. 65470., z 25. września 1884. l. 60695. i z d. 10. stycznia 1886. l. 2021. najdalej do końca stycznia 1889. przedłożone było c. k. Namiestnictwu.

Przyczem zechce Pan szczególniejszą zwrócić uwagę, by sprawozdanie to, było sporządzone przez referenta spraw weterynaryjnych z całą dokładnością, oraz aby dołączone do tegoż wykazy, były zestawione na odpowiednich wzorach i aby były należycie zsumowane. Do tego sprawozdania mają być dołączone następujące wykazy:

1. stan pożytkowych zwierząt domowych w powiecie;
2. przeglądy o szerzeniu się poszczególnych chorób zaraźliwych zwierzęcych;
3. przeglądy o szerzeniu się chorób infekcyjnych;
4. wykazy ubytku zwierząt domowych według odnośnych wzorów A, B, C;
5. wykazy bydła bitego w rzeźniach miejskich w powiecie;
6. wykaz miejscowości upoważnionych do odbywania targów z podaniem liczby przypędzonego na targ bydła, koni, owiec i świń w r. 1887;
7. wykaz oglądanych w myśl §. 11. ustawy o chorobach stadnych z roku 1880. stad i zwierząt pędzonych;
8. wykazy bydła i mięsa transportowanego koleją żelazną a to według wzoru dołączonego do tutejszego rozporządzenia z d. 10. stycznia 1886. l. 2021;
9. wykaz kar pieniężnych jakie w ciągu roku wpłynęły z powodu przekroczenia przepisów ogólnej ustawy o chorobach stadnych i o księgosuszu;
10. wykazy weterynarzy dyplomowanych, konowałów (kurszmidów) oraz egzaminowanych podkówaczy, zamieszkałych w powiecie;

11. wykaz miejscowości, w których urządzone zostały rakarnie.

Sprawozdanie weterynaryjne nie opracowane według wskazówek wyżej podanych lub gdyby brakowało wymienionych wykazów, zechce Pan zaraz zwrócić dotyczącemu referentowi i tylko odpowiednio opracowane przesłać w wyżej oznaczonym terminie c. k. Namiestnictwu.

Sprawozdania miesięczne o chorobach stadnych.

Okólnik Nam. z 7. sierpnia 1883. l. 43.561.

Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 30. czerwca b. r. l. 7796. zarządziło, aby dla ułatwienia poglądu na stan i przebieg chorób zaraźliwych, na straty zrządzone przez takowe i w celu uwidocznienia działalności organów powołanych do stłumienia chorób epizootycznych, przedkładane były co miesiąc sprawozdania według załączonego wzoru. Również Wysokie c. k. Ministerstwo poleciło zarządzić, aby władze powiatowe bezwłocznie donosiły c. k. Namiestnictwu o każdym wypadku sprawdzonej zarazy, nawet przed sporządzeniem protokołu dochodzenia, aby tym sposobem usunąć znaczną różnicę czasu między wybuchem zarazy a doniesieniem o tem władzy krajowej.

O wykonaniu powyższych wysokich zarządzeń poleca się Panu przedkładać ostatniego dnia każdego miesiąca, sprawozdanie o przebiegu chorób zaraźliwych zwierzęcych, według załączonego wzoru, bacząc na to, aby wszystkie rubryki w nim zawarte z całą dokładnością były wypełnione. Na całoroczny użytek dołącza się 12 arkuszy formularzy.

Wzmiankowane sprawozdania mają znajdować się w c. k. Namiestnictwie najpóźniej dnia trzeciego każdego miesiąca. Co do drugiego ustępu na wstępie powołanego wysokiego rozporządzenia, poleca się Panu ściśle przestrzegać, aby protokół dochodzenia o wybuchu epizoocyi o ile możności opisywany był na miejscu przez delegowanego urzędnika sanitarnego, i niezwłocznie przez tegoż przedkładany był c. k. Starostwu; rzeczą zaś Pana będzie dopilnować, aby wywód weterynarski bezwłocznie przedkładany był c. k. Namiestnictwu.

Przedkładanie raportów o epizoocyach.

Okólnik c. k. Nam. z 15. paźdz. 1880. l. 51.309.

Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 1. września 1880 l. 13.552 żąda, by w telegraficznych sprawozdaniach o chorobach stadnych przedkładanych co tygodnia temuż Ministerstwu, tylko te miejscowości wykazane były, w których jedna z chorób stadnych wymieniona w ustawie o zarazach z roku 1880, jeszcze rzeczywiście panuje, t. j. jak długo jeszcze pozostają chore sztuki lub o chorobę podejrzane. Skoro zaś takowych już nie ma, gdy desinfekcya stajen i stanowisk już ukończoną została, gdy wreszcie minął przepisany czas obserwacyjny, wówczas należy uważać zarazę za ukończoną. W ten sposób n. p. w odosobnionym przypadku nosacizny, gdy zaraz zabito chorą sztukę i desinfekcyę natychmiast przeprowadzono, nie może być mowa o panującej w tej miejscowości zarazie nosacizny.

By przeto c k. Namiestnictwo mogło z całą ścisłością wykonać powyższe polecenie, wzywa się Pana c. k. Starostę, by w każdym protokole o sprawdzonej chorobie stadnej podanem było, czy pan Starosta uważa tę chorobę stadną jako zarazę (epizoocyę) wymagającą dalszych dojazdów weterynarza lub lekarza, czy też charakter tej choroby jest sporadycznym a zatem z powodu braku chorych lub podejrzanych i po przeprowadzonej desinfekcyi nie wymagającej dozoru policyjno-weterynarskiego.

Wywody i raporta weterynarskie nie zaopatrzone taką klauzulą Pana Starosty, będą zawsze zwracane.

Wykazy tygodniowe.

Okólnik c. k. Nam. z d. 9. stycznia 1889. l. 750.

Wskutek reskryptu wys. c. k. Ministerstwa spraw wewn. z dnia 29. grudnia 1888. l. 23.160. poleca się Panu, aby począwszy od dnia otrzymania niniejszego rozporządzenia, przedkładane były c. k. Namiestnictwu peryodyczne tygodniowe wykazy o wybuchu i wygaśnięciu chorób stadnych w powiecie, w regularnych czterech okresach czasu każdego miesiąca, sporządzone według załączonego wzoru *A*.

Wykazy te mają być jak najregularniej wysyłane z c. k. Starostwa w taki sposób, aby znajdywały się koniecznie w c. k. Namiestnictwie w dniach 1. 7. 14. i 22. każdego miesiąca.

Ponieważ przekroczenie tego terminu nie może być pod żadnym warunkiem dopuszczone, przeto poleca się Panu poczynić odpowiednie zarządzenia, aby wzmiankowane wykazy, we wszystkich swych rubrykach należycie i wyraźnie wypełnione, wysyłane były w takim czasie, iżby w oznaczonym wyżej terminie nadeszły do c. k. Namiestnictwa.

W każdym razie wykazy te obejmować mają stałe okresy czasu przez Pana oznaczone, które w dotyczącym wykazie należy uwidocznić, a które powinne być oznaczone w ten sposób, aby po zamknięciu wykazu tygodniowego i jego wysłaniu nadszedł tenże do c. k. Namiestnictwa w dniach wyżej oznaczonych.

W razie uchybienia terminu wysyłane będą na koszt pański przypomnienia w drodze telegraficznej, a w razie ponawiającej się opieszałości użyte zostaną środki przymusowe, które z całą surowością stosowane będą do opieszałych urzędników.

Wykazy te mają być przysyłane nietylko w czasie panowania chorób stadnych, lecz i wówczas, gdy choroby te nie panują w powiecie; w tym ostatnim razie zaznaczyć należy, iż wykaz jest ujemny.

W razie stwierdzenia lub wygaśnięcia zarazy pyskowej i racicowej w ciągu określonego czasu po wysłaniu tygodniowego wykazu, należy uwiadomić o tem c. k. Namiestnictwo w drodze telegraficznej, co jednakże oprócz tego wykazać należy w najbliższym wykazie tygodniowym. Niezależnie od wzmiankowanych wykazów tygodniowych o wybuchu i wygaśnięciu

chorób stadnych, przesyłane być mają jak najregularniej miesięczne wykazy o p r z e b i e g u chorób stadnych w powiecie w sposób wskazany tut. rozporządzeniem z dnia 7. sierpnia 1883. l. 43.561.

Uznawanie zarazy za wygasłe.

Okólnik c. k. Nam. z d. 9. listopada 1890. l. 81.228.

Z przedkładanych sprawozdań weterynarskich o przebiegu chorób stadnych a w szczególności z końcowych raportów o wygaśnięciu zarazy pyskowej i racicowej oraz z raportów miesięcznych o przebiegu tej zarazy okazuje się, że w wielu wypadkach weterynarze nie stosują postanowień ust. 14. §. 26. rozp. minist. z dnia 8. grudnia 1886. dz. u. p. Nr. 172. i zarazę tę przedwcześnie uznają za wygasłą. Wedle wykazu za wrzesień b. r. w niektórych miejscowościach zaraza pyskowa i racicowa uznaną została za wygasłą już dnia 20. 15. 13. a nawet 4. od dnia urzędowego stwierdzenia jej wybuchu.

W obec tak lekkomyślnego postępowania niektórych weterynarzy przy tłumieniu nazwanej zarazy nic dziwnego, że przybiera ona obecnie znowu groźniejsze rozmiary i nie może być skutecznie stłumioną.

Przypomina się zatem Panu c. k. Staroście, że delegowany weterynarz już przy stwierdzeniu zarazy pyskowej i racicowej nie powinien zadowalać się zbadaniem stanu zdrowia jedynie w zagrodach przez przełożonego gminy (obszaru dworskiego) jako zapowietrzone wskazanych, lecz ma stosownie do postanowień §. 18. ustawy o chorobach stadnych z 1880 w danej miejscowości zbadać, o ile się ona tam rozszerzyła, następnie w celu jej stłumienia zarządzić co ustawa wskazuje i przeprowadzić szczepienie z konieczności, stosując się w tym względzie do wskazówek podanych w tut. rozp. z dnia 20. listopada 1889. l. 80.081. W razie

doniesienia o wyzdrowieniu chorych sztuk bydła, zaleci Pan Starosta delegowanemu weterynarzowi, aby zbadał stan zdrowia zwierząt racicowych nietylko w zapowietrzonych zagrodach, ale aby się przekonał czy zaraza nie panuje jeszcze w innych obejściach i czy oczyszczenie stajen, stanowisk i sprzętów zostało przeprowadzone. Rzeczą zaś Pana Starosty będzie dopilnować, aby postanowienia §. 25. powołanej ustawy o ukończeniu zarazy były zawsze zastosowane. Że zaraza pyskowa i racicowa przestała grasować w pewnem miejscu, orzec można wtedy, gdy chorych zwierząt wcale niema i gdy w ciągu 14. dni od czasu jak weterynarz urzędowy stwierdził zadowalniający stan zdrowia zwierząt racicowych w danej miejscowości i przekonał się, że oczyszczenie stajen, stanowisk i sprzętów wykonane zostało podług przepisu i żadne już zwierzę potem nie zachorowało.

Dzień ogłoszenia tej zarazy za wygasłą, a nie dzień ustania zarazy lub dzień ostatniej bytności weterynarza, wymieniać należy w odnośnej rubryce raportu weterynarskiego, w wykazie tygodniowym o wybuchu i wygaśnięciu chorób stadnych oraz w wykazie miesięcznym o ich przebiegu.

Analogicznie, należy podawać dzień ogłoszenia każdej innej choroby stadnej, rozumie się przy uwzględnieniu przepisanego ustawą czasu obserwacyjnego dla poszczególnych chorób.

Przyczem zechce Pan Starosta dopilnować, aby wszelkie protokoły o chorobach stadnych, sprawozdania peryodyczne, wykazy tygodniowe o wybuchu i wygaśnięciu, oraz wykazy miesięczne o przebiegu tych chorób w powiecie, były pierwsze bezwłocznie a wykazy tygodniowe i miesięczne zawsze w wyznaczonych terminach przesyłane c. k. Namiestnictwu.

ROZDZIAŁ IX.

Podkówacze.

Na podstawie ustawy przemysłowej z r. 1859. i 1883. podkuwanie należy do rzędu przemysłu koncesyonowanego, t. z. że wykonywanie tego rzemiosła zależnem jest od pozwolenia władzy politycznej. Kto chce wykonywać przemysł podkówacki ten musi upraszać o koncesyę i przedłożyć dowody uzdolnienia. Za dowód uzdolnienia służy świadectwo z dobrym postępem ukończonego półrocznego kursu dla podkuwaczy w szkole kucia bądź to cywilnej, bądź też wojskowej, lub też świadectwo z dobrym postępem złożonego egzaminu przed umyślnie w tym celu ustanowionemi komisyami egzaminacyjnemi.

Zdolnych podkuwaczy kształcą szkoły kucia (w Galicyi w c. k. szkole kucia przy szkole weterynaryi we Lwowie i c. k. wojskowej szkole kucia koni we Lwowie). Kandydat wstępujący do szkoły ma się wykazać świadectwem zdatności (Lehrbrief), dowodem przynajmniej trzyletniego

wykonywania podkówania jako czeladnik i dowodem ukończonej szkoły ludowej. Namiestnictwo może jednakże uwolnić kandydata od wyż wymienionych dowodów.

Kurs nauki w szkołach kucia trwa dwa razy każdego roku po 6 miesięcy, t. j. od 1. stycznia do ostatniego czerwca i od 1. lipca do ostatniego grudnia.

Oprócz tego można zdawać egzamina na podkuwacza przed komisyą egzaminacyjną bez słuchania półrocznego kursu kucia.

Zaliczenie rzemiosła podkówaczów do rzędu rzemiósł koncesyonowanych.

Rozporządzenie Ministerstwa handlu i spraw wewnętrzn. z dnia 21. czerwca 1874. (Dz. u. p. Nr. 100).

W myśl §. 30. ustawy przemysłowej z 20. grudnia 1859. podkownictwem może się trudnić tylko ten, kto otrzyma koncesyę.

Kandydaci do tego rzemiosła obowiązani są nietylko dopełnić warunków wymaganych na mocy §. 18. ustawy przemysłowej od tych, którzy chcą wykonywać rzemiosło koncesyonowane, lecz nadto udowodnić uzdatnienie do takowego a to albo świadectwem, jako z pożytkiem uczęszczali na półroczny kurs podkownictwa, albo świadectwem potwierdzającem, że zdali egzamin z podkownictwa przed komisyą egzaminacyjną w myśl rozporządzenia ministeryalnego z dnia 17. sierpnia 1873. (Dz. u p. Nr. 140).

Rozporządzenie niniejsze nie odnosi się do zakładów podkowniczych prawnym sposobem już posiadanych i w ruchu.

Egzamin z podkówania bez uczęszczania na kurs podkówania.

Rozporządzenie Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 27. sierpnia 1873. (Dz. u. p. Nr. 140).

W celu dostarczenia rzemiosłu podkówaczów dostatecznej ilości kandydatów, egzaminowanych z podkówania kopyt i racic, wydają się przepisy następujące:

§. 1. Podkówacze, którzy nie uczęszczali na półroczny kurs podkówania a chcą uzyskać świadectwo zdatności w celu wykonywania rzemiosła podkówaczów, powinni w tym celu poddać się egzaminowi.

§. 2. Egzamin ten można zdawać:

a) W szkole podkówania połączonej z wiedeńskim zakładem weterynarskim:

b) w publicznych szkołach podkówania;

c) w wojskowych szkołach podkówania, lecz tylko w tym przypadku, jeżeli w siedzibie takiej szkoły nie ma cywilnej szkoły podkówania;

d) przed komisyami egzaminacyjnemi, osobno do tego ustanowionemi w stolicach tych krajów, w których obecnie nie ma ani cywilnych ani wojskowych szkół podkówania.

§. 3. Komisya egzaminacyjna składa się w cywilnych i wojskowych szkołach podkówania z nauczyciela podkówania w odpowiednim zakładzie i z dwóch znawców, przez naczelnika rządu krajowego członkami na rok mianowanych; w stolicach krajów w §. 2. *d*) wzmiankowanych z weterynarza krajowego i z dwóch znawców przez naczelnika rządu krajowego na rok mianowanych.

Przewodniczącego wyznacza naczelnik rządu krajowego.

§. 4. Egzamina odbywają się dwa razy do roku, zawsze w drugiej połowie miesiąca czerwca i grudnia.

§. 5. Każdy kandydat może dowolnie wybrać sobie do zdania egzaminu jedno z miejsc §. 2. wzmiankowanych.

§. 6. Do egzaminu trzeba zgłosić się pisemnie, najpóźniej do końca maja lub listopada, a mianowicie albo do dyrekcyi szkoły podkówania, albo do odpowiedniej władzy administracyjnej krajowej, podług tego, gdzie kandydat ma zdawać egzamin. Do podania trzeba dołączyć świadectwo, jako rzemiosła wyuczył się porządnie (Lehrbrief), tudzież dowód, że najmniej trzy lata był za czeladnika.

Podanie będzie udzielone przewodniczącemu komisyi egzaminacyjnej, który poczyni dalsze kroki.

§. 7. Do egzaminu wzywa się kandydata pisemnie.

Jeżeli kandydat nie stanie w czasie wyznaczonym, traci prawo przystąpienia do egzaminu w tym okresie.

§. 8. Materyału i narzędzi potrzebnych do czynności egzaminacyjnych, jakoteż koni i kopyt lub też rogacizny i racic do podkucia, dostarcza kemisya egzaminacyjna a podług okoliczności szkoła podkówania.

§. 9. Części egzaminu są:

a) Odpowiedź ustna na pytanie odnoszące się do prawideł i zasad podkówania kopyt i racic w ogólności, do postępywania przy podkówaniu kopyt zdrowych, nieprawidłowych i chorych, tudzież przy podkuciach zimowych;

b) zrobienie zwyczajnej podkowy lub żelaza na pewne nieprawidłowe lub chore kopyto albo do oznaczonego celu;

c) wykonanie zupełne podkucia jednego lub więcej kopyt, albo też jednej lub więcej racic.

Pytania może zadawać każdy członek komisyi; egzamin można odbywać z kilku kandydatami wspólnie.

§. 10. O uzdolnieniu kandydata i stopniu uzdolnienia orzekają członkowie komisyi egzaminacyjnej większością głosów. Jeżeli kandydat zda egzamin, używa się formuł: bardzo dobrze, dobrze, dostatecznie.

§. 11. Tym, którzy zdadzą egzamin, wydaje się świadectwo stosownie do przepisów, ostemplowane, podług następującego wzoru:

Podkówaczowi N. N. z . . . . w . . . . wydaje się niniejszem świadectwo, jako na dniu . . . . 18 . . zdał egzamin przed tutejszą komisyą egzaminacyjną dla podkówaczów i okazał dostateczą (dobrą, bardzo dobrą) znajomość prawideł podkówania kopyt i racic i dostateczną (dobrą, bardzo dobrą) biegłość w wyrabianiu i przybijaniu podków a przeto uznany został za uzdolnionego (szczególnie uzdolnionego) do prowadzenia rzemiosła podkówacza.

Z Komisyi egzaminacyjnej dla podkówaczów

N. dnia . . . . . 18 . .

N. N. N. N. N. N.

(Podpis trzech członków komisyi egzaminacyjnej).

§. 12. Kandydaci, którzy zdali egzamin niedostatecznie, mogą być przypuszczeni do powtórzenia tylko raz, a to dopiero po upływie roku. Zresztą wolno im odrazu, lub też po drugiem niepomyślnem egzaminie, usposobić się do uzyskania świadectwa przez porządne uczęszczanie do szkoły podkówania koni.

§. 13. Przed przypuszczaniem do egzaminu kandydat składa na ręce przewodniczącego taksę w kwocie dziewięć złotych, która dzieli się w równych częściach między członków komisyi egzaminacyjnej.

Nadto kandydat, który egzamin zdał dobrze, winien prócz należytości stemplowej złożyć złoty jeden za napisanie świadectwa.

Ponawiając egzamin, taksę w kwocie dziewięć złotych składa się powtórnie.

§. 14. Gdy egzamina się skończą, przewodniczący komisyi egzaminacyjnej posyła za każdym razem władzy administracyjnej krajowej wykaz wypadku tychże.

Rozporządzenie c. k. Namiestnictwa z dnia 22. września 1884. l. 58.465. **o komisyach egzaminacyjnych dla podkówaczów.**

Dla ułatwienia podkówaczom, którzy nie uczęszczali na półroczny kurs podkówania w szkole kucia koni, uzyskania świadectwa zdatności w myśl rozporządzenia ministeryalnego z dnia 27. sierpnia 1873. Dz. u. p. Nr. 140. ustanawia się w wykonaniu reskryptu Wysokiego c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 4. września 1884. l. 14.383. oprócz istniejącej komisyi egzaminacyjnej we Lwowie, nadto także komisye w Krakowie, Wadowicach, Bochni, Tarnowie, Jarosławiu, Brodach, Śniatynie i w Tarnopolu.

Egzamina dla podkówaczy w mowie będących, odbywać się będą dwa razy do roku, zawsze w drugiej połowie miesięcy czerwca i grudnia, a kandydaci mają się zgłosić do egzaminu najpóźniej do końca maja lub listopada każdego roku do c. k. Namiestnictwa, dołączając do podania 1) świadectwo jako rzemiosła wyuczyli się porządnie (Lehrbrief) i 2) dowód, że najmniej trzy lata byli czeladnikami. Nadto w podaniu ma być wymieniona miejscowość, w której kandydat pragnie przystąpić do egzaminu.

Na przewodniczącego komisyi egzaminacyjnej przeznacza się w Krakowie, Wadowicach, Bochni, Tarnowie, Ja-

rosławiu, Brodach i Śniatynie tamtejszego c. k. weterynarza powiatowego, w Tarnopolu zaś c. k. weterynarza powiatowego ze Zbaraża.

Gdy w myśl §. 3. wyżej powołanego rozporządzenia ministeryalnego, ma być nadto ustanowionych dwóch znawców jako członków komisyi egzaminacyjnej, zechce Pan Starosta przedstawić do zamianowania na rok jeden dwóch znawców, mając przedewszystkiem na względzie personal weterynarzy wojskowych w miejscu stacyonujących, dalej weterynarzy prywatnych, konowałów egzaminowanych i przewodniczących stowarzyszenia kowali, jeżeli posiadają świadectwo zdatności na podkówaczy.

Materyału i narzędzi potrzebnych do czynności egzaminacyjnych w myśl §. 8. powołanego rozporządzenia ministeryalnego, ma dostarczyć komisya egzaminacyjna przedewszystkiem przewodniczący tejże. Na egzamina ustne zechce Pan Starosta odstąpić miejsca w c. k. Starostwie.

W końcu poleca się Panu Staroście w swoim czasie zwrócić uwagę komisyi egzaminacyjnej, aby przy egzaminach zastosowywała się do postanowień rozporządzenia ministeryalnego z dnia 27. sierpnia 1873. (Dz. u. p. Nr. 140.), nieograniczała się tylko do wypróbowania zdolności kandydata w wyrabianiu i przybijaniu podków, lecz oraz aby nabrała przekonania, iż podkówacz jest dostatecznie teoretycznie obznajomiony z wiadomościami swego zawodu, nadto aby komisya egzaminacyjna przy oznaczeniu rezultatu egzaminu, postępowała zawsze z wymaganą ścisłością.

ROZDZIAŁ X.

Oprawcy.*)

Na podstawie ustawy przemysłowej z roku 1859. i 1883. przemysł rakarski policzony został do kategoryi koncesyonowanych, a zatem może być prowadzony tylko za zezwoleniem c. k. Starostwa. Udzielenie koncesyi przez władzę polityczną może jednakże tylko wówczas nastąpić, jeżeli ze strony policyi zdrowotnej i policyi ruchu miejscowego żadna nie zachodzi przeszkoda. Głównie chodzi o to, by przez urządzenie takiego zakładu nie wynikły niedogodności lub przeszkody dla zakładów publicznych a mianowicie kościołów, szkół, szpitali lub innych, i aby sąsiedztwo otaczaczające rakarnie było nienarażone na wpływy smrodu, wyziewów i nieczystości. Przed udzieleniem koncesyi należy postąpić edyktalnie, aby każdemu interesowanemu był wiadomy zamiar założenia rakarni i aby strony miały czas wnieść odpowiednie sprzeciwienia. Plan rakarni musi być więc badany komisyjnie w porozumieniu

---

*) W braku ustawy o rakarstwie dla Galicyi, podajemy tutaj zasady i dyrektywy.

z gminą. Przeciw orzeczeniu c. k. Starostwa, które w każdym razie nie jest jeszcze prawomocne, wolno jest stronie wnieść rekurs do wyższej instancyi; rekurs musi być przedłożony ustnie lub pisemnie do 14. dni i przedłożony tej samej władzy, która wydała orzeczenie.

Urządzenie rakarni.

Miejsca kwalifikujące się na założenie rakarni są to zazwyczaj wolne przestrzenie, leżące na uboczu, oddalone od mieszkań (przynajmniej na kilkaset metrów), gościńców, uczęszczanych dróg polnych (co najmniej sto metrów), publicznych studzien i pastwisk, gdzieby ruch nie był tamowany i żadne z tego powodu nie wynikały niedogodności dla ludzi i bydła. Ze stanowiska hygieny należy urządzać tego rodzaju zakłady, o ile można, na gruntach przepuszczalnych i z łatwością wsiąkających, nigdy na miejscach wystawionych na kierunek wiatrów panujących, aby powietrze wolne było od wyziewów. Nie należy też zakładać na stokach gór, gdyż wówczas mogą spływać wraz z wodą podskórną materye gnilne od ścierwa.

Dozór nad rakarniami należy do zakresu działania gminy; władza polityczna wykonuje zwierzchny nadzór przez swoje organa.

Cały zakład rakarni powinien być rowem okopany, ogrodzony parkanem lub żywym płotem lub drzewami otoczony.

Grzebowisko dzieli się na 2 części; jednę część przeznacza się na zakopywanie zwierząt padłych lub zabitych na choroby niezaraźliwe, drugą na zakopywanie padlin, zwierząt dotkniętych jakąkolwiek chorobą zaraźliwą (wąglik, księgosusz, zaraza płucna, nosacizna, tylczak, wścieklizna). Doły mają być 2 i pół metra głębokie, tak, aby ziemia przykrywała w wysokości 2 metrów padlinę. Ziemię przesypaną należy dobrze utłoczyć, kamieniami dużemi przełożyć. Otwieranie dołów lub powtórnie używanie tychże może być dozwolone tylke przez Władzę polityczną; zazwyczaj zezwala Starostwo dopiero po upływie 8 – 15 lat, gdy nastąpiło już zupełne przegnicie padliny i gdy będzie zapewnione bezpośrednie przerobienie kości.

Co do urządzenia, wymaga się, by należycie uposażona rakarnia zaopatrzona była: w pomost do zdejmowania skóry ewentualnie do przedsiębrania sekcyi, szopę na suszenie skór, ścięgien i kości; kadzie zamykalne potrzebne do przeprowadzenia desinfekcyi rogów, kopyt, rac; żelazne klatki celem zamknięcia w nich psów podejrzanych o wściekliznę; komórki dla złapanych psów zdrowych, wozy kryte i t. p. W odpowiednio urządzonych rakarniach znajduje się pokoik wraz z środkami naukowymi do badania.

Konie używane do wywożenia padliny nie powinny być umieszczane razem z bydłem, owcami

lub kozami, lecz w osobnej stajni. Należy zabraniać także wypędzania takich koni na pastwisko wraz z wymienionymi zwierzętami.

Wszędzie musi panować wzorowa czystość; kości, mięso, lub kałuże krwi, wszystko to musi być uprzątnięte i nie pozostawać na otwartem miejscu. W końcu znajdywać się powinien w każdej rakarni dostateczny zapas środków desinfekcyjnych.

Obowiązki rakarza.

Oprawcami mogą być tylko tacy ludzie, którzy wykażą się życiem nienagannem, posiadają fizyczną kwalifikacyę i zdolność do prowadzenia tego zawodu. Podlegają organom policyjnym i sanitarnym.

Obowiązki oprawcy są:

1) Łapanie, obserwacya i zabijanie psów nie mających właścicieli, podejrzanych o wściekliznę wściekłych i innych zwierząt wściekłych lub podejrzanych. Oprócz tego powinien od czasu do czasu według polecenia swej Władzy, czynić obławy, wyłapać wszystkie psy bez dozoru pozostające i złośliwe, natomiast nie wyłapywać psów opatrzonych przepisanemi markami, obrożami lub kagańcami. Przy tem łapaniu psów posługiwać się ma prętem drucianym, a tylko w wypadkach wyjątkowych pałką lub bronią palną. Podczas obław złapane psy przyprowadza w sposób właściwy do rakarni i zabija je w obecności świadka delegowa-

wanego z gminy, otrzymując za każdego psa pewne wynagrodzenie, jeżeli z gminą nie jest inną umową związany. Psy zdrowe mogą być do 3 dni zatrzymane w rakarni i w przeciągu tego czasu mogą być wykupione za złożeniem pewnej taksy, przez gminę oznaczonej a należącej się oprawcy. Po upływie tego terminu mają być i te psy zabite. Celem uniemożebnienia wszelkich oszustw, należy zakazać surowo oprawcy i jego parobkom, by tylko za zezwoleniem gminy wydawali stronom psy. Bez zezwolenia nie wolno im pod żadnym pozorem darować, wydawać, sprzedawać lub cokolwiek rozporządzać psem.

W czasie panującej zarazy wściekliznowej może nakazać Władza codzienne obławy na psy i tylko psy uznane przez weterynarza za wściekłe może on zaraz pozabijać; zaś podejrzane, chore, zwłaszcza wtedy gdy pokąsały ludzi, przy przestrzeganiu środków ostrożności poddać obserwacyi, aby się przekonać o ich zdrowiu. Wszystkie psy złapane przy tego rodzaju zarządzonych obławach, jeżeli się stykały z psem wściekłym nawet pozornie zdrowe, nie mogą być pod żadnym warunkiem wydawane właścicielom, lecz muszą być zabite.

2) Gdy zwierzę padnie, właściciel obowiązany jest zawiadomić o tem oprawcę, tenże powinien do 12 godzin padlinę uprzątnąć i zakopać.

Zdejmowanie skóry należy do czynności oprawcy.

3) Oprawca nie może zakopywać na własną rękę zwierząt dotkniętych chorobą zaraźliwą; w podobnych wypadkach obowiązkiem jego jest bezwłocznie uwiadomić o tem co zaszło Władzę i oczekiwać rozporządzeń.

4) Zawiadomić natychmiast naczelnika gminy, jeżeli w krótkim czasie padnie kilka sztuk zwierząt i zachodzi podejrzenie, że zaraza wybuchła.

5) Zdejmowanie skóry powinno się odbywać tylko w rakarni. Wszystkie odpadki, jako: skóra, tłuszcz, kości, ścięgna, rogi, kopyta i racice, sierść i wełna należą do właściciela. Wszelako tego rodzaju zużytkowanie odpadków dozwolone jest tylko wówczas, gdy zwierzęta nie były dotknięte chorobami zaraźliwemi i ustawy dozwalają zużytkowania. Jeżeli zaś desinfekcya jest możliwa i strona życzy sobie, by była przeprowadzona, za którę czynność należy wynagrodzić oprawcę, natenczas należy włożyć świeże skóry albo do kadzi napełnionej ługiem wapiennym (1 funt wapna na wiadro wody) i tu je trzymać przez 24 godzin a następnie przez 8 dni wietrzyć. Tłuszcz musi być zaraz nad ogniem rozpuszczony. Rogi, kopyta lub racice należy włożyć do ropy solnej przez 12 godzin, następnie wymyć

dobrze i wysuszyć na powietrzu. Kości obłupia się dokładnie z mięsa, następnie gotuje się je 1 godzinę we wrzącej wodzie i wysusza na powietrzu, lub też można je prażyć nad ogniem aż do zwęglenia części miękkich. Kości ze zwierząt zapadłych na zarazę płucną, można obłupić z mięsa, dobrze obmyć i na powietrzu wysuszyć.

6) Do stajen obcych nie powinien wchodzić oprawca, z wyjątkiem tych, z których zabiera padlinę.

7) Sprzedaż lub wydawanie mięsa tak z padlin jak i zabitych zwierząt jest mu wzbroniona (Dekret rząd. z dnia 22. maja 1806. Rozp. rząd. z 14. grudnia 1818).

8) Utrzymywanie świń (ponieważ je karmią ścierwem i tamże znajdują się gniazda trychin) jest niedozwolone (ces. patent z 7. maja 1761).

9) Leczenie zwierząt tak w czasie zarazy jak i w zwykłych czasach nie mniej leczenie ludzi (§. 335. 343. 344. ustawy karnej) jest wzbronione.

Co do sprzedaży odpadków można dozwolić aby:

a) oprawca za porozumieniem się z właścicielem przyjmował skórę, suszył i sprzedawał;

b) tłuszcz sprzedawał na cele techniczne, jednakowoż tylko w stanie przetopionym;

c) kości wysuszone i pozbawione mięsa, dobrze wysuszone ścięgna, rogi, kopyta i racice w więk-

szych ilościach (jeżeli mogą być zużytkowane przez fabrykę lub podobny zakład przemysłowy) za zezwoleniem c. k. Starostwa sprzedawał;

d) skóry i inne odpadki pochodzące ze zwierząt dotkniętych chorobą zaraźliwą w wypadkach ustawą przewidzianych, mogą być sprzedawane tylko po dokonanej desinfekcyi.

Oprawca bywa wynagradzany:

1) ze skarbu państwa, jeżeli czynności wykonywał na zarządzenie Władzy politycznej w celach stłumienia zarazy;

2) od gminy za wywożenie i zakopywanie padlin znalezionych, jeżeli właściciel nie mógł być wykryty — za łapanie psów i czynności zarządzone przez gminę;

3) od stron, za przechowywanie i żywienie złapanych psów, za odwożenie i zakopywanie padlin, za zabicie, za uzyskanie odpadków lub desinfekcyę tychże, gdy sobie tego strona życzy. Stronom przysługuje prawo zamiast zapłaty pozostawić oprawcy odpadki, który tenże obowiązany jest przyjąć w miejsce wynagrodzenia.

Za poszczególne czynności oprawcy, powinny być w każdym razie ustanowione taksy przez ododpowiednią Władzę.

Instrukcya służbowa dla miejskiego przedsiębiorcy rakarstwa czyli oprawcy w kr. stoł. mieście Lwowie.

W interesie policyi sanitarnej weterynaryjnej wykonuje gmina król. stoł. miasta Lwowa ze swego ramienia przedsiębiorstwo rakarstwa czyli rzemiosło oprawcy w obrębie miasta Lwowa a zarazem i w kilkunastu przyległych miejscowościach okolicznych a to przez ustanowionego ku temu za kontraktem służbowym przedsiębiorcę uzdolnionego, którego obowiązki tak w obec gminy jakoteż w obec publiczności określa w szczególności następująca instrukcya służbowa.

§. 1. Przedsiębiorca rakarstwa czyli oprawca miejski przyjęty za kontraktem postanawiającym jego wynagrodzenie i emolumenta, które od gminy miasta Lwowa otrzymuje, jest w pełnieniu swej służby zawisłym od Magistratu Lwowskiego jako władzy przemysłowej i policyjnej i winien tegoż polecenia ściśle wykonywać, a podlega w tym względzie bezpośredniemu nadzorowi organów sanitarnych (weterynarza miejskiego względnie fizyka miejskiego jakoteż organów administracyjnych gminy.

§. 2. W szczególności należy do obowiązków przedsiębiorcy rakarstwa (oprawcy miejskiego):

a) Psy bez właściciela wałęsające się i w ogóle nie zaopatrzone w znaczki opłaty gminnej od psów, tudzież złośliwe bez kagańca chodzące psy łapać, jednak ile możności bez dręczenia w sposób unormowany przepisami mianowicie na teraz Rozporządzeniem c. k. Namiestnictwa z dnia 14. marca 1877. do l. 50.451. i rozporządzeniem Magistratu z dnia 7. czerwca 1877. do l. 19.921. i 16. czerwca 1879. do liczby 19.485. z zastósowaniem się w ogólności do istniejących przepisów policyjnych; a wyłapane psy zabijać po bezskutecznym upływie terminu do wykupna dozwolonego lub według zarządzenia specyalnego;

b) psy wściekłe, o wściekliznę podejrzane lub przez psów wściekłych pokąsane łapać, tudzież zabierać psy takie z domów na wezwanie władzy lub na żądanie właściciela;

c) wszelkie inne chore lub podejrzane zwierzęta domowe, zakwestyonowane przez weterynarza miejskiego lub organa Magistratu zkądkolwiek w obrębie jego przedsiębiorstwa zabierać i uprzątać, niemniej przyjmować takie zwierzęta przez samych właścicieli do oprawcy sprowadzone,

o których wypadkach jednak jak w ogóle o każdem do jego wiadomości doszłym zasłabnięciu lub padnięciu zwierzęcia czy to na wściekliznę czy na inną chorobę zaraźliwą natychmiast donieść winien weterynarzowi miejskiemu lub dotyczącemu Departamentowi Magistratu.

Przedsiębiorca obowiązany jest dalej:

d) trzymać w kontumacyi, karmić i poić psy i wszelinne zwierzęta domowe z powodu choroby lub podejrzenia złapane, albo do niego sprowadzone a to do czasu oznaczonego przez weterynarza miejskiego i wedle tegoż orzeczenia wydawać te zwierzęta właścicielom lub je zabijać;

e) ściągać skórę z wszelkich zwierząt padłych lub zabitych, o ile to ze względów sanitarnych będzie dozwolone oraz czyścić skóry i inne odpadki wedle wskazówek weteryrynarza miejskiego;

f) otwierać zwierzęta padłe lub zabite i obsługiwać przy sekcyi ile razy to przez weterynarza miejskiego zostanie zarządzonem, lub przez właściciela będzie żądanem;

g) uprzątać t. j. zabierać, wywozić i zakopywać wszelkie ścierwo z jakichkolwiek zwierząt, tak na wezwanie z urzędu jak i na wezwanie strony prywatnej, zakopywać zaś winien ścierwo tylko w miejscu do tego przeznaczonem w myśl rozp. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 12. kwietnia 1880. Dz. p. p. Nr. 36. zawsze w głębokości dwu metrów.

§. 3. Przed zakopaniem ma być wszelkie ścierwo przesypane wapnem niegaszonem lub innym do tego przeznaczonym materyałem, a przy zakopywaniu ścierwa zwierząt mają być ściśle przestrzegane przepisy ustawy z dnia 29. lutego 1880. Dz. p. p. Nr. 35. i rozp. Min. spraw wewn. z dnia 12. kwietnia 1880. Dz. p. p. Nr. 36. tudzież ustawy z dnia 29. lutego 1880. Dz. p. p. Nr. 37. i rozp. Min. spraw wewn. z dnia 12. kwietnia 1880. Dz. p. p. Nr. 38.

W zakładzie oprawcy t. j. naokoło domu mieszkalnego w szopach i klatkach do trzymania psów złapanych zdrowych i obserwowanych, w stajni kontumacyjnej, niemniej na miejscu do zakopywania ścierwa przeznaczonem przedsiębiorca utrzymać winien zawsze czystość i porządek.

§. Oprócz subwencyi stałej z funduszu gminy kontraktem zapewnionej, upoważniony jest przedsiębiorca pobierać dla siebie od stron prywatnych wynagrodzenia za czynności i usługi szczegółowe, mianowicie:

a) za wywiezienie, oprawę i zakopanie padłego konia wołu lub innego większego bydlęcia albo zwierzęcia domowego tym celem oddanego jeżeli zwróci właścicielowi na żądanie do 3 dni oznajmione skórę, sierść względnie grzywę i ogon tudzież podkowy od sztuki po jeden (1) zł. 60 ct. a za wydobycie łoju z bydlęcia bez wytapiania o ile to ze względów sanitarnych będzie dozwolone od sztuki po pięćdziesiąt centów w. a.;

b) za taką samą czynność około ścierwa z padłego bydlęcia małego t. j. źrebięcia, cielęcia, świni, owcy, kozy itp. zostaje przedsiębiorcy skóra zamiast zapłaty;

c) jeżeli zaś zwierzę wraz ze skórą do zakopania zostanie przeznaczonem, winna strona wypadkiem dotknięta zapłacić oprawcy po 70 ct. od sztuki konia lub większego bydlęcia, zaś po 35 ct. od bydlęcia małego ;

d) za trzymanie konia lub bydlęcia rogatego oddanego do kontumacyi z powodu podejrzenia o jaką zaraźliwą chorobę lub sprowadzonego li celem rozpoznania przez weterynarza miejskiego, należy się oprawcy łącznie z żywieniem, pojeniem i podściółką od sztuki po 60 ct dziennie zaś od źrebięcia i bydła drobnego t. j. cielęcia i barana od sztuki 30 ct. — a za nierogaciznę od sztuki po 20 ct. dziennie.

Jeżeli właściciel sam zwierzę żywi zapłaci oprawcy przez cały czas obserwacyi tylko połowę powyższych należytości, atoli podściółkę dostarczyć i poić zwierzę obowiązany jest oprawca.

e) za dozwolone przez magistrat wypuszczenie złapanego psa zdrowego, właściciel, jeżeli się do trzech dni po takowego zgłosi, winien zapłacić oprawcy wynagrodzenie w kwocie 50 ct. od sztuki; oprawca obowiązany jednak psy złapane stosownie do rasy i wielkości w klatkach przez gminę sprawianych odłączyć i do czasu wykupna żywić i poić;

f) za trzymanie t. j. dozorowanie i żywienie psa lub kota chorego lub podejrzanego o chorobę, jeżeli pies lub kot wydanym zostanie za przyzwoleniem weterynarza miejskiego należy się oprawcy od właściciela dziennie za psa wielkiego 12 ct. a za małego i za kota po 6 ct.

Jeżeli właściciel psa lub kota zostającego w obserwacyi sam żywić i poić chce, oprawca tego zabronić mu nie może i tylko zachowania środków ostrożności przy tem przestrzegać winien. W takim razie pobierać może tylko połowę powyższej należytości.

Z tytułu że właściciel sam zwierzę (psa lub kota) do obserwacyi oddał nie wolno oprawcy żądać większego wynagrodzenia.

Zwierzęta z urzędu do obserwacyi oddane, których właściciel nie jest wiadomy, obowiązanym jest oprawca własnym kosztem utrzymywać przez cały czas obserwacyi, i nie może sobie z tego powodu rościć do gminy miasta Lwowa żadnej pretensyi z tytułu nieotrzymania od strony prywatnej wynagrodzenia za czynności w §. 2. określone.

§. 6. Przedsiębiorca obowiązany starać się usilnie i dopilnować, by wszelkie czynności służby rakarskiej z jak największą oględnością były spełniane, a szczególnie winien na to baczyć, aby przy łapaniu psów nie była tamowaną komunikacya publiczna, i by nie wywołać zgorszenia i zbiegowiska. Z wyjątkiem psów wściekłych albo przez takich pokąsanych lub o wściekliznę podejrzanych nie wolno łapać psów zdrowych na plantacyach i chodnikach, tudzież w sieniach i podwórzach domów, tudzież nie wolno wywoływać psów z podwórz domów.

§. 7. Z publicznością tak przedsiębiorca sam jak i jego służba grzecznie i uprzejmie obchodzić się winni.

Za szorstkie i nieprzyzwoite zachowanie się w obec publiczności, niemniej dręczenie zwierząt czy to przy łapaniu psów i ich tępieniu lub zabieraniu i odprowadzaniu do obserwacyi zwierząt innych, niemniej za zaniedbanie ścisłego wykonywania obowiązków kontraktem i niniejszem regulaminem nań włożonych ulegnie karze pieniężnej od 1—25 złr., która z należytości przypadającej przedsiębiorcy z kasy miejskiej bezwzględnie ściągniętą zostanie.

W ogóle odpowiedzialnym jest przedsiębiorca nietylko za swoje czynnosci, nie także za czynności służby używanej w rzemiośle a w razie przekroczenia przepisów kontraktem przyjętych i niniejszą służbową instrukcyą okieślonych, zostanie tenże bądź z mocy kontraktu bądź też przez magistrat jako władzę przemysłową na zasadzie postanowień §. 138. i 139. ustawy przemysłowej od dalszego wykonywania tego przedsiębiorstwa przemysłowego usuniętym.

Wybijanie koni.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 11. grudnia 1889. l. 86.531.

W ostatnich dniach doszły c. k. Namiestnictwu z różnych stron kraju wiadomości, że w okolicach dotkniętych wskutek tegorocznej posuchy brakiem paszy dla bydła, ludność włościańska pozbywa się koni za bezcen, które handlarze skór zakupują w wielkich ilościach i potem zabijają, a ściągnąwszy skóry pozostawiają ścierwo na polach i w lasach niezakopane.

Nadto postępują ci handlarze z zakupionymi za bezcen końmi w sposób iście barbarzyński, skupując je po wsiach trzymają pod gołem niebem o głodzie przez kilka dni, dopóki nie sprowadzą znaczniejszej ilości, wloką potem na miejsce stracenia, zostawiając po drodze padłe z głodu i wycieńczenia, wreszcie sprowadzają na upatrzone miejsce, gdzie je dla braku rąk do zabicia pozostawiają bez pożywienia, wystawione na wpływy powietrza, lub zabiwszy wreszcie, po odarciu ze skór pozostawiają nakoniec nie zagrzebane.

W celu położenia tamy podobnemu karygodnemu dręczeniu zwierząt, które prawdziwą hańbą jest dla ludzi, tudzież w celu zapobieżenia szkodliwym pod względem zdrowia skutkom, jakie z wiosną nastąpić mogą i wywołać łatwo zaraźliwe choroby przez wywiązywanie się szkodliwych miazmatów, polecam Panu Staroście, aby baczną zwrócił uwagę na ten nader smutny objaw.

W szczególności zechce Pan Starosta przedewszystkiem zarządzić, aby tam gdzie już wypadki powyżej skreślone zaszły, jak najrychlej gnijące ścierwa usunięte zostały.

Następnie aby zabijanie koni po myśli rozporządzenia minist. z dnia 15. lutego 1855. Dz. u. p. Nr.

31. i w analogicznem zastósowaniu §. 2. rozporządzenia c. k. Namiestnictwa z dnia 28. czerwca 1888. l. 57.594. Dz. u. kr. Nr. 74. odbywało się w sposób dla zwierzęcia najmniej bolesny i męczący, o czem ludność przez podwładne organa sanitarne pouczyć należy. Dalej, aby stosownie do postanowień ustawy z dnia 39. lutego 1880. Dz. p. p. Nr. 35. względnie ustawy z 30. kwietnia 1870. Dz. u. p. Nr. 68 (§. 4. f.) zabijanie koni odbywało się na ścierwisku gminnem względnie na wyznaczonem w tym celu przez gminę miejscu, pod dozorem Zwierzchności gminnej i oglądaczy bydła tudzież przez ludzi do tego wprawnych w gminie znanych, wreszcie aby przy zakopywaniu ścierwa przestrzegano ściśle przepisów powołanej ustawy z roku 1880 Dz. u. p. Nr. 35. i rozp. minist. z 12. kwietnia 1880. Dz. u. p. Nr. 36..

Polecenia niniejszego okólnika zastosować należy w danych okolicznościach także do innych rodzajów domowych zwierząt.

Nad wykonaniem powyższych zarządzeń czuwać mają c. k. weterynarz powiatowy stosownie do §. 5. ustęp. 3. instrukcyi służbowej z 21. czerwca 1882. Dz. u. p Nr. 91., tudzież c. k. żandarmerya, winnych zaś w tej mierze pociągać należy do odpowiedzialności wedle ces. rozp. z dnia 20. kwietnia 1854. Dz. u. p. Nr. 96. względnie rozporządzenia minist. z 30. września 1857. Dz. u. p. Nr. 198.

Miśkarstwo (czyszczenie, wałaszenie).

Ustawa przemysłowa z r. 1859. i r. 1883. nie ma zastósowania do miśkarstwa. Z tego powodu obowiązują jeszcze zawsze starodawne przepisy z tamtego stulecia.

Cesarz Józef II. urządził w r. 1781. w Gracu prowizoryczny zakład czyszczenia, chcąc tym sposobem wytworzyć w kraju zdolnych miśkarzy.

Cesarskim patentem, dotyczącym Gracu z dnia 10. maja 1781. dozwolono, aby majstrowie uczyli kastracyi na koniach, bydle rogatem i świniach obydwóch płci.

Uczniowie, którzy udowodnią swą zdolność otrzymają z dominium (obszaru dworskiego) lub magistratu świadectwo uzdolnienia wolne od należytości stemplowej. Na podstawie tego świadectwa i prośbę kandydata wystawia cyrkuł (obecnie Starostwo) bezpłatny certyfikat dozwalający wykonywania przemysłu miśkarskiego. Kto zelży takiego miśkarza z powodu jego zawodu, musi go przeprosić i 3 talary zapłacić, a nawet więcej.

Patent nadmieniony obowiązuje po dziś dzień; jednakże pozostawia się woli właściciela posługiwać się bądź to aprobowanym, bądź też takim miśkarzem, który nie posiada świadectwa uzdolnienia.

ROZDZIAŁ VI.

Chów koni.

Ustawa z dnia 5. grudnia 1881.

dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem, o używaniu ogierów prywatną własnością będacych do stanowienia Dz. u. k. N. 71.

Licencyonowanie ogierów

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

§. 1. Ktokolwiek zamierza używać ogiera za opłatą lub bezpłatnie do stanowienia cudzych klaczy, obowiązany jest przed nadejściem pory stanowienia uzyskać na to licencyę według postanowień następujących.

Jeżeli gmina lub spółka właścicieli posiada ogiera to klacze należące do członków tej gminy lub spółki mają być uważane jako klacze cudze.

§. 2. Ktokolwiek życzy sobie uzyskać dla ogiera licencyę na nadchodzący okres stanowienia, obowiązany jost nadalej do 1. listopada zgłosić się z tem żądaniem ustnie lub pisemnie do politycznej władzy powiatu, w którym zamieszkuje.

Na podstawie wniesionych zgłoszeń ustanawia c. k. Namiestnictwo odpowiadającą potrzebiel ilość

komisyi do licencyonowania ogierów i w stosownym czasie poda do publicznej wiadomości za pośrednictwem powiatowych władz politycznych i zwierzchności gminnych (obszarów dworskich) miejsce urzędowania każdej komisyi, równie jak termin publicznie odbyć się mającego licencyonowania.

Namiestnictwo ustanowić może jednę komisyę dla kilku powiatów; — okoliczność ta powinna być w sposób właściwy obwieszczoną.

Właściciele stadnin, którzy mają zamiar ogierami swoimi cudze klacze stanowić, mogą uzyskać wyjątkowo od politycznej władzy powiatowej zezwolenie by ogiery te, oglądane i zbadane były przez komisyę nie w miejscu jej urzędowania, ale tam, gdzie się znajdują — w tym jednak razie poniosą sami koszta tych komisyjnych oględzin.

§. 3. Komisye ustanowione bądą przez c. k. Namiestnictwo na przeciąg lat trzech; — w skład ich wchodzić ma zastępca komendy zakładów rządowych, oraz trzech znawców, których na wniosek Wydziału powiatowego zamianuje Namiestnictwo. Jeden z nich powinien — o ile rzecz okaże się możliwą — być egzaminowanym weterynarzem, gdyby zaś weterynarza w składzie komisyi nie było przyzwać należy konowała który jednak nie będzie uważany jako członek komisyi i będzie tylko miał zdanie orzekać o stanie zdrowia ogierów komisyi przedstawionych.

Członkowie komisyi wybierają z pomiędzy siebie przewodniczącego, który kieruje czynnościami komisyi.

§. 4. Komisya uznać może jedynie te z pomiędzy przedstawionych jej ogierów za zdatne do stanowienia względem których okaże się przy rewizyi, że są zdrowe

nie mają żadnej wady dziedzicznej, że się kwalifikują do rozpłodu i odpowiadają rasom i typom krajowym.

Komisya ma wyraźnie wymienić w karcie licencyjnej, do jakiego rodzaju klaczy lub dla jakiej rasy uznaje ogiera za odpowiedniego.

Uchwały komisyi zapadają większością głosów; w razie równości głosów staje się uchwałą to zdanie, za którem głosuje przewodniczący.

Do powzięcia uchwały potrzebną jest obecność przynajmniej 3 członków.

§. 5. Od orzeczenia komisyi niema rekursu. Komisya obowiązana jest właścicielom ogierów, którym odmówiła licencyi, oznajmić powody odmowy ustnie, a na ich żądanie pisemnie.

§. 6. Z rozpraw komisyi spisany będzie protokół podpisany przez wszystkich członków komisyi i następnie przedłożony Namiestnictwu, które go przedkłada Ministerstwu rolnictwa.

§. 7. Komisya udziela bezpłatnie licencyi na przeciąg jednego do trzech lat według formularza przez Namiestnictwo postanowionego i ogłoszonego. Licencya ta upoważnia do umieszczenia ogiera w pewnej stacyi i do stanowienia nim takich klaczy, jakie dla niego w licencyi są wskazane.

§. 8. Posiadacz licencyonowanego ogiera obowiązany jest wydać właścicielowi klaczy jego ogierem stanowionej dowód czyli kartę stanowienia. Obowiązany jest także prowadzić dokładny rejestr wszystkich klaczy licencyonowanym ogierem stanowionych. Bliższe przepisy co do kart i rejestrów stanowienia wydane zostaną w drodze rozporządzenia.

§. 9. Opłata za stanowienie zależy wyłącznie od dobrowolnej umowy stron interesowanych.

§. 10. Każdy licencyonowany ogier bądzie w porze stanowienia raz na miesiąc rewidowany przez weterynarza lub konowała do tej czynności przez c. k. Władzę powiatową przeznaczonego, nadto jeżeli licencya opiewa na 2 lub 3 lata, będzie rewidowany corocznie przed nadejściem pory stanowienia. Rezultat oględzin zanotowany być ma na karcie licencyjnej. W razie zachodzących okoliczności, które nie dozwalałyby nadal ogiera do stanowienia używać, powinien odbywający rewizyę wzbronić dalszego stanowienia i zawiadomić o tem natychmiast polityczną władzę powiatową celem dalszego zarządzenia, ewentualnie zastosowania ustawy z dnia 29. lutego 1880. Nr. 35. Dz. p. p. o zapobieganiu chorobom zwierzęcym zaraźliwym i o tępieniu tychże.

Gdyby rzeczona ustawa nie była zastósowaną, a pomimo to cofnięcie licencyi okazało się potrzebnem, może takowe nastąpić tylko za orzeczeniem komisyi.

Koszta rewizyi ponosi skarb państwa. Kto posiada licencyonowanego ogiera, obowiązany jest na żądanie komisyi przedstawić go tejże lub członkom przez nią wydelelegowanym, w miejscu, gdzie się ogier znajduje.

§. 11. Przekroczenia niniejszej ustawy, o ile nie będą podpadać pod ustawę z dnia 29. lutego 1880. Nr. 35. Dz. p. p. a w szczególności pod §§. 1, 2, 15, 16, 29, 31, 32, 33, 44 i 45. karane będą w sposób następujący:

a) Kto używa ogiera bez licencyi za opłatą lub bezpłatnie do stanowienia cudzych klaczy, podlega grzywnie do 100 złr.;

b) Kto klacz swoją stanowić każe świadomie nielicencyonowanym ogierem, podlega grzywnie do 50 złr.

c) Właściciel, który dopuści, by ogier jego dwuletni lub starszy pasł się razem z klaczami jakiegobądź wieku, podlega grzywnie do 50 złr.

d) Wszelkie inne przekroczenia tej ustawy, podlegają grzywnie do 50 złr.

W razie niemożności ściągnięcia kary pieniężnej, należy ją zmienić na areszt, wymierzając za każde 5 złr. 24 godzin aresztu.

Kary pieniężne przypadają na fundusz ubogich tej gminy, w której przekroczenie zostało popełnione.

§. 12. Polityczna władza powiatowa przeprowadza dochodzenie, orzeka o przekroczeniu i wydaje wyroki.

Od orzeczeń karnych odwołać się można do Namiestnictwa, a w trzeciej instancyi do Ministerstwa spraw wewnętrznych, od innych zaś zarządzeń władz politycznych w trzeciej instancyi do Ministerstwa rolnictwa.

Przeciw orzeczeniu w drugiej instancyi przez Namiestnictwo zatwierdzonemu, dalszy rekurs nie jest dopuszczalny.

Odwołanie się od zarządzeń władz politycznych ma tylko wtedy moc odraczającą, jeżeli wykonanie zarządzenia, będącego przedmiotem rekursu, może według ocenienia władzy do wykonania powołanej bez niebezpieczeństwa być odroczonem.

§. 13. Od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy tracą w Galicyi moc obowiązującą rozporządzenia ministeryalne z dnia 25. kwietnia 1855 roku Nr. 79. Dz. p. p.; z dnia 3. lutego 1866 roku Nr. 18. Dz. p. p. i z dnia 15. maja 1874. Nr. 76. Dz. p. p.

§. 14. Wykonanie niniejszej ustawy poruczam Ministrom rolnictwa i spraw wewnętrznych.

Franciszek Józef, w. r.

Instrukcya do ustawy kraj. o licencyonowaniu ogierów.

Obwieszczenie prezydyum c. k. Nam. z dnia 9. stycznia 1883 l. 11 698/pr. (Dz. u. kr. Nr. 19).

§. 1. Kto zamierza uzyskać pozwolenie stanowienia ogierem swoim cudzych klaczy, winien zgłosić się o licencyę do Starostwa tego powiatu, w którym położone jest miejsce jego zamieszkania. Zgłoszenie to, które ma zawierać imię, nazwisko i miejsce zamieszkania zgłaszającego, tudzież pochodzenie, wiek i maść ogiera, niemniej miejsce, w którem się tenże znajduje, ma być wniesionem najdalej do 1. listopada przed rozpoczęciem pory stanowienia a względnie przed upływem okresu licencyjnego, jeżeli ogier już był licencyonowany. Późniejsze zgłoszenia nie będą uwzględnione. Polityczna władza powiatowa pouczy przytem zgłaszających o tem, że ogiery poniżej lat czterech, nie będą licencyonowane.

§. 2. Zgłoszenie może być pisemne lub ustne. Na zgłoszenie ustne wciągnie Starostwo — nie spisując przytem ze zgłaszającym protokołu — wymienione powyżej daty do włożyć się mającego na ten cel wykazu i przedłoży ten wykaz wraz z ewentualnemi zgłoszeniami pisemnemi Namiestnictwu do 15. listopada. Przełożony politycznej Władzy powiatowej odpowiada za każde spóźnienie w przedłożeniu tych wykazów i zgłoszeń od których wczesnego nadejścia zawisłe są dalsze zarządzenia.

§. 3. Namiestnictwo układa w porozumieniu z Komendą rządowego zakładu stadników program czynności licencyjnej dla całego kraju i udziela go Starostwom celem uwiadomienia członków komisyi i posiadaczy zgłoszonych ogierów o terminie i miejscu urzędowania komisyi, niemniej celem podania go do powszechnej wiadomości.

O ile stosunki miejscowe dozwalają przedstawienia ogierów bez szczególnych trudności i bez znacznej straty czasu, ustanowioną być może jedna komisya dla kilku powiatów.

§. 4. Komisya do licencyonowania, w której skład nie wchodzi zastępca władzy politycznej, składa się oprócz zastępcy rządowego zakładu stadników, z trzech znawców a ewentualnie jednego konowała. (§. 3. ustawy z dnia 8. grudnia 1881.)

W razie powołania konowała, tenże nie będzie uważany za członka komisyi, a zadaniem jego będzie jedynie wypowiedzieć zdanie swoje o stanie zdrowia przedstawionego komisyi ogiera.

Na wypadek opróżnienia miejsca jednego lub kilku członków komisyi w czasie, na który komisya jest ustanowioną, uzupełni ją Namiestnictwo na resztę tego czasu, w sposób wskazany paragrafem trzecim powołanej ustawy.

Do ważności uchwały potrzebną jest obecność najmniej trzech członków.

Członek komisyi przedstawiający sam ogiera do licencyonowania, wstrzymuje się co do swego ogiera od głosowania.

§. 5. Posiadaczowi ogiera, który przez komisyę został uznany za zdatnego do stanowienia (§. 4. ustawy z dnia 8. grudnia 1881), wyda komisya licencyę według formularza A), tym zaś których ogiery uznano za niezdatne, oznajmi powody odmowy ustnie, a na ich żądanie i pisemnie.

§. 6. Z rozpraw komisyi do licencyonowania spisuje się protokół w którym co do każdego przedstawionego ogiera z osobna umieścić należy obok jego dokładnego opisu, także uchwałę komisyi, a w razie gdyby ta ostatnia nie zapadła jednomyślnie, także imienny wynik głosowania.

W razie udzielenia licencyi uwidocznić należy w protokole, na ile lat została wydaną.

§. 7. Protokół ten podpisany przez wszystkich członków komisyi, przedłoży komisya Namiestnictwu, zaś wykaz udzielonych licencyj przeszle właściwej powiatowej Władzy politycznej, która go ogłosi w powiecie i utrzymywać będzie w ciągłej ewidencyi.

§. 8. Posiadacz licencyonowanego ogiera obowiązanym będzie wydać Właścicielowi klaczy, tym ogierem stanowionej, zaraz po pierwszym skoku, dowód czyli kartę stanowienia według formularza B), w której mają być uwidocznione i ewentualne dalsze skoki wraz z ich datami.

Ze względu na postanowienie §. 8. g) ustawy z dnia 16. kwietnia 1873. L. 77. Dz. u. p. o dostarczaniu koni potrzebnych dla wojska stałego i obrony krajowej w razie ich uruchomienia, zaleca się właścicielowi klaczy, by co do ożrebienia się takiej klaczy, stanowionej ogierem licencyonowanym, zażądał potwierdzenia zwierzchności gminnej na karcie stanowienia.

§. 9. Posiadacz licencyonowanego ogiera winien prowadzić rejestr klaczy, stanowionych tym ogierem w peryodzie, na który uzyskał licencyę według formularza C), na dwie ręce. Po upływie peryodu licencyjnego jeden egzemplarz tego rejestru przedłożyć należy wraz z kartą licencyjną politycznej władzy powiatowej, drugi zaś egzemplarz zatrzyma posiadacz ogiera do własnego użytku celem umożliwienia ewentualnego sprawdzania pochodzenia źrebięcia.

Polityczna władza powiatowa prześle przedłożony sobie egzemplarz rejestru wraz z kartą licencyjną Komendzie rządowego zakładu stadników.

§. 10. Polityczna władza krajowa postara się o odpowiedni zapas druków kart i rejestrów stanowienia i wskaże posiadaczom ogierów, gdzie druków tych nabyć mogą za zwrotem kosztów nakładu.

§. 11. Polityczna władza powiatowa czuwać będzie nad tem, by licencyonowany ogier w porze stanowienia raz w miesiąc, a nadto jeżeli licencyę otrzymał na lat dwa lub trzy, także corocznie przed nadejściem tej pory był rewidowany przez weterynarza lub konowała (§. 10. ustawy) i przekona się w sposób właściwy o rzeczywiście odbytej rewizyi i zanotowaniu wyniku tych oględzin w karcie licencyjnej.

Do tych rewizyj używać wolno i weterynarzy lub konowałów wojskowych, jednak tylko za przyzwoleniem i w porozumieniu z właściwemi władzami wojskowemi.

Ponieważ rewizye te nie muszą się odbywać w pewnych dniach każdego miesiąca, przeto mogą być połączone z innemi czynnościami urzędowemi w tej samej miejscowości lub okolicy.

Za sprawowanie tych czynności rewizyjnych otrzymują delegowane do tego przez Starostwo organa ryczałtowe wynagrodzenie pieniężne, o które się Starostwo poprzednio z nimi ułoży.

Odnośna umowa wymaga zatwierdzenia c. k. Namiestnictwa.

§. 12. Jeżeli rewidujący weterynarz lub konował czasowo tylko wzbroni dalszego stanowienia klaczy rewidowanym ogierem, winien natychmiast o tem donieść politycznej władzy powiatowej celem czuwania nad wykonaniem tego zarządzenia.

To samo stać się ma w razie stałego wzbronienia dalszego stanowienia. Jeżeli w tym ostatnim wypadku skonstatowana choroba ogiera podpada pod postanowienia ustawy z dnia

29. lutego 1880. l. 35. Dz. u. p. o zaraźliwych chorobach zwierzęcych, zarządzi polityczna władza powiatowe oprócz tego natychmiastowe odebranie licencyi, ogłosi to odebranie w sposób właściwy i uwiadomi o tem równocześnie komisyę licencyjną.

Jeżeli zaś powołana ustawa z dnia 29. lutego 1880 do zarządzonego stałego wzbronienia stanowienia nie ma zastosowania, rewidujący jednak pomimo to uważa odebranie licencyi za wskazane, w takim wypadku zasięgnąć należy orzeczenia komisyi licencyonowania, zanim ono jednak zapadnie, powstrzymać używanie ogiera do stanowienia.

§. 13. Polityczne władze powiatowe czuwać mają nad ścisłem wykonaniem postanowień ustawy z dnia 8. grudnia 1881 l. 71. Dz. ust. kr., a mianowicie nad tem, aby każdy wypadek jej przekroczenia bezwłocznie według przepisu był traktowany.

Formularz A.

Karta licencyjna.

Podpisana komisya do licencyonowania
udziela
z
powiatu
na przeciąg 18 licencyi do używania swego na odwrotnej stronie niniejszej karty opisanego ogiera do stanowienia cudzych klaczy, rasy w stacyi
dnia 18

Komisya do licencyonowania.

Opis ogiera:

Pochodzenie:
wiek:
miara:
maść:
odmiany:

Ogier był rewidowany:

Dnia	miesiąca	orzeczenie lekarskie	Podpis rewidującego

Formularz B.

Kraj: Rok stanowienia:
Powiat polityczny:

Karta stanowienia.

Licencyonowany ogier prywatny
Pana
stanowił klacz
Pana
w
a mianowicie:
po raz 1szy dnia
„ 2gi „
„ 3ei „
„ 4ty „
dnia 18
posiadacz ogiera
Powyższa klacz miała w miesiącu źrebię
dnia 18
Naczelnik gminy

Formularz C.

Kraj ....

Powiat polityczny ....

Rejestr stanowienia

za rok .... *co do użycia licencyonowanego ogiera prywatnego Pana* ....

Liczba porząd.	Właściciela klaczy				Stanowionej klaczy		Klacz była stanowiona							Stanowiona klacz						Uwaga
	Imię i nazwisko	miejsce zamieszk.			maść, odmiany i rasa	wiek	dnia	raz						pozostała próżna	zrociła	zginęła i z jakiego powodu	miała źrebię			
		powiat	miejscowość	Nr. domu				1.	2.	3.	4.	5.	6.				ogiera	klacz	dnia	

Premiowanie koni.

Rozp. c. k. Nam. z d. 20. sierpnia 1872. l. 35.416.

Pan Minister rolnictwa wydał reskryptem z dnia 29. maja b. r. l. 4.675. następujące postanowienia względem premiowania koni. do których przy premiowaniu tak w tym jak i w następnych latach zastósować się należy, a które za podstawę do wypracowania szczegółowych od roku do roku ułożyć się mających programów premiowania koni służyć mają, z dopuszczeniem jednak takich zmian, jakie przez stosunki chowu koni w poszczególnych krajach koronnych są wymagane, byle tylko takowe ogólnym zasadom niniejszego rozporządzenia się nie sprzeciwiały.

Postanowienia o premiowaniu koni.

1. Oznaczenie koni, za które przyznaną być może nagroda.

Nagrody z funduszów państwa udzielane będą:

A. za klacze źrebne;
B. za młode klacze;
C. za młode ogiery;
D. za ogiery.

Następujące postanowienia mają być w tej mierze zastósowane.

A. Co do klaczy źrebnych.

1. Klaczom źrebnym, zacząwszy od pięcioletnich, bez ograniczenia co do wieku maksymalnego i to tak długo, dopóki są zdrowe, silne i dobrze hodowane, a przytem posiadają przymioty dobrych klaczy do stanowienia przeznaczonych, tudzież udałe źrebię ssące albo w zaprzęgu. Klacze źrebne noryjskiej rasy (z Pinzgau) otrzymać mogą nagrodę już w czwartym roku.

Nagroda może być tylko wtedy przyznaną:

a) jeżeli źrebię pochodzi od ogiera eraryalnego albo prywatnego, posiadającego licencyę, wreszcie od ogiera

należącego do dotyczącego właściciela klaczy; pochodzenie to wykazane być musi w pierwszych dwóch wypadkach legalnemi certyfikatami stanowienia;

b) jeżeli za pomocą wystawionego przez naczelnika gminy, a przez przynależną polityczną władzę zatwierdzonego świadectwa udowodnionem zostanie, że przedstawiona do nagrody klacz była już przed uźrebieniem własnością kompetującego o nagrodę.

Sam fakt, że klacz otrzymała już w ubiegłych latach raz albo kilka razy nagrodę, nie wyklucza jej od dalszej konkurencyi.

B. Co do młodych klaczy:

Młode, to jest 3—4 letnie klacze, mogą tylko wtedy otrzymać nagrodę:

a) jeżeli odstawione zostały z ogierem eraryalnym albo prywatnym, posiadającym licencyę, — a wreszcie z ogierem należącym do właściciela klaczy: warunek ten udowodniony być musi w pierwszych dwóch wypadkach legalnymi certyfikatami stanowienia;

b) jeżeli przynajmniej rok znajdują się w posiadaniu kompetującego o nagrodę, co udowodnić należy świadectwem wystawionem przez naczelnika gminy, a zatwierdzonem przez polityczną Władzę powiatową.

2. Młode klacze, które jako takie otrzymały już raz nagrodę, następnie otrzymać mogą nagrodę tylko jako klacze źrebne, jeżeli mają udałe źrebię ssące, albo w zaprzęgu.

C. Co do młodych ogierów.

1. Jedno- i dwuroczne ogiery pochodzące od ogiera eraryalnego albo od prywatnego posiadającego licencyę. wreszcie od ogiera należącego do właściciela młodego ogiera, otrzymać mogą nagrodę, jeżeli przez właściciela dobrze są hodowane i pozwalają przypuszczać, że się należycie rozwiną, i z czasem staną się dobrymi ogierami do stanowienia.

Pochodzenie od ogiera eraryalnego albo posiadającego licencyę prywatnego ogiera, musi być udowodnione legalnym certyfikatem stanowienia.

2. Młode ogiery, które otrzymały nagrodę w pierwszym roku, otrzymać mogą nagrodę także i w następnym roku jako dwuroczne ogiery.

3. Ogiery, które jako dwuroczne otrzymały nagrody a w następnym roku znowu do nagrody przedstawione zostały, tudzież zupełnie się rozwinęły i znamienite posiadają przymioty, mogą być zakupione przez rząd jako ogiery krajowe, albo mogą otrzymać subwencyę, jeżeli na najbliższy peryod stanowienia otrzymały licencyę,

D. Co do ogierów.

1. Nagrodę otrzymać mogą posiadający licencyę ogiery prywatne, które są dobrze hodowane, zdrowe i silne, a przytem posiadają przymioty dobrych ogierów do stanowienia w ogóle, a mianowicie dla rasy koni w dotyczącym okręgu.

2. Właściciele ogierów ubiegających się o nagrodę, przedłożyć mają komisyi księgę stanowienia prowadzoną według przepisów.

3. Ogier prywatny, który otrzymał już nagrodę, nie jest wykluczony od ubiegania się o nagrodę w następnym roku.

4. Natomiast nie mogą ubiegać się o nagrodę ogiery oddane przez państwo osobom prywatnym za stałą subwencyą, tudzież ogiery prywatne, które otrzymały już od państwa subwencyę.

2. Rozdanie nagród.

1. Rozdawane będą:

a) nagrody państwowe w wysokości 4—5 dukatów.

b) srebrne medale państwowe, które na przedniej stronie przedstawiają popiersie Jego C. K. Apostolskiej Mości, a na stronie odwrotnej mają dewizę: „Za dobry chów i hodowanie koni“ — i

c) pochwalne pisemne uznania, wystawione przez komisyę rozdzielającą nagrody.

2. Obok nagrody pieniężnej udzielony zostanie zawsze także i medal.

Jeżeli nagrody pieniężne nie wystarczą, udzielane będą za konie zasługujące na to tylko medale.

Do każdej nagrody pieniężnej dodany zostanie certyfikat, który zawierać będzie oprócz opisu konia także i powody, dla których otrzymał nagrodę.

W braku nagród pieniężnych i medalów udzielać będzie komisya pisma pochwalne.

3. Jeżeli kto zrzeknie się nagrody pieniężnej, to otrzyma medal i certyfikat, w którym podniesione zostanie to zrzeczenie się nagrody pieniężnej.

4. W krajach, w których istnieją okręgi do stanowienia klaczy, nagrody udzielane będą według tych okręgów, i tylko konie odpowiadające tym okręgom otrzymać mogą nagrody państwowe.

5. Nagrody państwowe otrzymać mogą tylko konie, które na nią istotnie zasłużyły.

6. Gdyby przy rozdzielaniu nagród państwowych pojedyńcze kategorye koni ubiegających się o nagrody (klacze źrebne, młode klacze, ogiery młode i ogiery) a nawet całe okręgi (punkt 4.) nie zasłużyły na nagrodę, w takim razie zarządzić można po dodatkowem umotywowaniu przeniesienia nagród z jednej kategoryi na drugą, albo z jednego okręgu na drugi.

7. Przy rozdzielaniu nagród uwzględnione być mają przedewszystkiem konie, których użyteczność w chowie koni dowodzą udałe źrebięta, i które najwięcej będą mogły polepszyć rasę koni w pewnej okolicy. Wśród równych warunków konie których dobre pochodzenie udowodnionem zostało, mają pierwszeństwo przed końmi, których dobre pochodzenie jest niewiadomem.

8. Podział nagrody pieniężnej na dwa albo więcej koni na nagrodę zasługujących nie jest dozwolony.

9. Każdy właściciel konia, któremu przyznaną została nagroda, zobowiązać się musi przez podpisanie ułożonego według załączonego formularza rewersu, że zatrzyma konia u siebie rok po otrzymaniu nagrody i przedstawi go przy najbliższem rozdawaniu nagród, jeżeli dotąd jeszcze przy życiu zostanie. Wreszcie zobowiązać się musi zwrócić na wypadek niedotrzymania jednego z zrobionych w rewersie przyrzeczeń otrzymaną nagrodę pieniężną. Jeżeli udowodnionem zostanie, że koń premiowany wskutek nieszczęśliwego przypadku albo niepomyślnego rozwoju stał się niezdolnym do chowu, albo wreszcie musiał być skastrowany, to w takim razie właściciel uwolniony zostaje od obowiązku zwrócenia otrzymanej nagrody pieniężnej.

10. Rozdawanie nagród uskutecznione zostanie w krajach, w których istnieją komisye krajowe dla spraw chowu koni, pod kierownictwem prezydenta takiej komisyi przez

członków, których komisya ze swojego grona wydeleguje, a w każdym razie w obecności reprezentanta dotyczącej stadniny państwowej.

W krajach, w których nie istnieją takie komisye krajowe, ustanowioną zostanie komisya dla rozdawania nagród, do której należą:

a) naczelnik dotyczącej politycznej Władzy powiatowej;

b) delegat dotyczącej stadniny państwowej;

c) dwaj mężowie zaufania, wybrani przez dotyczące główne Towarzystwo gospodarskie w kraju istniejące, i

d) c. k. weterynarz krajowy albo c. k. weterynarz stadniny, a ewentualnie dotyczący c. k. weterynarz powiatowy.

W kraju, w którym nie istnieją Towarzystwa gospodarskie, naczelnik dotyczącej politycznej Władzy powiatowej wybiera dwóch mężów zaufania.

11. W krajach, w których istnieją komisye dla spraw chowu koni, oznaczyć mają te komisye, a w innych krajach polityczne Władze krajowe w porozumieniu z dotyczącemi Towarzystwami gospodarskiemi i dotyczącą stadniną państwową:

a) miejsca konkurencyi, w których nastąpić ma rozdawanie nagród, i

b) czas rozdawania nagród.

12. Miejsca konkurencyi i czas rozdawania nagród, tudzież wszystkie postanowienia tego przepisu o premiowaniu, które poznać muszą koniecznie osoby ubiegające się o nagrody, wreszcie wysokość i ilość nagród, które mają być rozdanemi, ogłoszone zostaną przez komisye krajowe, a względnie przez polityczne Władze krajowe corocznie wcześnie w krajowym Dzienniku urzędowym, a nadto wydane być mają odpowiednie zarządzenia, ażeby przepisy te doszły do wiadomości mniejszych hodowców.

13. Nagrody przyznawane będą w powyższej komisyi większością głosów.

W razie równego podziału głosów, rozstrzyga przewodniczący.

14. Przyznane nagrody pieniężne i medale wręczy właścicielom premiowanych koni przewodniczący dotyczącej komisyi w obecności wszystkich jej członków i za pokwitowaniem pisemnem.

Nazwiska właścicieli koni, którym przyznane być mogły tylko pisma pochwalne, odczytane być mają publicznie

w obecności komisyi, a następnie doręczone im zostaną dodatkowo pisma pochwalne.

15. O postępowaniu przy rozdawaniu nagród i rezultatach tej czynności spisany zostanie protokół, na którym podpisać się mają wszyscy członkowie komisyi.

Rezultat rozdawania nagród, tudzież ilość przedstawianych koni, podane zostaną w każdym kraju do wiadomości w ogłoszeniach krajowego dziennika urzędowego.

17. Po ukończeniu premiowania na wszystkich stacyach konkursowych kraju, przedłożyć ma komisya krajowa a w krajach, w których nie istnieją komisye krajowe, komisya ustanowiona do premiowania (punkt 10.) protokoły wraz z rewersami na otrzymane nagrody politycznej władzy krajowej, która zda Ministerstwu rolnictwa sprawę o uskutecznionem rozdaniu nagród, załączając protokoły oryginalne i rewersy na otrzymane nagrody.

18. Komisye krajowe a względnie polityczne władze krajowe przedłożyć mają corocznie do końca stycznia Ministerstwu Rolnictwa do zatwierdzenia wykaz miejsc konkurencyjnych, czas premiowania, ilość i wysokość nagród pieniężnych, tudzież ilość medali, jaką za potrzebną uznają, wreszcie projekt programu.

Wzór A.

Rok 18 ____________

Kraj koronny ____________
Powiat polityczny ____________
Miejsce ____________

Rewers

którym (nazwisko i miejsce zamieszkania) ....
zobowiązuje się należącego do mnie, a przez komisyę (dzień i rok) .... premiowanego konia (kategorya konia, jego opis i pochodzenie).............................
nie sprzedawać przez cały rok od powyżej oznaczonego dnia, lecz podawać go dalej, a względnie zatrzymać u siebie, tudzież w następnym roku przy rozdawaniu nagród państwowych tejże komisyi znowu przedstawić.

Zobowiązuję się zarazem w razie niedotrzymania jednego z powyżej wyrażonych przyrzeczeń, otrzymaną nagrodę .... dukatów w złocie zwrócić komisyi rozdającej nagrody bez wszelkiej pretensyi.

.... (miejsce) dnia 18

(Nazwisko nagrodzonego).

ROZDZIAŁ XII.

Oględziny zwierząt i mięsa.

Rozporządzenie c. k. Namiestnictwa z 28. Czerwca 1888. l. 57594/87, **tyczące się oględzin zwierząt do rzezi lub kłucia przeznaczonych, oraz mięsa z tychże** *wraz z instrukcyą dla oglądaczy bydła rzeźnego i mięsa, wydane w porozumieniu z Wydziałem kraj. na podstawie ustawy o zarazach zwierzęcych z 29. Lutego 1880. (Dz. p. p. Nr. 35). ustawy przemysłowej z 20. Grudnia 1859. (Dz. p. p. Nr. 227.) i noweli z 15. Marca 1883. (Dz. p. p. Nr 39), tudzież ustawy gminnej z 12. Sierpnia 1866. (Dz. u. i r. kraj. Nr. 19.)*

§. 1. Bydło rzeźne, to jest: woły, krowy, buhaje i jałownik, ma być przed rzezią i po tejże poddane oględzinom bez względu na miejsce, w którem, oraz cel, na jaki rzeź się odbywa; zwierzęta zaś zabijane kłuciem, t. j. cielęta, świnie, owce, kozy, w takim razie, jeżeli mięso ma być sprzedane lub wywiezione, albo jeżeli bicie odbywa się w rzeźniach publicznych lub prywatnych.

Sposób rzezi lub kłucia zwierząt.

§. 2. W myśl rozporządzenia ministeryalnego z dnia 15. Lutego 1855. roku (Dz. p. p. Nr. 31.)

wzbraniającego dręczenia zwierząt, odbywać się ma rzeź czyli zabicie zwierzęcia w celu uzyskania mięsa do spożycia przydatnego, a względnie kłucie tegoż, w sposób dla zwierzęcia najmniej bolesny i męczący, przyczem baczyć należy, by niemal wszystka krew ze zwierzęcia spłynęła.

Miejsca rzezi lub kłucia zwierząt.

§. 3. Rzeź a względnie kłucie zwierząt w §. 1. wymienionych, może się odbywać:

a) w publicznych rzeźniach gminnych lub utrzymywanych sposobem zarobkowym tak przez stowarzyszenia jak i przez pojedyńczych przemysłowców w godzinach wyznaczonych przez reprezentacyę gminną:

d) w iokalnościach osób prywatnych (tj. nie trudniących się przemysłem, §. 6).

Publiczne rzeźnie gminne lub utrzymywane sposobem zarobkowym.

§ 4. Gminy, jakoteż i stowarzyszenia przemysłowców mogą urządzić rzeźnie, przeznaczone wyłącznie na rzeź bydła rzeźnego (wołów, krów, jałówek i buhajów), albo tylko zwierząt zabijanych kłuciem (cieląt, świń, owiec i kóz), albo też wspólnie dla pierwszych i drugich.

W miejscowościach, w których już istnieją lub zostaną urządzone przez gminę lub stowarzy-

szenia przemysłowe publiczne rzeźnie dostatecznych rozmiarów, może władza krajowa na wniosek reprezentacyi gminnej zakazać dalszego używania istniejących lub zakładania nowych rzeźni prywatnych i w takim razie musi rzeź względnie kłucie zwierząt odbywać się li tylko w rzeźniach publicznych.

Wyjątek stanowi rzeź z konieczności (§. 21).

Prywatne rzeźnie przemysłowców.

§. 6. Przemysłowcy trudniący się wyrąbem mięsa albo sporządzaniem wyrobów mięsnych, przedewszystkiem więc rzeźnicy i masarze, mają w miejscowościach, w których nie ma publicznych rzeźni gminnych lub rzeźni stowarzyszeń przemysłowych, wedle §. 4. urządzić prywatne rzeźnie do bicia lub kłucia zwierząt.

Rzeź w lokalach prywatnych.

§. 6. Osoby prywatne, t. j. nie trudniące się w sposób zarobkowy wyrębem mięsa lub sporządzaniem wyrobów mięsnych, mogą w miejscowościach, w których nie ma rzeźni publicznych, poddawać rzezi zwierzęta tylko w miejscu i w porze dnia, oznaczonych przez reprezentacyę gminną.

Oględziny zwierząt, w §. 1. wymienionych.

§. 7. Oględziny zwierząt, w §. 1. wymienionych, wykonuje oglądacz, który ma obowiązek zba-

dać zwierzę przed zabiciem (oględziny zewnętrzne), wnętrzności zwierzęcia (oględziny wewnętrzne) i mięso po rzezi, i orzec, czy takowe jest do spożycia przydatne.

Sprzedaż mięsa, pochodzącego ze zwierząt przez oglądacza nie zbadanych, lub uznanego przez tegoż jako niezdrowe i nieprzydatne do spożycia, oraz sprzedaż wyrobów z takiego mięsa jest wzbronioną.

Oglądacz bydła rzeźnego i zwierząt w rzeźniach kłuciem zabijanych.

§. 8. Każda gmina wybiera oglądacza zwierząt wymienionych w §. 1. oraz tegoż zastępcę.

Gminy większe mogą według potrzeby wybrać kilku oglądaczy i tychże zastępców, przydzielając im czynności w oznaczonym okręgu miejscowości.

Oglądaczami mogą być:

1. W publicznych rzeźniach gminnych lub stowarzyszeniach przemysłowych, jakoteż i w większych rzeźniach, będących prywatną własnością przemysłowców, tylko weterynarze upoważnieni do wykonywania praktyki (§. 12. ustawy o zarazach bydlęcych).

2. W mniejszych rzeźniach, tak jak i w gminach nie posiadających rzeźni, weterynarze dyplomowani, w obrębie gminy zamieszkali, a w braku

tychże doktorzy medycyny, chirurdzy, konowali lub inni znawcy. Ci ostatni muszą się wykazać przed zwierzchnością gminną świadectwem c. k. weterynarza powiatowego lub tegoż zastępcy, iż są obznajomieni :

a) z odpowiedniemi ustawami, przepisami i instrukcyami ;

b) z oznakami zdrowia i chorób zwierząt, tak za życia tychże, jak i po zabiciu, i

c) z oznakami mięsa do spożycia przydatnego.

Zresztą powinni oni być znani w gminie z sumienności i prawości charakteru i mają umieć czytać i pisać.

Oglądaczami lub zastępcami tychże nie mogą być mianowani rzeźnicy, masarze i wszyscy ci, którzy się trudnią wyrębem i sprzedażą mięsa lub wyrobami z tegoż.

Mianowania oglądaczów i ich zastępców, oraz tychże wynagrodzenie.

§. 9. Naczelnik gminy wydaje oglądaczowi i tegoż zastępcy nominacyę po uskutecznionym wyborze ze strony rady gminnej i potwierdzeniu c. k. Starostwa w porozumieniu z Wydziałem rady powiatowej (względnie c. k. Namiestnictwa i Wydziału krajowego).

Uchwałę rady gminnej co do wyboru oglądacza i tegoż zastępcy przedkłada naczelnik gminy

c. k. Starostwu i Wydziałowi Rady powiatowej, podając szczegóły tyczące się osób wybranych; w gminach posiadających własne statuta, c. k. Namiestnictwu i Wydziałowi krajowemu.

W miastach stołecznych Lwowie i Krakowie ustanawia Rada miejska oglądacza i tegoż zastępcę, a Prezydent miasta odbiera od nich przyrzeczenia.

C. k. Starostwo, a względnie c. k. Namiestnictwo może z własnej inicyatywy lub na wniosek Wydziału powiatowego, a względnie Wydziału krajowego, w pierwszym jednak wypadku w porozumieniu z Wydziałem powiatowym, a względnie z Wydziałem krajowym wyboru nie potwierdzić i zawezwać gminę do ponownego wyboru.

Po potwierdzeniu wyboru oglądacza i tegoż zastępcy, naczelnik gminy odbiera od nich przyrzeczenie sumiennego wypełniania obowiązków i stosowania się do odpowiednich ustaw, przepisów i instrukcyj, wręczy im po jednym egzemplarzu niniejszego rozporządzenia wraz z pouczeniem, druki protokołu oględzin i certyfikatów na wywóz mięsa a względnie i przyrządów do plombowania mięsa.

Oglądacz i tegoż zastępca otrzymują bezpośrednio z kasy gminnej wynagrodzenie za swą czynność według umowy zawartej między nimi a gminą, jeżeli zaś ma prawo pobierać od właści-

cieli zwierząt za oględziny odpowiednią taksę (paragraf 28).

Prawa i obowiązki oglądaczy i ich zastępców.

§. 10. Oglądacze i tychże zastępcy są funkcyonaryuszami gminy i jako tacy podlegają kontroli i nadzorowi reprezentacyi gminnej. Mają oni ściśle stosować się do przepisów ustawy o zarazach zwierzęcych i księgosuszu z dnia 29. Lutego 1880. (Dz. p. p. Nr. 35. i 37.) i odnośnych rozporządzeń ministeryalnych z dnia 12. kwietnia 1880 (Dz. p. p. Nr. 36. i 38.) oraz do przepisów niniejszego rozporządzenia.

Oglądaczom lub ich zastępcom nie wolno od stron żądać lub pobierać żadnej zapłaty za ich obowiązkową czynność.

Oni wyłącznie mają prawo i obowiązek wykonywać w miejscowości, dla której zostali mianowani, oględziny w §. 1. wymienionych zwierząt, w każdym czasie zwiedzać rzeźnie publiczne i prywatne w tejże miejscowości się znajdujące, i sami albo wspólnie z naczelnikiem gminy (przełożonym obszaru dworskiego) lub tegoż zastępcą, względnie delegatem, wykonać lub dopilnować wykonania tych zarządzeń, które w myśl niniejszego rozporządzenia do ich zakresu działania należą.

Nadto są obowiązani:

1) czuwać, by w miejscowości ich przeznaczenia nie zarzynano zwierząt bez poprzednich oględzin;

2) mięso do spożycia, jako przydatne przez nich uznane, zaopatrzyć plombą gminną, względnie certyfikatem wywozu;

3) prowadzić protokół oględzin;

4) zniszczyć mięso do spożycia nieprzydatne lub donieść naczelnikowi gminy o tem, iż mięso ma być zniszczone i wspólnie z tymże dopilnować zniszczenia tegoż mięsa;

5) przechowywać pod zamknięciem protokół oględzin, druki certyfikatów mięsa i przyrząd do plombowania tegoż;

6) przeprowadzać rewizyę mięsa, do gminy z innej miejscowości wprowadzonego;

7) poddawać rewizyi mięso i wyroby z tegoż znajdujące się na składach u przedsiębiorców jakoteż u kupców;

8) przestrzegać czystości w lokalach, w których rzeź, wyrąb mięsa i sporządzanie wyrobów mięsnych się odbywa, jakoteż w składach mięsa;

9) uwiadomić bezzwłocznie naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego) o każdym przypadku sprawdzenia choroby zaraźliwej u zwierząt przez nich oglądanych, i o każdym przypadku podejrzenia tych chorób.

Zgłoszenie do oględzin.

§. 11. Chcący poddać zabiciu zwierzę w myśl §. 1. podlegające oględzinom, winien się zgłosić u naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego), podać pochodzenie zwierzęcia, a w przypadkach przewidzianych w §§. 8. i 9. ustawy o zarazach i księgosuszu, przedłożyć paszport odpowiedny i złożyć w kasie gminnej za pokwitowaniem taksę należną. Kwit ten, w którym ma być miejsce pochodzenia zwierzęcia podane, wręczy właściciel oglądaczowi.

Oględziny w rzeźniach zwierząt

do bicia lub kłucia przeznaczonych.

Badanie stanu zdrowia zwierzęcia przed rzezią, względnie kłuciem (oględziny zewnętrzne).

§. 12. Zwierzęta, mające być bite w rzeźniach, zbada dokładnie oglądacz tuż przed wpuszczeniem ich do rzeźni i wpuści do rzeźni tylko te, które są zupełnie zdrowe, albo których mięso pomimo choroby zwierzęcia, może być do spożycia przydatne.

Do rzeźni wprowadzonych zwierząt nie wolno bez zezwolenia oglądacza z niej wyprowadzić, a zarządy gminy mogą zwierzęta, które oglądacz

do rzeżni wpuścić zezwoli, zaopatrzyć piętnem gminnym.

Po wprowadzeniu do rzeźni ma być zwierzę najpóźniej do 48 godzin zabite.

Bezwarunkowe lub warunkowe zezwolenie na zabicie.

§. 13. Oglądacz zezwoli na rzeź i wpuści zwierzę do rzeźni **bezwarunkowo** tylko natenczas, jeżeli ono nie okazuje żadnych objawów chorobowych i jest dobrze odżywione (zobacz pouczenie 1. oznaki zdrowego zwierzęcia).

W przypadkach zaś podejrzenia o chorobę lub sprawdzenia takich chorób, w których mięso jest zazwyczaj do spożycia przydatne, zwróci właściciela uwagę na tę okoliczność, iż po rzezi okazać się może mięso do spożycia nieprzydatnem i wpuści do rzeźni zwierzę tylko natenczas, jeżeli właściciel ryzyko, z rzezi wynikające. na siebie przyjmuje. (Pouczenie II. co do chorób, w których rzeź warunkowo może być dozwolona.)

W pierwszym przypadku ma oglądacz zbadać wnętrzności i mięso po rzezi, w drugim razie ma być obecnym podczas rzezi i sprawiania zwierzęcia.

Wzbronienie rzezi.

§. 14. Oglądacz nie wpuści do rzeźni i wzbroni rzezi :

1) zwierząt chorych na choroby zaraźliwe lub o takowe podejrzanych;

2) zwierząt chorych na te choroby, które zazwyczaj lub zawsze czynią mięso nieprzydatne do spożycia, (pouczenie III.);

3) zwierząt wychudłych (czy to wskutek starości, złego odżywiania, lub nadmiaru pracy) w tym stopniu, iż mięso z nich nie może być przydatne do spożycia.

4) zwierząt ciężarnych w ostatnich miesiącach ciąży, z wyjątkiem rzezi z konieczności (paragraf 21);

5) zwierząt pokąsanych przez inne wściekłe;

6) cieląt niedojrzałych (pouczenie IV).

Zabicie zwierząt, które do rzezi nie mogą być przypuszczone, a które mają być z innych powodów zniszczone, nie powinno się odbywać w rzeźni lecz na ścierwisku gminnem.

Rzeź zwierząt, dotkniętych chorobą zaraźliwą lub o takową podejrzanych, może się odbyć w rzeźni li tylko na polecenie właściwej władzy politycznej, która co należy zarządzi.

Badania wnętrzności zwierzęcia po rzezi (oględziny wewnętrzne) i mięsa.

§. 15. Oglądacz ma jak najdokładniej zbadać wnętrzności zwierzęcia w celu sprawdzenia:

1) czy zwierzę, które przed rzezią nie okazywało żadnych objawów chorobowych, było w rzeczywistości zdrowe;

2) czy stan wnętrzności zwierzęcia usunął podejrzenie choroby przed rzezią wypowiedziane, a w końcu:

3) czy zmiany chorobowe, znajdujące się w narządach wewnętrznych, są tego rodzaju lub w tym stopniu, iż dozwalają a względnie wykluczają przydatność mięsa do spożycia.

Również zbada oglądacz jak najdokładniej mięso zwierzęcia zabitego, czy takowe, pomimo iż pochodzi ze zwierzęcia zdrowego, jest do spożycia przydatne.

Oględziny wnętrzności i mięsa u zwierząt bitych według rytuału mojżeszowego, ma oglądacz wykonać wspólnie z szechterem.

Pozwolenie lub wzbronienie sprzedaży mięsa lub użycia tegoż do wyrobów mięsnych.

§. 16. Oglądacz udzieli pozwolenia na sprzedaż mięsa lub na użycie tegoż do wyrobów mięsnych natenczas, jeżeli mięso okaże wszelkie znamiona przydatności do spożycia i pochodzi ze zwierząt, które przy zewnętrznych i wewnętrznych oględzinach okazały się zdrowe lub dotknięte takiemi chorobami, które nie czynią mięsa do spożycia nieprzydatnem. (Pouczenie 5. znamiona mięsa zdrowego).

Oglądacz zaś wzbroni sprzedaży mięsa lub użycie tegoż do wyrobów mięsnych:

1) jeżeli mięso jest do spożycia nieprzydatnem, pomimo iż zwierzę przy zewnętrznych i wewnętrznych oględzinach nie okazywało żadnych zmian chorobowych (pouczenie szóste, zmiany chorobowe mięsa, wykluczające tegoż zdatność do spożycia);

2) jeżeli jest do spożycia nieprzydatne z powodu sprawdzenia znaczniejszego stopnia tych chorób, które zazwyczaj nie wykluczają przydatności mięsa do spożycia);

3) jeżeli wewnętrzne badanie wznieciło podejrzenie lub wykazało taką chorobę, która wyklucza bezwarunkowo przydatność mięsa do spożycia, pomimo iż zwierzęcia przy zewnętrznem badaniu nie uznano za chore.

Zniszczenie mięsa do spożycia niezdatnego. Użycie niektórych części do celów przemysłowych.

§. 17. Mięso z jakichkolwiek przyczyn uznane za niezdatne do spożycia, ma być zniszczone.

Oglądacz dokona pod swym dozorem bezzwłocznie zniszczenia takiego mięsa natenczas, jeżeli właściciel na to się zgodzi, zaś odda takowe naczelnikowi gminy lub tegoż zastępcy, jeżeli właściciel chce wnieść przedstawienie przeciw orzeczeniu oglądacza.

W tym przypadku jest odbierający mięso obowiązany przechować je w ten sposób, by nie mogło być wymieniane lub wyniesione, oraz by nie uległo zepsuciu.

Inne części zwierzęcia, jak skóra, tłuszcz, rogi, racice, jelita i t. p., których użycie do spożycia lub do celów przemysłowych jest dozwolone, może oglądacz właścicielowi do użytku wydać, w przeciwnym razie ma zniszczenie takowych zarządzić i dopilnować.

Zaopatrzenie mięsa do spożycia zdatnego plombą gminną.

§. 18. Mięso, które oglądacz uzna jako przydatne do spożycia, ma on zaopatrzyć plombą gminną.

Plomba ma być na każdej części rozćwiartowanego zwierzęcia. lub na całem zwierzęciu, w ten sposób obok większej kości lub przy grubszem ścięgnie umocowaną, by pomimo oddzielenia większej części mięsa, takowa mogła zostać przy głównym kawałku nienaruszoną.

Wydanie certyfikatu dla wywozu mięsa i prowadzenie protokołu oględzin.

§. 19. W razie wywozu mięsa po za miejscowość rzezi, ma oglądacz dla części przeznaczonych do wywozu (ćwiartek, połówek lub całych

zwierząt) wydawać certyfikat uprawniający do wywozu. (Wzór A.)

Oprócz tego ma oglądacz (według wzoru B) prowadzić protokół oględzin, w którym winien zapisać każde zwierzę do rzeźni wpuszczone, wypełniając dokładnie wszystkie rubryki tegoż protokołu po dokonanej rzezi.

Tak blankiety certyfikatów, jakoteż i druki do protokołów oględzin bydła, otrzyma oglądacz od przełożonego gminy i zaopatrzy bieżącemi liczbami. Kartek z tych zeszytów nie wolno mu wyrywać.

Oględziny zwierząt i mięsa w miejscowościach, nieposiadających rzeźnie.

§. 20. W gminach, w których nie ma rzeźni, ani publicznych, ani prywatnych, rzeź ma się odbywać w miejscu i w godzinach przez zwierzchność gminy oznaczonych; oględziny zwierząt, w myśl §. 1. tymże podlegających, mają być przedsięwzięte bezpośrednio przed zabiciem, a oglądacz obowiązany jest być obecnym podczas zabicia i sprawiania zwierzęcia.

Zwierzęta rzeźne wprowadzone do gminy w ostatnich dziesięciu dniach, wolno zarzynać tylko za osobnem pozwoleniem przełożonego gminy, który ma jak najdokładniej zbadać pochodzenie zwierzęcia.

Jeżeli mięso ma być w miejscu przez właściciela i jego domowników spożyte, udzieli oglądacz ustnego pozwolenia do spożycia; wyda zaś certyfikat według wzoru A., jeżeli to mięso ma być w miejscu sprzedane, lub w miejscowości w celu sprzedaży wywiezione.

W gminach leżących w pasie pogranicznym ma oglądacz przełożonego gminy uwiadomić o każdym przypadku rzezi dokonanej.

Jakkolwiek oglądacz w miejscowościach nie posiadających rzeźni nie jest obowiązany prowadzić protokołu oględzin według wzoru B., to pomimo tego ma on utrzymywać spis bydła w gminie zamkniętego.

Oględziny zwierząt i mięsa z tychże w razie rzezi z konieczności.

§. 21. Rzeź z konieczności, czyli dorzynanie zwierząt, może być dokonanem w tych wypadkach, w których mięso stałoby się nieprzydatnem do spożycia, gdyby zwierzęcia natychmiast nie zabito, a przeto:

1) w przypadkach znaczniejszego skaleczenia;

2) złamania kości;

3) wzdęcia szybkiego:

4) grożącego udławienia lub uduszenia n. p. przez połknięcie buraka, ziemniaka, kości itp., lub uduszenie sznurem;

5) trudność porodu;

6) wynicowanie lub wypadnięcie macicy.

Rzeź z konieczności może się odbyć i w lokalach prywatnych i to według pory roku w 6—12 godzin po powstaniu przyczyny znaglającej rzeź.

W takich razach oglądacz ma dokonać oględzin i postąpić według §§. 1, 14, 15, 16, 17, 18, 19. niniejszego rozporządzenia, może atoli dokonać oględzin przed zgłoszeniem rzezi i złożeniem taksy za oględziny; w razie wywozu mięsa ma jednak na certyfikacie uwidocznić, iż mięso pochodzi z zwierzęcia, zabitego z konieczności.

W przypadkach rzezi, z konieczności dokonanej, bez oględzin zewnętrznych (t. j. za życia zwierzęcia), nie może być mięso ani sprzedane ani wywiezione.

Zabicie zwierząt w przypadkach powyżej podanych w okresie późniejszym t. j. później jak według pory roku w 6—12 godzin po wypadku rzeź znaglającym, lub zabicie zwierząt w stanie chorobowym (wskutek chorób wewnętrznych), nie może być uważane za rzeź z konieczności.

Jeżeli zwierzęta takie mają być zabite w celu spożycia mięsa, natenczas oględzin, i to przynajmniej wewnętrznych, musi dokonać uprawniony weterynarz lub lekarz rządowy.

Sprawozdanie chorób zaraźliwych.

§. 22. W każdym przypadku sprawdzenia lub podejrzenia chorób zaraźliwych u zwierząt mających być zabitemi czy to w rzeźniach, czy w lokalach prywatnych, lub u zwierząt już zabitych, ma oglądacz bezwłocznie o tem zawiadomić naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego) i ma co nanależy zarządzić, by aż do objęcia przez tegoż, zwierzę żywe a względnie trzewy i mięso nie zostały usunięte.

Oględziny ponowne mięsa z innej miejscowości wprowadzonego.

§. 23. Mięso zaopatrzone jedynie certyfikatem uprawniającym do wywozu (nie plombowane) wprowadzone w celu sprzedaży do innej miejscowości, ma być tamże przez miejscowego oglądacza przed umieszczeniem w lokalu sprzedaży ponownie oglądane.

Oglądacz zaopatrzy mięso do spożycia przydatne plombą miejscową, wzbroni zaś sprzedaży i zarządzi zniszczenie mięsa, jeżeli uzna takowe za nieprzydatne do spożycia, czy to z przyczyny, iż pochodzi z chorego zwierzęcia, czy to z powodu, iż zostało podczas przewozu zanieczyszczone lub uległo zepsuciu.

Mięso zaopatrzone certyfikatem komisyi pomorowej, pochodzące przeto ze zwierząt zabitych

z powodu podejrzenia o zaraźliwą chorobę, a przez komisyę za zdrowe uznane i po za miejscowość rzezi do sprzedaży przesłane, ma oglądacz również zbadać i oznaczyć, czy ono jest jeszcze przydatne do spożycia; w razie twierdzącym zaopatrzy je plombą gminną, w przeciwnym zaś razie zarządzi zniszczenie takiego mięsa.

Sprzedaż mięsa w jatkach rzeźników miejscowych i pozamiejscowych, i oznaczenie mięsa godnego wyrębu (bankwürdig).

§. 24 W jatkach rzeźników miejscowych wolno przechowywać i sprzedawać mięso, pochodzące ze zwierząt bitych w miejscowych rzeźniach i plombą tej gminy oznaczone, lub mięso z innej miejscowości wprowadzone, jeżeli jest zaopatrzone plombą miejscowości rzezi (§. 18.), lub sprzedaży (§. 23.), oraz certyfikatem, uprawniającym do wywozu mięsa. (§. 19.)

Gmina może sprzedaż mięsa sprowadzonego z innej miejscowości u rzeźników miejscowych poddać pewnym ograniczeniom.

Rzeźnikom pozamiejscowym, t. j. takim, których rzeźnie po za miejscowością sprzedaży mięsa się znajdują, może gmina pozwolić przechowywać i sprzedawać w jej obrębie mięso wprowadzone, i tymże na ten cel przeznaczyć wyłącznie pewne

miejsca, tj. lokale, w których ma być pochodzenie mięsa dla kupujących uwidocznione.

Również może każda sprzedaż mięsa, które oglądacz uzna wprawdzie za przydatne do spożycia jednakowoż nie uznając je jako tak zwane godne wyrębu (bankwürdig) u rzeźników miejscowych, poddać pewnym ograniczeniom, mianowicie może polecić, by takie mięso w mniejszej wartości było w jatkach wyraźnie oznaczone jako mięso 2go tj. pośledniejszego gatunku.

Jako mięso niegodne wyrębu, należy uważać:

1. mięso ze zwierząt niedostatecznie odżywionych;

2. ze zwierząt chorych, których mięso wprawdzie jest do spożycia przydatne, lecz mniej pożywne;

3. z zwierząt, zabitych z konieczności;

4. z cieląt, niedostatecznie dojrzałych;

5. z innych miejscowości wprowadzone;

6. w ogóle to, którego oglądacz nie uzna z uzasadnionych powodów za godne wyrębu.

Dozorowanie rzeźni.

§. 25. Oglądacz i tegoż zastępca jest obowiązany przestrzegać, by tak w rzeźniach, jakoteż i w lokalach prywatnych, w których rzeź się odbyła, po każdej rzezi nietylko podłoga, lecz i wszystkie do rzezi użyte przyrządy były należycie

oczyszczone, aby krew była spłukaną i w taki sposób odprowadzoną, by przez gnicie nie zanieczyszczała powietrza lub sąsiednich gruntów, i by nawóz pochodzący z żołądka i jelit, był umieszczany w odpowiednych zbiornikach, które od czasu do czasu mają być wypróżniane i oczyszczone.

W razie sprawdzenia choroby zaraźliwej lub podejrzenia o takową, ma tenże lokal, w którym zwierzę było umieszczone, jakoteż i wszystkie sprzęty, z którymi ono było w styczności, poddać dokładnej desinfekcyi, przyczem środków desinfekcyjnych ma dostarczyć przemysłowiec względnie właściciel bydła chorego. W razie niezastosowania się tychże do poleceń oglądacza, ma tenże uwiadomić o tem naczelnika gminy (przełożonego obszaru dworskiego) w celu odpowiednego zarządzenia.

Rewizya składów mięsa.

§. 26. Oglądacz, względnie tegoż zastępca, jest dalej obowiązanym przestrzegać, by u wszystkich przemysłowców i kupców, trudniących się sprzedażą mięsa lub wyrobów z tegoż, znajdowało się li tylko mięso odpowiadające przepisom niniejszego rozporządzenia, i by wszystkie wyroby mięsne, jako to: szynki, wędliny, kiełbasy itp., były wyrabiane ze zdrowego mięsa i nie były zepsute.

Wszyscy przemysłowcy i kupcy są obowiązani każdego czasu wpuścić oglądacza lub tegoż

zastępcę do lokalów swego przedsiębiorstwa i tymże okazać cały zapas mięsa i mięsiw.

Oglądacz, lub tegoż zastępca ma bez zapowiedzenia poprzedniego, jak najczęściej, a najmniej raz w tygodniu udawać się do przemysłowców i kupców i przestrzegać:

1) by wszystkie te lokale były urządzone w sposób niedozwalający szybkiego psucia się mięsa;

2) by w jatkach publicznych, na straganach itd., sprzedawano tylko mięso, zaopatrzone plombą, a z innych miejscowości sprowadzone, oprócz plomby, także certyfikatem wywozu mięsa;

3) by przemysłowcy wyrobów mięsnych również do swych wyrobów używali jedynie mięsa plombą zaopatrzonego;

4) mięso z jakichkolwiek przyczyn do spożycia nieprzydatne, ma bezwłocznie oddać naczelnikowi gminy (przełożonemu obszaru dworskiego) i dopilnować zniszczenia takowego;

5) przestrzegać czystości tak w lokalach przemysłowców i kupców, jakoteż i schludności ludzi, którzy wyrębem i sporządzaniem wyrobów mięsnych się zajmują.

Odwołanie się przeciw orzeczeniu oględzin.

§. 27. Przeciw orzeczeniu oglądacza, a mianowicie przeciw temu, iż 1) zwierzę na rzeź prze-

znaczone może być tylko warunkowo zabitem, albo że wcale nie może być do rzezi dopuszczonem (§. 13. i 14.); iż 2) mięso jest do spożycia nieprzydatne (§. 16, i 17.), a względnie 3), źe ono nie jest godne wyrębu (bankwürdig, §. 24.), mogą przemysłowcy lub właściciele bydła odwołać się do naczelnika gminy, który zarządzi na koszt odwołującego się ponowne oględziny przez drugiego znawcę, którym atoli powinien być dyplomowany weterynarz lub lekarz rządowy.

Taksa oględzin.

§. 28. Na pokrycie wydatków, z oględzin zwierząt wynikających, tj. wynagrodzenie oglądacza i tegoż zastępcy, druków protokołu oględzin i certyfikatów, oraz na sprawienie przyrządu do plombowania, ma gmina prawo na podstawie należycie ogłoszonej uchwały Rady gminnej, zatwierdzonej przez Wydział powiatowy, względnie we Lwowie i w Krakowie, na podstawie uchwały Rady miejskiej, pobierać taksę oględzin.

Wysokość taksy może co najwięcej wynosić za oględziny jednej sztuki:

1) bydła rzeźnego (wołów, krów, jałówek i buhaji), po 20 ct.;

2) zwierząt kłuciem zabijanych (cieląt, kóz owiec i świń), po 10 ct.;

3) za oględziny mięsa sprowadzonego do gminy (ćwiartek, połówek lub całych zwierząt), od każdej sztuki po 4 ct.

Rada gminna oznaczy oprócz tego wysokość taryfy na użycie rzeźni publicznej, w gminie się znajdującej, która taryfa jednakże podlega potwierdzeniu władzy politycznej.

Taryfa ta musi być w rzeźni umieszczoną.

Kary.

§. 29. Przekroczenia postanowień niniejszego rozporządzenia o ile nie podpadają pod postanowienia karne ustaw z dnia 20. lutego 1880. (Dz. u. p. Nr. 35. i 37.) i z dnia 24. Maja 1880. (Dz. u. p. Nr. 51.) lub przepisów dyscyplinarnych, tudzież ustawy przemysłowej, karane będą według rozporządzenia ministeryalnego z dnia 30. Września 1857. (Dz. p. p. Nr. 198).

Do przeprowadzenia dochodzeń karnych powołane są polityczne władze powiatowe (§. 2. c. ust. z 30. Kwietnia 1870 Dz. p. p. Nr. 68.).

§. 30. Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie w trzy miesiące po ogłoszeniu w Dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych.

Wzór A.

bież. ....

Certyfikat

la mięsa wywiezionego

....

o ....

L. b. prot. oględzin	Ilość wysłanych kawałków					Dzień i godz. rzezi	Nazwisko właściciela
	bydła	cieląt	owiec, kóz	świń	trzewów		

Certyfikat dla mięsa wywiezionego z miejscowości rzezi.

L. bieżąca ....

Certyfikat wywozu

dla mięsa pochodzącego ze zwierząt

poddanych rzezi w ....

a przeznaczonego do ....

L. prot. oględzin	Dzień i godz. rzezi	Ilość wysłanych kawałków					Nazwisko właściciela	Wynik oględzin wewnętrznych	Potwierdzenie zdrowia mięsa	Uwaga
		bydła	cieląt	owiec, kóz	świń	trzewów				

Oglądacz:

Wzór B.

Protokół oględzin
zwierząt przeznaczonych na rzeź

w rzeźni { *publicznej* .... *Gminy* ....
{ *prywatnej* .... *Powiatu* ....

Liczba bieżąca	Dzień i godzina oględzin zwierzęcych	Nazwisko przemysłowców	Ilość do rzeźni wpuszczonych						Miejsce pochodzenia zwierzęcia (wydanie paszportu)	Dzień i godzina rzezi	Wynik oględzin wewnętrznych	Wynik oględzin mięsa	Ilość sztuk zaopatrzonych certyfikatem wywozu mięsa z gminy i Nr. certyfikatu wywozu	Uwaga
			wołów	krów	buhai	cieląt	owiec, kóz	świń						

Pouczenie I.

Oznaki zwierzęcia zdrowego:

α) U b y d ł a: Postawa i ruchy swobodne, wejrzenie wesołe. Sierść gładka lśniąca, równo do skóry przylegająca; skóra czysta miękka, łatwo w rękę uchwycić się dająca, na szyi nieco pofałdowana, bez żadnych obrzmiałości, guzów ropni, wysepek. Uszy nieco w tył podane, ruchliwe, ogon czysty, niepowalany kałem, ruchliwy, bardzo odporny przy pociąganiu go do góry. Uginanie się krzyża, przy uciskaniu ręką dosyć trudne.

Ciepłota ciała jednostajna, w szczególności przy osadzie rogów, uszów i w dolnych częściach kończyn.

Oko czyste, niezałzawione, błona śluzowa oka jednostajnie różowa i nie pokryta żadnym śluzem lub wypocinami. Otwory nosowe czyste; górna warga (śluzowica) gładka, wilgotna, chłodna, jakoby okryta kroplami rosy.

Błona śluzowa jamy pyskowej różowa, wszędzie nabłonkiem pokryta i śliną lepką powleczona.

Oddychanie swobodne i spokojne, przy lekkich ruchach piersi ścian brzucha na słabiznach bez kaszlu, zadyszania się, bez rozszerzonych nozdrzy i bez nadzwyczajnego ruchu w słabiznach. W porze gorącej lub po utrudniającym a forsownym marszu lub po zgonieniu albo przepędzeniu zwierzęcia, oddech jest przyspieszony lecz nie znamionuje stanu chorobowego.

Przyłożywszy rękę po lewej stronie klatki piersiowej, uczuwa się mierne uderzenie serca.

Brzuch niezapadnięty lecz miernie wypełniony. Organa rodne czyste, bez owrzodzeń, wycieków i pryszczy. Mocz czysty, biało-żółtawy. Kał miękki lecz spoisty, ciemno-zielony, papkowaty, w porze zimowej zazwyczaj tęższy, wolniejszy zaś w porze letniej, co zależy od żywienia paszą suchą lub zieloną. Korona racic bez obrzmień, ran, wrzodów itp.

Bydle leży na dolnej części piersi (mostku) i na dolnej części brzucha z nogami pod piersi założonemi; w tej pozycyi najchętniej przeżuwa.

Za zbliżeniem się obcego człowieka powstaje, podnosząc wpierw tylne nogi, poczem wypręża się i ogląda na osoby otaczające; porusza uszami i ogonem; pokarmu szuka na ziemi lub w żłobie, jeżeli do tegoż jest przyczepione; podaną karmę chętnie spożywa. Pragnienie prawidłowe.

Bydło starsze lub opasowe przy powyższych oznakach zdrowia, jest powolniejsze, jakby ociężałe; bydło młode ruchliwsze, uważniejsze na przedmioty otaczające, przytem więcej lękliwe.

b) U owiec i kóz: Głowa ku górze wzniesiona, spojrzenie wesołe, ruchy swobodne; oczy czyste, niezałzawione, skóra u owiec pokryta wełną, jednostajnie ułożona w runo; przy dotyku tłustawa, a wyrywając kępkę wełny, uczuwa się pewny opór. Barwa skóry blado różowa.

U tych zwierząt nos jest suchy i czysty, oddychanie spokojne, uderzenia serca równe; brzuch nie wydęty. Nogi i racice czyste i nieobrzmiałe. Chęć do jedzenia i picia oraz przeżuwanie normalne. Kał wydzielany bywa w kulkach (bobkach) czarniawych a mocz jasno-blado-żółtawy. Zwierzę schwytane wyrywa się całą siłą; beczy głosem dźwięcznym i pełnym.

c) U świń: Wejrzenie bystre, oko ruchliwe, skóra czysta, bez obrzmiałości na szyi i podgardlu lub na innych częściach. Pysk i język różowy; na ich błonie śluzowej nie ma guziczków, wrzodów, pęcherzyków lub blizn, tych ostatnich szczególniej po obu stronach wędzidełka języka. Błona śluzowa oka różowa.

Szczecina równo ułożona, nader twarda do wyrwania.

Chód swobodny; nogi i racice czyste. Chęć do jadła i napoju normalna. Szukając jedzenia po ziemi, ryje takową silnie i śmiało. Oddychanie jednostajne i spokojne; uderzenie serca równe. Brzuch obwisły nie wzdęty. Kał miękkawy, barwy ciemno-ceglastej. Kwik świń słyszeć się daje wtenczas, gdy się je drażni lub łapie, natenczas kwik ten jest donośny, przeraźliwy, jednak nie ochrypły.

Uwaga. Oględziny zwierząt przeznaczonych na rzeź, należy przedsięwziąć zawsze w dzień i przy świetle dziennem i to wówczas, gdy takowe po przebytej drodze dostatecznie wypoczęły. — Wyjątek od tego dopuszczalny jest tylko przy oględzinach zwierząt w razie rzezi w wypadkach nagłych.

Ukończywszy zewnętrzne oględziny, które systematycznie przeprowadzić należy, wskazanem jest badanie zwierzęcia podczas zadanej mu odpowiedniej karmy i podczas pojenia.

U zwierząt przeżuwających, obecność przeżuwania jest cenną wskazówką ich stanu zdrowia.

Również pożądanem jest badanie zwierzęcia w ruchu, z którego niemniej można wnioskować o stanie zdrowia nietylko organów ruchowych, ale i całego ustroju.

Pouczenie II.

Choroby, w których rzeź warunkowo może być dozwoloną.

Do kategoryi chorób, w których rzeź warunkowo może być dozwoloną, zalicza się:

1) choroby bezgorączkowe;

2) choroby zewnętrzne;

3) choroby pasożytne, i

4) te choroby zaraźliwe, w których zwierzęta niemi dotknięte, w myśl ustawy z dnia 29. lutego 1880 roku i rozporządzenia wykonawczego z dnia 12. kwietnia 1880. (Dz. u. p. nr. 35. i 36.) oraz rozporządzenia Ministeryalnego z dnia 10. kwietnia 1885. (Dz. u. p. Nr. 54.) mogą być oddane na rzeź, przy zachowaniu przepisanych ostrożności.

ad 1. i 2. Co do chorób wymienionych sub 1. i 2, na szczególniejszą uwagę zasługują: zimne ropienie, przepukliny, opadnięcia odbytu, macicy, mocz krwawy, biegunka zwyczajna i krwawa, wzdęcie albo rozdęcie brzucha, perlica u bydła.

ad 3. Do chorób wymienionych sub 3, zalicza się: przedewszystkiem wągry, trychiny u świń, robaki płucne u bydła, owiec i cieląt, motylica, wodna puchlina u owiec, kołowacizna i gzik u owiec.

ad 4. Do chorób wymienionych sub 4, zalicza się: zarazę płucną u bydła, zarazę stadniczą i otręt na częściach płciowych u rogacizny, parchy u owiec i kóz, róża u świń.

ad 1 i 2. Poznaki choroby za życia zwierzęcia dotkniętego chorobami wymienionemi sub 1. i 2, są bardzo łatwe do rozpoznania, sama bowiem ich nazwa wskazuje, gdzie uwidocznione są znamiona chorobowe, atoli perlica u bydła w okresie bezgorączkowym jest trudniejsza do rozpoznania, dlatego w tej chorobie najdokładniejsze badanie powinno być przeprowadzone po zabiciu zwierzęcia. (Patrz niżej).

Zwierzęta dotknięte temi chorobami, jeżeli równocześnie nie gorączkują, a przytem nie są wycieńczone do tego stopnia, iż na nich znajduje się, jak zazwyczaj się mówi, skóra i kości, mogą być oddane na rzeź na ryzyko właściciela. W tych ra-

zach oglądacz ma być obecnym podczas rzezi, i zbadać mięso zabitego zwierzęcia.

Gdy wskutek powyżej wymienionych, lub innych tego rodzaju chorób, okaże się po zabiciu zwierzęcia, że mięso jest blade lub wyblakłe, albo ciemno-czerwone, zwiędłe, łykowate, suche lub oślizłe, nadto, gdy w tkance łącznej znajdują się płynne ociekłości, natenczas mięso takie jest niezdolne do spożycia, ma być w przepisany sposób zniszczone.

Jeżeli mięso w podobnych wypadkach, przedstawia znamiona mięsa zdrowego (patrz pouczenie 5.) a tylko niektóre organa wewnętrzne przedstawiają zmiany chorobowe, oglądacz winien po ich obejrzeniu i sprawdzeniu zmian chorobowych takowe kazać usunąć i zniszczyć w przepisany sposób.

P e r l i c a, g r u ź l i c a i s u c h o t y u bydła jest chorobą trudną do rozpoznania za życia bydlęcia. Główniejsze poznaki są: kaszel, oddech przyspieszony i utrudniony, wychudnienie, gorączka.

Po zabiciu zwierzęcia (na ryzyko właściciela) rozpoznanie tej choroby jest łatwe; jeżeli odżywianie było dobre i choroba daleko nie postąpiła, natenczas na powierzchni płuc, na ścianach klatki piersiowej i na organach jamy brzusznej widać rozrzucone tu i owdzie gruczołki, guziczki barwy szarawej, szaro-żółtej lub czerwono-szarawej, wielkości prosa i większe. Gdy choroba przybrała groźniejsze rozmiary, natenczas w klatce piersiowej i jamie brzusznej czasem znajdują się dość w znacznej ilości ciecz, również narośla i guzy są wielkie i w znacznej ilości rozrzucone. Wielkość narośli dochodzi nieraz do wielkości jaja; są one suche, zawierają treść żółtawą, sérowatą, często masę wapienną. Gruczoły limfatyczne są powiększone i zawierają nieraz treść serowatą.

Mięso ze zwierzęcia, u którego po zabiciu zauważać się dają gruczołki gruźlicze w małej bardzo ilości tu i ówdzie rozrzucone, może być dozwolone do spożycia, jeżeli rozumie się, bydlę za życia było dobrze odżywiane i nie gorączkowało, jeżeli mięso przedstawia oznaki mięsa zdrowego i co najważniejsze, jeżeli gruczoły limfatyczne nie uległy najmniejszej zmianie. Wszelkie organa pokryte gruczołkami, jak płuca, opłucna, otrzewna mają być w przepisany sposób zniszczone.

Gdy po rzezi zwierzęcia okażą się gruczoły w znaczniejszej ilości, nadto gdy gruczoły lymfatyczne, tak piersiowe jak i brzuszne uległy bodaj najmniejszej zmianie, natenczas należy mięso takie, chociażby na pozór przedstawiało znamiona mięsa

zdrowego, zniszczyć bacząc, aby mięso to nie mogło być spożyte przez zwierzęta, jak psy, koty, świnie i inne.

ad 3. Co do chorób pasożytnych, to oprócz wymienionych sub 3. i inne do tej grupy zaliczające się choroby robaczne organów wewnętrznych, jeżeli wyniszczyły zwierzę w wysokim stopniu, spowodować mogą, iż mięso z takiego zwierzęcia będzie niezdolne do spożycia, a przynajmniej uznane za niegodne wyrębu.

W każdym razie wszystkie organa, dotknięte chorobami, powinny być zniszczone.

W ą g r y u ś w i ń spowodowane są obecnością robaczków pęcherzykowatych, zwanych wągrami, które przeważnie gnieżdżą się w mięśniach serca, języka i tkance łącznej międzymięśniowej, jednakowoż i inne mięśnie bywają dotknięte temi pasożytami.

Choroba ta ma bieg powolny i trudną jest do rozpoznania w początkach swego powstania, dlatego też rzeź zwierząt wągrowatych lub podejrzanych o tę chorobę, może być na ryzyko właściciela.

Za życia zwierząt można zauważyć obecność wągrów przez obejrzenie obu stron języka zwierzęcia, tudzież spojówki ocznej, jednakowoż tylko wtenczas, jeżeli wągry znacznie się rozmnożyły. Rzeź świń, u których za życia zauważano znacznie rozwinięte wągry, nie może być dozwolona w rzeźniach i zwierzęta takie powinne być oddane oprawcom do zniszczenia, lub do przemysłowych zakładów, jeżeli takowe się znajdują pod nadzorem gminy. Tłuszcz może być przetopiony pod nadzorem i oddany właścicielowi do użytku przemysłowego.

Mięso wągrowate przedstawia się jakby posypane krupkami które są niczem innem jak pęcherzykami wypełnionemi cieczą przeźroczystą, albo treścią twardą białawą; w tym ostatnim razie pobobne są do pęcherzyków tłuszczowych.

Badanie mikroskopowe wyklucza wszelką wątpliwość i powinno być w podobnych wypadkach zawsze przedsiębrane.

Sprzedaż mięsa, dotkniętego wągrami, jest wzbronioną, a to z uwagi, iż spożycie jego, jeżeli przez niedostateczne ugotowanie lub upieczenie, wągry nie zostaną zniszczone, stwarzają wytworzenie się tasiemca u ludzi.

Po sprawdzeniu wągrów u świń przed lub po rzezi oglądacz ma zawiadomić o tem przełożonego gminy, który zarządzi odpowiednie zniszczenie mięsa.

K o ł o w a c i z n a u o w i e c, spowodowaną jest obecnością wodnicy mózgowej, bywa długotrwałą i w początkach łatwą do poznania.

Owce dotknięte tą chorobą, jeżeli nie są wycieńczone, mogą być oddane na rzeź, atoli oględacz zarządza zniszczenie głowy zwierzęcia; mięso zaś, jeżeli przedstawia znamiona mięsa zdrowego, zaliczy do mięsa niegodnego wyrębu (§. 24. rozporządzenia), zezwalając na sprzedaż w osobnych na ten cel przeznaczonych miejscach.

W podobny sposób należy postąpić, jeżeli po rzezi owiec sprawdzony został g z i k o w c z y, mieszczący się w zatokach czołowych.

M o t y l i c a u b y d ł a, o w i e c, k ó z i ś w i ń, w o d n a p u c h l i n a u o w i e c w początkach choroby jest trudną do rozpoznania, szczególniej u bydła; natomiast owce są powolniejsze i słabsze (uchwycone za tylną nogę stawiają nieznaczny opór), spojówka jest blada lub z odcieniem żółtawym.

Motylica w tem stadyum nie wyklucza mięsa od spożycia dla ludzi, jednakowoż wątroby z motylicami mają być zniszczone.

Jeżeli zaś u bydła, cieląt, owiec i kóz jest znaczne wychudzenie, przyspieszony oddech, u owiec i kóz nadto spojówka oczna żółtawo zabarwiona, nadto gdy zauważy się u tychże wodną puchlinę, czyli wodniste obrzękłości pod szczęką dolną, na brzuchu, nogach i w ogóle w dolnych częściach ciała, natenczas mięso z takich zwierząt należy zniszczyć wraz z wnętrznościami uległymi zmianom chorobowym.

C h o r o b a r o b a c z n a p ł u c najczęściej dotyka owcy i młody jałownik, rzadziej dorosłe bydło i świnie, a znamionuje się obecnością robaków w przewodzie oddechowym długich od 1 do 4 centymetrów, najczęściej w kłębki zwiniętych.

U zwierzęcia zabitego znajdują się zmiany w płucach, tchawicy, oskrzelach i oskrzelikach, które to drogi oddechowe są rozszerzone i wypełnione śluzem, w którym wiją się robaki płucne.

Spożywanie mięsa ze zwierząt dotkniętych tą chorobą zależy od tego, czy było ono dobrze lub źle odżywiane. Mięso ze zwierzęcia, w wyższym stopniu dotkniętego tą chorobą, przytem wychudzonego, należy zniszczyć w sposób nieszkodliwy.

Dozwalając na spożycie mięsa ze zwierząt dobrze odżywionych, należy płuca zniszczyć, jeżeli można ogniem lub spo-

sobem chemicznym w zakładach do tego urządzonych, jeżeli takowe istnieją.

T r y c h i n y u ś w i ń. Ponieważ choroba ta z oznak za życia zwierzęcia nie da się rozpoznać, przeto, pomimo iż spożywanie takiego mięsa bezwzględnie jest zabronione, zezwolić można na rzeź, jednakowoż oględziny mięsa winny być z całą skropulatnością przeprowadzone.

Trychiny u świń są dwojakie: Trychiny jelitowe i trychiny mięśniowe, a stosownie do ich siedziby. Tylko trychiny mięśniowe są szkodliwe dla zdrowia ludzkiego.

Świnie dotknięte tą chorobą za życia nie przedstawiają żadnych wybitnych znamion, któreby wskazywały ślady istnienia tej choroby.

Tylko badanie mięsa pod mikroskopem może wykryć obecność trychin.

Jeżeli takie badanie wskaże, iż mięso zanieczyszczone jest trychinami, należy całą sztukę zniszczyć sposobem chemicznym lub spalić, gdyż tym sposobem zostaną one zniszczone skutecznie.

Słonina i sadło po przetopieniu pod nadzorem zwierzchności gminnej, mogą być użyte do celów przemysłowych.

O sprawdzeniu trychin należy bezwłocznie zawiadomić władzę administracyjną t. j. Starostwo, które zarządzi obserwacyę świń, pochodzących z tego samego chlewu, a w danym razie zaleci mikroskopowe badanie mięsa, względnie zniszczenie w sposób powyższy.

Uwaga. Oglądacz, nie mający pod ręką mikroskopu, przy badaniu mięsa wieprzowego powinien, wykroiwszy bardzo cienkie blaszki mięśni brzusznych i z okolic krtani i rozciągnąwszy do światła badać takowe. Jeżeli trychiny są w wielkiej ilości, natenczas już gołem okiem dojrzy w włóknach mięsnych białe punkciki. Że zaś ten sposób badania nie jest dostateczny i nie może służyć za podstawę do stanowczego orzeczenia o istnieniu trychin, należy zatem obecność tych punkcików uważać za podejrzenie i zażądać zbadania mięsa pod mikroskopem. Badaniu mikroskopowemu poddać należy tylko mięśnie, gdyż słonina ani tłuszcz nie zawierają nigdy trychin.

Badanie mikroskopowe może przeprowadzić weterynarz dyplomowany lub lekarz rządowy; równocześnie jednak zwierzchność gminna miejsca, w której podobny wypadek zachodzi,

prześle najkrótszą drogą odpowiednie części mięsa należycie opakowane i opieczętowane do Dyrekcyi c. k. szkoły weterynaryjnej we Lwowie, w celu dokładnego zbadania mięsa i wydania orzeczenia.

ad 4. Zaraza płucna jest zapaleniem płuc, właściwem bydłu rogatemu. Choroba ta zaczyna się nieznacznie, dopiero po niejakim czasie objawia się krótki suchy kaszel, który następnie staje się coraz częstszym, stłumionym, bolesnym i chrypliwym. przytem towarzyszy przyspieszony i ciężki oddech, zmniejszenie chęci do jadła i zmniejszenie wydzielania mleka u krów. Objawy powyższe są dostateczne do wzniecenia podejrzenia zarazy płucnej.

Powyższe znamiona, którym zazwyczaj nie towarzyszy gorączka, cechują pierwszy okres chorobowy bezgorączkowy.

Gdy zaś po dłuższym czasie przyłączy się gorączka gdy tętno jest przyspieszone, natężone, serce bije nieznacznie lub nader silnie, gdy śluzowica (warga górna) wysycha, przeżuwanie ustaje, oddech co raz cięższym staje się, ściana piersiowa coraz czulszą na ciśnienie, gdy zwierzę staje z wyciągniętą głową, otwartemi nozdrzami, rozkraczonemi przedniemi nogami i oddechając jęczy i stęka, lub gdy kaszle wyrzuca niekiedy masę śluzu lepkiego, natenczas uważa się ten stan choroby za okres drugi gorączkowy czyli ujawiony.

W pierwszym okresie tej zarazy płuca są tylko miejscami w stanie chorobowym, mianowicie są więcej ciemne, nie trzeszczą na przekroju, przekrój przedstawia się żółtawy lub biało-żółto-ciemny jakby marmurkowy; taka część płuc zanurzona w wodzie, tonie.

W drugim okresie znajdują się zazwyczaj w klatce piersiowej wypociny i znaczna ilość płynu. Płuca są ciężkie dosięgające wagi 10 do 20 klgr., twarde, kruche nie zawierają w sobie powietrza, na przekroju marmurkowate tj. białe żółte i ciemne na przemian. Nadto znajdują się nieraz i inne zmiany chorobowe stosownie do stopnia rozwoju tej zarazy.

Gdy zatem przed lub po rzezi oglądacz zauważył powyższe znamiona, które w każdym razie wzniecają podejrzenie o zarazę płucną, ma o tem bezwłocznie donieść przełożonemu gminy, który, podając miejsce pochodzenia bydlęcia, doniesie o tem władzy politycznej powiatowej.

Czy mięso z bydła chorego może być spożyte, zależy od uznania weterynacza, płuca jednakże zwierząt chorych

zabitych, których mięso spożyć dozwolono, jakoteż zwłoki tych, które uznano za niezdatne do spożycia, usunąć należy w sposób nieszkodliwy.

Jeżeli oglądacz nie jest dyplomowanym weterynarzem, powinien w powyższym wypadku, stosownie do przepisów ustawy, powstrzymać się z wydaniem orzeczenia co do zezwolenia spożycia mięsa aż do orzeczenia weterynarza, którego strona ma zawezwać na swój koszt. Gdy strona tego wzbrania się uczynić, ma być mięso zniszczone w pierwszym okresie chorobowym, gdy bydlę jeszcze nie gorączkowało, jest dobrze odżywione, gdy tylko mała część płuc jest zmienioną, a mięso przedstawia wygląd mięsa zdrowego, mięso takie po orzeczeniu weterynarza może być spożywane w miejscowości zapowietrzonej.

Mięso zwierząt, zabitych z powodu podejrzenia o zarazę płucną, które po zabiciu okazały się zdrowemi, może być wywożone z zachowaniem ostrożności wskazanych w §. 28. ust. z dnia 14. Sierpnia 1886, rozporządzenia wykonawczego z dnia 8. Grudnia 1886. Dz. p. p. nr. 171 i 172. Jeżeli na podstawie uznania weterynarza urzędowego, władza administracyjna powiatowa pozwoliła ze stajni miejscowości zamkniętych brać na rzeź rogaciznę całkiem zdrową do innych miejsc, natenczas rzeź w miejscu przeznaczenia odbywać się powinna pod okiem i nadzorem weterynarza. Również jeżeli władza administracyjna powiatowa z powodu niebezpieczeństwa rozniesienia zarazy dozwoliła na rzeź bydła tylko w zagrodzie właściciela, rzeź odbywać się powinna pod okiem weterynarza.

Z a r a z a p y s k o w a i r a c i c o w a poznać się daje przez tworzenie się pęcherzy i wrzodów na błonie śluzowej, pyska i na skórze korony racic, jakoteż szparze racic.

Przy zarazie pyska błona śluzowa okazuje się nabrzmiałą, okrytą śluzem lepkim, ciągnącym się w nitki; na bezzębnym brzegu górnej szczęki, na błonie śluzowej warg i na innych częściach pyska u przeżuwaczów, na ryju świń tworzą się pęcherzyki i pęcherze napełnione płynem, które pękają i zostawiają zaczerwienione ranki.

Przy zarazie racic, ciepłota tychże podwyższa się, czułość na koronie i w szparze racicowej wzrasta, na skórze tych części, mocniej zaczerwienionej, występują podobnie jak u pyska pęcherze, które pękają szybko i pozostawiają ranki. Zwie-

rzęta chodzą sztywnie, często się pokładają i jedynie z trudnością mogą się poruszyć z miejsca. U świń zapalenie rozszerza się od racicy niekiedy aż po nad pęcinę, nie rzadko racice odstają i spadają.

Skoro tylko zwierzę dotknięte powyższą chorobą przyprowadzone zostanie na rzeź, ma oglądacz zawiadomić o tem przełożonego gminy, tenże c. k. Starostwo, podając szczegóły pochodzenia zwierzęcia.

Czy chore zwierzęta mogą być zabijane dla spożycia mięsa, zależy od opinii weterynarza. Gdy będzie dozwolone zabicie zwierząt chorych dla spożycia mięsa, w każdym razie części chorobowo-zmienione usunąć należy i zniszczyć (patrz §. 26. ustawy o chorobach stadnych z 1880 roku Dz. u. p. Nr. 35. i odnośne rozporządzenie wykonawcze z dnia 8. Grudnia 1886. Dz. p. p. Nr. 172).

P a r c h y u o w i e c. Owce dotknięte parchami okazują ciągłe i silne uczucie świerzbienia tarciem, drapaniem i ogryzaniem dotkniętych miejsc, szczególniej gdy w czasie pędu lub biegania zwierzęta się rozgrzały, albo gdy znajdują się w ciepłej stajni, lub wreszcie wystawione są na skwar słoneczny. Przez pocieranie skóry można to uczucie świerzbienia łatwo wywołać, a okazują go zwierzęta poruszaniem warg i głowy i częstem obracaniem tejże.

W tem miejscu skóry, w którem najpierw rozwijają się parchy, a mianowicie na grzbiecie i na łopatkach, znajdujemy guziczki wielkości główki od szpilki lub ziarna prosa, poczem pęcherzyki pokrywają się łuszczem i strupami, z których wełna łatwo się daje oderwać; skóra jest w tych miejscach zgrubiałą i pomarszczoną. Runo okazuje się strzępiastem, wełna tu i ówdzie zlepiona, miejscami wypada zostawiając łyse miejsca, lub też daje się łatwo oderwać. U owiec strzyżonych znajdujemy zwykle na zgrubiałej skórze grube pergaminowe strupy.

W razie dłuższego trwania choroby tworzą się warstwy strupów, zgrubiała i pofałdowana skóra krwawi wskutek częstych okaleczeń przez ocieranie i drapanie, w niektórych zaś miejscach jest zupełnie ogołoconą z wełny. U owiec parszywych z ciemną wełną, można już gołem okiem widzieć świerzbowniki jako poruszające się białe, okrągłe ciałka punkcikowate.

Owce przyprowadzone na rzeź, u których oględziny wykazały, że są dotknięte parchami, powinny być opatrzone upo-

ważnieniem władzy administracyjnej powiatowej, w którem podanem będzie, iż takowe pochodzą z miejsca zapowietrzonego i że według opinii weterynarza zdatne są na rzeź (§. 34. ustawy o chorobach stadnych z roku 1880).

W każdym innym razie, gdy oglądacz stwierdzi parchy u owiec, ma o tem zawiadomić zwierzchność gminną. Gdy owce nie są wychudzone i po ich zabiciu okaże się, że są zdrowe, wtenczas można zezwolić na spożycie z nich mięsa. W przeciwnym razie, t. j. gdy skóra z nich jest bardzo zgrubniała, a przytem zauważyć można ogólne wyniszczenie, natenczas nie mogą być dopuszczone do rzezi, lecz mają być zabite na ścierwisku.

Owce, u których skóra na krótki czas przed oddaniem na rzeź, smarowaną była w celach leczniczych mazidłem zawierającem w sobie przetwory rtęciowe lub inne trujące leki, nie mogą być dopuszczone na rzeź, chociażby ich stan odżywienia na to pozwalał.

Otręt na częściach płciowych u rogacizny. Objawy tej choroby okazują się na sromie w postaci pęcherzyków wielkości soczewicy lub grochu, wypełnionych jasną cieczą. Pęcherzyki te pękają wkrótce, przekształcają się w powierzchowne wrzodziki, wydzielają ciecz żółtawą lepką, pokrywają się cienkim brunatnym strupem, pod którym odrasta naskórek. W przypadkach więcej rozwiniętej choroby, gdy pęcherzyki są więcej usadowione, tworzą się głębsze i większe powierzchnie wrzodziejące, po których zagojeniu pozostają przez pewien czas białe plamy. Części płciowe zewnętrzne a często też i międzykroczne są ciastowato obrzmiałe, a z pochwy spływa mniej lub więcej obfita ciecz śluzowa lub do ropy podobna. U samców występują te pęcherze w różnych miejscach prącia, toż samo tworzy się ciastowate obrzmienie na puzdrze.

Jeżeli ogólny stan zdrowia zwierzęcia nie jest zmienionym, rzeź jego może być dozwoloną, oglądacz atoli obowiązanym jest być obecnym przy rozbieraniu zwierzęcia po zabiciu i jeżeli mięso okaże się zdrowem, ma dozwolić sprzedaży takowego.

O stwierdzeniu tej choroby, oglądacz winien uwiadomić przełożonego gminy.

Pouczenie III.

Choroby, które zawsze czynią mięso nieprzydatne do spożycia, są następujące:

1. wszystkie choroby gorączkowe;
2. księgosusz;
3. choroby wąglikowe we wszystkich odmianach;
4. wścieklizna;
5. ospa owcza:
6. trychiny u świń;
7, wągry u świń;

Znamiona chorób sub 2, 3, 4 i 5, opisane są w dodatku do ustawy z dnia 29. Lutego 1880 w załączniku. Nauka o objawach towarzyszących chorobom zaraźliwym zwierząt, wymienionych w §. 1. tejże ustawy, jakoteż księgosuszowi (Załącznik III. pomienionej ustawy). Znamiona chorób sub 6. i 7. podano w „pouczeniu 2giem“ instrukcyi niniejszej.

Co do chorób gorączkowych, to tutaj zaliczają się wszystkie choroby, których ciepłota wewnętrzna podniesioną jest wyżej normalnej.

Pouczenie IV.

Opis cieląt zdatnych do rzezi, cielęta dojrzałe.

Tylko takie cielęta uznaje się za dojrzałe, które przedstawiają następujące znamiona:

1) zęby przednie mleczne muszą być już wszystkie wykłute, obok siebie w jednym szeregu ułożone, a nie jedne przed drugiemi ustawione.

Dziąsło nie ma być mocno zaczerwienione, miękkie i soczyste, lecz musi być zbite i blade i zęby otaczać w kształcie wału.

2. Pępek ma być po zupełnem opadnięciu pępowiny już zabliźnionym i pokryty strupkiem.

Poznaki mięsa cieląt dojrzałych są następujące:

Mięso zabitych cieląt nie ma być galaretowate zanadto, wodniste lub ślizawce, lecz już stężałe i okazywać dokładne włókna; tkanka łączna podskórna i międzymięśniowa nie powinna ślizić się i być bez tłuszczu, lecz ma być zbitą i włóknistą i białym jędrnym tłuszczem poprzerastałą.

W jamie brzusznej powinna znajdować się w kreskach a mianowicie naokoło nerek tkanka tłuszczowa w znaczniejszej ilości.

Cielęcina nie przedstawiająca powyższych znamion, winna być zaliczoną do kategoryi mięsa niegodnego wyrębu, o którym mowa w §. 24. instrukcyi.

Pouczenie V.

Mięso zdrowe przedstawia zawsze sobie właściwy kolor, zapach, spoistość i jędrność.

Kolor mięsa jest zawsze czerwony, ciemno- lub jasno-różowy, lub jasno-ceglasto-różowy, a to stosownie do wieku, rodzaju i sposobu tuczenia zwierzęcia.

Mięso z byka jest miedziano-czerwono-różowe;
z wołu ciemno-czerwono-różowe;
z krowy ceglasto-różowe;
z cieląt, baranów i owiec blado różowe;

Mięso zwierząt tuczonych jest tłuszczem poprzerastałe, co na przekroju bardzo się uwidocznia.

Kolor tłuszczu jest biały ze słabym odcieniem żółtawym.

Zapach mięsa zdrowego jest przyjemny, właściwy gatunkowi mięsa, nie powinien on być nigdy odrażającym.

Spoistość mięsa nie powinna być wyraźną; za naciśnięciem palca powstały dołek wypełnia się zaraz po usunięciu ciśnienia.

Tłuszcz powinien być również tęgi i spoisty.

Mięso przydatne do spożycia pod względem jego przymiotów, rozróżnia się na:

1. mięso tak zwane godne wyrębu;
2. mięso niegodne wyrębu.

Do mięsa godnego wyrębu zalicza się przedewszystkiem mięso ze zwierząt tucznych, bitych w sposób prawidłowy w rzeźniach i jeżeli zwierzęta badane za życia i po rzezi nie przedstawiają żadnych zmian chorobowych.

Prawidłowy sposób rzezi polega na tem, aby:

1. wszystka krew ze zwierzęcia odpłynęła;
2. aby przed wyjęciem żołądków otwory przewodu pokarmowego były podwiązane:
3. aby macica u krów była badaną, a w razie znalezienia płodu i innych zawartości takowa ostrożnie wyciętą i zniszczoną;

4. aby mięso zwierząt po rzezi nie było nadymane powietrzem ani za pomocą ust, ani za pomocą osobnych do tego przyrządów;

5. aby mięso przedstawiało wszystkie znamiona mięsa zdrowego.

Mięso niegodne wyrębu oznaczone jest bliżej w §. 24. instrukcyi.

Pouczenie VI.

Znamiona chorobowe mięsa, wykluczające tegoż zdatność do spożycia.

Mięso blade lub ciemno-czerwone, czarne lub miedzianego koloru, krwią nasiąknięte, miękkie lub wiotkie, oślizłe, zapachu nieprzyjemnego, pozbawione tłuszczu lub z tłuszczem miękkim, szarym, mazistem, żółtym i o tkance łącznej; galaretowatej, gdy gruczoły limfatyczne są powiększone, zaczerwienione lub zawierają ogniska serowate; tego rodzaju mięso uważać należy zawsze jako pochodzące z chorego zwierzęcia i takie mięso jest niezdatne do spożycia.

Mięso dotknięte wągrami i trychinami (z pouczenia 2.) nie przedstawia wprawdzie zmian wyżej podanych, lecz należycie i odpowiednio badane, wykaże obecność wągrów lub trychin, których obecność czyni mięso zawsze niezdatnem do spożycia jako szkodliwe zdrowiu ludzkiemu.

Oględziny koni i mięsa.

Rozporządzenie[1]) *c. k. Namiestnictwa z 28. Czerwca 1888. l. 67594/87.* **tyczące się oględzin koni, mułów i osłów na rzeź przeznaczonych, oraz mięsa z tychże,** *wydane w porozumieniu z Wydziałem krajowym na podstawie ustawy o zarazach zwierzęcych z 29. Lutego 1880. (Dz. p. p. Nr. 35.) ustawy przemysłowej z 20. Grudnia 1859. (Dz. p. p. Nr. 227.) i noweli z dnia 15. Marca 1883. (Dz. p. p. Nr. 39.), tudzież ustawy gminnej z dnia 12. Sierpnia 1866. Dz. u. i r. kr. Nr. 19.).*

§. 1. Rzeź zwierząt jednokopytowych, t. j. koni, mułów i osłów, z których mięso ma być

[1]) Dz. u. kr. Nr. 75.

w celu spożycia sprzedawane lub użyte do wyrobów mięsnych, mogą wykonywać jedynie przemysłowcy, którzy na podstawie noweli do ustawy przemysłowej z 15. Marca 1883. (D. p. p. nr. 39) zgłosili swój przemysł, i to w lokalach, przez władzę przemysłową za odpowiednie uznanych.

Rzeź może się odbywać w rzeźniach publicznych lub będących prywatną własnością przemysłowców, a przeznaczonych na rzeź zwierząt rzeźnych; jest zaś wzbronioną w lokalach prywatnych.

§. 2. Konie, woły i osły mają być poddane rzezi w sposób najmniej bolesny i męczący, i który umożebnia odpływ wszystkiej niemal krwi, również poddane oględzinom zewnętrznym i wewnętrznym, przepisanym rozporządzeniem z dnia 28. Czerwca 1888. l. 67594/87. (Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 74. ex 1888).

Sprzedaż i spożycie mięsa pochodzącego z koni, mułów i osłów, przez oglądacza nie badanych, lub mięsa, uznanego przez oglądacza za niezdrowe i nieprzydatne do spożycia oraz sprzedaż wyrobów z takiego mięsa, jest wzbronioną.

§. 3. Oględziny zwierząt, w §. 1. wymienionych, dokonywane być mogą wyłącznie tylko w takich gminach, w których weterynarz jest oglądaczem ustanowionym i nieodzownie wykonane być muszą przez samego weterynarza z wykluczeniem

zastępcy oglądacza, gdyby tenże nie był weterynarzem dyplomowanym.

§. 4. Od rzezi należy wykluczyć wszystkie zwierzęta w §. 1. wymienione, na których przy oględzinach zewnętrznych oglądacz sprawdził:

1) nosaciznę, tylczak lub obrzęk gruczołów czy to złośliwej, czy też niepodejrzanej natury; 2) zarazę stadniczą; 3) wąglik; 4) parchy; 5) tyfus; 6) kolkę i biegunkę; 7) jątrzące rany lub wrzody; 8) zmiany chorobowe w narządach wewnętrznych; 9) wychudzenie znaczniejszego stopnia.

Zwierzęta, dotknięte temi chorobami, mają być na ścierwisku gminnem zabite.

O każdym przypadku sprawdzenia chorób zaraźliwych, ma oglądacz bezwłocznie uwiadomić naczelnika gminy, w celu doniesienia władzy politycznej,

§. 5. Do rzezi można przypuścić zwierzęta nie okazujące żadnych zmian, oprócz tego konie, dotknięte przewlekłem wartogłowiem (Koller) i dychawicą niegorączkową.

§. 6. Mięso zwierząt, na których przy oględzinach wewnętrznych sprawdził oglądacz choroby w §. 4. wymienione, lub tylko uznał podejrzenie o jednę z takowych, również ze zwierząt wyniszczonych, ma być pod dozorem oglądacza zniszczone.

Mięso przez oglądacza uznane za zdatne do spożycia, ma tenże opatrzyć plombą gminną.

Wywóz mięsa takiego po za miejscowość rzezi, nie jest dozwolonym.

§. 7. Rzeź zwierząt wyżej podanych w lokalach prywatnych osób (a więc po za rzeźnią), oraz tak zwana rzeź z konieczności [dorznięcie]) wskutek złamania kości itp. przedsięwzięta, jest wzbronioną.

§. 8. Przemysłowcy, którzy trudnią się wyrębem mięsa zwierząt jednokopytowych, lub którzy używają do wyrobów mięsnych czy to wyłącznie, czy częściowo mięsa z tychże, mają swe sklepy zaopatrzyć tablicą, a na tej sprzedaż mięsa końskiego lub wyrobów z tegoż uwidocznić.

Sprzedaż mięsa z tych zwierząt i wyrobów z tegoż, jest wzbronioną w lokalach, w których sprzedaż mięsa z innych zwierząt się odbywa.

§. 9. Zgłoszenie do rzezi odbywa się w sposób w §. 11. powyżej powołanego rozporządzenia opisany. Przy zgłoszeniu składa właściciel zwierzęcia w urzędzie gminnym taksę za oględziny w tej wysokości, która jest przeznaczoną za oględziny bydła rzeźnego (§. 28. powyższego rozporządzenia).

§. 10. Przekroczenia przeciw przepisom ustanowionym niniejszem rozporządzeniem, karane będą według §. 29. powołanego rozporządzenia.

Paszporta i oględziny.

Rozporządzenia[1] *c. k. Namiestnictwa z dnia 28. Czerwca 1888. l. 67594/87.* **tyczące się oględzin zwierząt przed wystawieniem paszportów bydlęcych,** *wydane w porozumieniu z Wydziałem krajowym na podstawie ustawy o zarazach zwierzęcych z dnia 29. Lutego 1880. i rozporządzenia Ministerstwa spraw wewnętrznych z 12. Kwietnia 1880. (Dz. u. p. Nr. 35. i 37).*

§. 1, Zwierzęta, które w myśl ustawy o chorobach zwierzęcych i księgosuszu z 29. Lutego 1880. (Dz. u. p. Nr. 35., 36., 37. i 38.) mają być zaopatrzone paszportami bydlęcymi, należy przed wydaniem paszportu, w celu sprawdzenia stanu zdrowia, poddać oględzinom rzeczoznawcy.

Organa do oględzin zwierząt, przed wydaniem paszportów bydlęcych.

§. 2. Oględziny mają przedsiębrać ci sami rzeczoznawcy, którzy na mocy rozporządzenia z 28. Czerwca 1888. l. 67594/87. (Dz. u. kr. Nr. 74. ex 1888.), mianowani są oglądaczami bydła rzeźnego.

Gminy mogą dla oględzin bydła, w celu wydania paszportu, mianować osobno rzeczoznawców, którzy jednakowoż muszą posiadać wymogi podane w §. 8. powołanego rozporządzenia.

Zgłoszenia do oględzin i złożenie należytości.

§. 3. Właściciel zwierzęcia, chcący uzyskać dla tegoż paszport, uiści w kasie gminnej opłatę

[1]) Dz. u. kr. Nr. 76.

(taksę), oznaczoną niżej w §. 8. i otrzyma na nią kwit (według załącznika A. str. 101), który ma wręczyć oglądaczowi, przy zgłoszeniu oględzin.

Miejsce i czas oględzin.

§. 4. Oględziny mają być dokonane w dniu, lub najwcześniej w przededniu wydania paszportu i to w porze i miejscu, które Rada gminna, względnie Zwierzchność gminna, wyznaczy.

W przypadkach nagłych lub wyjątkowych, mogą oględziny odbyć się obok zamieszkania oglądacza, lub w miejscu przez właściciela wskazanem jak np. w tegoż stajni.

Sposób oględzin.

§. 5. Przy oględzinach ma oglądacz jak najdokładniej zbadać stan zdrowia zwierzęcia o ile możności podczas karmienia i pojenia, przekonać się, czy ono z chęcią pokarm i napój przyjmuje, względnie czy odżuwanie prawidłowo się odbywa, czy ciepłota skóry zwierzęcia nie jest podwyższoną, czy nie ma na skórze chorobowych znamion w ogóle, czy zwierzę okazuje znamiona zdrowia. (Zobacz pouczenie 1-sze powyżej podanego rozporządzenia.)

Wydanie poświadczenia o zdrowiu zwierzęcia.

§. 6. Oglądacz potwierdzi dla zwierząt, które uzna za zdrowe, dobry stan zdrowia, wypełniając

wszystkie rubryki potwierdzenia, znajdującego się na odwrotnej stronie kwitu (§. 3.), zaopatrując je swym podpisem.

Oglądacz ma dalej zaopatrzyć to potwierdzenie pieczęcią, którą otrzyma od naczelnika gminy, a którą temuż ma zwrócić w razie usunięcia go z posady.

Napis na pieczęci ma opiewać „oglądacz bydła“ w „(. . . .)“, (nazwisko gminy).

Oglądacz ma przechowywać pieczęć w sposób taki, by nikt inny oprócz niego używać jej nie mógł, i ma ją jedynie wręczyć swemu zastępcy.

Potwierdzenie otrzymane wręczy właściciel zwierzęcia, w celu wydania paszportu, przełożonemu gminy (obszaru dworskiego) względnie rewizorowi bydła.

Postępowanie z choremi zwierzętami.

§. 7. Jeżeli zwierzę nie jest zupełnie zdrowe, natenczas oglądacz, zatrzymując kwit kasy gminnej, nie udzieli potwierdzenia zdrowia zwierzęcia, a w wypadkach sprawdzenia lub podejrzenia chorób zaraźliwych, ma natychmiast sam zarządzić odosobnienie takiego zwierzęcia w sposób usuwający rozwleczenie zarazy i ma uwiadomić naczelnika gminy, przełożonego obszaru dworskiego lub tegoż zastępcę, który co należy zarządzi.

W razie sprawdzenia choroby zaraźliwej na jednej z kilku sztuk zwierząt do oględzin przedstawionych, a z jednej stajni pochodzących, ma oglądacz i resztę — na pozór zdrowe sztuki — jako podejrzane oznaczyć i odosobnić.

Opłaty za oględziny.

§. 8. Właściciel zwierzęcia ma w kasie gminnej, złożyć za kwitem (§. 3.), opłatę czyli taksę za uskutecznienie oględzin w celu wydania paszportu.

Wysokość tej opłaty uchwali Rada gminna i po potwierdzeniu przez Wydział powiatowy, Zwierzchność gminna należycie ogłosi.

W miastach stołecznych Lwowie i Krakowie ustanawia Rada miejska wysokość tej opłaty.

Opłata ta nie może przekraczać następującej maksymalnej wysokości, a to:

a) za każdą sztukę bydła (wołów, buhaji, krów i koni) po 4 centy;

b) za każdą sztukę cieląt, świń, jagniąt, baranów, skopów, kóz i owiec aż do 50 sztuk po 2 centy, za każdą dalszą po cencie.

Rada gminna uchwali, jakie wynagrodzenie ma oglądacz pobierać za czynność oględzin z kasy gminnej.

Oglądaczom nie wolno ani żądać ani przyjmować za powyższą czynność żadnego wynagrodze-

nia od stron (właścicieli), a tylko w razie dokonania oględzin w miejscu, wskazanem przez właściciela (w tegoż stajni), ma tenże dostarczyć podwody, jeżeli to miejsce jest od pomieszkania oglądacza więcej jak 2 kilometry oddalone.

§. 9. Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie w trzy miesiące od dnia ogłoszenia w Dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych.

(Załącznik A. do §. 3).

L.

Kwit.

Na...... centów które złożył w kasie gminnej ....

....

jako taksę za oględziny ...... sztuk (wołów, buhaji, krów, cieląt, świń, koni).

.... dnia 18

podpis.

Kasa gminna

L.

K w i t

na .... centów, które złożył w kasie gminnej ....

....

jako taksę za oględziny ....

sztuk (wołów, buhaji, krów, cieląt świń, koni).

pieczęć gminna .... dnia 18

podpis.

Dnia .... 18..... o godzinie.....

sprawdziłem dobry stan zdrowia ....

sztuk zwierząt drugostronnie podanych i

może być dla tychże wydany paszport.

Podpis oglądacza:

Pieczęć oglądacza: ....

Zmiana rozporządzenia.

Rozporządzenie Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem Księstwem Krakowskiem z dnia 21. Października 1887. l. 36691. w przedmiocie uchylenia mocy obowiązującej rozporządzenia Wydziału krajowego z dnia 19. Lutego 1883. Nr. 50. Dz. ust. kraj.

Z dniem wejścia w życie rozporządzeń c. k. Namiestnictwa, wydanych w porozumieniu z Wydziałem krajowym (Rozporządzenia z dnia 28. Czerwca 1888. l. 67594/87. Dz. u. kr. Nr. 74 i 76. ex 1888.), a dotyczących:

a) oględzin zwierząt, do rzezi lub kłucia przeznaczonych, oraz mięsa tychże;

b) oględzin zwierząt przed wydaniem aszportów zwierzęcych (umieszczonej na str. 14.) traci moc obowiązującą rozporządzenie Wydziału krajowego z dnia 19. Lutego 1883. l. 5689. ogłoszone w Dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych z r. 1883. pod Nr. 40.

We Lwowie, 21. Paźdz. 1887.

ROZDZIAŁ XIII.

Oględziny bydła mogą być wykonywane przez zaufania godnych rzeczoznawców.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 11. lutego 1881. l. 6773.

C. k. Namiestnictwo spraw wewnętrznych oznajmiło wysokim reskryptem z 2. lutego 1881. l. 1285. w przedmiocie wykonania postanowień §. 8. powszechnej ustawy o zaraźliwych chorobach zwierzęcych z 29. lutego 1880. (Dz. u. p. Nr. 35.), że ze względu na szczególne stosunki Galicyi nic nie stoi temu na przeszkodzie, żeby w wypadkach, przewidzianych w ostatnim ustępie rozporządzenia wykonawczego do §. 8. ustawy o zaraźliwych chorobach zwierzęcych, w braku weterynarza oględziny bydła przedsiębrane były przez zaufania godnych rzeczoznawców.

O czem się Pana do dalszego zarządzenia uwiadamia.

Rzeźnie.

Okólnik c. k. Namiestnictwa do l. 61.518. ex 1890.

Dotychczas c. k. Starostwa przy udzielaniu pozwolenia na budowę rzeźni, kierowały się opinią swych organów sanitarnych co do sposobu urządzenia i samej budowy rzeźni; że zaś w tym kierunku nie miały żadnej dyrektywy ze strony Władzy krajowej, a Zwierzchności przy budowie rzeźni kierowały się przede-

wszystkiem oszczędnością, następstwem tego jest, że obecnie w całym kraju z wyjątkiem kilku rzeźni w większych miastach, rzeź bydła odbywa się w budynkach drewnianych, niekiedy zwykłych szopach, które pod żadnym względem na nazwę rzeźni nie zasługują.

Tylko kiedy niekiedy i to w drodze rekursu, sprawa budowy rzeźni przesyłaną bywa do c. k. kraj. Rady zdrowia, celem zasięgnięcia opinii w poszczególnym wypadku; jednakowoż sprawa budynków rzeźni jest tak wielkiej doniosłości w publicznej służbie zdrowia, że c. k. kraj. Rada zdrowia widziała się spowodowaną na posiedzeniu z dnia 22. kwietnia 1890. objawić zdanie, że pożądanem jest w sprawie budowy i urządzenia rzeźni, podać do wiadomości i użytku w Namiestnictwie te główne wskazówki, od których nie powinny Władze odstępywać przy udzielaniu pozwolenia na budowę rzeźni.

Czyniąc zadość pomienionej uchwale, mam zaszczyt przedstawić, co następuje:

Są dwa systemy budowy i urządzenia rzeźni, mianowicie: 1) system halowy, 2) system komórkowy.

System halowy jest tańszy i dogodniejszy do przeprowadzenia nadzoru weterynarno-policyjnego.

Warunki budowy i urządzenia rzeźni są następujące:

1. Rzeźnie nie mogą się znajdować w pośród domów zamieszkałych, powinny być budowane na wolnem miejscu przewiewnem i tam, gdzie może być zapewnioną wielka obfitość wody.

2. W rzeźni jedna lokalność ma być przeznaczona do rzezi rogacizny, cieląt, owiec i kóz, druga lokalność dla nierogacizny. Rzeźnia dla drobiu ma być osobno urządzoną.

3. Budynek rzeźni powinien być o ile możności murowany, może być jednak drewniany na podmurowaniu do wysokości 1 metra, w każdym razie ma być zbudowany wedle obowiązującej w miejscu ustawy budowniczej.

4. Objętość budynku rzeźni powinna być obliczoną do ilości bitych zwierząt; lepiej, aby budynek był obszerniejszy, gdyż potrzeby miejscowe mogą się zwiększyć.

5. Wysokość ścian ma najmniej wynosić $3^1/_2$ metra.

6. Wentylacya budynku ma być najdokładniej zabezpieczoną.

7. Podłogi i ścieki we wszystkich ubikacyach rzeźni nie mogą być drewniane, lecz powinny być sporządzone z twardego, nieprzepuszczalnego materyału, powinny mieć gładką powierzchnię i tak urządzone, aby ciekłe odpadki łatwo po nich spływały do głównego ścieku.

8. We wszystkich ubikacyach rzeźni, ściany wewnętrzne, mają być 1) w budynkach murowanych wyprawiane na twardo cementem i oszlifowane, a to przynajmniej do wysokości 2 metrów; 2) w budynkach drewnianych ściany wewnętrzne mają być do wysokości 1 metra murowane, wyprawione na twardo cementem i oszlifowane, części zaś drewniane przynajmniej do wysokości 1 metra trzykrotnie pokostowane lub olejem przeciągnięte.

9. Drzwi w rzezalni powinny być urządzone do otwierania na zewnątrz.

10. Do rzeźni ma być, jeżeli to jest możebnem ze względu na istniejące w miejscu wodociągi, doprowadzana woda rurami do wnętrza budynku; lub ma

być urządzony na strychu rzeźni rezerwoar na silnem podmurowaniu lub rusztowaniu, z którego woda dostarczaną byłaby rurami do wnętrza rzeźni lub w końcu przy mniejszych rzeźniach mają być urządzone pompy łatwo i lekko dające się używać.

11. Do wyciągania zabitego zwierzęcia w górę celem wyczyszczenia i sprawiania, mają być urządzone takie wyciągi, któreby z podłogi rzeźni obsługiwać się dały.

Pod żadnym warunkiem nie można dozwolić używać do tego celu drewnianych kół wozowych na drewnianych osiach.

12. Kanał do prowadzenia ścieków, o ile leży w obrębie zakładu, ma być z cegły dobrze wypalonej (cendrówki) na cemencie murowany, gładko wyprawiony cementem i przykryty. Kanał ten ma dochodzić aż do zbiornika służącego do oczyszczenia ścieków. Zbiornik ten znajdować się ma w należytej odległości od budynków zakładu, być odpowiedniej objętości stosownie do wielkości rzeźni i ma być murowany na cemencie, odpowiednio nakryty i urządzony w ten sposób, aby desinfekcya ścieków mogła być od czasu do czasu przeprowadzoną. Wypust ścieków z tego zbiornika do stawów, rzek, rowów itp. może nastąpić po desinfekcyonowaniu płynów; części osiadłe w zbiorniku mają być od czasu do czasu wybierane i mogą być zdala od mieszkań ludzkich na pole wywożone.

Wyjątkowo można zezwolić na wypust ścieków ze zbiornika wprost do większych rzek.

13. Dół do zbierania odpadków stałych i gnoju w rzeźni ma być murowany na cemencie, cementem na gładko wyprawiony i odpowiednio nakryty. Dół ten nie może być sporządzony z drzewa.

14. W rzeźni ma się znajdować murowany zbiornik do czyszczenia jelit; zbiornik ten ma być połączony z kanałem odpływowym (12). Nie może on znajdować się w lokalu, w którym odbywa się rzeź.

15. Przy każdej rzeźni ma się znajdować stajnia dla zwierząt przypędzonych na rzeź.

16. W rzeźni dla świń kotły mają być w ten sposób zbudowane, aby zabezpieczyły robotników od wpadnięcia do kotła.

17. Ma się znajdować w obrębie rzeźni kancelarya i mieszkanie dla dozorcy.

18. Całe obejście rzeźni ma być oparkanione.

Powyżej streszczone główne warunki budowy i urządzenia rzeźni, mam zaszczyt przedstawić z następującym wnioskiem:

Wyżej podane warunki, jakich wymagać należy przy budowie i urządzaniu rzeźni dla bydła rogatego, cieląt, owiec, kóz i nierogacizny, c. k. kraj. Rada zdrowia przedkłada c. k. Namiestnictwu do stosownego użytku.

Lwów, dnia 1. Lipca 1890.

Oględziny na stacyach koleji żelaznych.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 19. lipca 1880. l. 36.663.

W myśl postanowień §. 10. (ustęp 1 i 2) ust. z 29. lutego 1880. i rozporządzenia wykonawczego z 12. kwietnia 1880. Dz. u. p. Nr. 35. i 36. można ładować i wyładowywać bydło, owce i kozy li tylko na stacyach kolejowych wymienionych na załączonym spisie a ustanowionych w porozumieniu z c. k. jeneralną inspekcyą kolejową w Wiedniu.

Ładowanie i wyładowanie mięsa surowego z bydła, cieląt, owiec i kóz, jest również tylko dozwolone w stacyach kolejowych wymienionych w tymże spisie.

Zwierzęta powyżej podane do transportu przeznaczone mają być zaopatrzone paszportem przepisanym §. 8. powołanej ustawy, mięso zaś certyfikatem z odbytych oględzin bydła przed rzezią i mięsa; takowe nie wolno zarządom kolejowym przyjmować do ładowania lub wydawać (wyładowywać) bez poprzednich oględzin uskutecznionych przez rzeczoznawców i stwierdzających dobry stan zdrowia zwierząt względnie świeżości mięsa.

Wyjątek stanowią pojedyncze sztuki bydła w paszport przepisany zaopatrzone, dla których obowiązuje tutejsze rozporządzenie z 18. lipca r. b. 34.099.

Chciej Pan Starosta to należycie ogłosić.

W każdej stacyi kolejowej do przyjmowania zwierząt przeznaczonej, mianuje się lekarza w spisie wymienionego jako znawcę, który w tejże stacyi jedynie ma prawo rewizyi bydła i mięsa, i któremu Pan wydasz dekret na oglądacza zwierząt odżuwających i mięsa w stacyi jemu przeznaczonej, wręczając po jednym egzemplarzu z załączonych instrukcyj w sprawie oględzin bydła i mięsa na stacyach kolejowych.

Pan Starosta chciej im przy tej sposobności polecić, by ściśle się zastosowywali do przepisanej instrukcyi oraz ich zawiadomić, iż przekroczenia takowej będą karane, o ile nie podlegają ustawie karnej, w myśl rozporządzenia z dnia 30. września 1857. (Dz. ust. p. Nr. 198).

Według rozporządzenia Ministerstwa spraw wewnętrznych z 1. czerwca 1880. l. 8044, mają zarządy

stacyi kolejowych ściągać taksy przynależne oglądaczom za ich czynność i takowym z dniem 1szym każdego miesiąca wypłacać za kwitem ostemplowanym.

Ministerstwo dla handlu i przemysłu wydało już polecenie do Dyrekcyi tutejszokrajowych kolei, by urzędnicy stacyj kolejowych ściągali odpowiednie taksy za oglądanie bydła.

Pan Starosta zechciej bezwłocznie odnieść się do przełożonych stacyj kolejowych w Jego powiecie do nadawania bydla i mięsa upoważnionych, zwracając ich uwagę:

1. Iż odnośne do §. 10. (ustęp 6.) rozporządzenia wykonawczego z 12. kwietnia 1880. (D. u. p. 36.) mają taksy oględzin ściągać przed rewizyą a więc przed nadaniem do transportu od właścicieli lub dozorców bydła według ilości trzód pojedyńczych, względnie sztuk mięsa bezwzględnie czy takowe będą do transportu przypuszczone lub nie.
2. Iż mają oglądaczom z dniem 1szym każdego miesiąca taksę przynależną za czynność uskutecznioną w przeciągu ostatniego miesiąca wypłacać za kwitem ostemplowanym, w którym oglądacze mają wymienić oprócz kwoty przynależnej dzień dokonanych oględzin, liczbę bieżącą protokołu i ilości zrewidowanych sztuk zwierząt względnie mięsa i że z końcem roku winni wykazy pobranych taks wraz z kwitami oglądaczy c. k. Starostwu przedłożyć.
3. Dalej należy podać do wiadomości zarządów stacyj kolejowych, iż mają ściągać:

a) jako taksę za oglądanie:

α) trzód, bydła do 10 sztuk 1 złr., za każdą dalszą sztukę 10 ct.;

β) trzód, owiec lub kóz aż do 50 sztuk 1 zł., za każdą dalszą sztukę od 51 aż do 1000 po pół centa, a nad 1000 szt. po ćwierć centa;

γ) mięsa do 10 sztuk (całych zwierząt, połówek lub ćwiartek) 1 złr., za każdą dalszą sztukę od 11 do 50 po 10 centów, a powyżej 50 sztuk po 5 ct. w. a.;

b) jako zwrot kosztów za jednorazową podróż z mieszkania do dworca kolei (bezwzględnie czy takową przedsięwzięto dla zbadania zwierząt lub mięsa jednego lub kilku właścicieli) 20 centów. jeżeli odległość wynosi do 2 klm. (we Lwowie i Krakowie taksę fiakra) zaś przynależne milowe za odległość powyżej 2. kilometrów.

W razie równoczesnego nadania transportów bydła lub mięsa przez kilku właścicieli, ma być taksa za podróże tylko raz ściągana i na właścicieli rozdzielona według ilości sztuk bydła względnie mięsa przez nich nadanego, taksa zaś oględzin obliczona osobno dla każdej trzody względnie posyłki pojedyńczego właściciela.

Ponieważ urzędnikom kolejowym wysokość milowego nie jest znaną i takowa jest odpowiednio do powiatów i pory roku zmienną, przeto masz Pan Starosta naczelnikowi każdej stacyi kolejowej w Jego powiecie do przyjmowania bydła przeznaczonej wymienić cyframi wysokość milowego, jaką ma od właścicieli za podróże oglądaczów ściągać i równocześnie takową c. k. Namiestnictwu podać.

Tak wysokość taksy za oględziny, jakoteż i taksy za podróż oglądacza ma być w sieni odpowiedniej stacyi kolejowej uwidocznioną.

Zapas druków protokołów oględzin 1) zwierząt i 2) płodów zwierzęcych (do zapisywania transportów mięsa) jakoteż instrukcyi dla oglądaczy, znajduje się w Ekonomacie c. k. Namiestnictwa na składzie. Pan Starosta ma przeto bezpośrednio do tegoż się udać w celu zaopatrzenia oglądaczy takowymi.

Protokoły te masz Pan oglądaczom wręczyć w zeszytach związanych i pieczęcią Starostwa zaopatrzonych, na których ma być podana ilość arkuszy zeszyt składająca.

Zechciej Pan zarządzić, by niniejsze rozporządzenie jak najspieszniej weszło w życie.

Instrukcya

dla oglądaczy zwierząt odżuwających przeznaczonych do ładowania i wyładowania na stacyach kolejowych według postanowień ustawy z dnia 29. lutego 1880. i rozporządzenia Ministerstwa z 12. kwietnia 1880. (Dz. u. p. Nr. 35. i 36.)

Ogłoszenie c. k. Nam. z dnia 19. lipca 1880. l. 36.663. (Dz. ust. kr. Nr. 31.)

§. 1. Oglądacze zwierząt odżuwających, których c. k. Namiestnictwo mianuje dla każdej stacyi kolejowej przeznaczonej do ładowania i wyładowania bydła, podlegają organom władz powiatowych i krajowych i mają zastosowywać się do niniejszej instrukcyi.

§. 2. Oglądacz ma prawo i obowiązek wykonywać oględziny odżuwaczy tylko na przeznaczonej mu stacyi kolejowej.

§. 3. Oglądane mają być odżuwacze, t. j. bydło, owce i kozy, mające być ładowane lub wyładowywane, Zwierzęta pojedyncze opatrzone przepisanym paszportem nie muszą być oglądane i ich przyjęcie do transportu jakoteż wyładowanie (wydanie) może nastąpić na każdej stacyi.

§. 4. Oglądacz winien przedewszystkiem przekonać się, czy paszporta bydlęce są w porządku t. j.:

czy je wystawił w odpowiednich wzorach przełożony gminy (obszaru dworskiego) lub rewizor bydła, jeżeli bydło pochodzi z okręgu pogranicznego;

czy takowe mają jeszcze 10-dniową ważność a względnie, czy ważność tychże na dalsze 10 dni została przedłużoną przez organa do tego upoważnione;

czy na paszportach podczas pędu zwierząt od 5. do 5. dni potwierdził weterynarz dobry stan zdrowia tychże;

czy ilość sztuk bydła do ładowania lub wyładowania przeznaczona odpowiada ilości w paszporcie wymienionej, a czy w razie odsprzedaży lub zmiany w liczbie, powód tejże jakoteż miejsce, w którem to się stało, są podane w paszporcie przez upoważnioną do tego osobę i czy zwierzęta do oglądania przeznaczone posiadają osobne znaki (Merkmale) w paszporcie wymienione, w ogóle czy zwierzęta oglądane w rzeczywistości są te same, dla których paszport wystawiono i czy między temi nie znajduje się przemycane bydło.

§. 5. Oprócz odżuwaczy mogą być także wprowadzane zwierzęta domowe (t. j. nierogacizna, konie, osły i muły) z Rosyi lub Królestwa polskiego do Galicyi tylko na podstawie urzędowych paszportów przez naprzód oznaczone miejsca wchodu.

W tych paszportach ma być podana ilość sztuk zwierząt, bliższe ich oznaczenie, tudzież znaki szcze-

gólne sztuk, jakoteż potwierdzenie, że zwierzęta były zdrowe, gdy odchodziły i że pochodzą z miejsca, w którem ani też w jego okolicy, w chwili, gdy zwierzęta odchodziły, nie panowała choroba mogąca się udzielić zwierzętom tego rodzaju.

§. 6. Zwierzęta bez paszportów, albo takie, których paszporta okazują niedokładność lub braki co do ilości sztuk i oznak, nie mogą być przypuszczone do transportu. O tem uwiadamia oglądacz, załączając paszporta, przełożonego gminy, który ma zarządzić ponownie oględziny weterynarskie na koszt właściciela i tylko w tym razie, gdy się takowe okażą zdrowemi i ze względu na pochodzenie nie podejrzanemi, przypuścić je można do dalszego wolnego obrotu, wydając dla nich nowy paszport bydlęcy, w którym należy zapisać to co zaszło. W razie przeciwnym, zastosować się należy według §. 12tej instrucyi.

§. 7. Oglądacz bydła ma każdę sztukę stada z osobna co do jej stanu zdrowia zbadać i to na tarle stacyi kolejowej w czasie karmienia bydła.

§. 8. Tenże ma zarządzić, ażeby bydło przewożone nie stykało się i nie mieszało z innemi zwierzętami tego samego rodzaju w miejscach ładowania i wyładowania takowego i podczas oględzin.

§. 9. W razie zachorowania lub padnięcia sztuki bydła, w skutek niewątpliwie zewnętrznego wpływu, ma oglądacz to uwidocznić na odpowiednim paszporcie.

§. 10. Oglądacz może stada zwierzęce przypuścić do ładowania tylko wtedy, gdy nie zachodzi żadna przeszkoda pod względem paszportów bydlęcych, ani pod względem stanu zdrowia i ma w tym przypadku napisać w paszporcie bydlęcym „nie znaleziono przeszkody“ z dołożeniem liczby protokołu oględzin, daty i podpisu swego.

§. 11. Podział transportowego stada bydła objętego jednym paszportem na więcej części, nastąpić może tylko na podstawie sprawdzonego przez oglądacza stanu zdrowia wszystkich sztuk i dopiero, gdy tenże wszystkie zwierzęta uzna za zdrowe i niepodejrzane, ma przełożony gminy odebrać dawny paszport dla każdej części i wydać nowe paszporty, w których odwołać się ma do dawnego paszportu, przyłączając jego liczbę, miejsce wydania i datę.

§. 12. Jeżeli oglądacz między zwierzętami transportowanego stada spostrzeże chore sztuki, na których sprawdzoną być może niewątpliwie choroba zaraźliwa albo wypowiedziane tylko podejrzenie takowej, wtedy ma zatrzymać paszport i uwiadomić bezwłocznie odpowiednie c. k. Starostwo telegraficznie celem pozyskania tegoż pośrednictwa. Komisya pomorowa wydelegowana przez władzę polityczną, rozstrzyga czy dalszy przewóz transportu do miejsca przeznaczenia ma być całkiem lub częściowo wstrzymany; jeżeli zostanie uznane, że cały transport lub jego część można puścić w dalszą drogę, ma uwiadomić telegraficznie władzę miejsca przeznaczenia o tem, co zaszło i co z oględzin się okazało, celem zarządzenia odpowiednich środków policyjno-weterynarskich.

§. 13. O podejrzeniu zarazy lub o sprawdzonym przypadku choroby zaraźliwej ma oglądacz uwiadomić również bezwłocznie przełożonego gminy (obszaru dworskiego), który zarządzi, aby transport nim komisya pomorowa przybędzie, pozostał pod dozorem na miejscu odosobnionem i za miejscowością położonem.

Aż do przybycia przełożonego gminy (obszaru dworskiego) albo tegoż zastępcy, któremu wręczone być mają zabrane paszporta, ma się oglądacz postarać, by

nie nastąpiło zetknięcie lub zmięszanie chorych albo podejrzanych sztuk z innemi stadami transportowanemi lub z bydłem miejscowem.

§. 14. Przed wprowadzeniem bydła do wagonów kolejowych ma się oglądacz przekonać, czy takowe są oczyszczone według postanowień ustawy z dnia 19. lipca 1879. Dz. u. p. Nr. 108.

§. 15. Przy badaniu zwierząt odżuwających, mających być wyładowanemi na odpowiedniej stacyi, ma oglądacz zastósować się do tych samych postanowień, i odpędu bydła tylko natenczas dozwolić, jeżeli znajdzie paszporty w porządku a bydło zdrowe.

Wyładowanie zwierząt jest dozwolone li tylko w miejscu przeznaczenia, z wyjątkiem przypadków koniecznych.

§. 16. Oglądacz ma prowadzić protokół z odbytej rewizyi wszystkich na stacyi kolejowej ładowanych i wyładowanych odżuwaczy w zeszytach przez c. k. Starostwo mu udzielonych, takowy opatrzyć liczbą bieżącą i wszystkie rubryki protokołu przed podpisaniem paszportu wypełnić.

Protokół oględzin ma oglądacz u siebie zachować; jest on odpowiedzialny za każdą niedokładność w prowadzeniu tegoż i nie wolno mu z udzielonego zeszytu żadnej kartki wyjąć.

Tenże winien takowy każdego czasu na żądanie organów władzy politycznej okazać i po ukończeniu roku przedłożyć c. k. Starostwu.

§. 17. Oglądacz ma oprócz tego obowiązek dozorować, aby rampy wpędu i wypędu bydła i tarła na stacyach kolejowych czysto były utrzymane, a w razie sprawdzenia księgosuszu zarządzić na miejscu natychmiastową desinfekcyę odpowiednich wagonów.

§. 18. Oglądacz będzie pobierać:

1. Jako taksę za oglądanie:

a) trzód bydła do 10 sztuk 1 zł., za każdą dalszą sztukę po 10 ct. w. a.

b) trzód owiec i kóz do 50 sztuk 1 zł., za każdą dalszą sztukę od 50 do 1000 pół centa, a nad 1000 ćwierć centa.

2. Jako zwrot kosztów za jednorazową podróż z pomieszkania do dworca, bezwzględnie czy takową przedsięwzięto dla zbadania zwierząt jednego lub więcej właścicieli, jeżeli odległość wynosi 2 kilometry, 20 centów (we Lwowie i Krakowie taksę fiakra), powyżej 2 kilometrów przynależne milowe.

Kwotę przynależną za badanie zwierząt uskutecznione w przeciągu miesiąca wypłaci oglądaczowi kasa stacyi kolejowej dnia pierwszego każdego miesiąca za kwitem ostemplowanym, w którym tenże ma podać oprócz kwoty, dzień dokonanych oględzin, liczbę bieżącą protokołu i ilość zrewidowanych sztuk zwierząt.

Oględziny na kolejach.

Obwieszczenie z dnia 20. marca 1890. l. 9.814.

W celu ułatwienia transportu mięsa kolejami żelaznemi, znosi się tut. rozporządzenie z dnia 19. lipca 1880. (Dz. u. i rozp. kr. Nr. 32) o oględzinach mięsa przeznaczonego do transportu kolejowego i rozporządzenie z dnia 19. lipca 1881. l. 37003. dotyczące zmiany taks za oględziny tego mięsa. Natomiast zarządza się na zasadzie rozporządzenia z dnia 28. czerwca 1887. (Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 74.) o oględzinach bydła rzeźnego i mięsa, co następuje:

1. Mięso wołowe, cielęce, baranie, kozie i wieprzowe, oraz trzewa przeznaczone do transportu kolejowego, można ładować i wyładowywać tylko na stacyach kolejowych, przeznaczonych do ładowania i wyładowania przeżuwaczów.

2. Do ładowania na tych stacyach może być dopuszczone tylko mięso ze zwierząt zabijanych w publicznych rzeźniach gmin lub stowarzyszeń lub w rzeźniach utrzymywanych przez uprawnionych do tego przemysłowców.

Mięso takie ma pochodzić ze zwierząt, które w miesiącach: maju i czerwcu, lipcu, sierpniu, wrześniu i październiku, najpóźniej na 24 godzin w innych miesięcach zaś na 36 godzin przed załadowaniem zabite zostały i ma być opatrzone:

a) plombą gminną miejsca rzeźni na każdej części przy grubszem ścięgnie w ten sposób umieszczoną, aby nie dotykała mięsa;

b) certyfikatem wywozu według załączonego ./· wzoru z wyraźnym podpisem i pieczęcią oglądacza bydła miejsca rzezi.

Certyfikat wywozu należy we wszyskich rubrykach dokładnie i wyraźnie wypełnić, a data i ilość wysyłanych sztuk mają być literami wypisane.

3. Do stacyj kolejowych ma być przywożone mięso na wozach krytych lub ma być przynajmniej zaopatrzone w taki sposób. aby zanieczyszczenie mięsa kurzem, muchami itp. było niemożebnem.

Po dokonanych oględzinach na stacyi kolejowej i przypuszczeniu mięsa do transportu, ma być ono zaraz w magazynie kolejowym lub w wagonie zawieszone na kozłach umyślnie w tym celu sporządzonych.

4. Mięso pochodzące ze zwierząt zabitych w rzeźni zostającej pod dozorem weterynarza dyplomowanego, niepodlega ponownym oględzinom na stacyi nadawczej, jeżeli:

a) jest opatrzone plombą gminną, na której znajduje się odcisk nazwy miejsca i daty rzezi, oraz

b) certyfikatem wywozu, podpisanym przez weterynarza dyplomowanego dotyczącego miejsca rzezi;

c) jeżeli od czasu rzezi do chwili załadowania do wagonu nie upłynęło więcej niż 24 względnie 36 godzin (ust. 2);

d) i jeżeli nie jest mechanicznie zanieczyszczone (ust. 3).

5. Wszystkie inne posyłki kolejowe mięsa, co do których nie zachodzą warunki przepisane w ustępie 4., podlegają przed załadowaniem do wagonu ponownym oględzinom przez oglądaczy ustanowionych na stacyach kolejowych.

6. Oglądacz kolejowy może tylko to mięso do transportu dopuścić, które odpowiada warunkom wskazanym sub 2. i 3., nie jest zanieczyszczone mechanicznie i które posiada wszystkie cechy mięsa świeżego, z zupełnie zdrowych zwierząt pochodzącego.

Wynik oględzin z podaniem liczby protokołu oględzin, miejsca i daty dokonanych oględzin z wyraźnym swym podpisem, umieści oglądacz na odwrotnej stronie certyfikatu, który wręczy naczelnikowi stacyi lub magazynu.

7. Do transportu kolejowego nie może być dopuszczone mięso:

a) ze zwierząt niedostatecznie odżywionych;

b) ze zwierząt zabitych z konieczności;

c) z cieląt niedostatecznie dojrzałych (pouczenie IV. do rozporządzenia, Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 74. ex 1888).

d) z nierogacizny dotkniętej wągrami;

e) mięso i płuca nadymane;

f) w ogóle takie mięso, które oglądacz z uzasadnionych powodów uzna jako niezdatne do spożycia.

8. Mięso przywiezione do stacyi kolejowej po upływie czasu podanego w ust. 2., lecz uznane przez oglądacza za świeże i do spożycia zdatne, może być dopuszczone do sprzedaży na miejscu.

Na certyfikatach mięsa, które oglądacz uzna za niekwalifikujące się do transportu kolejowego lub do spożycia, ma on umieścić odpowiedną uwagę i odesłać mięso bezwłocznie do przełożonego gminy miejsca stacyi, który według postanowień rozporządzenia z dnia 28. czerwca 1888. Dz. u. i rozp. kraj. Nr. 74. zarządzi co należy.

O każdym nieprzyjęciu transportu ma oglądacz kolejowy względnie naczelnik stacyi zawiadomić właściwe c. k. Starostwo powiatowe.

9. Z okręgów pomorowych może mięso być dopuszczone do transportu tylko na podstawie certyfikatu wydanego na przepisanych formularzach przez komisyę pomorową, jeżeli oglądacz na stacyi kolejowej uzna je za przydatne do transportu względnie do spożycia.

10. Mięso przywiezione do stacyi kolejowej bez odpowiedniego certyfikatu (ust. 2. b. i ust. 9.) oglądacz odda przełożonemu gminy, który ma uznać je za przepadłe i donieść o tem c. k. Starostwu do dalszego zarządzenia.

11. Przy wyładowaniu ma oglądacz również badać wszystko mięso co do jego przydatności do spożycia

i legalności certyfikatów, i wynik oględzin zanotować na dotyczących certyfikatach.

Jeżeli oglądacz uzna mięso za nieprzydatne do spożycia, postąpić ma według przepisu ustępu 8.

12. Oglądacz ma prowadzić protokół z odbytej rewizyi mięsa na stacyi kolejowej ładowanego i wyładowanego, w zeszytach przez c. k. Starostwo mu udzielonych, opatrzyć takowy liczbą bieżącą i wszystkie rubryki protokołu przed podpisaniem certyfikatu wypełnić.

Do protokołu tego, naczelnik stacyi wpisywać będzie w porządku bieżącym wszystkie posyłki mięsa. które stosownie do postanowień ust. 4. dopuścił bez oględzin do transportu kolejowego, — wypełnić rubryki protokołu uwidoczniając w uwadze, że transport odesłany bez oględzin oglądacza kolejowego.

Protokół oględzin ma pozostawać u naczelnika stacyi, który jest obowiązanym, każdego czasu okazać go na żądanie organom władzy politycznej a po ukończeczeniu roku odesłać właściwemu c. k. Starostwu.

13. Taksę za oględziny, jaką ma uiścić nadawca posyłki, bez względu na ilość listów frachtowych lub certyfikatów wywozu mięsa, wyznacza się:

a) Za zbadanie mięsa jakiegokolwiek gatunku lub trzewów do 500 kilogr. wagi 1 zł.

Za każde dalsze 100 kilgr. 20 ct.

b) jako zwrot kosztów za jednorazową jazdę oglądacza do dworca, jeżeli odległość wynosi 2 klm. po 20 ct. za dojazd i powrót, powyżej 2 klm. przynależne milowe, które oznaczy c. k. Starostwo i uwiadomi o tem naczelnika stacyi. We Lwowie i Krakowie należy się oglądaczowi taksa jednokonnego fiakra za dojazd i powrót.

Należytość za dojazdy oglądacza ma być rozdzielona na wszystkich nadawców mięsa, przedstawionego do oględzin.

Powyższą należytość opłacają strony w kasie kolejowej, a oglądaczowi nie wolno żądać lub pobierać bezpośrednio od stron jakichkolwiek należytości. Kwotę należącą się oglądaczowi za dokonane oględziny, wypłaci mu kasa stacyi kolejowej po potrąceniu 5% od kwoty wpłaconej za dokonane oględziny, a to na rzecz urzędników kolejowych tytułem remuneracyi za ich czynność dnia 1-go każdego miesiąca za kwitem ostemplowanym, w którym tenże oprócz kwoty poda wagę oglądanego mięsa.

14. Niniejsze rozporządzenie wchodzi w wykonanie z dniem 10. Kwietnia 1890.

L. bież. ....

Certyfikat

dla mięsa wywiezionego

z ....

do ....

L. b. prot. oględzin	Ilość wysłanych kawałków: bydła	cieląt	owiec, kóz	świń	trzewów	Dzień i godz. rzezi	Nazwisko właściciela

Certyfikat dla mięsa wywiezionego z miejscowości rzezi.

Załącznik do L. 9814 ex 1890.
Wzór A.
Formular.

L. bieżąca
Fortl. Nr. ....

Certyfikat wywozu — Ausfuhrs-Certyfikat

dla mięsa pochodzącego ze zwierząt poddanych rzezi
für das Fleisch, abstammend vom geschlachteten Vieh

w rzeźni
im Schlachthause ....
a przeznaczonego do
mit der Bestimmung nach ....

L. prot. oględzin Prot. Nr.	Dzień i godz. rzezi Tag u. Stunde der Schlachtung	Ilość wysłanych kawałków Stückzahl der: bydła Gross-Vieh	cieląt Kälber	owiec, kóz Schafe Ziegen	świń Schweine	trzewów Eingeweide	Nazwisko właściciela, Name des Eigenthümers	Wynik ogl. wewn. Befund d. inn. Beschau	Potwierdz. zdrowia mięsa Bestättigung des Gesundheits Zust. des Fleisches.	U w a g a Anmerkung

.... dnia / am .... 18.....

Pieczęć ogl.

Podpis ogl.

Mięso pocztą przesyłane.

Odezwa c. k. Nam. z dnia 2. lipca 1888. l. 38.004.

Odnośnie do szacownego pisma z dnia 22. Czerwca b. r. l. 11,701. oznajmia się Świetnej c. k. Dyrekcyi poczt i telegrafów, że nie zostały wydane żadne rozporządzenia nakazujące ze względów weterynaryjno-policyjnych przeprowadzanie oględzin mięsa świeżego, przesyłanego pocztą w paczkach lub pakietach opieczętowanych. Z tego też powodu, celem uniknięcia mylnego stosowania tut. rozporządzenia z dnia 19. lipca 1880. l. 36.663. normującego oględziny bydła i mięsa przeznaczonego do transportu koleją żelazną, które nie może być stosowane do oględzin mięsa przesyłanego pocztą w pakietach, uwiadamia się równocześnie wszystkich PP. Starostów i WP. Prezydentów miast Lwowa i Krakowa o niniejszem wyjaśnieniu.

Nadymanie mięsa.

Obwieszczenie c. k. Nam. z dnia 18. listopada 1889. l. 74.561.

Wedle rozporządzenia tut. z dnia 28. Czerwca 1888, l. 67.594. Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 74. a w szczególności wedle pouczenia V. dodanego do tego rozporządzenia, nie wolno mięsa zwierząt po rzezi nadymać powietrzem ani za pomocą ust ani za pomocą osobnych do tego przyrządów. Pomimo tego oglądacze bydła i mięsa po gminach udzielają pozwolenia na sprzedaż i wywóz nadymanej cielęciny, baraniny i płuc.

Aby na przyszłość zapobiedz tym nieprawidłowościom i ochronić publiczność od spożywania takiego mięsa, mogącego być szkodliwem dla zdrowia, przypomina się wszystkim oglądaczom bydła i mięsa, że mięso i płuca nadymane powietrzem po rzezi, bez względu na cel, w jakim to jest wykonywane, są do spożycia niezdatne i powinny być natychmiast zniszczone w sposób wskazany w §. 17. powołanego rozporządzenia.

Również zakazuje się oglądaczom bydła i mięsa *na stacyach kolejowych* dopuszczać do transportu kolejowego cielęcinę, baraninę i płuca, nadymane powietrzem, i poleca się im z takiemi posyłkami postąpić według przepisu powołanego §. 17. a zarazem donieść o tem c. k. Starostwu miejsca pochodzenia posyłki.

Przekraczający to rozporządzenie, a w szczególności rzeźnicy, masarze i handlarze, sprzedający mięso i płuca nadymane powietrzem, niemniej oglądacze bydła rzeźnego i mięsa, ulegną karom wskazanym w §. 29. na wstępie powołanego rozporządzenia.

Kiedy można ładować na stacyach kolejowych.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 14. maja 1890 l. 33.436.

Na szacowne pismo z dnia 3. maja 1890 l. 1595 co do ogólnego przestrzegania zamknięcia i otwarcia stacyi dla ładowania bydła, oznajmia się Świetnej Dyrekcyi, że jeżeli zamknięcie stacyi dla ładowania bydła zostało przez c. k. Namiestnictwo ogłoszone, natenczas ładowanie bydła na takiej stacyi nastąpić może dopiero po zniesieniu dotyczącego zakazu i ogłoszenia go w gazecie urzędowej.

Jeżeli zaś stacya kolejowa dla ładowania bydła została zamkniętą przez władzę administracyjną powiatową, a zarządzenie to nie zostało przez c. k. Namiestnictwo ogłoszone, natenczas w takiej stacyi kolejowej może być bydło ładowane do przewozu, zaraz po wydaniu zezwolenia przez dotyczące c. k. Starostwo.

Przewóz bydła przez Oświęcim.

Okólnik c. k. Namiestnictwa z dnia 26. grudnia 1888.

W myśl reskryptu w. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 10. października b. r. l. 12.775, oględziny rogacizny przewozowej koleją żelazną przez Oświęcim wykonywane podczas karmienia i pojenia po wyładowaniu z wagonów oraz podczas pojenia w wagonach, będą na przyszłość przeprowadzane tylko od czasu do czasu a w szczególności tylko w czasie panowania jednej z chorób zaraźliwych bydlęcych w kraju.

Oględziny bydla lub zniesienie tychże będą każdym razem przez c. k. Namiestnictwo zarządzane. Co do karmienia rogacizny w Oświęcimie, to w tym względzie obowiązują i nadal postanowienia c. k. Ministerstwa handlu z dnia 5 maja 1883. l. 14.361 przesłane Panu rozporządzeniem z dnia 25. maja 1883 l. 31.330, wskazanie zaś, które zwierzęta z transportu mają być także karmione, należy do Naczelnika stacyi kolejowej lub jego zastępcy. Jeżeli właściciel transportowanego

stada, zażąda wyraźnie, aby jego bydło nakarmione było w pomienionej stacyi, natenczas należy mu to ułatwić o ile to bez przerwy ruchu tego pociągu oznaczonego rozkładem jazdy będzie możliwem.

Oglądacz zwierząt i płodów zwierzęcych w Oświęcimie ma dozorować jakość paszy do karmienia i wody do pojenia zwierząt. Bydło, które w myśl powołanego wyżej rozporządzenia Wys. c. k. Ministerstwa handlu nie ma być karmione w Oświęcimie lecz w myśl rozporządzenia c. k. Ministerstwa handlu z dnia 12. lutego 1881 l. 36.267 lub na zażądanie strony tylko być tamże pojone, powinno być z całą starannością bez wyładowania pojone w wagonach. Jeżeli podczas transportu, wydarzy się wypadek skaleczenia, zachorowania lub padnięcia zwierzęcia, należy natenczas postępywać w myśl przepisów §. 10. rozporządzenia wykonawczego do ogólnej ustawy o chorobach stadnych z roku 1880 i rozporządzenia ministeryalnego z dnia 23. listopada 1880 l. 14.865 ogłoszonego tut. okólnikiem z dnia 30. listopada 1880. l. 62.217. Celem zapobieżenia częstym wypadkom padnięcia bydła w czasie transportu kolejowego, z powodu przeładowania wagonu zaleca się, aby organa kolejowe najściślej przestrzegały zarządzeń wydanych w tym względzie przez Wys. c. k. Ministerstwo handlu z dnia 1. czerwca 1882 l. 16.815 ogłoszonych tut. okólnikiem z dnia 16. czerwca 1882 l. 35185 i by we wszystkich wypadkach postępowały według wskazówek przeładowania wagonów udzielonych reskryptem Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 24. czerwca 1884 l. 8909 (tut. okólnikiem z dnia 3 lipca 1884. l. 41463).

Z powodu panującej obecnie w kraju zarazy pyskowej i racicowej, oględziny rogacizny przewożonej koleją żelazną przez Oświęcim mają być i nadal, aż do odwołania w dotychczasowy sposób przeprowadzane.

Karmienie i pojenie bydła przed załadowaniem.

Obwieszczenie c. k. Namiestnictwa z dnia 4. sierpnia 1890. l. 42366.

Z powodu specyalnego wypadku, w którym dla braku potwierdzenia na liście frachtowym, że bydło rogate przed załadowaniem do wagonów było karmione i pojone, jeden transport bydła rogatego niepotrzebnie był karmiony w Oświęcimie, zarządza się, aby odtąd oglądacze na stacyach kolejowych

upoważnionych do ładowania bydła, potwierdzali zawsze *na listach frachtowych*, że bydło rogate przypuszczone do transportu kolejowego było bezpośrednio przed załadowaniem, karmione i pojone, podając miejsce, dzień i godzinę.

Karmienie i pojenie bydła przed załadowaniem do wagonów ma się odbywać zawsze pod dozorem oglądacza bydła dotyczącej stacyi kolejowej, który też jest osobiście odpowiedzialnym za wykonanie powyższego zarządzenia.

Transport drobiu kolejami.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 24. paźdz. 1890 l. 63.697.

Celem skutecznego zapobieżenia zawlekaniu zarazy drobiu z Rosyi do kraju, zechce Pan Starosta w myśl reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 29. sierpnia b. r. l. 10370 i odnośnie do tut. rozporządzenia z dnia 5. marca b. r. l. 13194, polecić c. k. weterynarzowi powiatowemu, aby przy każdej sposobności zwracał baczną uwagę na stan zdrowia ptactwa domowego i stad gęsi pędzonych lub koleją żelazną przywożonych z Rosyi i starać się zawsze o szybką i pewną wiadomość o stanie zdrowia drobiu na tamtejszem pograniczu rosyjskiem, aby tym sposobem można było przez wydanie odpowiednich zarządzeń zawczasu odwrócić od naszej prowincyi niebezpieczeństwo zawleczenia tej zarazy.

Również zaleci pan Starosta i innym weterynarzom osiadłym w powiecie, weterynarzom miejskim lub gminnym, aby również w powyższym kierunku zwracali swą uwagę i o spostrzeżeniach swych lub o otrzymanych pewnych wiadomościach o pojawieniu się zarazy drobiu na pograniczu rosyjskiem zaraz donosili Panu Staroście.

W razie otrzymania pewnych wiadomości o pojawieniu się tej zarazy na tamtejszem pograniczu rosyjskiem, należy bezwłocznie uwiadomić o tem c. k. Namiestnictwo wraz ze swym wnioskiem co do zarządzić się mających środków ostrożności.

Przyznanie 5% od wpłacanych taks za oględziny bydła dla urzędników kolejowych.

Rozp. z Nam. z 7. Sierpnia 1882. l. 46.206.

Wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 22. lipca 1882. l. 1735. w sprawie unormo-

wania przepisów dotyczących transportu bydła kolejami żelaznemi, zezwoliło, aby na odmienne stosunki Galicyi, pozostały nadal wydane w tym względzie przez c. k. Namiestnictwo dotychczasowe rozporządzenie, tak co do ustanowionych stacyj kolejowych do ładowania i wyładowywania bydła, jakoteż i sposobu przeprowadzania oględzin bydła transportowego kolejami żelaznemi. Równocześnie poleciło wysokie c. k. Ministerstwo, aby z pobieranych od stron taks za oględziny bydła odciągany był, począwszy od 1. lipca b. r., 5 procent na rzecz urzędników kolejowych, jako remuneracya za ich czynność i dostarczane druki. W wykonaniu tego ostatniego rozporządzenia ministeryalnego poleca się Panu zawiadomić o tem naczelników stacyj kolejowych i oglądaczy bydła, z tem wyjaśnieniem, że odciąganie tego procentu od taks wpłacanych przez strony, dotyczy tylko taks za oględziny bydła a nigdy taks wpłacanych tytułem zwrotu kosztów podróży dla oglądacza. Nadto upoważnia się urzędników kolejowych uprawnionych przez swą władzę do pobierania 5% remuneracyi, aby po obliczeniu jej za ubiegły miesiąc lipiec b. r. ściągnęli takową z wpłacanych taks za oględziny bydła w następnym miesiącu.

Przyznanie 5% od wpłacanych taks za oględziny mięsa dla urzędników kolejowych.

Rozporządzenie Nam. z 4. września 1882. l. 52·939.

Odnośnie do tutejszego rozporządzenia z dnia 7. sierpnia 1882. l. 46.206. względem przyznanej reskryptem wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 22. lipca 1882. l. 1735. remuneracyi na rzecz urzędników kolejowych do wysokości 5% od pobieranych taks za oględziny bydła (rogacizny, owiec i kóz) ładowanego i wyładowanego na stacyach kolejowych, zarządza się dodatkowo, aby z pobieranych od stron taks za oględziny mięsa począwszy od 1. września 1882. również odciągany był 5% na rzecz tych urzędników tytułem remuneracyi za ich czynność. Odciąganie tej remuneracyi nastąpić ma już z końcem miesiąca września t. r. w sposób wskazany rozporządzeniem na wstępie powołanem.

O czem poleca się Panu zawiadomić naczelników stacyj kolejowych i oglądaczy bydła i mięsa na stacyach kolejowych w powiecie.

Cielęta.

Rozp. c. k. Namiestnictwa z d. 29. lipca 1882. l. 35462. w przedmiocie transportu kolejami żelaznemi bitych cieląt i cielęciny).*

Rozporządzenie tutejsze z d. 29. czerwca 1881. l. 33183. wzbraniające ładować na kolejach dla przewozu do Wiednia cieląt poniżej 6 tygodni wieku lub 100 funtów wagi, oraz mięsa z takich cieląt pochodzącego, uchyla się niniejszem, a natomiast poleca się panom Starostom w których okręgu urządzone są stacye kolei przeznaczone do ładowania bydła i mięsa, by wydali do oglądaczów bydła i mięsa na stacyach kolei pouczenie, iż przy transportach tak do Wiednia lub do innych miejsc konsumcyjnych, tylko te cielęta i takie mięso z cieląt nie powinno być przepuszczane do ładowania, które według wskazanych w załączniku znamion są niedojrzałe.

Załącznik. Znamiona po których rozróżnia się cielęta niedojrzałe, od cieląt źrałych oraz znamiona mięsa pochodzącego z cieląt nieźrałych wykluczonych od transportu kolejowego:

1. Przednie zęby mleczne (Milchschneidezähne) cieląt muszą być wszystkie wykłute i o tyle rozwinięte, iż mają być ułożone w jednym szeregu łukowatym a nie jedne przed drugiemi ustawione. Dziąsło nie ma być mocno zaczerwienione, miękkie i soczyste, lecz musi być zbite i blade i otaczać szyję zębów w kształcie wału dokładnego.

2. Pępek ma być po odpadnięciu zupełnem resztki pępowiny o tyle zabliźnionym, iż miejsce jego pokrywa cienka skorupka. Gdyby w skutek choroby mianowicie

*) Niniejsze rozporządzenie odnosi się także do miasta Lwowa i Krakowa.

zgrubienia resztki pępowiny, gojenie pępka nie doszło do wymienionego stopnia, to mają inne znamiona rozstrzygnąć, czy mięso z takich cieląt jest przypuszczalne do spożycia.

3. Mięso zabitych cieląt (cielęcina) nie ma być galaretowata i podobne do sulcu, na powierzchni rozmiękłe albo płynem mocno przesiąkłe; mięsień musi być przeto nieco zbity i dokładnie włóknisty a tkanka łączna podskórna i międzymięśniowa nie powinna być śluzową i bez tłuszczu, tylko ma być więcej zbitą i zawierać tłuszcz złożony w komórkach tłuszczowych.

W jamie brzusznej powinna w kreskach a mianowicie na około nerek znajdować się tkanka tłuszczowa.

Rozporządzenie c. k. Namiestnictwa z dnia 23. listopada 1883. l. 74730. **w powyższej sprawie.**

Okólnikiem z dnia 29. lipca 1882. l. 35.462. udzielono te znamiona, według których można rozróżnić cielęta niedojrzałe od cieląt źrałych oraz znamiona mięsa pochodzącego z cieląt nieźrałych wykluczonych od transportu kolejowego, a do których przedewszystkiem należy zachowanie się zębów zwierzęcia.

Ponieważ według pisma magistratu wiedeńskiego z dnia 19. listopada 1883. l. 312.543. handlarze przesyłają do Wiednia cielęta zabite, bez głowy, i w ten sposób brakuje najgłówniejszej części zwierzęcia, dozwalającej łatwe i stanowcze orzeczenie, czy takowe jest dojrzałe lub nie, i ponieważ wskutek nieźrałości zniszczono w komisaryacie targowym w Wiedniu w pierwszych trzech kwartałach t. r. 1987 kilogr. cielęciny i 22 całych cieląt, przeto zechciej Pan w sposób odpowiedni zwrócić uwagę wszystkich znajdujących się w powiecie handlarzy, na jakie straty się narażają, jeżeli wysyłają do Wiednia nietylko niedojrzałe cielęta i mięso pochodzące z nieźrałych cieląt, lecz oraz jeżeli wysyłają cielęta zabite bez głowy. Oraz chciej Pan polecić oglądaczom na stacyach kolejowych do ładowania mięsa upoważnionych, aby o ile możności nakłaniali handlarzy do przesyłania cieląt zabitych

wraz z głową, i by cielęta oraz mięso z tychże nie posiadające znamion wymienionych w powyżej podanym okólniku, do transportu kolejowego nie przypuszczali.

Rozporządzeniem c. k. Namiestnictwa z dnia 26. lipca 1884. l. 46.085. ponowiono ścisłe stosowanie się do wyżej podanych rozporządzeń c. k. Namiestnictwa z dnia 29. lipca 1882. l. 35.462. i z dnia 23. listopada 1883. l. 74.730.

O przekładaniu wykazów exportu i importu bydła na kolejach.

Rozp. Nam. z 19. sierpnia 1886. l. 53.504.

Odnośnie do reskryptu wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 10. sierpnia 1886. l. 14.180. zechce Pan Starosta polecić oglądaczom bydła ustanowionym na stacyach kolejowych w pańskim powiecie położonych, aby do dni 10. przedłożyli Panu półroczny wykaz bydła przywiezionego koleją żelazną z innych krajów a wyładowanego na tamtejszej stacyi kolejowej, oraz wykaz bydła ładowanego na tejże stacyi a przeznaczonego do wywozu do innego kraju a to według dołączonego wzoru za czas od 1. stycznia do 30. czerwca 1886. Wykazy te mają być ułożone na podstawie protokołu oględzin bydła transportowanego koleją żelazną i do dni 15. przez Pana przesłane c. k. Namiestnictwu.

Przyczem wyjaśnia się Panu, że wykazy te mają służyć c. k. Ministerstwu rolnictwa jako materyał statystyczny dotyczący przywozu bydła kolejami żelaznemi z innych krajów do Galicyi oraz wywozu bydła z Galicyi do innych krajów, dlatego też w żadnym wykazie nie należy podawać cyfry bydła transportowanego kolejami wewnątrz kraju a tylko jedynie podać liczbę bydła przywiezionego z innych krajów do Galicyi i wywiezionego z Galicyi do innych krajów.

Załączniki do rozp. Nam. l. 53.504 ex 1886.

W y k a z

wprowadzonego bydła roboczego i rzeźnego z innych krajów do Galicyi

w czasie od dnia 1. stycznia 18 . . do dnia 30. czerwca 18 . .

Nazwa Starostwa	Przywieziono		bydła rzeźnego				bydła roboczego				Razem wprowadzono bydła	Uwaga
	z	do stacyi wyładowania	buhaji i wołów	krów	cieląt	owiec	buhaji i wołów	krów	cieląt	owiec		

Wykaz

wywiezionego bydła roboczego i rzeźnego z Galicyi do innych krajów

w czasie od dnia 1. stycznia 18 . . do dnia 30. czerwca 18 . .

Nazwa Starostwa	Przywieziono		bydła rzeźnego				bydła roboczego				Razem wywieziono bydła	Uwaga
	ze stacyi ładowania	z	buhaji i wołów	krów	cieląt	owiec	buhaji i wołów	krów	cieląt	owiec		

Dalsze zarządzenie Namiestnictwa w powyższej sprawie z 25. września 1886. l. 59.209.

W uzupełnieniu tutejszego rozporządzenia z dnia 19. sierpnia 1886. l. 53.504 poleca się Panu Staroście na przyszłość przedkładać po upływie każdego półrocza wykazy przywozu i wywozu bydła między Galicyą a innemi krajami, które mają być zestawione według wzoru i wskazówek bliżej oznaczonych w powołanem rozporządzeniu, i znajdować się w c. k. Namiestnictwie niezawodnie dnia 10. stycznia i 10. lipca każdego roku.

Zakaz wprowadzania peklowanego mięsa z Rosyi do Austryi.

W specyalnym wypadku c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 15. lutego 1883. l. 1014. (l. num. 11.882. ex 1883.) orzekło, że przywóz peklowiny sporządzonej w Rosyi z bitych owiec, która ztamtąd transito ma być transportowaną do magazynów w Wiedniu, a ztamtąd dalej do Tryestu i innych miast portowych, nie może być dozwoloną nietylko ze względów weterynaryjno-policyjnych, lecz w szczególności ze względów sanitarnych i targowo-policyjnych.

Zakaz wprowadzania baraniny z Rosyi do Austryi.

Na prośbę jednego z agentów handlowych (c. k. Namiestnictwo reskryptem z 11. października 1887. l. 61.057) o zezwolenie na przywóz z Rosyi do Austryi 25 wagonów baraniny orzekło, że ponieważ §. 1. i 7. ustawy o księgosuszu z roku 1880. wprowadzanie części zwierzęcych pochodzących z odżuwaczów jest wzbronione, przeto c. k. Namiestnictwo nie może udzielić żądanego pozwolenia.

Zakaz przywozu świń, wieprzowiny, słoniny i kiełbas ze Stanów zjednoczonych północnej Ameryki.

Rozp. Ministerstwa z 10. marca 1881. D. u. p. Nr. 18.

W porozumieniu z rządem król. węgierskim zakazuje się przywozu świń, wieprzowiny wszelkiego rodzaju, słoniny

i kiełbas każdego gatunku ze Stanów zjednoczonych północnej Ameryki do Monarchii austro-węgierskiej.

Zakaz ten wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Transport bydła do chowu po zniżonej cenie.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 16. kwietnia 1883. l. 23.627.

Abschrift eines Erlasses des h. k. k. Ministeriums des Innern vom 3. April 1883. Zl. 5041. an die k. k. Statthalterei in Lemberg.

Laut Eröffnung des k. k. Handelsministeriums v. 29. März l. J. Zl. 11.115. hat den Nachtrag V. zum 1. Theile der Tarifbestimmungen für den Transport von Eil- und Frachtgütern, dann lebenden Thieren, Equipagen und Leichen auf öster. ung. Bahnen rücksichtlich des ermässigten Tarifes für „Zuchtvieh" eine neue übersichtliche Fassung erhalten. — Dieselbe lautet wörtlich:

„Der Absatz, Zuchtvieh betreffend, ist sammt den bisherigen Correcturen (Nachtrag I., II. und IV.) zu streichen und erhält folgende Fassung:

Für Zuchtvieh (Zuchtstiere, Zuchtkühe, Zuchtkälber und Zuchtschafe), welches mittelst Attestes als solches zu legitimiren ist, werden bei Beförderung als Frachtgut ohne Rücksicht auf die zur Aufgabe gelangende Stückzahl an Transportgebühren per Stück und Kilometer folgende Gebühren erhoben.

a) für Zuchtstiere, Zuchtkühe und Zuchtkälber über 170 Kilogr. schwer	1·58	Kreuzer Noten
b) für Zuchtkälber, welche nicht mehr als 170 Kilogr. wiegen	0.79	
c) Zuchtschafe	0.26	

und ist den vorbezeichneten Einheitssätzen die Manipulationsgebühr bereits inbegriffen.

Zu den auf Basis dieser Frachtsätze ermitelten Frachtgebühren ist rücksichtlich ungarischer Strecken auch die Transportsteuer hinzurechnen.

Die Nebengebühren sind dieselben, wie bei sonstigen Hornvieh — beziehungsweise bei Schaftransporten.

Die Eingangs erwähnten Atteste dürfen in dem im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern von den betreffenden autorisirten k. k. Bezirkshauptmannschaften oder

auch von Magistraten der mit eigenen Statuten versehenen Städte, in Ungarn blos von dem kgl. ung. Ministerium für Ackerbau, Gewerbe und Handel ausgestellt werden und müssen ausser der Fertigung der vorerwähnten Behörden, noch die Bezeichnung des Aufgebers und Adressaten, sowie der Auf- und Abgabs-Stationen und die Anzahl, Race und Alter der Thiere enthalten.

Hievon wird die k. k. Statthalterei im Verfolge des h. o. Erlasses von 12. November 1882. Zl. 15.904. zur entsprechenden Verständigung der Unterbehörden in die Kenntniss gesetzt.

Land ________

Bezirk ________

Certyficat

behufs der Erlangung der Anwendung des bestehenden ermässigten Eisenbahntarifsatzes für Zuchtstiere, Zuchtkühe und Zuchtkälber über 170 Kilogramm schwer, von 1·58 Kreuzer Noten, für Zuchtkälber, welche nicht mehr als 170 Kilogramm wiegen, von 0·70 Kreuzer Noten, weiters für Zuchtschafe von 0·26 Kreuzer Noten per Stück und Kilometer Seitens der .... Bahn

Aufgabs-Station .... *Ablade-Station* ....

Anzahl, Rase, Alter der zu versendenden				Bestimmungs-Ort	Name und Wohnort		
Zucht-Stiere	Zucht-Kühe	Zucht-Kälber	Zucht-Schafe		des Aufgebers	des Adressaten	des Viehbegleiters

(L. S.)

K. k. Bezirkshauptmannschaft
(Magistrat)

.... *am* *189*

Ilość ładowanego bydła.

Rozp. c. k. Min. handlu z dnia 1. czerwca 1882 l. 16.815. do wszystkich zarządów kolei austr.

Zakaz wydany rozp. z d. 21. czerwca 1881. l. 19.113, że do zwykłego czterokołowego wagonu ciężarowego 10.000. klg. ładugi nie można więcej ładować jak 9 sztuk bydła rogatego, znosi się, ze względu na rozmaite rasy i rozmaitą jakość bydła.

Na organach kolejowych ciąży jednakże tak samo jak i pierwej obowiązek, by wagony nie były przepełniane.

Przeładowanie wagonów trzodą chlewną.

Obwieszczenie c. k. Namiestnictwa z dnia 17. kwietnia 1880. dotyczące zapobieżenia wypadkom odejścia nierogacizny transportowanej kolejami żelaznemi (D. u. kr. Nr. 20.).

W ostatnich czasach zdarzały się częste wypadki odejścia nierogacizny transportowanej kolejami żelaznemi przez uduszenie z powodu braku miejsca należytego, albo z braku wolnego powietrza do oddechania, z przyczyny nadmiernego przepełnienia wagonów.

Chociaż przy nadaniu nierogacizny do transportu kolejowego nadawca na mocy istniejących przepisów regulaminu taryfowego ma zupełną swobodę, co do ilości sztuk umieścić się mających w jednym wagonie, to przecież ze względu na ogólne przepisy przeciw dręczeniu zwierząt domowych, i na mocy ustępu końcowego rozporządzenia c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 15. lutego r. 1855. Dz. u. p. Nr. 31., widzi się c. k. Namiestnictwo spowodowanem wydać następujące rozporządzenie:

I. Jeżeli przy nadaniu nierogacizny do transportu kolejowego, urzędnik kolei odbierający posyłkę spostrzega przepełnienie wagonu do transportu przeznaczonego, powinien nadawcę na to uważnym zrobić, a jeżeli nadawca mimo tego upomnienia obstaje przy ilości sztuk umieścić się mających w jednym wagonie, urzędnik kolejowy obowiązany jest okoliczność tę potwierdzić na dotyczącym liście frachtowym.

II. Każdy nadawca lub właściciel takich transportów, w których sprawdzonem zostało uduszenie pojedyńczych sztuk z powodu przepełnienia wagonu, pociągniętym być ma do odpowiedzialności wedle postanowienia powyż powołanego rozporządzenia ministeryalnego.

III. W tym celu obowiązany jest w każdym takim wypadku urzędnik stacyi kolejowej, w której podobne wypadki sprawdzone zostały, donieść o tem we Lwowie i Krakowie c. k. Władzy policyjnej, w innych zaś stacyach c. k. Starostwu celem wdrożenia przeciw winnym postępowania w myśl §§. 7. i 11. cesarskiego rozporządzenia z dnia 20. kwietnia r. 1854. Dz. u. p. Nr. 96.

Przeładowanie wagonów bydłem.

Okólnik Nam. z dnia 3. lipca 1884. l. 41.463.

Z powodu często zdarzającego się na kolejach galicyjskich przeładowania wozów kolejowych bydłem i nierogacizną, zarządziło wysokie c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z wysokiem c. k. Ministerstwem handlu pismem z dnia 24. czerwca 1884. r. l. 8.909. co następuje:

Ponieważ wedle istniejących postanowień regulaminowych organa kolejowe tak długo nie mają prawa wzbronić przeładowania wagonów, jak długo przeciążenie nie zagraża bezpieczeństwu ruchu i jedynie są obowiązani w razie przepełnienia wozów bydlęcych zwrócić uwagę nadawców na postanowienia rozporządzenia ministeryalnego z dnia 15. lutego 1885. roku (Dz. pr. p. Nr. 31.) a w razie gdyby to upomnienie zostało bez skutku, zawiadomić o tem dotyczącą Władzę, przeto nakłada się na oglądaczy ustanowionych na stacyach kolejowych przeznaczonych do ładowania bydła ten obowiązek, aby o ile możności zapobiegali przeładowaniu wagonów bydłem przez przypomnienie tych zarządzeń prawnych przeciw dręczeniu zwierząt, w powołanem rozporządzeniu wydanych, a gdyby to upomnienie nie odniosło skutku, by o tem bezwłocznie uwiadomili dotyczącą polityczną Władzę powiatową.

O czem się Pana zawiadamia do dalszego zarządzenia i ścisłego przestrzegania.

Ile ładować bydła do wagonu.

Okólnik c. k. Nam. z dnia 14. marca 1890. l. 17.917.

C. k. Dyrekcya ruchu kolei państwowych w Krakowie doniosła o dość często zdarzającym się przeładowaniu wozów kolejowych bydłem i nierogacizną, co zagraża nietylko bezpieczeństwu ruchu, lecz pociąga także za sobą dręczenie zwierząt.

Aby temu na przyszłość skutecznie zapobiedz, poleca się Panu odnośnie do tut. rozporządzenia z dnia 3. lipca 1884. l. 41.463. zawezwać oglądaczy na stacyach kolejowych, aby wspólnie z naczelnikami stacyi przy nadaniu bydła oznaczali ilość bydła, jaka pomieszczoną być może w jednym wozie.

W danym razie rzeczą Pana będzie pociągnąć w myśl rozp. minist. z 15. lutego 1855. Dz. p. p. Nr. 31. do kary tych, którzy dopuścili się dręczenia zwierząt w sposób, o którym mowa.

Oglądacze na stacyach kolejowych, którzyby zaniedbywali wykonywania tego obowiązku, zostaną pociągnięci do odpowiedzialności.

O każdym wykroczeniu przez przeładowanie wozów kolejowych bydłem lub nierogacizną, należy donieść c k. Namiestnictwu.

Targi.

Okólnik c. k. Namiestnictwa z dnia 3. listopada 1890. l. 74.963.

Celem ostatecznego uregulowania sprawy targów bydlęcych w kraju i utrzymywania ciągłej kontroli nad ruchem zwierząt przypędzonych na targi, poleca się Panu c. k. Staroście do dni 20tu przedłożyć c. k. Namiestnictwu wykaz miejscowości targów bydlęcych w tamtejszym powiecie z podaniem ilości dni targowych i spędu targowego, wraz z wyjaśnieniem, czy targowisko urządzone jest w sposób odpowiedni, tudzież poda nazwiska, imiona i charakter członków komisyi targowych.

Przedkładając ten wykaz według dołączonego wzoru doniesie Pan c. k. Starosta, czy dla miejsc targów bydlęcych istnieje porządek targowy, czy jest zatwierdzony przez c. k.

Namiestnictwo i co w tym względzie zarządzono, celem unormowania porządku targowego o dotyczącej miejscowości.

Przyczem poleci Pan c. k. Starosta Zwierzchnościom gminnym miejsc targowych, aby na przyszłość wykazywano c. k Starostwu zawsze po każdym odbytym targu ilość przypędzonych na targ poszczególnych zwierząt t. j. bydła rogatego, cieląt niżej 6. miesięcy, jałownika, owiec i nierogacizny.

Z końcem każdego kwartału, należy zestawić te poszczególne wykazy w jeden wykaz ogólny i najpóźniej do 15 dni po skończonym kwartale, przesłać go c. k. Namiestnictwu wraz z uwagami co do sposobu wykonywania nadzoru targowego w wymienionych miejscowościach.

Wzór do l. 74.963.

Powiat	Miejscowość targu	ilość targów względnie jarmarków dorocznych	ilość wprowadzonych zwierząt na jeden targ względnie jarmark						Oznaczenie dnia targu tygodniowego względnie dni rocznych jarmarków bydlęcych	Spęd targu ostatniego						Oznaczenie miejsca targowiska oraz podać czy jest urządzone	Nazwiska członków komisyi targowej	Uwaga (podać czy istnieje zatwierdzony porządek targowy itp. uwagi)
			najmniej			największej				rogacizny dorosłych wołów	krów	jałownika	cielat niżej 6 mies.	baranów (owiec)	nierogacizny			
			bydło rog.	koni	świń	bydło rog.	koni	świń										

Dręczenie zwierząt.

Rozp. Min. spr. wewn. w porozumieniu z najwyższą Władzą policyjną z d. 15. lutego 1855.

Kto publicznie, w sposób wywołujący zgorszenie dręczy zwierzęta, wszystko jedno czy one należą do niego jako własność lub nie, ma być karany przez Władzę polityczną, a w miejscowościach, gdzie się znajduje c. k. Władza policyjna, przez tęże według §. 11*) cesarskiego Rozporządzenia z 20. kwietnia 1854. D. u. p. Nr. 96.

Gdyby pewne rodzaje takich dręczeń częściej były zauważane lub stały się zwyczajnemi w życiu przemysłowem, natenczas pozostawia się uznaniu Władzy krajowej wystąpić przeciw tymże z osobnymi zakazami.

---

*) §. wzmiankowany dyktuje karę od 1 do 100 złr. waluty konwencyjnej lub areszt od sześciu godzin do 14. dni.

SPIS RZECZY.

ROZDZIAŁ I.

str.

Ustawy dotyczące chorób zaraźliwych 3

Ustawa z dnia 29. lutego 1880. przeciw chorobom zaraźliwym 4
Instrukcye o sporządzeniu sprawozdań w chor. stadn. . 83
Ustawa z dnia 29. lutego 1880. przeciw księgosuszowi 93
Nauka o chor. zaraźl. i o księgosuszu 146
„ o wągliku alp. i róży wąglikowej, ustawa z dnia 19. lipca 1879. 159
Desinfekcya na kolejach, ustawa z dnia 19. lipca 1879. 160

ROZDZIAŁ II.

Rozporządzenie dotyczące ogólnej ustawy przeciw chorobom zaraźliwym. 171

Zawiadomienie o wybuchu choroby i zarządzeniach . . 171
Dochodzenie o chorobach stadn. 174
O zarządzeniach przeciw chorobom stadnym zawiadomić prok. państ. 176
Szczepienie zarazy pyska 176
Zawiadomienie komendy wojsk. o nosaciznie, parchach i kile 179
Zawiadomienie komisyi asenterunkowej o nosaciznie . 180
„ komendy o chor. zaraźliwych u koni . 181
Świerzb u koni 182
Parchy u koni 183

str.
Świnie przemycone 186
Wąglik 184
Piętnowanie bydła 187
Donoszenie o epizocyach c. k. szkole wet. we Lwowie . 187
Cechowanie bydła na rogach 188
Uwolnienie od piętnowania 189
Nadzór nad targami poruczać weterynarzom 190
Chlewy spędowe 192
O wstrzymaniu transportu zawiadomić telegraficznie . 192
Sprzedaż trzody przepadłej 194
Oględziny bydła opasowego 195
Transport bydła do Szwajcaryi 196
Sztampilie targowe 197
Projekt regulaminu targów zwierzęcych 197
§. 1. Dzień targu, §. 2. Miejsce targowicy, §. 3. Sprzedaż po za targowicą, §. 4. Oczyszczenie targowicy i drogi przypędowej, §. 5. Komisya targowa i personal targowy, §. 6. Czynności urzędowe komisyi targowej, §. 7. Obowiązki komisyi targowej, §. 8. Prawa komisyi targowej, §. 9. Sprawdzenie stanu zdrowia bydła i postępowanie z bydłem chorem, §. 10. Sprawdzenie paszportów bydlęcych, §. 11. Postępowanie z bydłem przypędzonem bez paszportu lub z pasz. niedokładnym, §. 12. Wydanie paszportu nowego, §. 13. Godziny targu, §. 14. Obecność komisyi targowej na targowicy, §. 15. Sposób sprzedaży bydła, §. 16. Pobory targowe, §. 17. Odwołanie się przeciw zarządzeniom komisyi targowej, §. 18. Kary do str. 207
Protokół targowy (formularz) 201

ROZDZIAŁ III.

Paszporta bydlęce. 209

Tłumaczenie paszportów na niemieckie 210
Formularze paszportów mają się znajdować w gminach w zeszytach a nie w arkuszach 210
Przestrzeganie przepisów paszportowych 211
Przypomnienie o paszportach bydła 212
Paszporta mają być w zeszytach dawane gminom . . 213

str.

Paszporta węgierskie niezgodne z przepisami przesyłać do c. k. Namiestnictwa 214
Postępowanie z paszportami użytymi 214
Druki paszportów bydlęcych 215
Paszporty dla bydła w zaprzęgu 216
Przedłużenie paszportów – Paszporty dla bydła miejsca targu 217
Paszporta dla cieląt — Pojedyncze przeżuwacze na stacyach kolejowych są wolne od oględzin . . 217
Paszporta dla cieląt niżej 6. miesięcy, owiec, kóz i świń w pasie pogranicznym 218
Blankiet paszportowy 2 ct. 219
Obliczanie terminu 10-dniowego paszportu 219
Nadużycie oględzin 220
Paszporta dla bydła z Bukowiny 221
Przedłużanie paszportów 222
Paszporta w pasie pogranicznym 223
Czas trwania ważności poświadczenia przez oglądacza — Paszporty w pasie pogranicznym . . . 224
Podpis na paszportach bydlęcych a nie stampilie . . 224
Paszporta na blankietach drukowanych wydawane . . 225
„ dla zwierząt przeznaczonych do Szwajcaryi . 226
„ „ koni przyprowadzonych na targi . . 227
„ „ „ „ do asenterunku lub kwalifikacyi 228
Paszporta dla koni z rosyi pochodzących 229
„ „ „ wojskowych 229
Konie wysyłane do Węgier należy zaopatrzyć w certyfikat własności 229
Postępowanie karne za przekroczenie przep. paszport. . 230
Okólnik c. k. Namiestnictwa 231

ROZDZIAŁ IV.

Rozporządzenie c. k. Namiestnictwa gal. dotyczące ustawy przeciw księgosuszowi.

Miejsce wchodu na granicy Prus i Rosyi 232
Taksa za oględziny na pograniczu Rosyi i Prus . . 236
Nagrody celem zapobieżenia księgosuszowi . . . 236
Wyjaśnienie do §. 4. ust. o księgosuszu 238
O świadectwach dla płodów transportowanych do Rosyi 238

str.
Konwencya między Cislitawią a Węgrami co do postępowania na wypadek podejrzenia księgosuszu . . . 239
Przywóz z Rosyi drzewa opałowego i t. p. . . . 241
„ szmat z Rosyi 241
Postępowanie w razie zamknięcia granicy rosyjskiej dla zwierząt i płodów 241

ROZDZIAŁ V.

Kataster bydła.

Zaprowadzenie katastru pogranicznego 244
Instrukcya dla rewizorów bydła na granicy Rosyi . 246
Nadzór nad katastrem pogranicznym 246
1. Obowiązki posiadaczów bydła w pasie pogranicznym 246
2. Współudział naczelników gmin (obsz. dworskich) przy utrzymywaniu ewidencyi bydła . . . 248
3. Rewizorowie bydła 250
4. Wykonywanie kontroli przez c. k. żandarmeryę . 257
5. „ nadzoru nad katastrem bydła przez polityczną władzę powiatową 257
Kataster bydła rogatego (formularz wzór A) . . . 259
Rewizor bydła (formularz B) 260
Żandarmi nie mogą zastępować rewizorów . . . 260
Piętnowanie ponowne w pasie pogranicznym . . . 261
Kompetencya co do niedoniesienia o zmianie bydła w pasie pogranicznym 261

ROZDZIAŁ VI.

Rozporządzenia c. k. Namiestnictwa gal. dotyczące ustawy z d. 19. lipca 1879. o desinfekcyi wagonów i statków.

Postępowanie z gnojem i odpadkami z wagonów kolej. 264
Rozp. Ministrów spr. wewn., sprawiedliwości, handlu i rolnictwa z dnia 8. grudnia 1886. 265
Desinfekcya wagonów używanych do transportu mięsa . 265
Czyszczenie wagonów mięsnych 266
Zbyteczność desinfekcyi wagonów dla bydła odwietrzonych w państwie niemieckiem 266
Okólnik c. k. Namiestnictwa z dnia 3 grudnia 1890. . 267
Organizacya służby sanitarno-weterynarskiej . . . 268

str.

Ustawa z dnia 30. kwietnia 1879. Organizacya publ. służby zdrowia 269
Dodatek 280
Zmiany ustawy z 30. kwietnia 1870. 281
Instrukcya służbowa dla weterynarzy powiatowych i rządowych. Stosunek służbowy 281
Czynności weterynarza w ogólności 282
Powinności urzędowe 283
a) Czuwanie nad zdrowiem zwierząt domowych . . 282
b) Doglądanie policyi weterynarskiej 284
c) „ wykonywania praktyki weterynarskiej . 285
d) Interwencya w sprawach policyjno-weterynarskich . 287
e) Odbywanie służby u władz sądowych 289
f) Zdawanie sprawy 289
Podział Galicyi na weterynaryjne okręgi sanitarne . 289
Rozp. c. k. Namiestnictwa z dnia 9. grudnia 1887. . 290
Egzamin fizykacki 291
a) Przepisy ogólne 292
b) „ szczególne dla egzaminu weterynarzy . . 293
Powtórzenie egzaminu fizykackiego 297
Dodatek do „ „ 298
Podróże i należytości za czynności weterynarskie . . 298
Należytości weterynarzy cywilnych i kurszmidów przy leczeniu chorych koni wojskowych 300
a) Für die Behandlung einzelner kranker Pferde . . 302
b) „ „ Verrichtung des thierärztlichen bei ganzen Truppenkörpern oder Abtheilungen 303
Miesięczne rachunki kosztów podróży 305
Przyznanie weterynarzom wojsk. takiego samego wynagrodzenia za czynności 307
Instrukcya dotycząca rachunków lekarzy i weterynarzy za koszta podróży i dyet 307
Rachunek kosztów podróży (formularz) 312
Okólnik c. k. Namiestnictwa do wszystkich pp. c. k. Starostów 314
Okólnik c. k. Namiestnictwa do wszystkich pp. c. k. Starostów 319
Podróże peryodyczne 320
Praktyka weterynarska. Osiedlenie się weterynarzy . 322
Wykonywanie praktyki wet. przez weterynarzy dyplom. 324
Nostryfikacya dyplomu weterynarskiego 324

str.
Praktyka kurszmidów cywilnych 324
Rozporządzenie Ministra wojny z dnia 29. sierpnia 1863. 325
Pomoc w oborach zarodowych 325
Apteka . . . . . . , ... 326
Apteczka domowa 327
Apteczki ratunkowe dla zwierząt 327
Spis leków potrzebnych do apteczki ratunkowej . . 328
„Pharmakopoea“ austryacka 329
Dodatek do „Pharmacepoei“ - 329
Zastosowania wagi metrycznej 329
Zakaz tajnych leków przeciw chorobom zwierzęcym . 330
Rozp. Ministerstwa spraw wewn. z 9. sierpnia 1857. . 330
Wydawanie leków na recepty przez partaczy weterynarskich wystawione, jest zakazane 330
Sprzedaż trucizn 331
Wagi metryczne w aptekach domowych 335
Partactwo czyli kurfuszerka weterynarska 335

ROZDZIAŁ VII.

Weterynarya sądowa. 337

Przypadki w których należy się ewikcya 338
Warunek do ewikcyi 343
Skutek 344
Przykłady; Świadectwo weterynarskie ; protokół sekcyi 347
Orzeczenie 348
Sprawozdanie 349

ROZDZIAŁ VIII.

Sprawozdania weterynarskie.

Roczne sprawozdanie weterynarskie 350
Przeglądy, wykazy itd. (formularze) . . . od 355—359
Dalszy ciąg o sprawozdaniach rocznych 360
O wykazach ubytku zwierząt dom., do sprawozdań weterynarskich rocznych 361
Wykaz ubytku zwierząt dom. (formularz wzór *a)* . , 364
„ „ „ „ „ „ *b)* . . 365
„ „ „ „ „ „ *c)* . . 366

str.

Do rocznych sprawozdań weterynaryjnych 366
" " " " 367
Formularz (wzór do l. 2021) . . . . . . , . 369
Roczne sprawozdanie weterynarskie 370
Sprawozdanie miesięczne o chorobach stadnych . . 371
Przedkładanie raportów o epizocyach 372
Wykazy tygodniowe 372
Uznawanie zarazy za wygasłe 374

ROZDZIAŁ IX.

Podkówacze. 376

Zaliczenie rzemiosła podkówaczów do rzędu rzemiosł koncesyonowanych 377
Egzamin z podkówania bez uczęszczania na kurs podk. 378
Rozp. c. k. Nam. z d. 22. września 1884. l. 58.465. o komisyach egzaminacyjnych dla podkówaczów 380

ROZDZIAŁ X.

Oprawcy. 382

Urządzenie rakarni 383
Obowiązki rakarza 385
Instrukcya służbowa dla miejskiego przedsiębiorcy rakarstwa czyli oprawcy. 390
Wybijanie koni 394
Miśkarstwo 366

ROZDZIAŁ XI.

Chów koni.

Ustawa z dnia 5. grudnia 1881.

Licencyonowanie ogierów 397
Instrukcya do ustawy krajowej o licenc. ogierów . . 402
Karta licencyjna (form. *a*) 405
Opis ogiera; Karta stanowienia 406
Rejestr stanowienia (form. *c*) 407
Premiowanie koni 408
Postanowienie o premiowaniu koni. 1. Oznaczenie koni, za które przyznaną być może nagroda . . . 408
2. Rozdanie nagród 410
Rewers (wzór *a*) 414

str.

ROZDZIAŁ XII.

Oględziny zwierząt i mięsa 416

Sposób rzezi lub kłucia zwierząt 415
Miejsca " " " " 416
Publiczne rzeźnie gminne lub utrzymywane sposobem zarobkowym . . . . , . . 416
Prywatne rzeźnie przemysłowców 417
Rzeź w lokalach prywatnych 417
Oględziny zwierząt w §. 1. wymienionych . . . 417
Oglądacz bydła rzeźnego 418
Mianowania oglądaczów i ich zastępców oraz tychże wynagrodzenia 419
Prawa i obowiązki oglądaczy i ich zastępców . . 421
Zgłoszenie do oględzin 423
Oględziny w rzeźniach zwierząt do bicia lub kłucia przeznaczonych. Badanie stanu zdrowia zwierzęcia 423
Bezwarunkowe lub warunkowe zezwolenie na zabicie . 424
Wzbronienie rzezi 424
Badanie wnętrzności zwierzęcia po rzezi 425
Pozwolenie lub wzbronienie sprzedaży mięsa lub . . 426
Zniszczenie mięsa do spożycia niezdatnego. Użycie niektórych części do celów przemysłowych . . 427
Zaopatrzenie mięsa do spożycia zdatnego plombą gminną 428
Wydanie certyfikatu dla wywozu mięsa, prowadzenie protokołu oględzin 428
Oględziny zwierząt i mięsa w miejscowościach nie posiadających rzeźni 429
Oględziny zwierząt i mięsa w razie rzezi z konieczności 430
Sprawozdanie chorób zaraźliwych 432
Oględziny mięsa z innej miejscowości 432
Sprzedaż mięsa w jatkach rzeźników miejscowych i oznaczenie mięsa godnego wyrębu 433
Dozorowanie rzeźni 434
Rewizya składów mięsa 435
Odwołanie się przeciw orzeczeniu oględzin . . . 436
Taksa oględzin 437
Kary . , ... 438
Certyfikat (form. wzór *a*) 439
Protokół oględzin (form. wzór *b*) 440

str.
Pouczenie I. 441
„ II. Choroby w których rzeź może być dozwoloną . . . . , 443
Pouczenie III. 452
„ IV. Opis cieląt zdatnych do rzezi . . . 452
„ V. 453
„ VI. Znamiona chorobowe mięsa wykluczające tegoż zdatność do spożycia . . . . . - 454
Oględziny koni i mięsa 454
Paszporta i oględziny 458
Organa do oględzin zwierząt przed wydaniem paszp. bydlęcych 458
Zgłoszenia do oględzin i złożenie należytości . . . 458
Miejsce i czas oględzin 459
Sposób oględzin 459
Wydanie poświadczenia o zdrowiu zwierzęcia . . . 459
Postępowanie z choremi zwierzętami 460
Opłaty za oględziny 461
Kwit (form. załącznik *a* do §. 3.) 462
Zmiana rozporządzenia (dotyczącego oględzin zwierząt) 464

ROZDZIAŁ XIII.

Oględziny bydła mogą być wykonywane przez zaufania godnych rzeczoznawców 466

Rzeźnie 466
Oględziny na stacyach kolejowych 469
Instrukcya dla oglądaczy zwierząt przeżuwających przeznaczonych do ładowania i wyładowania. Ogłoszenie c. k. Nam. z dnia 19. lipca 1889. . . 473
Oględziny na kolejach 478
Certyfikat dla mięsa wywiezionego (form. wzór *a*) . 484
Mięso pocztą przesyłane 485
Nadymanie mięsa 485
Kiedy można ładować na stacyach kolejowych . . 486
Przewóz bydła przez Oświęcim 486
Karmienie i pojenie bydła przed załadowaniem . . 487
Transport drobiu kolejami 488
Przyznanie 5% od wypłaconych taks za oględziny bydła dla urzędników kolejowych (Rozp. Nam. z dnia 7. sierpnia 1882.) 488

str.
Przyznanie 5% od wypłaconych taks za oględziny mięsa dla urzędników kolejowych (Rozp. Nam. z dnia 4. września 1882.) 489
Cielęta (Transport bitych cieląt kolejami. Rozp. Nam. z dnia 29. lipca 1882.) 490
Rozp. c. k. Nam. z dnia 23. listopada 1883. w powyższej sprawie 491
O przedkładaniu wykazów exportu i importu bydła na kolejach 492
Wykaz wprowadzonego bydła (formularz) . . . 493
„ wywiezionego „ „ . . . 494
Dalsze zarządzenia Namiestnictwa w powyższej sprawie 495
Zakaz wprowadzenia peklowanego mięsa z Rosyi . . 495
„ „ „ baraniny z Rosyi . 485
„ przywozu świń, wieprzowiny itd. ze Stanów półn. Ameryki 495
Transport bydła do chowu po zniżonej cenie , . . 496
Certyfikat Behufs Erlangung der Anwendung (formularz) 498
Ilość ładowanego bydła 499
Przeładowanie wagonów trzodą chlewną 499
„ „ bydłem 500
Ile ładować bydła do wagonu 501
Targi okólnik c. k. Nam. z dnia 3. listopada 1890. . 501
Formularz, wzór do l. 74.963. 503
Dręczenie zwierząt. Rozp. Min. spr. wew. z d. 15. lut. 1855. 504

Z DRUKARNI SZCZĘSNEGO BEDNARSKIEGO
Lwów, Rynek L. 9, 1891.